

Bárányi László Ildikó

SZÖVETSÉGBEN A HALÁL ELLEN
REGÉNY

Második – javított kiadás
2011

**SZÖVETSÉGBEN A HALÁL ELLEN
MÁSODIK – JAVÍTOTT KIADÁS**

Az elektronikus könyv megjelenési éve: 2016

**Szöveggondozás: Gergely Erika
Műszaki szerkesztés: Farkas-Ráduly Melánia
(szovegkovacs.blog.hu)**

**Borítóterv: Camil Mihăescu munkája,
Gustave Doré grafikai elemei felhasználásával**

© Bárányi Ildikó, 2016

SZÖVETSÉGBEN A HALÁL ELLEN

2016

ELŐSZÓ A MÁSODIK KIADÁSHOZ

Majdnem két évtized telt el a regény első kiadása óta. Közben nagyot változott a világ. Szabadabban nevén nevezhetőek a dolgok.

Nagyot változott a szerző is két évtized alatt. Higgadtabb ítélőképességgel, nagyobb távlatból tekintve a történetekre, máshová kerülnek a hangsúlyok.

De az alapkérdések változatlanok azóta is – és mióta világ a világ.

Születésünk pillanatában halálra ítéltettünk mindahányan. S e két végpont között megtett bolyongásunk, határozott, cél tudatos nekirugaszkodásaink és megalkuvó kitérőink összege az, amit fennkölt megfogalmazásban nagybetűs Életnek szokás nevezni. Ezért marad a régi téma. Lehet-e, szükséges-e és nem botorság-e felvenni a harcot az eleve elrendeltetettel? Az egyén fizikai megsemmisülése azonos-e az Élet vereségével? Életbiztosítás-e a Feltámadás?

Végül, de nem mellékesen: hogyan békél meg önnön tehetetlenségével az, aki ifjonta azt képzelte, hogy méltó ellenfele lehet a legnagyobb ellenségnek, a Halálnak – és aki késői önvizsgálata során rádöbben, hogy az imáadásig magasztalt Életeszmény ellen Ő maga mekkorát vétett...

Hát ezért kellett átírnom ezt a könyvet, szabadabban és higgadtabban, hogy közelebb álljon a valósághoz.

Köszönöm minden olvasónak, aki végigkísér a huszadik század utolsó kétharmadán és hajlandó szövetkezni velem egy eleve veszített harcban, ha nem is a Halál ellen – legalább egy kicsit az Életért.

A Szerző

*délceg egyenruhában sétál körülöttem
a kibérelt halál
szokd meg hát*

*szokd meg mint nappal a fényt éjszaka a sötétséget
a zajt a csöndet
az alvást ébrenlétem
pulzusod lüktetését
a hideg vacsorát*

s a legborzasztóbb az, hogy megszokod

Szilágyi Domokos

1.

A dombtetőről, ahová éppen felért a kétkerekű bricska, már látszik a falu. Úgy néz ki, mintha két temploma volna. De ez csak optikai csalódás. A másik templom már másik országban van, erre figyelmeztetnek a jobb oldalon egymást követő őrtornyok is. A kocsit fiatal nő vezeti, Emese doktornő, otthon csak Moli. Lófarakba kötött haját jólesően fújja a szél. Tavaly megkérdezte valaki, hogy érettségizett-e.

Visszapillant a valaha volt híres Báziásra. Ma ott dolgozott reggel óta. Sorra látogatta a sziklás dombok közé bújó aprócska házakat, megvizsgálta a település valahány gyermekét, feltérképezte az egész cifra nyomorúságot. Jobb tudni, hogy mire

számíthat. Hegyre fel és völgybe le, gyalogösvényen, mert utak már rég nincsenek. Harmincöt rogyadozó parasztházacska, csak itt-ott piroslik a teteje. Egyedül a repkénnyel befuttatott hajdani szálloda romja látszik el idáig, előtte a Mária-szoborral, de ezt inkább csak tudja, mint látja.

Régi dicsőségünk, hol késel az éji homályban? Századok ültenek el, s te alattuk... Alatta teljes fönségében hömpölyög a Duna, hatalmas kanyarral lépi át a határt. A délutáni nap arany korongja kicsit megül a túlparti domb felett, s közben nyílegyenes ezüst ösvényt varázsol a vízre. *Menni volna jó, messzire...*

Mála, a rendelő apróka lova, ahogy meglátja a falut, hirtelen vágtaba kezd lefelé a meredek domboldalon. Csak úgy porzik utánuk a köves makadám út, s majd szétrázza darabjaira a vándorcirkuszi kikiáltótól italért vásárolt egyetlen járművet, a rendelő büszkeségét. Múlt héten szerezték, még meg se száradt rajta rendesen a fehér festék és a szép piros kereszt, amittől egyből hivatalossá lépett elő a köztudatban.

– Menni, mondom, de nem így, egyből tönkre! Kellett nekem Sztánko bátyót otthon hagyni a neveletlen gyerekeivel! Az öreg azt mondta induláskor, csak arra vigyázzak...

Kétségbeesetten húzza a gyeplőt – a ló feje szinte hátratörik. Végül szerencsésen leérnek a völgybe. Még erősebbet húz a szíjakon.

– Hó, hó! Mála, te átok, hát mit képzelsz?!

A ló megáll. Egészen rövidre fogja a gyeplőt – bal kezében az ostor haragosat villan. Az állat egész teste megvonaglik, de menni nem tud. Fájós szája visszafogja. Az ostor lesújt, újra és újra. Üti a szerencsétlen párát, amíg belefárad.

– Hát így, pajtás! S most szép csendesen megyünk haza. Gyí!

A ló tisztességtudó lassúsággal elindul. Egyelőre elment a kedve a vágózástól.

Mi üthetett ebbe a szelíd állatba, hogy ilyen eszeveszetten rohanni kezdett?

Gondolhattam volna. Feszít a tőgye szegénynek. Kiscsikója van otthon. Csakhogy pajtás, engem is várnak otthon. Engem is vár a „kiscsikóm” – ez nem ok arra, hogy vesélyeztesd az életem. Persze, amikor az embernek feszíti a mellét a tej, az nagyon rossz dolog... Azt hiszed, hogy azt én nem tudom? Mégse vágtáztam haza időnap előtt. Hogy te csak egy ló vagy, és te ezt nem tudhatod? Hát jó na! Lehet, hogy nem kellett volna ilyen kutyául megverjelek. De nagyon megijesztettél!

Pedig legszívesebben én is hazarohantam volna akkor. Kocsárdy elvtárs a marxizmus államvizsgán éppúgy nem törődött azzal, hogy szoptatok, mint én most veled. Bár nem érzem magam hibásnak érte. Én csecsemőgondozásra indultam, közben minden házban két-három idős mámi el kellett panaszolja minden derék- és egyéb fájását. Mind azt hiszik, hogy ezen segíteni lehet. S ez így van jól.

Persze, az is elképzelhető, hogy Kocsárdy elvtárs se tehetett róla, hogy nem vizsgáztathat előbb, csak amikor sorra jutok. Hogy a többiről tehet-e vagy sem, azt még nem sikerült eldöntenem.

Mire sorra kerülök, már úgy feszít a mellem, mintha vasmarokkal szorítanák. Kihúzom a tételt. Tudom. Minden tételt tudok, nem érhet meglepetés. Gondolkozási időre nincs szükségem. Minél hamarabb jussak haza, a kicsi fiam nagyon éhes.

Mondom a dolgokat, szépen, precízen, logikusan. Levonom a következtetést: – Tehát – amint az előzőekből világosan kiderül – a társadalmi lét határozza meg a társadalmi tudatot, de a tudat rendszerint elmarad a társadalmi javak fejlődéséhez viszonyítva. Ezért nagy fontosságú – a szocialista tudat mielőbbi kialakításában – a politikai nevelés.

Befejeztem. Legalább kilencest kell kapjak! Kocsárdy elvtárs megszólal:

– Kedves Székely Emese elvtársnő! Tekintettel arra, hogy az egyetemi évek folyamán száznyolcvan fokos szögben elhajolt jobbra és balra a Párt irányvonalától, úgy döntöttünk, hogy csak javára fog válni, ha még egyszer alaposan áttanulmányozza a marxizmus-leninizmus tanításait. Sajnálom, de a vizsgáját nem fogadhatom el!

Hát tudod, Mála, akkor már nagyon fáj a mellem, attól félttem, hogy csorogni kezd a tej és átiüt a blúzomon. De az én mértani ismereteim szerint a száznyolcvan fok az tiszta egyenes. Környékezett a röhöghetnek. Azt se tudtam eldönteni, hogy a többes szám – miszerint nem tudták elfogadni – azt jelzi-e, hogy ezt többen előre elhatározták és Ő csak elszajkózta, vagy a saját okos kútfejéből származik minden. A hatökör is többes szám, merthogy fejedelmi többsről ott és akkor szó sem lehetett. Végül is megtartóztattam magam, és nem röhögtem (csak később odahaza), de szó nélkül nem állhattam meg:

– Kocsárdy elvtárs, ezt háromnegyed órával előbb is megmondhatta volna! Fogtam az indexemet, és sietve hazaindultam. – Vizsgátlátásra!

Látod, én nem vágtáztam, mégis megverték. Na, de ennek már nincs semmi jelentősége. Azóta az államvizsgát is letettem, lezser egyéves felcseri bérezés és orvosi munka után. Pedig olyan mutatós voltam a bukottak listáján az első helyen, kilenc ötvenes médiával, akár a rekordok könyvét is megpályázhattam volna. De én csak ezt a jó kis körzetet „választottam”, 99 km-re az első vasútállomástól, 150 km-re az első hajómegállótól és mindössze 7 km-re attól a begazosodott semmibe vesző sínparttól, ahonnan valaha a Buziás–Bécs gyorsvonat indult. De nagyon boldog voltam, hogy szoptathatok. Most majd örülhetsz te is, hazaérkeztünk.

– Jó napot csika*, Sztánko! Vigye gyorsan a lovat haza, mert nagyon feszít a tögye!

– Ha tudom, hogy ilyen sokáig marad magával, mentem volna, hogy közben megfejjem. Nem volt baja az úton vele?

– Nem, nem volt semmi baj. *Csak elhallgatom, hogy milyen vitézül verekedtem.*

A rendelő előtt az úton négyen várták. Természetes, hiszen nem volt, aki itthon vizsgáljon, a férje a rajonközpontba** ment gyűlésre, és még mindig nem érkezett haza.

– A fene egyék gyűlést! Nem hagyják az embert dolgozni – morgott magában. Aztán megvizsgálta az órák óta várakozó betegeket. Ők szegények nem tehetnek semmiről.

Úgy látszik, még mindig nem tanulmányozta eléggé a társadalomtudományokat. Mindenféle hivatalossággal szemben fenntartással viseltetik és minden gyűlést időlopásnak tart. Pedig a múlt héten hivatalosan is rehabilitálták mindkettőjüket – sőt visszavették a KISZ-be*** is. Előzőleg éppen csak annyit kellett írásban nyilatkoznia a férjének, a határőr biztonsági szolgálatnál, hogy ezentúl ők is éberen őrködnek az ország integritásán, bármilyen gyanús idegen jelenlétét azonnal bejelentik.

Ezt egyébként minden határzónára kihelyezett értelmiséggel aláíratták. Nem volt benne semmi különös. Talán csak annyi, hogy ilyen későre hívták be és csak a férjét. Ezt akár különleges jóindulatnak is lehetett volna értelmezni, ha a határőrparancsnok – miközben barátságosan elbeszélgetett vele – legalább egy kis időre elmulasztotta volna, hogy a szolgálati fegyverével játszadozzon. Az a könnyed, pisztolydobálási mozdulat, egyik kézből a másikba, különleges nyomatékot adott minden szavának, és Árpád nem tudott szabadulni a lőtt se-

*bácsi szerbül

**területi közigazgatási egység

***Kommunista Ifjúsági Szervezet

bekkel megtalált halottakról suttogott „rémhírek” valóságának gondolatától.

Ebben a faluban mindenki tudta mindenkiről, hol jár. Pontosan nem tudható, hogy a kikapós férjek milyen leleménnyel oldhatták meg az éjszakai sétát – állítólag az őrszemek sem vetették meg a jófajta vérfekete nova bort –, de a doktoroknak, ha beteghez hívták éjszaka, értesíteniük kellett a parancsnokságot. Értékes embermentő negyedórát veszítettek a telefonkurbilizással, mire valahol a másvilágon felvette valaki a kagylót és be lehetett szólni: – Vigyázat, fiúk, csak mi leszünk – ezen és ezen az útvonalon –, lehetőleg ne lőjete!

Mire hazaért, délután öt óra lett. Ferike akkor ébredt délutáni álmából, és boldogan csimpaszkodott az anyja nyakába.

– Gyere, játszunk csip-csip csókát!

– Jó.

Kiült vele az udvarra. Ha szép idő volt, mindig kivitte a gyermeket, mert a szoba-konyha – ahol albérletben laktak – egészségtelen, mint minden ház a faluban. A Duna–Néra háromszögben magas a talajvíz, emiatt minden ház nedves, penészes. A fal felpuhul és kipúposodik, ha ujjal hozzáérnek, leomlik a vakolat. A konyha ráadásul téglapadlós. Hogy szép piros legyen, a házigazda bekente valami borzalmas festékkel, ami állandóan ott díszleg a gyermek fenekén – hiszen kicsi még, csetlik-botlik.

– Ha jó volt a kisfiúcska, ne csípd meg őt, vak varjúcska!

– Hess, hess! – apró párnás kezeivel hessegeti a képzeletbeli varjakat, de a legvalóságosabb gondokat, árnyakat is.

Nyílik a kapu. Ostoros, fiatal parasztember gyűrögeti kezében a kalapját.

– Kezét csókolom! Tetszik tudni – jöttem, mert szül a feleségem. Tessék eljönni!

– Ki a maga felesége, hogy hívják?

– Munteanu Ruzsica.

– Az lehetetlen! Ma reggel vizsgáltam meg, mielőtt Buziásra elindultam. Nem volt még semmi baja azonkívül, hogy fartartásban fekszik a gyermek. Legalább fél órát magyaráztam neki, hogy azonnal be kell jönnie a szülőotthonba, amint a fájások elkezdődnek, mert orvosi segítség nélkül nem tud szülni. Akkor meg miért nem hozta be?!

– Akartam hozni, higgye el! El is készítettem a dunyhával a szekeret, de amikor fel akartam fektetni rá, azt mondta, hogy nem tud, mert már szülnie kell. Ölben vittem vissza az ágyba.

– Rendben van, jövök!

A gyermeket bevitte Marikának, hogy vigyázzon rá. Nagy szerencséje van vele, becsületes, kedves lány, a Székelyföldről hozta, legyen aki a gyermekkel magyarul beszéljen, mert ők alig vannak otthon. Kapkodva szedte össze a mindig készenlétben levő elsősegélytáskát s pár szükséges gyógyszert.

– Mehetünk!

Fáradt volt és rosszkedvű. Torkig volt az emberi hülyeséggel. Még akkor is, ha Lenin elvtárs megmondta: „– Elvtársak, a butaságfaktoriall MINDIG számolni kell!” – egyébként ezért az egy megállapításért tisztelte a kétszer is tanulmányozott géniuszt. Még hogy nem lehetett behozni! Meséljék ezt másnak! Ő Lőrincz professzor úrtól tisztességesen megtanulta, hogy első szülésnél legalább tizenkét óra a vajúdási idő – de nincs kinek magyarázni! Szüléshez, gyermekhez akkor is menni kell, ha az ember biztosan tudja, hogy vaklárma az egész. Nem vitatkozott a férfival, semmi értelme. Az sebesen hajtotta a lovakat – arcán őszinte kétségbeesés.

Pedig tiszta feleslegesen öli az állatokat. Úgyse szül még az asszony legalább holnapig. Majd együtt szépen visszajövünk a szülőotthonba.

Eszébe jutott a saját vajúdása. Egész éjjel nem aludt a fájdalomtól, s reggelre mégis csak egyujjni volt a tágulás. Akkor még fel kellett olvasnia az államvizsga-dolgozatot a ve-

zető szaktanárnak: – *Jöttem jóváhagyatni az államvizsgadolgozatomat – sürgős lenne, mert szülök.*

– *Jól van, kedves kollegina! Akkor pár nap múlva beütemezem. Mikor szül?*

– *Most.*

– *Most?!*

Elmosolyodott, ahogy eszébe jutott a tanár csodálkozástól kikerekedett szeme. De jellemző Spielmann professzorra, hogy azonnal helyet mutatott. – *Kezdhetjük! – És attól kezdve ő volt a megtestesült figyelem. Éppen olyan odaadással figyelt másokra, mint amilyen átéléssel adta elő az orvostörténelmet. Fakultatív kurzusán mindig tömve volt a terem.*

Délig olvastam a dolgozatot. Mikor a fájdalmak jöttek, kivet a hideg verejték, de nem hagytam abba. Mégis csak éjjel egy órakor lett gyermek belőle – nem megy az olyan könnyen! Ha nincs ez a fölösleges kiruccanás, még főzhettem volna valamit holnapra.

Ez is egy külön gond, mert konyhakert, mézárszék, zöldségesbolt nincsen a faluban. Ha kimegyek a piacra, hetente egyszer – amikor piacnap van –, hogy valamit vásárooljak, a volt vagy eljövendő betegek mindig ingyen akarják odaadni. Hiába magyarázom, hogy nem koldulni jöttem. Így aztán a harmincöt kilométerre levő kisvárosban, a rajonközpontban kell mindent beszerezni. Ez egyrészt messze van, másrészt – amit hozunk – hamar elromlik.

Hűtőszekrényt nem lehet használni, mert csak helyi áramforrás van, egy rozoga bűdös, zajos generátor, sötétedéstől este tizenegy óráig működik. Délelőtt – különleges megbecsülése a „tükörnek”, mert így hívják – speciálisan az orvosi rendelőnek termelnek áramot, hogy a röntgenkészüléket használni tudjuk. Aztán este hétig semmi!

Majd jövőre kérek kertet a termelőszövetkezettől és csirkét is ültetek.

– Doktornő! Gondolja, hogy idejében odaérünk?
– Hát persze! Az első szülés legalább tizenkét órát szokott tartani – ne nyugtalankodjék!

A ház előtt fekete kendős, szipogó öregasszony áll. A férfi egyenesen hozzá rohan. Az orvosnő siet be a házba. Az ágyon ott fekszik a fiatalasszony s mellette a hófehér halott gyermek.

– *Aszfixia Alba** – villan agyába a pontos latin megfogalmazása ennek a kegyetlen tragédiának. S mit segít ezen a tudomány, mit segítenek a könyvek? Melyekben pontosan meghatározzák az első szülés várható időtartamát...

– Nem értem, hogyan történhetett! – szabadkozik zavartan.

– Alighogy elment a fiam, megszületett a kislány – de ilyen fehéren és holtan.

– Pedig én nem vagyok hibás! – sírja el magát a szerencsétlen anya –, én azonnal akartam indulni magához, ahogy a fájdalmak elkezdődtek. De mire a férjemet hazahívták a mezőről, mire elkészítette a szekeret, már képtelen voltam rá. Olyan hirtelen ment az egész! Jaj, Istenem, Istenem! – drága szép gyermekem! Jaj, miért kellett én ezt megérjem?! – inkább haltunk volna meg mind a ketten!

– Na, most már eleget mondott! Maga még fiatal és egészséges, lesz még magának sok szép gyermeke. Vegye ezt be szépen! Ettől majd megnyugszik.

– Maga könnyen beszél, magának ép, szép, egészséges fia van!

Bár semmivel sem vádol, a mondat ott marad az orvosnő agyában, rágja egész úton hazafelé. Külön rémíti, hogy mi történik, ha könyvekre és a reggeli vizsgálatra alapozva véletlenül mégsem jön el.

Az élet és halál nem hajlandó tudományos tételekhez igazodni. Ha nem jövök el, soha senki nem mossa le rólam, hogy

*fehér fulladás, halva születés jele

én vagyok hibás a gyermek haláláért. Még én magam sem hiszem el, hogy nem így van. Pedig – mire az apa hozzám érkezett – a gyermek már rég halott volt! Hat kilométer út nem három perc. Pedig minden azon a három percen múlt, ha akkor van ott valaki – aki tudja, hogy mit tegyen –, az a kislány most élne! Csak húzni kellett volna... Csak repülni kellett volna! Csak hinnem kellett volna az egyszerű, tanulatlan parasztembernek! Csak izgulni kellett volna legalább, hogy idejében odaérjek! Akkor most nem bántana ilyen kegyetlenül az egész.

Azt mondta, könnyű nekem. El se hiszi, mennyire nem könnyű, hogy milyen lélekölő dolog a halál ellenségének lenni. Talán ezt éreztem meg ösztönösen, amikor nem akartam orvos lenni, hanem vegyész. Tudtam, hogy csak érdemklevél kell, s minden egyetemet nyitva áll előttem. Arról persze senki sem tehet, hogy nem volt pénzünk Kolozsvárra menni – s mert Vásárhelyt volt rokon, kinél lakni lehetett, végül is az orvosira kerültem. Csak harmadéven, az első, pontos diagnózis után ébredt bennem valami konkrét segítségi vágy – valami olyan érzés, hogy orvosként talán többet tehetek az emberekért, mint mások – amikor hallottam a tudó felett azt, amit a többiek nem vettek észre.

– Magából jó diagnosztá lesz – jósolta a tanársegéd, s egyre kevesebbszer mondtam magamnak: – Na, még egy kicsi, ezt az egyetemet befejezzük, s aztán irány a vegyészet, a gyógyszerkutatás!

Elhittem, mint ahogyan mindent elhittem, azt is, amit a könyvek írtak. Azt is, hogy két óra alatt nem zajlik le az első szülés. Lehet, hogy a jóslat is ennyire volt igaz? Na és ha nem? Ha pontos a diagnózisom, ami a halálraítéltséget jelenti, attól olcsóbb lesz a krumpli, vagy életben marad a beteg?

Hányszor álltam már haldokló ágya mellett, akin mit se segített az, hogy tudtam, milyen betegségben hal meg.

Mindenki tőlem várta a segítséget körülötte – s úgy kapaszkodott a kezembe, ahogy csak az életbe lehet kapaszkodni. Hányszor kellett tudomásul vennem, hogy a halál erősebb. Furcsa módon, ilyenkor mindig tehetetlen düh fogott el és gyűlöltem – a beteget. Nem tehetek róla. Mintha ő lenne a hibás, hogy nem segíthetek – vagy talán nem is azért, hanem, hogy miért várják el TŐLEM, hogy segítek, ha egyszer lehetetlen.

Tiszta szívből utálok a temetéseket. Ezt a szegény kislányt most beteszik egy nagyobbacska dobozba, s a temető szélén földelik el – pap és ceremónia nélkül –, mert nem élt és nem volt megkeresztelve. Utálok a papokat is... Az anya pedig egy darabig odajár majd minden héten és virágot visz a sírra, aztán újra terhes lesz, jön a tél – s szép lassan elmarad a temetői séta.

Utálok ezt az egész szerencsétlen mesterséget! Az Isten verje meg!

Hazaértünk. Most álljak oda szabadkozni? Nem tudhatam előre, hogy ilyen gyorsan megy – példátlan a szakirodalomban. Különben már reggel itt tartottam volna az asszonyt. Mi értelme az egésznek? A lényegen nem változtat – a gyermek halott.

– Köszönöm, doktornő, hogy eljött!

– Sajnálom, hogy nem segíthettem. Vizsontlátásra!

Szinte menekülésszerűen fordult be a kapun, nehogy valamit még mondani kelljen. A motorkerékpár a ház előtt állt, a férje hazaérkezett.

Benn javában állt a párnás-bál. Ferikével egymás fejéhez vagdosták a kispárnát. Hirtelen belenyugvással ismerte el – igaza volt szegény asszonynak. Könnyű nekem!

– Szia, Molikám! Hozzánk szóltál?

– Nem. Semmi. Csak magamban motyogok.

– Hopplá! – s már repül a párna, alig tudja kifogni. Árpád

nevető arca mögött hirtelen meglátja azt a régi, felháborodott arcát is, mikor számon kéri, hogy miért nem fekszik le vele.

– *Mit akarsz te tőlem tulajdonképpen!?*

– *Egy pont olyan fiút, amilyen te vagy – de nem most, hanem amikor végzek.*

Hát itt van – itt vannak! Épp olyan, mint az apja kétéves korában azon a fényképen.

Igaza volt az asszonynak.

– Kérem a következőt! – szól ki az ajtórésen, ami a beteg mögött még nyitva áll.

Milica az – a faluvégi öreg cigányasszony – fiával s unokájával. Van neki – csak ettől a fiától öt, s úgy összesen vagy tizenhat. Ő sem tudja biztosan. Most vajon melyiket siratja?

Akkor is sírt, öt évvel ezelőtt, amikor segíteni jött, mosni, takarítani. Belépett a szobába – ott talált engem a földön, szalmán fekvve. Az egész házban semmi bútor, csak a rácsos gyermekágy. Az öregasszony őszinte könnyeket sírva bizonygatta: – Higgyc el, ha volna még egy ágyam otthon, bizony Isten – úgy éljek –, elhoznám magának! Miféle kegyetlen emberek tehettek ilyent? Jaj, édes Istenem! Miért nincs még egy ágyam?!

Döbbsenten nézett rám, mert úgy kacagtam, hogy rengett alattam a szalma. – Biztosan meghibbant szegény, bánatában – gondolhatta. Pedig igazán jókedvem volt.

Az elképedt rajoni könyvelő jutott eszembe, amikor a bútorokat a rendelő udvarán halomba rakva meglátta.

Az egész tíz üveg Penicillin hiányával kezdődött.

– Na, ne firtassuk tovább! – szolt leereszkedő kedvességgel –, máshol is előfordult már, ahol gyógyszerelárusító pont is létezik, hogy véletlenül kevesebb a leltárban – pillanatnyilag – a gyógyszer. Csak legyen gondjuk rá, hogy a papírformaságokat elintézzék, mert nem mindenki ilyen jó ember, mint én!

Ettől a hangtól Árpád idegrohamot kapott.

– *Nem addig van az! Tessék újra ellenőrizni az összes elszámolási tételt! Annak a tíz Penicillinnek meg kell lennie. Az lehet, hogy máshol előfordul ilyesmi – kedves elvtárs! –, de nem nálunk...*

A könyvelő ettől begerjedt. Dühösen előlről kezdte az összesítést. A Penicillin megkerült – a jóindulat odalett.

A bútorok leltározásánál kiderült, hogy két vaságy, egy asztal, két szék, egy szekrény a lakásunkon van – személyes használatra. Még az első orvostól maradt ott, aki két évig dolgozott a faluban. Akkor a könyvelő nagy tudálékosan elővette az XY számú HCM-t, és felolvasta belőle, hogy az orvosnak hat hónapig van joga használni a rendelő bútorait.*

– *A hat hónap, kedves doktor elvtárs, a tegnapelőtt járt le! Látni szeretném a bútorokat! Ha valaki olyan precíz, mint Ön – akkor legyen precíz mindenben!*

Hát így történt.

A bútorokat szekérre rakták és bevitték a rendelő udvarára. Fél év múlva is ott verte az eső, mert nem volt hová tenni. Este a háziasszony szalmakazlából vetettünk ágyat a földre. Elhatároztuk, hogy az újonnan megvásárolt IZS motorkerékpár ládájából készítünk majd egy nagy rácsot – ráteszünk nyolc egyforma csutakra –, varrunk rá egy óriás szalmazsákot.

– *Elsőrendű gyalupad lesz belőle! – azon kihúzzuk azt a fél évet, amíg a motoradósságot kifizetjük, és akkor veszünk majd valami bútort.*

– *Az öltönyt és a ruhát pedig jól eltartjuk az ajtómélyedésben, egy rúdon. Majd varrok eléje egy gézfüggönyt, hogy ne porosodjon.*

– Egy dolog biztos – inkább a földön alszom, semhogy újra visszacipeljem a falun át a bútorokat, s mindenki rajtunk röhögjön.

Azóta rég megvettük az olcsó, zöld olajfestékes, kombinált bútort. Megbecsülése jeléül a Néptanács négy év után lakást is adott a kollektív gazdaság székházában. Ennek csak egy hátránya van – a gyermek egész nap az istállókat bújja, s mindig félünk, hogy megrúgja egy ló vagy egy tehén. A trágyásszékér tetején ül büszkén a kocsis mellett. Kisostorával a lovak közé csap.

– Cse da te biem, crkla** – szidja nagyosan.

Mikor hazavetődik végre, közli velünk legújabb elhatározását: – Tudod Sapa, kollektív elnök leszek, hogy nekem legyenek a legszebb lovaaim!

– Az jó lesz – hagyja rá az apja. – Most menj szépen játszani, csak ne az istállóba! Édesapádnak tanulni kell.

– Nektek örökké tanulni kell – mondja duzzogva –, én, ha megnövök, nem tanulok annyit.

– Az is jó lesz, fiam, csak most eredj szépen!

Milica most valószínűleg önmagát siratja – na, majd kiderül.

– Mi a baj, Milica néni? Ki beteg?

– A kisunokám, drága, Jolánka, a legkisebb.

– Mindjárt megvizsgálom. Vetkeztesse le! Na, nem kell sírni! Hallja?! Ne féljen, jobban lesz!

Milica megnyugszik, a doktornő nem. Ez, bizony, bronchopneumonia, s ráadásul toxikózis. A gyermeknek keze-lába jég-hideg és lila. Benn kell tartani a fektetőben.

– Irina! Azonnal tegyetek fel vizet melegedni! Palackozni kell a gyermek ágyát, teljesen ki van hűlve. Olga! Szívj fel két üveg Penicillint! – röpködnek a vezényszavak. – Hát bizony,

*Megverlek, dögölj meg! (szerb)

ez komoly baj, Milica néni. A kicsinek tüdőgyulladása van. Miért nem jöttek hamarabb?

Az öregasszonynak csak ennyi kellett, hogy újra megeredjenek a könnyei.

– Nem volt, aki jöjjön, drága. A fiam kinn volt a mezőn a disznókkal. A menyem otthon van a másik négy leánykával – nincs akire hagyja őket. Én nem bírok velük! Úgy futkosnak, mint a menyét – az én öreg lábaim már nem bírják azt. Alig kaptam valakit, hogy a fiam után üzenjek – jaj, édes Istenem! Pedig mondtam a menyemnek, hogy nem tetszik nekem a gyermek...

Ahogy a cifra nyomorúság felsorolása tartott, Emesében úgy gyúlt a harag és keserűség. – Ez van – gondolta. – Tessék itt modern csecsemővédelmet bevezetni! Mind a heten egy koszos putriban laknak.

– Minek kellett maguknak az ötödik gyermek? Nem volt elég bajnak a másik négy? Idejében mondtam Szofinak, hogy menjen be a városba kapartatni. Ha egyszer megcsinálták, akkor most vigyázzanak is rá!

– Ne tessék haragudni, ez igaz – szólalt meg a férfi –, de hát mind a négy leánya. Gondoltuk, hogy ez legalább fiú lesz, s öröklí majd a nevemet.

Egyebet nehezen is örökölhette, ha fiú volna is – dohogott tovább a doktornő –, de nem lett fiú, ezért hagyják otthon félig meghalni. Akkor adduramistenem – mentsd meg! Csakhogy én nem vagyok úristen!

– Irina! Meleg már az a víz? – a gyermek felé indult, hogy még egyszer megnézzze. Csodálkozva látta, hogy az apja ott térdel a vizsgálóágy mellett. A kislány lila lábacskaikat bütykös, nagy tenyerébe fogva a leheletével melengeti – mint fagyos napokon elgémberedett ujjait a disznótrágya gyenge tüze mellett.

– Addig is, amíg a víz megmelegszik – magyarázta szabadkozva. – Doktornő! Ugye, életben marad?

Nagy cigány szeme csupa könyörgés. Emese belepirult a szegyenbe. Dühös volt magára, hogy még mindig úgy vörösödik – ha kell, ha nem –, mint egy kamaszlány.

– Persze, hogy megmarad. Mindent megteszünk, de most egy időre itt kell maradnia a nagymamával.

– Kész a palackozott kosár – jelentette Irina. – Vihetem?

– Viheted! Maradj mellette, ha szükséges, hívjál!

A vén cigányasszony hálálkodását már nincs ideje végighallgatni.

Tömve a váróterem, s ma megint gyűlés. Megint csak egyedül dolgozik. Szerencsére nem követelik, hogy Ő is ott legyen.

– Mi a baj, Grozda néni?

Kilencvenfokos szögben görbült, bottal csoszogó öregasszony Grozda néni. Félrevera a szíve, szédül a feje, reszket a hangja, a keze – immár öt esztendeje. Minden héten legalább egyszer itt van a rendelőben. Haragszik is rá az egész falu emiatt, szová is tették már.

– Mit mind jár ide ez a vén csoroszlya? – Otthon keresi a halál, s ő itt ül a rendelőben. – Bezzeg még mikor erős, egészséges, nagygazda asszony volt, akkor nem hitte el az unokájának, hogy beteg. Nem engedte, hogy kihozassák az orvost – akkor itt még nem volt orvos. – Azt mondta, hogy kidozott pénz. Nincs semmi baja, ne affektáljon! Aztán három nap alatt elvitte a tizenhat éves gyönyörű fiút az átfúródott vakbélgyulladás. Nem értem, hogy is van képe egyáltalán orvoshoz menni?! S maga még totojgatja. Meg is érdemli az ilyen!

– Mit csináljak? – ha hozzám fordul segítségért, kötelességem, legjobb tudásom szerint kezelni.

– Szép ez, amit a kötelességről mond, csak valahol nem igaz. Nem mindenki érdemli meg. Ott van az a Sándor is, a temető mellett. Elnézem, hogy mit caplat utána a sárban – pedig azt is hagyni kellene, hogy dögöljön meg végre! Megérdemelné.

– Az meg mit csinált, hogy így haragszik rá?

– A háború alatt a fél falu a partizánoknál szolgált. Voltak ott cifra dolgok is annak idején. Egy alkalommal elfogtak hat német asszonyt és leányt az egyik faluban. A parancsnok, akinek az egész családját kiirtották a németek, most bosszút akart állni. Megparancsolta, hogy lőjék agyon őket. De a becsületes emberek azt mondták, nem addig van az. Megtagadták az engedelmességet. A parancsnok akkor pálinkát hozott – úgy mondják, húsz litert –, s azt mondta, öt-öt litert ad annak, aki a kivégzésre önként jelentkezik. Ezek között a disznók között volt a maga Sándor bácsija is. Ahhoz képest elég gyenge büntetés, hogy most elevenen rothad a lába.

– Nem tudtam róla, nem tudhattam. Ennek ellenére, ha hívat, nekem mégis csak mennem kell és kezelnem is kell.

Az öregasszony fogatlan szájával nehezen formálja a szavakat. Valami olyasmit motyog – én ma meghalok! Érzem, hogy ma meg kell haljak!

Megvizsgálja. Minden szerve pont olyan, mint egy hete, egy hónapja, egy éve volt. Nem jó – de még húzza vele, míg valamilyen heveny betegség fel nem borítja az egyensúlyt.

– Nem rossz a szíve, Grozda néni. Csak olyan, amilyen volt. Miért gondolja, hogy meghal?

– Mert ma van a születésnapom. Ma lettem nyolcvanéves. Akkor nekem most már meg kell halni, ugye?!

– Dehogyan kell meghalni! Vannak jó orvosságok. Amiért nyolcvanéves, még élhet nyugodtan.

– Tényleg? Azt mondja, hogy élhetek? – fut ezerráncú torz mosolyra az arca, sorvadtt fogínye nedvesen csillog. – Akkor jó! Akkor veszek tovább egy barna és egy fehér gombot. Más nem kell? Mást ne szedjek? S akkor ezután is megihatok egy pohárka pálinkát? – ilyen kicsit csak. Görcsös ujjával mutatja, hogy milyen kicsit.

– Megihatja nyugodtan. Más öröme úgyszincs már az élet-

ben, hát miért ne igya? – fejezte be gondolatban... A következő beteg harminchárom éves, fiatal férfi, de többnek néz ki. A szája mellett két mély ránc jelzi, hogy fekélybeteg. Egy hímzett takaróval borított piaci kosárral nyomult be az ajtón.

– Kezét csókolom! – gondoltam, hozok egy kis cseresznyét.

– De még milyen szépet! Biztosan finom is. Köszönöm szépen!

Három héttel ezelőtt küldték haza a kórházból meghalni.

Pénteken, estefelé hívták Emesét, hogy nézze meg, mert megbénult. Biztosan hisztériás, gondolta. Harminchárom évesen agyvérzés nem valószínű, paralízisjárvány nincs.

Mire a tíz kilométert ledöcögte a szekér, öreg este lett. Ahogy belépett az ajtón, azonnal látta, spazmofiliás rohamról van szó. A beteg izmai görcsösen összehúzódva, hogy mozdulni sem tud. Nőgyógyász-kéz, ló-lábtartás – de mitől van ez a nagyfokú kalciumhiány? Kiderült, hogy gyomorfekélye miatt sokat hányt és sok szódabikarbonátot szedett. Ioneltöltés. Intravénás kalciummal és konyhasóval sikerült megszüntetni a rohamot.*

– Holnap hozzák be, mert kórházba kell utalnom!

Másnap be is hozták a rendelőbe – a mentő is időben érkezett. Éppen a menetlevelet írta alá Emese, mikor rohan be a nővér. – Gyorsan, gyorsan! Megint rosszul lett! Valóban. De ez alkalommal a légzőizmokat fogta el a görcs. Jova olyan színű volt, mint a szilva, mire az orvosnő kiért a mentőhöz. Mesterséges légzés, kalcium.

– Lélegzik végre! – de eszméletlen. Így nem engedhetem el. Vele megyek. Készítsetek kalciumot két fecskendőbe! Mehetünk!

Harmincöt kilométer döcögős, rossz úton – végig a vénában a tűvel – feszülten figyelve, hogy ki ne mozduljon, át ne

*görcsök általában

szúrja a vénát, és ha kell, azonnal adja a kalciumot. Mire megérkeztek, legszívesebben a beteg mellé feküdt volna ő is a hordágyra. Boldog volt, mikor a kórház átvette.

Hétfőn, rendelés közben, csodálkozva látják, hogy mentő áll meg a ház előtt, pedig nem is hívták. Biztosan valamilyen ellenőrzőbrigád megint. De a mentőből fekete ruhás, kövér öregasszony kászálódik le. Jovát hozták haza. A papírokból kitűnik, hogy bélelzáródása van.

Két kórházat is megjárt, de a kómas állapot miatt egyikben sem vállalták a műtétet. A család úgy döntött, hogy akkor inkább haljon meg itthon.

De hát ez mégiscsak égbekiáltó! Ilyen jó szívvel miért kelene meghalni harminchárom évesen? Miután két kórházat is megjárt, most haljon meg orvosi segítség nélkül?

– Mit csinálunk? – kérdezte a férjét. Elvégre ő a „Főnök”.

– Tudod mit? Vele megyünk. Amíg él, nem hagyhatjuk orvosi segítség nélkül. Csomagolj be húsz fiola Szer-t, tíz fiola Kalciumot, öt fiola C-vitamint, Glanduitrint, kettőt – s húsz köbcentis fecskendő, amennyi csak van! Majd ott kifőzzük. Az irrigátort is tedd be!

– Arra gondolsz, hogy paralitikus ileusza* van?

– Arra. Ha sikerül helyreállítani az ionegyensúlyt, egy magas beöntéssel talán még segíteni lehet. S ha nem – hát akkor legalább nyugodtan alszunk ezután is. Amit lehet, mindent megpróbálunk.

A kis, földes parasztszobában már három órája adják érbe a gyógyszereket. Egy mosdótál meleg vízben előmelegített fiolákból szívja fel az orvosnő – s váltott fecskendővel, lassan adja be az orvos. Így próbálják helyettesíteni a perfüziós készüléket.

– Ez az utolsó.

*a belfal normális összehúzódásai átmenetileg megszűntek

– Jól van! Akkor készítsd elő a szappanos beöntést és szívd fel a Glanduitrint!

– Azonnal.

Miközben ezt az utolsó műveletet is elvégzik, a család a sarokban égeti a viaszgyertyát – ha közben meghalna Jova, az égbe jusson a lelke. Egy negyedóra múlva aztán egyszerre csak megindul a bélműködés. Tele lesz a szoba bűzzel és mocsokkal. A család felháborodottan kéri számon – mért nem hagyják nyugodtan meghalni?!

Egymásra néznek. Tényleg, mért is nem hagyják nyugodtan meghalni? Hiszen hivatalosan papírjuk van róla, hogy meghalni küldték haza. Senki se kérné számon tőlük – soha –, még a család se. Elmosolyodnak. Nem mondják, azért, mert nem erre esküdünk! A hozzátartozók úgysem értenének semmit belőle.

– Most már hagyjuk. Csak előbb tegyék tisztába! Aztán minden tíz percben adjanak neki két-három kanál tejet! Vigyázzanak, hogy rendesen váltsák alatta a lepedőt!

Hajnalodik, mikor a szekéren hazafelé indulnak.

– Fázom.

– A fáradtságtól van. Gyere, bújj ide, majd melegítelek!

– Vajon életben marad?

– Nem tudom. Lehetséges. Ennél többet nem tehetünk érte.

Két napig várták, hogy jöjjenek a halotti bizonyítványért. Aztán a harmadik nap megjött Jova anyja, de már nem volt feketében.

– Doktor úr, drága doktor úr! Magához tért! Enni kér! Nagy az Úristen jósága. Hogy áldja meg magukat is! De tessék kijönni! – kisebesedett a feneke.

– Mondtam, hogy cseréljék rendesen a lepedőt.

– Igaz. De hát nem hittük, hogy megmarad. Gondoltuk, majd ha meghalt, akkor megmosdatjuk tisztességesen.

Most itt van. A fia nem maradt árva – ha már az anyja elhagyta, legalább apja legyen.

– Vetkezzen le, vizsgáljam meg!

– Jaj, nem vagyok én úgy öltözve! Munkából jöttem, a tehenek mellől. S nincs is nekem semmi bajom, mióta a porokat szedem, amit a doktor úr felírt. Csak ezt a kicsi cseresznyét akartam elhozni, mert mind megeszik a madarak.

– Rendben van. De a gyomrát előbb-utóbb csak meg kell operáltatnia, nehogy megint úgy járjon, mint a múltkor.

– Megoperáltatom én, hogyne! – majd a télen, amikor nem lesz annyi dolog. Ha másért nem, hát csak azért, hogy lássam, milyen képet vág a sebészdoktor úr a kísértetjáráshoz.

A váróteremben – ahogy Jova kimegy – összesúgnak a betegek.

– Hallotta-e, lelkem? Tisztára feltámasztották!

– Úgy biza! De kapott is a doktor a megyétől ezer lej prémiumot. Meg is érdemli!

Árpád a megyétől aznap kapta meg a soron lévő letolást – ezért és egy másik Luminál-mérgezett betegért. Mire a mentő kiért, az már minden veszélyen kívül állt az ötszörös adag Sztrichnin hatására – úgy, hogy be se vitték.

– A doktor elvtárs kalandokba bocsátkozik. Ez nem egészséges orvosi gondolkodás! Olyan beavatkozásokhoz folyamodik, amely kimondottan a szakorvos feladata. Kérjük, a jövőben ne lépje túl hatáskörét!

– A jövőben feleségemmel együtt versenyvizsgára jelentkezünk, hogy szakorvosokká válhassunk. Kérem, gondoskodjanak idejében orvostól, aki átveszi tőlünk a körzetet!

A megyei főnök ekkora önbizalom láttán gúnyosan jegyezte meg: – Ahhoz még vizsgázni is kell, kedves kollegám! Addig is tartsa magát az utasításaimhoz! A témát lezártnak tekintem. Nem ragaszkodom írásbeli megróváshoz.

– Nem tagadja meg önmagát! Mindig is nagy lélek volt

– állapította meg Árpád. – A tavaly is, amíg tanfolyamon voltam, csupa önzetlen, vigasztalási szándékból környékezte meg a feleségemet. Előbb az asztal körül hajkurászta a rendelőben, míg az asszony kiszólt, – kérem a következő beteget!

Aztán újabb „brigádot” szervezett egy gyűlés után, amelyre kivételesen Emese ment el Árpád helyett, aki valahová elutazott. – Hazaviszünk – mondta –, és jövőnk hozzád ellenőrzésre.

Útközben megálltak fürödni a Dunában, s akkor a víz alatt kezdte szorongatni Emesét. Arra igazán nem számított, hogy a teljes brigád szeme láttára és füle hallatára kap egy csattanós, vizes pofont. Árpád örökké sajnálhatja, hogy nem látta! A legédesebb, hogy a jeles komisszió semmit sem látott, semmit nem hallott. A strandolás után rendben megejtették az ellenőrzést és megírták a jegyzőkönyvet – melyben minden szép és jó volt.

Mikor Árpád hazajött, telefonon közölte a főnökkel: – A kakas nem attól kakas, hogy ő az úr a szemétdombon. Már nem is emlékszem, mit hápogott. Azóta Árpádra specializálta magát. Nem sokáig – remélem.

Irina, az asszisztensnő jön jelenteni: – A kicsi jobban van. A végtagok átmelegedtek, már nem cianótikus*.

– Rendben! Akkor maradj itt és segíts írni! Ez az átkozott szkriptológia** tesz a sírba! A fene egye meg! Ahány ellenőrzés, mind csak azt nézik. Még soha senki meg nem kérdezte tőlem – ennyi év alatt –, hogy élnek-e, vagy halnak a betegeim. Csak – kérem az ilyen doszárt***, kérem az olyan doszárt – na, nincs értelme, hogy potyára felmérgelegődjem. Mintakör vagyunk, vagy mi a fene?! Hát akkor írjunk! Vedd elő a katagráfiát és készítsd az oltóanyag-igénylést! – de előbb főzz egy kávé!

*cianózis – oxigénhiány vagy magas szén-dioxid okozta kékes elszíneződés

**kötelező írnivaló

***iratsomó

Ragad le a szemem. Az éjjel megint kettőkor feküdtem le... Mindenekelőtt hozd be a következő beteget – persze az se ártana, ha több példányban lennél! – mosolygott rá kedvesen a szolgálatkész lányra.

Megbízható, jó segítség. Ilyen is kevés van. Ha valóban elmennek innen, ki tudja, milyen személyzetet kapnak?

– Jó napot, doktornő! Befejeztem a kezelést. Azt mondta, ha készen van, jöjjen vizsgálatra.

– Evett ma reggel?

– Ettem, biza! Korán kelek, aztán üres hassal nem járhatok.

– Hát akkor holnap reggel jöjjön vissza! – de éhgyomorral. Nem kell sort várni, majd előre veszem. Vért kell vennem, hogy elvégezhessek a laboratóriumi vizsgálatokat.

– Akkor én most mehetek?

– Mehet, de reggel várom!

Ez legalább hamar ment. Most általában hamarabb végez a beteggel. Öt év alatt már kívül-belül megismerte az egész falut. Könnyebb tájékozódni. Nem kell minden beteggel Ádám-Évánál kezdeni a dolgot. Bár türelem – az most is kell!

– Mi a baj, János bácsi?

– Tetszik tudni, nagyságos főorvos asszony? – János bácsi mindig külön megadja mindenkinek a címet. – Az úgy volt, hogy a tavaly kukoricakapáláskor, mikor mentünk az asszonnyal a mezőre, azt mondja a kisonokám – Jani, a háromesztendő – , hogy aszongya: – Nagyapa, vigyél engem is magaddal!

– Értem. De mi a panasz?

– 'Sze, éppen azt mesélem. Hát szóval, megszántam a gyermeket – Janit –, aztán szeretem es erőst, hát magammal vittem. Nem es vót semmi baj menet, csak kéredzett az ölemben, hogy – Apó, vigyél! – hát vittem. Aztán egyszer csak érzem – itt a bal felemben –, mintha villám cikáznék a szemembe! S úgy megszédültem!

– Miért nem jött rögtön?

– Nem akartam én zavarni a nagyságos főorvos asszonyt. Gondoltam, elmúlik.

– S aztán nem múlt el.

– De elmúlt. Csak aztán a tegnapelőtt, amikor a szénát hánytam fel a szekérre – esmét csak úgy! – gondoltam, már mégiscsak megnézem, vajon mi a baj.

– Vesse le az ingét! Jöjjön, mérjük meg a vérnyomását! Hát bizony sok. Sokacska...

– Mennyi?

– Kétszáztíz, százhússzal.

– S aztán mennyi kéne legyen?

– Hát olyan százötven, százhatvan körül.

– Ammá baj! Akkor én most mit csináljak?

El kell magyarázni szépen a sötlan étrendet, a gyógyszereket: fehérből ennyit, a kékből annyit. A neveket úgyse jegyzi meg. Mikor ellenőrzésre jönnek, hozatja a zsebükben a dobozokat, hogy tudja, milyen gyógyszert szedtek. Állandó kezelés beállítása külön kín. Sohase hiszik el, hogy nem elég bevenni az orvosságot – állandóan szedni kell.

– Mind megettem, drága, amit adott. Jól is voltam. Csak most, egy hete vagyok megint beteg.

– S mióta nem szedi a gyógyszert?

– Úgy három hete lehet, hogy elfogyott. De igazán jól voltam – nem értem, hogy mi történhetett!

S van olyan beteg, aki ezt ötödször is megcsinálja vele!

Így a rendelés vége felé, ahogy gyűl a fáradság, úgy fogy a türelem. Nagyon kell uralkodnia magán, hogy ne kiabáljon, amikor a százharminc kilós Juli néni rákezdi: – Nincs semmi bajom, csak a lábam ne fájna!

– Értse meg, Juli néni, a nagy súly terheli meg a lábat! Mondtam már, hogy egyetlen orvosság van – le kell fogynia legalább negyven kilót!

– Azért mégis adhatna valami jó orvosságot a lábamra –

ha akarna!... Könnyű mondani, hogy fogyjak le, de nem tudok, ilyen a fajtám. A leányom is kilencvenkilós, a hároméves unokám is harminc. Alig eszem valamit. Olyan szegényesen élek én, drága, mint Toldi lova a szemétdombon!

Most magyarázza el tizedszerre a kalóriákat? Mondja, hogy ne egyen annyi kenyeret? Úgyis mindegy!

– Akkor, ha nagyon fáj a lába, szedjen Aszpirint! Viszontlátásra!

Jóleső sóhajjal nyugtázza a bejelentést – ez volt az utolsó, mára befejeződött.

– Éppen ideje! Kérlek, Irina, szólj Ruzsának, hogy délutánra pirítson nekem egy tányér napraforgómagot! Hazamegyek enni, aztán visszajövök tanulni. Otthon a gyermekektől két ép mondatot sem lehet elolvasni egyvégben.

– Hogy van a kis Kuki? Még mindig hasmenéses?

– Nem. Most már jól van, csak elég nehezen érte el a normális súlyát. Sokat keseregtem, hogy sohase lesz rendes gyermek belőle, de most már úgy összeszedte magát, hogy bottal püföli a bátyját – s az hagyja! Na, de menjek végre haza! Lásam, mit csinálnak...

Ilyenkor, egy-egy rendelési nap végén, mikor a gyermekeihez sietett haza, ő volt a világ legelégedettebb embere.

Csak közepszerű ember lehet magával ilyen elégedett. Munkája fontosságának tudata, az a szent meggyőződése, hogy ezt helyette senki nem végezné el ilyen jól és pontosan – a tény, hogy van családjá, két szép gyermeke, okos és szép férje – az, hogy béke van, hogy nem gond a holnapi kenyérpénz – hogy az emberek az utcán tisztelettel előre köszönnek – valami meghatározhatatlan jó érzésbe keveredett össze.

Elkeseredett embertársainak nemegyszer mint követendő példát állította oda önmagát – aki, lám, annyi nehézség dacára is ilyen szépen révbé ért. „Csak nem szabad elkeseredni és nagyon kell akarni! Minden csak tőled függ! Ha nagyon aka-

rod, sikerülnie kell! Amikor férjhez mentem, huszonhárom lej ötven banival kezdtük az életet. Egyetlen lábosunk és kanalunk volt, tányér egyáltalán. S lám...”

Vagy máskor: „Ne hagyd el magad! – az ember sokat kibír. Amikor anyám meghalt, mindössze kilencéves voltam. Apám hadifogságban. Azt sem tudtuk, él-e...”.

Álmait mindig a képességeihez igazította. Így nem érthette kellemetlen meglepetés. Amit egyszer elhatározott – hogy úgy lesz –, azért mindig keményen megdolgozott. A versenyvizsgával kapcsolatban sem volt a legkisebb kétsége se. Egyszerű. Csak nagyon keményen tanulni kell, akkor biztosan bekerülnek egy nagyvárosba, hogy a gyermekek anyanyelvű iskolában tanulhassanak.

Titkos álmai közé tartozott még a fürdőszobás, központi fűtéses lakás, és remélte, azt is megéri, hogy meglegyen.

Aztán, ha a gyermekek már nagyok lesznek, talán, egyszer majd utazhatnak is – valahová. Árpádnak ez mindennél nagyobb vágya. Már csak miatta jó lenne, ha beteljesedne!

Nem akart sem egyetemi tanár, sem vezető funkcionárius lenni. Nem akart házat, villát, autót – nem akart a Riviérán nyaralni. Jövőre talán eljutnak a tengerre is. Az nagyon szép lesz. Csak egyszer látta eddig a tengert egyetemista korában, amikor a reumájával kezelésre küldték. Olyan volt, mint egy távoli kék hegylánc.

– A Dunán is primán lehetne strandolni, ha tanulni nem kellene. Majd vasárnap kimegyünk egy kicsit – nyugtatta önmagát.

Csak nagy ritkán, ha zenét hallgatott, fogta el furcsa vágyakozás – valami igazán nagy, szép és elérhetetlen után –, de ezt a valamit sohasem tudta nevén nevezni. Ahhoz hasonló érzés volt, mint kamaszkorában, mikor szeretett volna karcú, magas és nagyon szép lenni – vagy a táncosával együtt elrepülni.

Az ilyen hangulatokból gyorsan visszarángatta magát erre a földre, melyen keményen – két lábbal állott.

– Majd a gyermekeim! Nekik nem kell mindent a fakanál-nál és az ábécénél kezdeni. Anyagi és szellemi útravalót kapnak tőlünk. Ők sok mindent megkaphatnak, amiről mi még álmodni sem mertünk.

Hányszor szeretne volna számonkérni valakitől a gyermekorát! A háborús és azutáni hányódásait, a menekülést, a bombázásokat, az avas szalonnát – aminek csak a gondolatától is felfordul a gyomra, de ami nélkül éhen haltak volna akkor. Számonkérné az anyja halálát – s mindazt, ami utána következett...

De a múltat csak vallatni lehet – könnyebb lesz tőle a jelen. Számonkérni? Számonkérheted-e a kelő naptól, hogy éjjel miért nem világított?! S az emberektől, hogy úgy cselekedtek, ahogyan a kor és saját korlátaik megengedték?

*Nagy-nagy rohanásról,
lélegzet-szaggató,
boldog rohanásról
szeretnék vallani majd,
ha fölserdülök
Emlékezéssé.*

Szilágyi Domokos

2.

A karcsú tornyú templom mögött a temető zsúfolásig tele emberekkel. Huszonkilenc éves falusi tanítónőt temetnek. Eljött tisztelegni előtte két falu apraja-nagyja: a gyermekek – akiket írni-olvasni tanított; a lányok – kikkel kalákában együtt szótték a kelengyét; a felnőttek – kiknek színdarabot tanított; az öregek is – akikhez mindig volt egy-két jó szava.

A sír mellett ott áll apja, anyja, öccse, húga s a három apró gyermeke: Emese, Attila és Tünde – kilenc-, hat- és háromévesek. A férje talán fogságban van, talán odaveszett a háborúban, mint annyian mások – 1945-ben ezt még nem tudja

senki biztosan. Mindenki feketébe öltözve áll, még a gyermekek is. Más ruhájuk nem is igen van – gyászruha minden házban akad. Otthon festik az asszonyok, mert kell. Mindenki gyászol valakit. Egészen megszokták. Most, mégis, mikor a három gyermeket látják, feltör belőlük a sírás. Az ő árvaságuk csak még jobban eszükbe juttatja a saját veszteségüket – siratják a közös bánatot.

A gyermekek nem értik a latin szavakat, a pap monoton imáit. Csodálkozva nézik, hogyan engedik le két vastag kötelen a koporsót a sírba. A pap dob először földet rá. Emese kezébe is nyomnak egy göröngyöt.

– Dobd be, lelkem, te is! – mondja valaki, s ő teszi, amit mondanak. Hallgatja ezt a legszörnyűbb dübörgést, ahogy a föld a koporsóhoz ütődik.

Visítani szeretne, hogy – Ne! Ne! Hagyják abba! Az ott az én édesanyám... – de attól fél, hogy akkor elvinnék innen, mint Nagyanyót, aki be akart ugrani a sírba. Hát hallgat és áll magányosan. A néne és a bátyja a két kicsit fogják. Ahogy egyre több földet dobnak a gödörbe, a dübörgés megszűnik. A halom tetejére rakják a koszorúkat, virágokat.

Valaki kézen fogja – Gyere lelkem, gyere menjünk haza! Az út két oldalán, ahol mennek, fekete kendős, szipogó öreg-asszonyok kíváncsian bámulják őket. Kezüikben könnytől gyűrött zsebkendőt, „vénasszonybúzlentyűt” és rózsafüzért szorongatnak. Emese úgy érzi, azt nézik, vajon sír-e. – Azért se sírok! – határozza el.

– Nyugodjék békességben! Szép temetése volt – hallja innen is, onnan is.

Hogy lehet egy temetésről azt mondani, hogy szép? – töpreng magában és utálja őket. Öregek, rondák és feketék, mégis élnek! És utálja a temetéseket, még akkor is, ha szépek.

Utálta az apró fehér mintás, fekete barchet ruhát is. Este kimosták, reggel frissen vasalva ráadták. Mindig a temetést

juttatta eszébe. – Inkább a szép selyemruhácskát adnák ide, ami pontosan olyan, mint édesanyámé volt – gondolta, de nem szólt semmit, hiszen körülötte mindenki feketében járt. Nagypja még a boltban is úgy árult, csak egy szürke köpenyt vett magára, hogy védje a ruháját.

Tünde naponta többször is elselypítette – *édesanyám fej ment a menyójszágba, anygyajka jett bejője* – és persze fogalma se volt róla, hogy ez mit jelent. Attila, mikor hallotta, mindig dühös lett.

– Hallgass, a fene egyen meg! Hogy lehet valaki ilyen hülye? – kérdezte Emesét. Az próbálta csendesíteni: – Hagyd el, kicsi, nem tudja ő még. Menj szépen, segíts Bátyónak lovat etetni! – igyekezett megszabadulni tőlük, hogy észrevétlen a nagyok közelében maradhasson. Hátha megtud valamit arról, hogy ezután mi lesz velük. Az is lelehet, hogy az apjáról is hall valamit. Semmi sem kerülte el a figyelmét, az sem, amikor Nagyanyó szidta Janka nénit.

– Fellegekben járó, holdkóros bolond vagy! Az egész háború alatt mást se hallottam tőled, csak hogy orvos akarsz lenni. S most mikor újrakezdődik a tanítás, akkor tessék – a kisasszony meggondolta magát!

– De – értse meg édesanyám – megesküdtem Mancinak, a halálos ágyánál esküdtem meg, hogy nem hagyom magukra a gyermekeket.

– Tudod jól, hogy nálunk jó helyen vannak. Apáddal gondoskodunk róluk, szolgáló is van, kettő – nem kell te őrizzed őket! S ha az apjuk hazajön, úgyis elviszi innen. Ismerhetnéd, milyen makacs, bütürmesz fajta*.

– Nekem ne ócsárolja Zoltánt! Attól, hogy anyám nem állhatja, még más szeretheti. Manci is, szegény, majdnem éhen pusztult, mikor eltiltotta tőle. De maga akkor és csak nehezen

*faragatlan. durva

értette meg, hogy van olyan ember, akit nem csak a vagyon érdekel. Hát vegye tudomásul, hogy engem is csak az ember érdekel, s ha jön haza Zoltán, ha nem – én a gyermekekkel maradok! Ez az utolsó szavam.

– Megvert engem az Úristen veletek! – sírta el magát az öregasszony – hogy tudtam ilyen makacs kölyköket a világra hozni? Mit vétettem, hogy az élőkben sincs semmi örömöm?

Ekkor észrevette, hogy Emese ott ül a kicsi széken és hallgatózik. Minden dühe ellene fordult. – Te pedig mit keresel itt a szobában? Örökösen a nagyokat bújod! Eredj az udvarra játszani! Nénéd idecsódtította a fél utca minden kölykét. Eredj!

Emese ment elégedetten. – Lám, néném betartja a szavát, nem hagy el minket – gondolta megnyugodva.

De az öregasszonyt nem olyan fából faragták, aki könnyen hagyja magát meggyőzni. Gyermekei a makacsságot tőle örökölték. Újra Jankának esett: – Azt hiszed, hogyha megöregedtem, akkor most már hülye és vak is vagyok! Hogy nem látom, tudom, hogy évek óta szerelmes vagy Zoltánba? Engem akarsz becsapni a nagy fogadalmaddal?! Hát ahhoz korábban kellett volna felkelni! Csak tudnám, mi az Istent esztek rajta, mivel bolondítja úgy meg a fejeteket!...

Janka elsápadt.

– Ha úgy is van, ahogy anyám mondja, ha mindent ilyen jól tud – akkor azt is tudnia kell, hogy én mindig becsületesen távol tartottam magam tőle. S ne merje azt állítani, hogy titokban örvendek a néném halálának, mert akkor én többet magával nem beszélek! Igenis, szeretem Zoltánt és szeretem a gyermekeket, és velük maradok! Erről fölösleges többet tárgyalni.

Kiment a konyhába uzsonnát készíteni, de előbb kiszólt az udvarra: – Fejezzétek be a játékot!– kész az uzsonna. Tudta jól, hogy mire előkerülnek, valóban rég elkészül vele.

A házban és az udvaron rengeteg jó játszóhely volt. Leghátul a csűrben, a szénapadláson, nagyokat lehetett bukfen-

cezni és ugrani egyik szintről a másikra. – Nézd, hogy repülök! Aztán ott volt az istálló, mellette a fedett szín a hintával, arra fel-le másztak egész nap. Mögötte a kert, körtével, egres-sel, ribizlivel – s ha gyümölcs nem is volt már, bűvőhelynek még mindig megfelelt. Még előbb az udvaron a nyúlketrec állt, piros szemű puha, fehér angóranyalakkal – azokat etették egész nap. A ketrec háta mögé is jól befértek. Aztán ott a gabonaraktár a nagy búzásládákkal, azok mellé is el lehet bújni. A pincelejárathoz is bemerészkednek ritkán, mióta denevér akadt Emese hajába. A nyári konyhát is szeretik, onnan fel lehet mászni a padlásra, nyakig porosan kerülnek elő, kezükben valamilyen régi kacattal – ugye, játszhatunk vele?

– Nem is olyan egyszerű behozni őket uzsonnára. Újra ki-szólta utánuk: – Emese, szedd össze a kicsiket, gyertek enni!

– Azonnal! Csak még egyet bújunk, jó?

Körben álltak mindannyian s kórusban mondták: Án-tán-té-nusz szó-re-ke-té-nusz, szó-re-ke ti-ka ta-ka, ala-bala bim-bam-bussz. Minden szótagnál másik gyerekekre mutattak. Az utolsó Emese – ő lett a hunyó.

A tornác oszlopához bújva számolt. – Tíz, húsz, harminc... száz! Aki elbújt, aki nem az nem! Én megyek!

És indult, hátra az udvarra, a csűr irányába. Tünde a tornác alá bújt, egészen közel hozzá, de tette magát, hogy nem veszi észre, mert ha elsőnek találja meg, a kicsi keservesen sírni fog. – Mire visszaértek, kényelmesen kiüthet. – Ipics, apacs, ipics, apacs! Örvend legalább. A nagyobbak keresésére indult. Benézett a csűrbe és az istállóba, de nem volt ott senki. Akkor hallotta, hogy Tünde visít.

– Hát most megint mi baja? Megyek, megnézem! – Tünde egy magas, hátizsákos férfikarjában rúgkapált.

– Ejessz el! Hajjod? Ejessz ej! – de az csak csókolta, ahol érte.

– Tündikém! Drága kislányom! Hát te vagy? Hát élsz?

Mikor Szalafőn utoljára elvált a családjától, kis kezét a hasára szorítva óbégatott – ahogy az öregasszonyoktól hallotta: „Jajaj, netem, tis Tündinet!” – Akkor már hatodik hete nem állt le a hasmenése. Orvosság és orvos nem volt. A család avas szalonnán élt. Ahányszor eszébe jutott, mindig úgy látta maga előtt – görcsbe húzott testtel, beesett szemekkel, és nem hitte, hogy még egyszer a karjában tartja.

Emese repült feléjük. – Drága édesapám! Te buta, ne bógj, ez itt Édesapám! Nagyanyó, Janka néni! Megjött Édesapám! – kiabálta. – Attila! Gyere elő, nem ütlek ki! Bizonyisten nem hazudok, hazajött Édesapám!

Pillanatok alatt a nyakán csüngtek mind a hárman, lépni sem tudott tőlük. A felnőttek is kijöttek.

– Megfojtotok egészen – mondta nevetve, s felnézett a tornácra. – És Manci? Manci hol van?

Nem kapott választ.

– Úristen! S miért vagytok ti feketében? Miért vagytok ti mindannyian feketében?!

A gyermekek ijedten elhallgattak. Elengedték az apjuk nyakát és Jankára néztek segélykérően.

– Isten hozott, Zoltán! – szólalt meg nemsokára. – Manci egy hónappal ezelőtt meghalt! – sarkon fordult és bement a szobába. Nem akarta látni az arcát.

– Lehetetlen!... Nem igaz!... Emese, Attila, Tünde, ugye, nem igaz? Mondjátok, hogy nem igaz!

– De igaz, édesapám – szólalt meg Emese. – Gyere be a házba, gyere, ülj le! Mi már azt hittük, te is meghaltál – tette hozzá csendesen. – Olyan jó, hogy legalább te megvagy nekünk, Édesapám! Gyere! – kézen fogta, mint egy gyermeket, mint ahogy Attilát és Tündét szokta és bevezette a szobába. Levette róla a hátizsákot és egy székre ültette.

Pillanatok alatt újra Zoltánon lógott mind a három gyermek. Fel-le másztak az ölébe, ölelték, csókolták, meséltek ezer

apróságot – mind a hárman egyszerre – és boldogok voltak. Igazán boldogok.

Zoltán tűrte, hogy nyúzzák a gyermekei. Néha megsimogatta őket, közben Jankát kérdezgette a történelekről.

– Hihetetlen! Pontosan azon a napon és abban az órában! Elővette a naplóját a hátizsákából. – Itt van, naplót vezettem rendszeresen. Ez az, nem, ez : „Szeptember 25., péntek délután 3 órakor – hirtelen felébredtem. Azt álmodtam, hogy egy zavaros nagy víz viszi a Manci holttestét. Én utánaugrottam, úsztam, úsztam, de nem tudtam utolérni.” Elmeséltem az álmomat egy barátomnak. Éppen aznap indult haza az első foglyszállítmány. Azt tanácsolta, hogy ha ilyent álmodtam, inkább ne induljak el. Akik aznap elmentek, még a mai napig sem értek haza! Ki tudja, hol lehetnek? Milyen furcsa összeesése ez a dolgoknak! Azt mondják, az ember arról álmodik, ami különben is foglalkoztatja... Pedig én mindig azt hittem, hogy Tünde lesz az, akit nem látok soha...

– Gyerekek, hagyjátok megmosdani apátokat! – végre egyik valamit, biztosan éhes – szólt rájuk Nagyanyó.

– Én hozok vizet!

– Én szappant!

– Én töjültözöt!

Míg evett, körülállták az asztalt. Lesték minden szavát.

– Mielőtt fogságba kerültem, felderítésre küldtek. Volt egy lovam. Az Eszterházy herceg kastélyának pincéjében rejtegette az öreg lovász. Már közeledett a front. Mikor hallotta, hogy felderítésre küldenek, odajött hozzám a jó öreg s azt mondta:

– Zászlós úr! Maga mindig jó ember volt. Most már nincs értelme, hogy tovább rejtegessem Mucit, a herceg úr kedvenc lovát. Magának adom. Olyan értelmes, mint egy ember. Csak a fülébe kell súgni halkan, hogy „Muci”, s az visszahozza magát a pokolból is. Ez volt a szerencsém. Menet nem vettem észre semmi gyanúsat. Az oroszok egy bokor alá ásták be a

géppuskafészkét. Mi hárman voltunk. Mikor visszafelé jöttünk, tüzet nyitottak. A két társam megsebesült és valószínűleg meghalt. Muci, ahogy a géppuskaszót meghallotta, azonnal hasra feküdt. Én mögéje bújtam. Aztán megpróbáltam hason csúszva valamilyen fedezéket keresni, de közben egy gránátot dob-tak arrafelé – a repeszek elértek. Vértett az arcom és az eszméletemet is elvesztettem. Arra tértem magamhoz, hogy Muci nyalja az arcomat és halkán nyihog. Egyébként csend volt. Az oroszok azt hitték, mind a hárman meghaltunk és továbbmentek. Muci két térdre ereszkedett. Nagy nehezen fel tudtam mászni a hátára. Aztán elindult velem valamerre... – Fogoly lettem. Ebelsbergbe vittek. Eleinte sokat éhezünk, de két hónappal a hazaindítás előtt már rendes kosztot adtak, sőt...

– Hoztam nektek csokoládét – jutott eszébe hirtelen – és ejtőernyőselymet, blúznak...

– Egyél még, Zoltán! – nógatta Janka.

– Nem tudok. Most nem. Szeretnék kimenni a temetőbe.

– Veled jövök.

– Ne haragudj, szeretnék egyedül maradni Vele...

– Ahogy akarod.

Már messziről meglátta a frissen hantolt sírt a hervadt koszorúkkal. Egy csokor friss őszirózsa küszködött a tetején az elmúlással. Janka mindennap friss virágot vitt a sírra.

A temető csendje jólesett. Örült a gyermekeinek, mégis nehezen viselte el zajos boldogságukat. Végre átadhatta magát a bánatnak, nem zavarta senki. – Hát ez lett az álmainkból, Mancikám? – szólította meg csendesesen. – Hányszor féltettelek, hogy megcsalsz, hogy elhagysz – mindig az élőkől féltettelek! A saját féktelen fiatalságodtól féltettelek. De ennél csúnyábban meg nem is csalhattál volna! – ilyen jóvátehetetlenül nagyot soha-se hittem, hogy vétkezel... Mért hagytál el engem? Én mindig hűséges voltam hozzád és a gyermekekhez... Legalább a gyermekekre tekintettel kellett volna lenned! Látod, kedvesem, úgy

vádollak, mintha te lennél a hibás. A fájdalom elveszi az eszemet. És mondd, hogy lesz tovább? Hogy lesz ezután? Tudod jól, hogy anyád ki nem állhat. És én büszkébb vagyok annál, hogy hosszú távon elfogadjam a segítségét. Attilát holnap átviszem édesanyámhoz, én is odaköltözöm. S mihelyt találok valakit, aki elvállalja a gyermekeidet, feleségül veszem. Tudom, hogy nem fogsz haragudni érte. Egyedül nem tudom felnevelni őket. Édesanyám öreg már. Hát mondd, mit tehetnék egyebet? Majd igyekezni fogok, hogy elfelejtselek! Kegyetlen, ugye? De az egész élet ilyen kegyetlen. Ha valaki – hát én megtanultam ez alatt a négy év alatt, hogy milyen. Hogy vártam a békét, a boldogsághozót – s most itt van! Hát igyekszem majd, hogy elfelejtselek! Mert másképpen nem élhetek tovább. Ha annyi veszély közt életben maradtam, akkor most vállalom kell, ami vele jár. Bocssás meg érte! Drága kicsi asszonyom... A kemény fapriccsen hányszor álmodtam, hogy átölellek... hogy vágytam az itthoni első éjszakát!... De te a halálnak adtad magadat, s ezentúl már álmomban sem csókolhatlak...

Másnap kétfelé szakadt az amúgy is csonka család. A két kislány az anyai nagyanyjánál maradt, Attila az apjával a másik faluba költözött.

Hamarosan beállt a hegyvidéki tél, csikorgó hideggel és hófúvással, s úgy elválasztotta őket egymástól, mintha nem is ugyanazon a földrészén élnének.

Húsvétkor Zoltán meglátogatta a lányait. Megegyeztek, hogy a pünkösdi búcsúra Emesét is magával viszi.

A kislány délelőtt iskolába járt, délután bement a boltba segíteni Nagypának. Cukorkás zacskót csavart szép hegyesre, kapott érte szentjánoskenyeret a dugifiókból. Ha megunt, felment a szobába. Elővette nénje szekrényéből a megvarratlan selymeket, s a velencei metszett tükör előtt hol gésának, hol spanyol táncosnőnek öltözött. Janka rózsaszín, hosszú bál ruháját is odaadta játszani s a túsarkú cipőjét.

– Nagyon szép vagyok!– állapította meg magáról a tükör előtt.

Csak Nagyanyó zsörtölődött.

– Eltöri a talp közepét, s dobhatod a szemébe!

– Ugyan, édesanyám, eltöri, hát eltöri! Hiszen sehova se járok, csak az iskoláig és vissza. Nem látja, hogy az embereknek az sincs mit enni? Eltelik tíz év is, amíg én még egyszer bálba megyek.

Emese megsajnálta a nénjét. Ő volt már bálban. Az iskolában rendezték a negyedik osztályosok, úgy hívták, hogy „pi-tyókabál”. Három burgonya a belépti díj. Ezt kapja az osztálytársuk, Puliszka Jani, amiért hegedül. Az apja a múlt szombaton is egy zsákkal vitt haza. Jól fog, mert sokan vannak, s nemigen van mit egyenek.

Esténként a nagy bordó kandallóban ég a tűz az ebédlőben. A párkányon egy fekete kerámiabívaly kérődzik békeségesen, s a rács mögött játékosan táncolnak a lángok. Nagyapó ül a tűz előtt, térdén a két kislánnyal. Mesét mond.

Hófehérke és a hét törpe ott van valahol a falon, a tűzvetette, szeszélyes árnyékokban – a nyuszival, a farkassal s a vasorrú bábával együtt –, miket Nagyapó a két kezével varázsol oda. Emesét is megtanítja a mozgó árnyképkészítés titkaira. Ott kószál körülettük a jószívű vadász s a gonosz mostoha, akit végül mégiscsak legyőznek.

Mire a tűz parázssá válik, Janka behozza a kenyeret – vil-lára szúrva szénen megpirítja. Fokhagymát kennek rá és házi vaját. Mariska ma köpülte a konyhában. Tejeskávával nagyon finom.

Bátyó is hazaér a mezőről. Egész nap kinn van a szolgál-
kal. Emese alig látja. Már az állatokat is ellátta, megkeverte a moslékot, felügyelt a tehénfejésre – ő is pihenne egy kicsit. Nagy sóhajtással ül le az első székre, mi útjába akad. Olyan jó föld- és tehénszaga van, csak Nagyanyó nem szereti.

– Mosdjál meg! – az Isten áldjon meg, nem lehet meglakni veled egy házban!

Bátyó ideges. – Jó, jó megyek már! De a tej, hús, tojás az jól jön, ugye? csak szaga ne legyen s csak én se lennék hozzá! Inkább én döglöttem volna meg!...

Miközben esznek, Emese arra gondol, vajon Attila és édesapja mit vacsorázik – milyen jó volna, ha mindannyian együtt lehetnének!

Türelmetlenül számolja a napokat pünkösdig. Szombaton már korán reggel kiül a ház elé a nagy fűzfa alá, a kispadra. Lesi a búcsúsokat. Egész Felcsíkról jönnek, Ditróból, Gyergyóból gyalog. Minden falu külön. A férfiak fehér harisnyásan – az asszonyok, lányok szőtt szoknyában, fehér ingujjban, mellényben. Nagyon szépek. Csizmájukat a vállukon viszik. Az első sorban megy a pap, reverendája fölött fehér csipkeingben, kezében kereszt. Mellette fehér inges ministráns gyermekek, közülük csengő. Ütemesen négyet csengetnek vele: előre, hátra, balra, jobbra; ahogy a keresztet vetik. A hímzett, selyem templomi zászlókat a legények viszik. Némelyik olyan nehéz, hogy három rúdon hárman tartják. A pap mögött megy a kántor, ő vezeti az éneket. Mindenki énekel. Délre már Emese is megtanulja :

Agyaloknak királynéja, tiszta Szűz,

Kérjed a te szent fiadat érettünk!

Ékes virágszál – ezt a öregasszonyok reszkető hangon elnyújtják –, kit Szent Anna szült.

Szép Szűz Mária, könyörögi értünk!

A legtávolabbi faluk érkeznek először. Napok óta elindultak, porosak, fáradtak – a kislánynak mégis szépek.

A szomszéd falut várja türelmetlenül, ahol az ő apja a kántor. Olyan szépen, mint ő, senki se énekel.

Jönnek, ott messze a kanyarban. Rohan a házba, a kis batyuja után.

– Jönnék már! – kezét csókolom!

– Ne rohanj olyan fejveszetten, várj! Nénéd is megy – csendesíti a nagyanyja, de Emese már a kapun kívül áll, nem is hallja.

– Édesapám! – ugrik a nyakába.

– Szállj le szépen!

– Attila! Édes Attila, hogy megnőttél, mióta nem láttalak!

Ekkor egy néni kézen fogja Emesét. – Gyere, szívem, Édesapádnak vezetnie kell az éneket, majd én vigyázok rád!

Emese kitépné a kezét az övéből. Ki ez a szőke néni és mit akar tőle? – Gyere, Janka néni! – kiabál. – Gyere, menjünk!

Janka csak áll a fűzfa mellett és nézi őket. Emese várja, hogy az apja is hívja, de ő csak énekel tovább – *Kit Szent Anna szült...* – Janka hirtelen sarkon fordul és bemegy a kapun.

Emese futna utána, de a szőke néni erősen fogja a kezét.

– Gyere szépen! Gyere csak velünk, majd mi vigyázunk rád!

Az apja is rászól türelmetlenül: – Gyere, ne makacsodj! Látod, Attila is itt van.

De Emese azt is látja, hogy ő se fogja a néni kezét. Furcsa, lábujjhegyes járásával ott apróz az apja sarkában, mint egy kiscsikó. Néz vissza, de már nem látszik a ház, az úton mögötte emberek – csupa idegen.

Újra elhúzza a kezét, próbálja utolérni az apját. Az ő kezébe kapaszkodna, de elutasítja: – Fogd meg szépen a néni kezét és légy jó kislány! Ő lesz a te új édesanyád.

Emese a meglepetéstől egy percre megáll. A néni melléje ér, kézen fogja újra. Emese hagyja, hogy vezessék és hallgat. Mit is mondhatna, hogy az embernek csak egy édesanyja van? Tán meg se fogalmazódik benne így a gondolat.

A falun kívül már nem énekelnek. A zászlókat is leengedve viszik, úgy könnyebb. A néni karon fogja Zoltánt. Beszélgetnek. Emese Attila kezét szorongatja. Mögöttük egy öreg-asszony a csodatevő Szent Szűzről mesél:

– A tatárjárás idején el akarták vinni a szobrot, de csak a falu végéig jutottak vele. Ott úgy megnehezedett hirtelen, hogy hatökrös szekérrel se tudták megmozdítani. A barátok, akik elkísérték a szobrot, egyszer csak látják, hogy a szeme könnyezik. Fel is fogták szép kristálypohárba. Megkenték vele a béna lábát, és járni kezdett, a vak szemét, és látott, a néma nyelvét, és beszélt. Úgy bizony, lelkem! Mert olyan csodatevő szent szobor ez, hogy aki először megy a templomába, annak az első kívánságát teljesíti.

Közben a város határába érnek. Újra felemelik a zászlókat, megszólaltatják a csengőket. Emese az apjával együtt énekl:

– *Könyörögj értünk!...*

Másnap a templomban körbejárták a szobrot, Emesének eszébe jutott, amit az öregasszony mesélt.

– Drága Szűzanyám! Támaszd fel az én jó Édesanyámat! – ismételte makacsul. – Te a földön éltél, nem úgy, mint az Isten – hallgass meg!

Vonattal mentek haza. Az apja is vele ment, de alighogy megérkeztek, őt kiküldték a szobából. Miután az apja elment, Janka néni mondta, hogy úgy határoztak, még egy évig ott marad náluk, fejezze be a negyedik osztályt. Azután beíratják a gimnáziumba, Brassóba, az apácákhoz.

Emese ezt is tudomásul vette. Épp úgy, mint azt – hogy csodák nincsenek –, hogy őt meg sem kérdezik –, hogy a nagy-anya elégedett. Igaza lett!

– Megmondtam előre, hogy okosabb lesz, ha elmész az egyetemre. Most edd meg, amit főztél! – győzedelmesen nézett a kisírt szemű Jankára. Emesét szokásától eltérően ölbe vette. – Szegény kicsi árvám! Apád mostohát hoz a házba nektek. De hát mit lehet csinálni? Az övé vagytok, úgy rendez ti-teket, ahogy jónak látja.

Emese előtt felrémlt a szép szóke néni arca. Nem néz ki vasorrú bábának. De a Hófehérke mostohája is szép volt. Igaz,

hogy az csak mese, mégis örvendett, hogy még egy évig Jankával maradhat.

Az iskolaév hamar eltelt, s a vakációban Zoltán hazavitte a két kislányt új otthonukba.

A kántori lak az Olt partján állt a templom mellett. Csak két szoba konyhája volt. A hatszobás, nagy háznál jóval kisebb, de itt is volt csűr és istálló. jó nagy udvar, és végre együtt volt mind a három gyermek.

A nap nagy részét az Olt mellett töltötték félig csórén, vízben pancsolva – nagymama legnagyobb keserűségére. Mindig attól félt, hogy belefutnak a lóúsztatóba. Hiába mondták, hogy vigyáznak ők magukra, az öregasszony egyre csak rémüldözött és hányta magára a keresztet.

Attila különösen „ügyesnek” bizonyult. Beült a nagy mosdótálba, s szépen átevezett a lóúsztató felett. Új édesanyjuk is elismerte:

– Ez az ügyes fiú! Gyere szépen errefelé! Milyen ügyesen tudsz evezni! – na gyere ide, hozzám, szépen!... – kérlette, miközben a mosdótál s benne a gyermek kísértetiesen billegett.

Ahhoz képest nem volt szép tőle, hogy miután kijött a part-ra, Attilát estig a szobába zárta. Mikor az apjuk hazajött, isteniesen megverette.

– Az ember nem ismeri ki magát rajta! – vonta le a következtetést Emese.

Szerencsére, a halászatba nem köt bele. Attila gombostűből apró horgokat készít, s többet fog vele, mint a nagy halászok. Emese egy uborkásüvegben hordja utána a halakat. Ő nem halászik – az nem lányoknak való.

Rendszerint halat vacsoráznak.

Az Olt túloldalán, a réten kergetőznek. Hátulsó pár előre fuszt – cekacári-cekapeccet és üsd a harmadikat játszanak. Emese jól szalad, bár sokkal kisebb, mint a vele egykorúak.

– Hagyd el, fiam, nem singgel mérik az embert! – biztatja az apja –, te csak tanulj, az eszed nem kicsi.

Pedig egyre nehezebb szívvel gondol a tanulásra, a gimnáziumra, a zárására. Nagymama megtanította kenderkőcon fonni. Most egyedül fésülködik, csak a választék nem sikerül egyenesre. – A záróban nem lesz, aki befonja a hajadat.

Egyre többet hall a záróról. Apja kérvényére megérkezett a válasz. Felveszik ingyenes tanulónak, amennyiben az előzetes vizsgán alkalmasnak bizonyul. A vizsgától nem fél – a zárótól annál jobban.

Küldtek egy listát is, hogy mit kell magával vinnie. A szükséges ruhaneműn kívül az iskolai és születési bizonyítványt, valamint szegénységi bizonyítványt a plébániáról.

Emese mostanig nem tudta, hogy ők szegények – de ha a plébános úr is aláírta, akkor biztosan úgy is van. Az apja aztán megmagyarázza, hogy a többi gyermek szülei tandíjat fizetnek. Emese, tekintettel arra, hogy árva és hogy az apja felekezeti tanító, nem kell fizessen – de segítenie kell a kedvesnővéreknek a takarításban és mosogatásban.

Pedig, de nem szeret mosogatni!...

Lassan mindent bőröndbe csomagolnak, a leltárnak megfelelően. Indulás előtti nap nagymama egy fényképet ad Emesének. – Nesze, lelkem! Anyád fényképe. Vidd magaddal, és ne hozz szégyent rá!

Jankától is szeretne elbúcsúzni, de nem engedik. Így hát csak a parti füzeektől búcsúzik. Sárgán hullnak a levelek a vízbe, mintha sírnának. Pedig csak Emese sír a bokrok között, ahol nem látja senki... Este a nyitott ablakon behallatszik a gát felől a folyó zúgása. Álomba zsongatja, mint egész nyáron.

Holnap... Vajon, hogy lesz ezután?...

Már egy hónapja zárdalakó. Nehezen szokta meg a belső rendet, a zárttságot, az egyenruhát. Furcsállja azt is, hogy szá-

mot viselnek – az övé 293. Vágyódik a kert, az udvar, a csűr, az Olt, a testvérei és vidám pajtásai után.

Álmodni is fél... Úgy érzi, a fehér spanyolfal mögött velük együtt alvó apáca kilesi minden gondolatát. Hat órakor csengőre ébred. Ki kell szellőztetni, rendbe kell tenni a hálósobát. Utána kettős sorba állva mennek – mint fekete ruhás, apró vénasszonyok – a reggeli misére.

Az ebédlőteremben meg kell enni a lekváros kenyeret és teát kell inni, akár ízlik, akár nem. Pedig ő a tejet szereti. Aztán mosogat a szolgálatos nővérrel és két másik ingyenes hallgatóval, amíg kezdődik a tanítás.

Ez a pár óra teszi elviselhetővé a nap többi részét. Fogékony minden újra. A villanyvilágítást, gázfűtést csendes, nagy csodálattal fedezi fel. Tetszik az is, hogy minden tantárgyat más tanár tanít. Tanárai megszeretik az eleven eszű, hosszú hajú kislányt. Hamarosan beosztják gyengébb tanulók mellé, segíteni.

Minden kedden lelkigyakorlatot tartanak. Ilyenkor szünetben sem beszélhetnek a társaikkal.

– Ennek a kis rossznak a vállalása szükséges ahhoz – magyarázza az osztályfőnök –, hogy lelketeket felkészítsétek az Isten által rátok mért csapások elviselésére.

Emesének ez nem megterhelés. Nagyobbakat is elviselt már, minden különösebb felkészítés nélkül. És különben sincs, mit beszéljen a társaival. Számára mindegyik egy kis Cilike. Neki a Cilikékhez semmi köze. Cilikéék nem mosogatnak a társaik után, nem kell többet tanuljanak, mint mások, hogy a tandíjmentességet megőrizzék. Van anyjuk, apjuk, pénzüik és nincsenek ilyen egy szál egyedül a világon.

Két kis ingyenes társát érzi közelebb magához és a gazdasági nővért – az is a többiek mindenese. A lelkigyakorlatok alatt van ideje elmélkedni azon, hogy apáca egyenruhában és iskolai egyenruhában sem egyformák az emberek.

Csak a szabadság utáni vágy egyforma valamennyiükben. Vacsora előtti szünetben, a silentium után, kitör belőlük az egy hónapja visszafojtott energia. Összefogózva járkálnak az udvaron, kórusban üvöltek: – *A háztetőn a kandúrok úgy járnak, mint a pandúrok és szól a macskaszerenád, miáu-u-u-u-u!*

Az apácák a kápolnában esti ájtatosságon vannak. A felügyelő nővér kétségbeesetten szaladgál közöttük. – Hagyják abba! Kérem, azonnal hagyják abba! De alig hallgat el az egyik csoport, a másik kezdi előlről: – *Miáu, miáu* – zeng az udvar.

Büntetésül soron kívüli lelkigyakorlat, de két nap múlva kiviszik a városba sétálni őket.

Kettős sorban állnak – elől megy két apáca, hátul kettő –, és nem szabad beszélni senkivel. De embereket látnak, akik nincsenek megszámozva és nem mind egyformák. Elsétálnak a Cenk alatt és moziba kísérik őket.

Beülnek egy nagy terembe, előttük nagy fehér vászon. Emese szinte megkérdezi a társnőjét, mi van ezen olyan nagy lát-nivaló – de szégyelli elárulni, hogy ő még sohasem volt moziban.

Aztán egyszer csak elalszik a villany és megszólal valami szép zene. A vásznon megjelenik egy színes felirat, sugarakkal körülvéve, alatta kisbetűkkel magyarul is „Hideg szív”. Emese olvasni is elfelejt, csak issza az egymásután következő színes képeket. Csak ül a meseerdő és a zene bűvöletében. Nem is igen érti, mi történik a filmben – csak érzi, hogy az ember nem szabad hidegszívű legyen.

Hirtelen elhatározza, hogy filmsínálós lesz, hogy ő is így tudja gyönyörködtetni az embereket.

Levelet ritkán kap hazulról – pedig ő minden héten rendszeresen ír a kedvesnővér unszolására. „Drága jó szüleim és testvéreim! Én jól vagyok. A tanulás jól megy. Remélem, ti is mind egészségesek vagytok” – valahogy így és ennyit. Ma még azt is hozzáteszi: „Voltunk moziban. Szerettem volna, hogy ti

is lássátok!” Nincs mit írjon. Azt, hogy milyen egyedül van a 293-mas sorszámaival, hiába is írná, úgy sem értenék. Különbén is, a kedvesnővér mindig átolvassa a levelét. – Nem illik helyesírási hibával teletűzdelt levelet elküldeni – mondja, mintegy szabadkozva. De hibát nem talál. Azt, hogy minden este a párnájába bújva sír, nem is akarná, hogy tudják.

Jankának szívesen írna. De nem tudja a címét. Az a levél, amit az ideérkezése után elküldött, tíz nap után visszaérkezett. A borítékon az állt: „Elköltözött. Címe ismeretlen”. Úgy látszik, a nagyanyja nem mondta meg a címét – nem akarja, hogy levelezzenek. Hogy Janka írjon először, arra sem számíthat. – Biztosan rosszul esett neki, hogy el se búcsúztam tőle. Most már nem is fogja megtudni, hogy én mentem volna, csak nem engedtek...

Egyszer a kedvesnővér meghallotta, hogy sír. Másnap próbálta vigasztalni: – Ne búsulj, gyermekem! A Jóisten, ki mindenek ura, hozzánk vezérelt nagy bajodban – meglátod, ezután is megsegít!

A nyelvén volt, hogy válaszoljon – egyszer kértem, hogy segítsen, akkor se tette meg –, de ezzel megbántaná a kedvesnővért. Hát nem felelt semmit.

Az imádkozás terhes kötelesség volt Emese számára. Csak az orgonás miséket szerette. Mikor énekelni lehetett, közelebb érezte magát anyjához, apjához.

A téli vakációban mindenki hazament, csak érte nem tudott eljönni senki. A Főnöknő hívatta, és közölte vele, levelet kapott a szüleitől, kéri, tartsa itt a vakáció idején. – Tekintettel arra, hogy példásan viselkedsz, engedélyezem az itt maradásodat. Erre a két hétre felmentelek a kötelező házi szolgálat alól és nem kell egyenruhát viselned.

– Köszönöm! – felelte halkán a kislány, és kiment a szobából.

– Édesanyám, drága édesanyám, édes édesanyám! – sír-

dogálta fennhangon az üres hálószobában. Ült az ágy tetején átfogott térdrel, és ringatta magát lágyan, míg elálmosodott. Kinn kék árnyékkal jött a téli este s ő elaludt.

Másnap tíz óra tájban ébredt. A kis kockás flanelblúzban és háttas szoknyában sokkal jobban érezte magát, mint a fekete egyenkötényben. Megkereste a szolgálatos nővért, és megkérdezte, mit segíthet.

– Adok neked egy jó könyvet. Majd ha elolvastad, elmeséled. És zongorázhatsz, amennyit csak akarsz! Segíthetsz karácsonyfadíszet készíteni, ha van kedved.

A könyv egy árva gyermekről szólt, kinek az édesanyja öröngyalként vigyázza a lépteit. Ettől kezdve Emese is mindig úgy érezte, hogy az édesanyja ott áll mögötte, vigyáz rá, és látja, mit csinál. Szomorú, ha nem azt teszi, ami jó.

Karácsony este az ő számára is hozott az „angyal” egy kis csomagot. Emesének a háború előtti nagy karácsonyfák jártak az eszében. A délutáni szánkázások, miközben az angyalt várták. Mikor átfagyva, kipirulva hazaérkeztek az apjával, benn a szobában megszólalt a csengő. Ők szaladtak be, látni akarták az angyalt, de már csak az édesanyja állt a fa mellett, a nyitott ablak előtt. – Éppen most repült ki, ha jól nézitek, a szárnyát még meg is láthatjátok! Aztán elénekelték a Mennyből az Angyalt. Édesanyja csillagszórót gyújtott, majd kiosztotta a csomagokat a karácsonyfa alól.

A rendfőnöknő adta át az angyalfiát. Könyv volt benne: „Légy jó mindhalálig” s egy kis csokoládé. Igazi örömet szereztek Emesének.

Az év második fele könnyebben telt el, s a tavaszi vakációra már ő is hazamehetett. Egy nagyobb diáklány vitte magával.

Hihetetlenül jó volt otthon. Az Olt partján illatos fűzfabarkák nyíltak. A templomkertbe húsvét reggelén Emese vitte szenteltetni a kosarat – kalácsot, báránysültet, főtt tojást és sonkát tett bele Nagymama s egy liter bort. Soha még fino-

mabb reggelit nem ettek! A zárdai hathetes után Emese most akármire megesküdött volna, hogy ez a szentelt étel sokkal jobb.

A vakáció végén egyedül utazott vissza az iskolába. Az intézet előtt olyan büszkén szállt ki a konflisból, mintha világ körüli útról térne meg. Kívánta, hogy minél többen lássák. Mélységesen lenézte a társait, kiket továbbra is óvodás módra a szülők hoztak vissza az iskolába.

Rajzkiállításra kerültek a vakációban készített házi feladatai. Egyre nagyobb jegyeket kapott. Most már azok keresték a barátságát, akik év elején szóba se álltak vele.

Az iskolai év végén büszkén vitte haza a bizonyítványt „Kitűnő” minősítéssel. Főleg az tetszett Emesének, hogy írta benne: „A második gimnáziumi osztályba lép.”

Otthon úgy hordozta fején a gimnazista egyensapkát, mint valami győzelmi jelvényt. Ha a szomszédból bejött valaki egy pohár rizst kérni kölcsön, ő gyorsan leült a zongorához – s jól számított – csodálkoztak kellőképpen.

1948-at írtak. Már készülődött vissza a zárdába, amikor a tanügyi reform megszüntette a felekezeti iskolákat, és falun is bevezették a hétosztályos általános oktatást.

A hirtelen rászakadó nagy szabadság megszédítette. Nem kellett egyenruhát hordania. A fiúk a lányok mellett ültek az osztályban – az új iskola az életre készít fel egyformán és ingyenesen – jelszóval.

Emese úszott a boldogságban. Észre sem vette, hogy hetek óta nem tanult semmi újat. Játszva kapta a tízeseket, mert most már úgy osztályoztak. Abból élt, amit a zárdában a fejébe sulykoltak. A többiek feleannyit se tudtak, mint ő, tehát jogos volt, hogy tízest kapjon.

Számtanra az apja tanította. Egy napon kihívta felelni Emesét és szokatlanul nehéz kérdést tett fel. A kislány nem tudta,

hogy ez hetedikes anyag, csak látta, hogy nem tud válaszolni. Zoltán a jobb karjára csavarta lánya hosszú copfját és verte a fejét a táblába. – Úgy, kisasszony! Szóval nem tudjuk? Szóval nem tanulunk? Szégyellje magát! S most ha tetszik, menjen, jelentsen fel az igazgatónál, hogy megvertem!

Emese nem bánta volna, ha megnyílik a föld alatta. Az egész osztály lemeredt. A tanár elvtárs – most így kell mondani – még soha senkit meg nem vert.

Otthon alig mert az apja szeme elé kerülni.

– Most az egyszer még megbocsátok. De állj neki tanulni! Minden napra kapsz három pluszfeladatot. Tanulj, mert csak az a tiéd, amit megtanulsz! Azt senki nem veheti el tőled!

Emesének csak hozzátétőleges fogalma volt arról, hogy mit lehet elvenni az embertől, hogy ki veszi el és miért. Hallotta, hogy a tanítóknak le kellett mondaniuk a földjükről és a kántori állásról, különben nem maradhatnak a tanügyben. Apja is lemondott a három és fél hold birtokáról, a gyermekek is aláírták, hogy lemondanak az anyai örökségükről, hogy kenyérjegyet és pontot kaphassanak.

Emesének is vettek pontra szép zöld lódenkabátot, mert a régit kinőtte. Azt Attila örökölte.

Örült is az új holminak nagyon, csak a nagymama nem állhatta rajta.

– Ilyen rongyokért lemondani a drága földről! Saját jószántából! Sándorral húsz esztendőtt gürcöltünk, hogy mind az öt gyermeknek legyen – s neki, a fiúgyermeknek a legtöbb. Akkor ő fogja, s lemond róla! – látszik, nem ő koplalt meg érte.

Emese ezt nem hagyhatta szó nélkül. Politikailag képzettnek érezte magát. Tudta az iskolából, hogy ez maradi, burzsoá gondolkodásmód, és ezt meg is mondta Nagymamának.

– Az a régi, gürcöléses idő elmúlt! Az emberek ezentúl nem azért dolgoznak, hogy gyűjtsenek, hanem azért, mert szeretik a munkát. A mezei munkát traktorok és más okos gépek vég-

zik majd, és nem lesz többé szárazság. Eltérítjük a folyókat a régi medreikből és minden földet öntözzük. És ekkor mindenkinek lesz mindene, úgy mint a Szovjetunióban. Sztálin elvtárs megmondta...

– Elhallgass, te, taknyos! Hogy mennél a pokol mélységes fenekére az antikrisztussal együtt! – Emese még nem is látta ilyen dühösnek. – Én öregasszony vagyok, nincs sok iskolám, de életemben láttam már karón varjút. Tizenkilencben nagyapád is elhitte az ilyen maszlagot, hogy földet adnak s miegymást. De aztán csak visszajött az úri világ, s akkor a nagyszájúak mind bajba kerültek. Apád is megüti még a bokáját! Jegyezd meg, hogy csak az van az embernek, amit a munkájával megszerez! Nem is rendes ember az olyan, aki ajándékba várja azt, amit más keservesen megkínlódott!

Még mondta volna, de Emese sietett az iskolába. Aznap értékelték ki a díszítési versenyt. Három napig csak térképeket gombostűztek a falra piros krepp-papírból s képeket vágtak ki a folyóiratokból. Úgy nézett ki az osztály, mint egy túl-ékesített karácsonyfa – de a versenyt megnyerték.

Szünetben táncpróba. A szombati előadáson orosz táncot táncolnak. Emese már tizenötödször megcsinálja egyvégben a guggolós figurát. Szólót is énekel: „*Drága föld, szülőhazámnak földje*”. A refrént az egész kórus vele éneklí és azt is, hogy: „*Sztálin neve a lendületünk, az ő útján előre megyünk*”.

– Ezek fontosabb dolgok, mint a Nagymama dohogása.

Félreverik a harangokat. Az utcán emberek rohannak és kiabálnak: – Ég a Ráduly Anti csüre, tűz van! Tűz van! Segítség, emberek!

Zoltán inget kap magára. Derékig csórén ült a napon, az udvaron. Vakáció van. Rohan az emberek után. Ő a tűzoltóparancsnok a faluban. Judit utána: – Zoltán, Zoltán! Ne menj! Nem szabad itt hagynod ilyen állapotban! Mindenre kérlek,

ami szent előtted, ne menj! Valami bajod lesz... – de mindhiába. Hamarosan eszeveszett csörtetéssel vágat el a kétke-rekű tűzoltókocsi a ház előtt, rajta Zoltán. Judit sírva, könyörögve fut a kocsi után.

A gyermekek is mennének tüzet nézni, de a nagyanjuk nem engedi. – Hogysisne, hogy valami bajotok legyen! Éppen elég, hogy apátok örökösen másokért kockáztatja az életét! Itt maradtok s punktum! – leül a lépcsőre, előveszi az örökös olvasóját és imádkozik. – *Mi Atyánk... Üdvözlégy...*

– Hogy nem unja meg! – csodálkozik Emese. Áll az udvar közepén, és nézi a hatalmas, gomolygó, fekete füstöt. Néha az is látszik, hogy felcsap a láng. Már unalmas az egész. Fél órája csak füst, s nem tudnak semmit. Mindenki csak a tűz felé szalad, vissza nem jön senki. Azon gondolkozik, hogyan szökhetne meg. Oldalog a kapu felé.

De mégis jön valaki! Hárman vannak. Lassan jönnek. Két férfies közöttük Judit. Nagyon sápadt, ketten támogatják.

– Édesapám! Mi van édesapámmal? – rohan hozzájuk Emese.

– Nincs semmi baj, kisasszonyka, csak a tanító úr felmászott a szomszéd csűr tetejére a csákánnyal, mert az is meggyulladt, s a nagyságos asszony ijedtében rosszul lett. Hagyja csak, majd mi bevezetjük a házba.

– Nagymama! – kiált be az udvarra a kislány –, fektesse ágyba anyámat, én megyek a doktor bácsi után.

Szalad a virágos réten át, ott rövidebb az út. Milyen szerencse, hogy jó futó. Lábához csapódnak a hosszú szárú csilagvirágok, margaréták. Zizegve hajolnak össze mögötte a rezgőfüvek és kék harangvirágok. De ő csak a doktor bácsi házat látja, fenn, a nagy úton, a rét túlsó oldalán.

Kocsival jönnek vissza. Az orvos sokáig marad a szobában. Nincs rosszabb, mint a betegszoba ajtaja előtt várni! Időnként kihallatszik Judit jajgatása. – Miért nem csinál már valamit?

Ezek az orvosok soha semmit se csinálnak! – türelmetlenkedik Emese.

Aztán nagy későre kinyílik az ajtó, s az orvos kiszól Nagymamának: – Tessék vizet tenni melegíteni, és tiszta lepedőket kérek! Koraszülés lesz.

Nagymama ráförmed a gyermekekre: – Takarodjatok ki az udvarra játszani!

Emese ámulva hallja, hogy kistestvére lesz. – Hogy én milyen hülye vagyok! Azt hittem, csak meghízott a mamám... Nekem is megmondhatták volna...

A tüzet eloltották. Zoltán kormos és fáradt, de egészben van. Protézise villog az örömtől, mikor hallja, hogy megszületett a negyedik gyermeke. A fogságban skorbutot kapott, minden fogát elvesztette. Pedig még csak harmincöt éves.

Az orvos azt mondta, hogy bár csak másfél kilós a kislány, ha jól gondozzák, megmarad. Egy hete minden nap bejön hozzájuk. Judit még mindig nagyon beteg. A szülés óta ki se jött a szobából, s az ételt Nagymama érintetlenül hozza vissza a tálcán.

– Nem kell nyugtalanzkodni! – mondja az orvos –, csak az idegei mondták fel a szolgálatot. Idő kell hozzá és rendbe jön. Nagyobb baj az, hogy nincs teje! Pedig a kislánynak nagyon kellene!

Behívja Emesét a másik szobába. Papírt, ceruzát vesz elő, és elmagyarázza, hogy Katikának háromóránként kell ötven gramm tejet adni – de nem akármilyen tejet, hanem rizslével hígítva, pontos méret szerint cukrozva és mindig frissen.

– Nagymamád már öreg. Nem tudja megtanulni, hogyan kell ezt csinálni. Most mindent pontosan felírok neked. Először megcsináljuk együtt. Utána majd te csinálod egyedül. Okos, nagy lány vagy. Te kell segíts nekem, hogy Katikát megmentjük az éhhaláltól. – Emese szíve dagad a büszkeségtől. Most legalább Nagymama is látja, hogy nem olyan „taknyos”, mint

ahogy ő mondja. És az anyjának is megmutatja, hogy nemcsak a regények és lófringálás érdekli. – Ha én nem lennék, akkor most mit csinálna?!

Megtanulja pontosan, hogyan kell sterilizálni az edényeket, a cuclisüveget. Hogyan kell elkészíteni a feles, kétharmados és háromnegyedes hígítást. Hogyan kell helyesen tartani etetés közben az üveget, hogy a kicsi ne nyeljen levegőt, és hogyan kell megbőfögtetni evés után.

Pelenkázásra is megtanítja az orvos, és ő boldogan birtokába veszi Katikát. Éjszaka Emese ágya mellett áll a kocsija – ha felébred, melegít neki kamillateát. Csak a reggeli, hat órás etetés esik nehezebbre kissé. Ötkor kell keljen, hogy megfejje a tehenet és elkészítse a friss tejhígítást. De még ezt is szívesen megteszi érte. Olyan édes és olyan kicsi – és annyira szükség van az Emese segítségére, mióta körmötlén kis kezével egyszer az Emese ujjába kapaszkodott, a tűzbe is elmenne érte.

Az orvos most már csak hetente egyszer jön. A konyhamérlegen megméri Katikát, és elégedetten nyom barackot Emese fejére: – Jól van, kislány! Ügyes vagy! Szépen fejlődik a húgocskád. Te vagy az én kis szövetségesem. Csak így tovább!

Emese nem érti, milyen szövetségről van szó, de ez nem akadályozza meg abban, hogy büszke legyen rá. Juditon az orvos nem tud segíteni. Már egy hónapja nem jött ki a szobából. Fekszik a lesötétített szobában. Emese bevitte Katikát, hogy megmutassa, mekkorát nőtt. A kicsi sírni kezdett.

– Menjetek innen! – kiabálta szenvedő hangon. – Jaj, ez az örökös zaj! Szétmegy a fejem! Sohasem lesz nyugtom ebben a házban!

Pedig a gyermekek csak lábujjhegyen járnak, játszani is csak az Olt partján mernek. Mégis örökösen szidja az apjuk, hogy zajt csapnak. Utóbbi időben nagyon könnyű helyen áll a szidás nála. Egész nap rohan – népszámlálás, állatösszeírás, gyűlés a néptanácsnál, a Magyar Népi Szövetségnél s a jó ég

tudja még hol. Mikor estefelé hazajön, bemegy Judithoz a szobába. Ahogy kijön tőle, kezdődik a szidás: – Sírba teszitek anyátokat! Elég nagyok vagytok. Lehetne bennetek egy kis belátás! Az ember csak bajra, nyomorúságra jár haza! Hogy az a kurva atyaúristen!... – nagyon csúnyán káromkodik. Nagymama ilyenkor hányja a keresztet magára.

– Bocsáss meg neki, Istenem! – a sok baj, gond egészen elveszi az esztét. Ha szegény Mancsi élne, ez mind másképpen történik! – sír, és Zoltán ettől még dühösebb lesz.

– Hagyja abba a hülyeségeit, Anyám! Nem él, és nem én öltem meg! Ezt többet nem akarom hallani! Tisztelje a feleségemben az embert, akinek nem volt sok elvállalni három apró gyerek gondját! Nem tehet róla, hogy miattuk idegösszeroppanást kapott.

– Nekem ne kiabálj! Tudom én, amit tudok! Az egész családjá terhelte. Nem a gyermekek a hibásak, hanem te, hogy nem nézted meg, kit veszel feleségül. Más is nevel gyermeket szült is az életben egyet-kettőt. Én is igen tízet! Mégse feküdtem ágyba meghalni mindegyik után. Nincs annak semmi baja, csak tempózik!

– Most eleget mondott, édesanyám! Még meghallja szegény! Mit akart volna? Hogy megint a híres Zakariás családból vegyek feleséget? Azoknak ebben a pillanatban befellegzett, végre. Kulákok lettek, úgy kell nekik! Megérdemlik. Bezzeg, amíg Mancsi élt, addig nem dicsérte őt senki! Magának az úristen földi angyala sem volna elég jó nekem feleségnek! Most elfelejti, ugye, hogy annak idején nem akarták hozzám adni a lányukat – mert én csak egy koszos falusi tanító vagyok. Mikor végre beleegyeztek a házasságba – utána is –, a saját apja boltjából pénzért vásárolta a sót, cukrot, lisztet. Most jól fogott volna egy szegény vej, hogy szétírassák a földet és megszabaduljanak a kulákságtól. Hát nem! Keressenek más boldogot! Ha Judit nem lenne, mihez kezdtem volna a három

gyermekkel? Maga öreg már, nem tudja gondjukat viselni. Különben is vegye tudomásul, hogy én igenis, szeretem Juditot és nemcsak a gyermekek miatt vettem el!

– Hát akkor csak szeresd, fiam!– felelte az öregasszony csendesen. – Mert ha nem vetted volna észre, a gyermekeket eddig is én gondoztam. Én főzök, mosok, takarítok és ez a kicsi Emese. Csak most, hogy könnyebb legyen, még a nagyságának is hordom az ágyba az ételt s a feneke alól a bilit, minden nap. Hát te csak szeresd nyugodtan, de nézd, hogy álljon lábra, mielőtt felfordulok! Annál is inkább, hogy a jövő héten kezdődik az iskola, s a leányka sem tud annyit segíteni, mint eddig.

Iskolakezddéskor beáll szolgálni a tanítóékhoz Ida. Tizenhat éves. Apja ott veszett a háborúban, és hatan vannak testvérek. Ő a legnagyobb.

– Árva, mint én – gondolja Emese, és egyből megszereti. Mióta Ida itt van a házban, neki is könnyebb. Reggel nem kell öt órakor kelnie, de a Katika etetését most sem bízhatja másra. Tisztába teszi, megeteti, aztán megy az iskolába – csak itt van, szemben a házzal. Nagyszünetben újra hazaszalad, hogy a kicsit elrendezze. Délután tanul. A pelenkát most Ida mossa. Este a konyhaasztal mellett még olvas valamit, közben Ida az ő iskolai füzetait silabizálja. Szeretne iskolába járni, de nem lehet. Nincs mit egyenek, s ez nem valami költői túlzás!

Emese örvend, hogy nekik van, bár hússal sohasem laknak jól vasárnap. Nagymama levágja a tyúkot, megfőzi húslevesnek. Aztán a sóbanfőttet hétfelé osztja. Igaz, van melléje pityóka paradicsommártással.

– Kenyeret is egyél, lelkem!

Hét közben is finomakat főz. Emese főleg a sült pityókát szereti, savanyú tejjel és lenolajos piros hagymával. Pénteken mindig bablevest esznek, fokhagymás, paprikás rántással –

mikor babérlevelesen, mikor tárkonyosan –, hogy változzon. Utána kóttas palacsintát szilvalekvárral.

Judit is kijár végre a szobából.

Leesik a hó, s ők beszorulnak mind a házba. Tanulni nehezebb, mert nappal nem fűtenek a szobában – spórolni kell a fával!

Emese kis tanulóasztalkáját, ami az ablak alatt áll a konyhában, Attilának adják. Emese a nagy asztalon tanul. Akármilyen jól letörli a viaszvásznat, mindig baj lesz a füzetjeivel. Hol Tünde önti rá a tejet, hol egy zsírpaca ivódik a borítóba.

Tündét még megszidni sem lehet, mert Judit azonnal védelmébe veszi. – Kicsi még, nem tudja. Te vagy a nagyobb, miért nem vigyázol?!

Persze, hogy kicsi. De hízelegni, az anyjuk nyakába mászni, a bőre alá bújni – s ha valami nem tetszik, földhöz verni magát – ahhoz nem kicsi! És árulkodni sem. Olyankor még selypíteni is elfelejt.

– Attila megint parittyázott...

– Emese megint olvasni ment a budira.

Mert olvasni a legnagyobb vétek.

– Az a sok hülye regény megzavarja a fejedet. Fejezd be a tanulást, aztán segíts valamit! Szétmegy a fejem a sok gondtól, de a kisasszony csak olvas! Inkább stoppolnál!...

De mikor úgy utálja!

– Inkább mosogatnál!...

– Inkább varrnál fel egy gombot a ruhádra!...

– Inkább...

Emese inkább világgá menne. De hallgat. Mert ha felel valamit, akkor Juditnak megfájdul a feje. Beköti szorosan egy nagy, fakó kendővel a homlokát – és szenved. Ilyenkor nem szól egy szót sem senkihez, még Zoltánhoz se, amikor hazajön. Az látja, hogy valami baj van. Kérdezgeti szép türelmesen:

– Mi baj, lelkem? Van valami baj?

– Semmi! Semmi bajom nincsen – feleli Judit síri hangon. – A hülye is látja, hogy nem igaz.

Zoltán elveszti a türelmét, és egyre hamarabb veszíti el. Kiabálni kezd: – De a kutyaúristenit! – tudni akarom, mi van már megint!?

Akkor Judit megadja magát az erőszaknak. Sírva fakad és elszepegi: – De én nem akarok árulkodni a gyermekekre! Te kényszerítesz. Csak a fejem fáj nagyon. A kisasszony – az Emese – már megint visszafeleselt. Nem tehetek róla, hogy ilyen szerencsétlen beteg vagyok. Ha felmérgesítenek, rögtön megfájdul a fejem.

Utána következik a lelki fröccs. Zoltán a lányokat nem szokta megverni, az csak Attilának jár ki hasonló alkalommal. Ilyenkor türelmesen elmagyarázza Emesének, hogy ő milyen nagy: hogy az anyja milyen beteg: hogy mekkora áldozatot vállalt, amikor melléjük állt: hogy Emese milyen hálátlan – és hogy ilyesmi többet elő ne forduljon!

Emese ezt már úgy tudja, akár a történelemleckét. Így aztán újabban akármit mond az anyja, nem felel. – Ha ő tud hallgatni, ha valami baja van, hát akkor tudok én is – gondolja dacosan. De az Emese hallgatását nem veszi észre, csak Ida és az anyja.

– Nekem pedig ne duzzogj, mint egy pukkancs! Inkább segíts Idának az istállóban!

– Ne búsulj! – kibírod még ezt az évet. Jövőre úgyis elmész a városi iskolába. Egy évet a pokolban is ki lehet bírni! Még mindig jobb így, mintha szolgálnál!

Amikor úgy érzi, nem bírja tovább, megy a templomba. Nem azért, mert ott lakik az Isten, hanem mert csend van és egyedül lehet. Senki nem látja, ha elsírja magát.

Legjobb vigasztalója a kicsi Katika. Már gügyög, nevet és ismeri Emesét. Ha közeledik hozzá, boldogan hadonászik a kis kezével. Még Nagymama öléből is hozzá kérezkedik.

– Egyedül ő szeret engem igazán! Neki nem vagyok csúnya, mint Attilának. Ő nem kiabálja utánam, hogy töltelékes káposzta! Töltelékes káposzta!...

Karácsonyra Emese piros ruhaanyagot kapott. Elképzelte, milyen szép gloknis szoknya lesz belőle és blúz, puffos ujjakkal. De mikor eljött Aranka néni, hogy megvarrja és elmesélte neki, hogyan szeretné, Judit szárazon közbeszólt:

– Nézz a tükörbe, az Isten szerelmére! Nézd meg, hogy nézel ki! Se nyakad, se derekad. Széled-hosszad egyforma. Még csak egy bő szoknya hiányzik rólad, egy fodor a derekadról s két puffos ujj.

Attila, aki mindig mindenütt ott lábatlankodik, már mondja is: – Igen, igaz! Olyan, mint egy káposztás töltelék. Töltelékes káposzta! Töltelékes káposzta!...

– Takarodj innen! Magaddal törődj, hogy milyen vagy! Most is csupa retek a két kezed, mert örökké az istállót s tehenet bújod. Eredj, mosd meg és kend be tejföllel!

De Emesének az nem vigasztalás, hogy az öccse retkes kezű. Áll a tükör előtt és nézi magát. A melle már szépen kerekedik, feszül rajta a kinőtt ruha. De dereka valóban nincsen... s a nyaka? – ezt eddig észre se vette – valóban sokkal rövidebb, mint a többiekké. Eddig úgy tudta, hogy szép. A haja vastag, és olyan hosszú, hogy akár rá is ülhetne. Mikor táncol, repül utána. Az az érzése, hogy ő is vele száll. A bő szoknyára is azért vágyott, hogy az is repítse. S most kiderül, hogy... Fojtogatja a sírás, de nem hagyja magát:

– Nem! Azért se sírok!

A ruha pedig elkészül szép simára, elől egy hóllal. Még övet se tesznek rá. – Az is kétfelé vág. Attól csak még tömszibb leszel. Akinek ilyen alakja van, az ne hőbörödjön a divat után!

Divat? – de hiszen csak repülni szeretett volna!... Attól kezdve gyakran áll a tükör előtt, amikor nem látják. A lába

kicsi és formás, a válla széles, nem kell válltömés. A szeme kicsi és szúrós. Alig látszik. Az arca kerek és piros, mint a telihold. A regényhősnők jutnak eszébe: „nyúlánk, karcsú alakján pompásan feszül az új lovaglókosztüm.”, „nemes vonalú, ovális arcából két nagy, álmodozó, kék szem tekint imádójára”.

– A fene egye meg őket! Vagyok, amilyen vagyok! Hülye azért nem vagyok! Én vagyok az osztályelső, énekelni se tud úgy senki, mint én, az egész iskolából. Nyelvet ölt a saját kép-másának, és elfordul a tükörtől.

Előző nap tehetségkutató bizottság járt az iskolában. A kolozsvári Operától jöttek. Énekes és táncos hallgatókat kertek. Emese irigyelte is Ankát, azt a cingár hatodikos lányt, akit táncpróbára kiválasztottak. De a huszadik fordulónál elszédült és megtántorodott.

– Engem, persze, meg se néztek, pedig harmincszor is pörgök és nem szédülök el! – gondolja keserűen, de már kezd is az énekpróbát. – *„Szállj ide, szállj oda, fecskemadár...”* A bizottság tagjai összenéztek.

– Énekelj nekünk még valamit!

A kis Mozart-altatót kezdi. Még a zárdában tanulta meg vizsgaelőadásra. Katikának sokszor énekelte otthon. Biztosan veszi a magas fekvésű áriarészeket. Halkan énekel – Katika majdnem elaludt, fel ne ébressze! A bizottságról teljesen megfélemezik. – *A-lu-u-u-dj, a-a-ludj!* – fejezi be csendesen.

Arra ocsúdik, hogy tapsolnak és kiabálják: Brávó! Brávó!

– Csodálatos koloratúrszoprán – mondja valaki a bizottságból –, elsőrendű hanganyag!

– Kislányom, diktáld fel a nevedet és a címedet! Küldd be még ma édesapádat az iskolába!

Emese büszkén mutat az apjára. – Itt van!

Otthon nem leli az izgalomtól. Várja haza az apját és reménykedik. – Lehet hogy énekesnő leszek? Az is lehet, hogy filmben is énekelek? – kérdi magától.

Megjön az apja, s hamarosan választ kap a kérdéseire:

– Szépen énekeltél, nem vitás. De inkább ugyanilyen szépen számolnál!... El akartak vinni Kolozsvárra, a zeneiskolába – mi több, engem is az Opera kórusába. De megmondtam nekik, hogy nem bohóckodunk! Az ember énekeljen, ha jókedve van – de az nem foglalkozás! Ezt a kérdést egyszer s mindenkorra lezártuk! Megértetted?!

Emese megértette. Kisirült az ajtón – irány a templom!...

Egyik éjszaka arra ébred, hogy Katika nyöszörög. Az utóbbi időben már szépen végigaludta a hat órát – etetéstől etetésig.

– Biztosan bepisilt. Nem baj, majd tisztába teszem. Felkel és meggyújtja a petróleumlámpát.

Gyorsan bontja ki, nehogy megfázzon. Hideg a szoba éj-jel. De nem vizes. Csak furcsán tüzel a teste. – Jézus, Mária! Ez a gyermek lázas! Tapogatja jobban. A kis szíve ver, mint egy óra, az orrlyukai repdesnek, mint a pille szárnya és sápadt is. – Lehet, hogy csak a lámpafénytől van – nyugtatja magát Emese –, de ami biztos, biztos! – felébreszti a nagyanyját.

Aztán, mint mikor a lavina elindul – percek alatt talpon van az egész ház.

– Hozzál egy tál hideg vizet s három pelenkát! – rendelkezik Nagymama. Katika visít a hideg borogatástól, a két kicsi is felébred. Bőgnek ők is, különösen Tünde.

Emese áll egy szál hálóingben, mezítláb, míg az apja észre nem veszi. – Fogd a két kisebbet és menjetek át a másik szobába a nagy ágyba! Még csak az hiányzik, hogy ti is megbetegdjetek! Én megyek az orvosért.

Emese szereti a doktor bácsit – csak ne kellene soha idehívni! Olyankor mindig baj van. Elképzei, hogy az apja ugyanúgy szalad a réten át, mint ő a nyáron, mikor Katika született. Csak most nincsenek illatos virágok. Szinte maga előtt látja,

ahogy kínlódva törtet a nagy hóban. – Biztosan ugyanúgy fél, mint én akkor.

A kicsik elaludtak, de Emese nem mer. Hallgatja a téli csendet. Csak az Olt jege roppan néha a fagy szorításában és a szomszéd kutya vonyít a holdra. Végre meghallja a lovas szán csengőjét. Kiveszi az anyja pongyoláját a szekrényből. Most biztosan nem szidják meg érte. Belép az apja papucsába, kimegy a konyhába. Az ágy tetejére kuporodik Ida mellé és hallgatóznak.

– Bronchopneumónia* – mondja az orvos. – Hát igen! Várható volt egy mesterségesen táplált koraszülöttnél. Súlyos! Nagyon súlyos!

Másnap az iskolából minden szünetben hazaszalad Emese, de a kicsi két korty után kiköpi a frissen elkészített tejet. Kiskanállal teáztatják. Váltják rajta a borogatást. Az orrát befogva belekényszerítik a gyógyszert – de a láza csak nem csökken!

Estefelé, mire az orvos megjön, még magasabb a higany a hőmérőben. Katika kapkod a levegő után. Minden lélegzetvételnél nyög egy picit, és nem nyeli le a teát.

Az orvos injekciót ad neki, s miközben kikísérik, egyre azt ismételteti: – Súlyos, kérem! Nagyon súlyos! Nincs meg az ellenállás...

Emesében szinte mérhetően nő a kétségbeesés és a harag. Katikám! Drága, kicsi Katikám! Az isten verje meg az orvosokat – semmit se tudnak. Be szeretne menni ő is a hűgához, de kiküldik.

– Feküdj le Ida mellé a konyhába! Te már eddig is eleget virrasztottál! – először érez valami melegségfélét az anyja hangjában... Ülnek Idával a sötét konyhában, bámulják a szoba üveges ajtaját.

*súlyos típusú tüdőgyulladás

Benn rövidre húzva ég a lámpa. Szülei árnyéka óriásira nőve táncol a falon, ahogy a borogatást váltják.

Nagyapó fali farkasa jut eszébe s az édesanyja. Kinn fúj a szél. Néha megrázza az ablakot. Mint minden éjjel, vonyítanak a kutyák. – Nagymama szerint ez rossz jel. De ha így volna, akkor mindig csak rossz jelek lennének, mert máskor is pont így elnyújtják, csak ő alszik és nem hallja – nyugtatja magát a kislány. De az is lehet, hogy valahol a faluban, valamelyik házban, minden éjszakára jut egy-egy nagybeteg. Még is csak marhaság! Aztán az anyja hangját hallja a szobából:

– Nem! Ne! Ne menj el tőlem, Katikám! Egyetlen, édes gyermekem, ne hagyj el!

– Tehát meghal! Ő is meghal! Mindenki meghal, aki engem igazán szeret – gondolja Emese. És most anyja kimondta őszintén, ahogy érzi... „Egyetlen, édes gyermekem.”

Szégyelli magát, hogy neki ez most külön fáj, de nem tehet róla.

Apja könnyes szemmel áll. Juditba próbál lelket verni, de nem lehet. Sír szakadatlanul, hogy még levegőt sem kap tőle.

Most Emese is nyugodtan sírhat. Nem törődik vele senki. Nagymama is előmerészkedik szemeit törülgetve a másik szobából.

– Tiszta szerencse, hogy titokban megkereszteltem! Ha nem most a pap nem temetné el. Mikor szegény Gizikém meghalt...

De senki sem hallgatja, mit mesél. Gizike és a halála már csak benne él. Pedig más gyerekei is haltak meg, de ő mindig csak Gizikét emlegeti. Lehet azért, mert nagyobb volt már, tizenkét éves. Vízet melegít, imádkozik. Megmosdatja Katikát, és szép tisztába, fehérbe öltözteti.

A kis koporsót harmadnap Zoltán ölben viszi ki a temetőbe. Dübörög rajta a fagyos föld s Emese szívében a fájdalom.

– Utálok a temetéseket! Utálok az orvosokat! Utálok a papokat! Utálok az egész világot!

Judit állapota egyre aggasztóbb. Csontra-bőrre soványodott. Az orvos környezetváltozást javasol. Egy időre hazamegy az anyjához.

Olyan jó csend van a házban! Senkivel nem veszekszik – csak miért ilyen áron?

Zoltán beleveti magát a munkába. Gyűlés gyűlést követ. Szervezi az új modern mezőgazdaságot. A negyvenes években is ő vásárolt először vasekét és vetőgépet. Most traktorokat akar szerezni, a rajonközpontban szaladgál kiutalásért.

Tavaszdodik. Kiszabadulnak a fagy markából s a házból. Attila mézgás fűzfakéregből sípokat készít. Nagymama tyúkot ültet a nyári konyhában. Emese Idával hagymát palántál a kertben. A nap melegét érzi a hátán. Most talán már Katika se fázik...

A CFR kultúrházban kórus alakul. Emesét is hívják énekelni. Csodák csodája, az apja engedi. – Menj, fiam! Egy kis kikapcsolódás neked se árt meg.

Judit is hazaérkezik. Pár kilót hízott. Jobban van.

Délutánonként Emese boldogan kóruspróbára jár. Szólót énekel. Otthon vidáman újságolja: – Sötétkék szoknya és fehér blúz kell az előadásra. Mind egyformán leszünk felöltözve.

Judit idegrohamot kap a bejelentéstől: – Még mit nem?! Mit gondolsz? – apád lopja a pénzt? Egy tanítói fizetésből hét száját etetni! – mi marad abból ilyen marhaságra? Ha kellesz nekik így, ahogy vagy, jó – ha nem, nem mész az előadásra!

Ahogy közeledik az ünnepély napja, Emese mind nehezebb szívvel jár a próbára. Nem meri megmondani, hogy nincs sötétkék szoknyája.

Három nappal az előadás előtt, mikor hazaér az iskolából, ott találja Aranka nénit – nagy tanácskozásban az anyjával. Egy kopott, kék szövetruhát forgatnak. Nagyon szép szoknya lett belőle. A kislány boldogan veszi fel az esti főpróbára... Kicsit izgul. Ott van az egész vezetőség és egy kiküldött elv-

társ a rajontól. De minden jól sikerült. Megkapják a jóváhagyást az előadásra. Az utolsó számnál Emese hangja magasan cseng ki a kórusból: – *Szállj, te büszke ének!*...

Egyetlen hiba van csak. Mire vége a főpróbának, odakint öreg este lett. Emese a kultúrházból három kilométerre lakik. Ácsorog a bejárat előtt – menne is, nem is.

– Egyedül vagy? – szólítja meg Laci. – Nem kísér haza senki?

– Egyedül szoktam járni – kezdi harciasan a kislány –, csak most egy kicsit sötét van – teszi hozzá szelídebben.

– Ha akarsz, hazakísérlek. Na gyere, induljunk!

Emese még soha nem járt fiúkkal. Nem is akart senki vele járni. Az iskolatársai féltek az apjától. Szünetben néha meg-rángatták a copfját, próbálták csiklandozni – de nem csiklott. Moziba se merte hívni senki. – Persze, az is lehet, hogy nem a bátorsággal van baj, hanem azzal, hogy én csúnya vagyok – gondolja. Egy kicsit fél is Lacitól, az anyjától is, hogy mit szól – de még jobban a kutyáktól.

Laci már nagy fiú. Tízennyolc éves, a városi iskolából szakmai gyakorlatra jött haza. Igazán tisztességesen két lépés távolságra megy a kislány mellett.

– Úgy látszik, ő nem fél édesapámtól – dönti el végül is Emese.

– Szép hangod van, tudod-e? – kezdi a beszélgetést a fiú –, nagy dolog, hogy ennyi felnőtt között te énekeled a szólót! Bár, mióta nem láttalak, egészen nagy lány lettél. Az elején meg se ismertelek, úgy megnőttél, megszépültél!

Vajon komolyan mondja, vagy csúfolódik? – Van nekem is tükröm s meg is nézem néha magamat! – hárítja el a kislány a bókot. Meg van elégedve a saját válaszával. – Inkább mesélj a városról, az iskoláról!

Laci szót fogad. Lehet, hogy egy kicsit dicsekszik, de valóban gyorskorcsolyabajnok. Azt Emese is olvasta az újságban. Könyvekről beszélgetnek... Akkor az Illés bácsi háza előtt hir-

telen a kerítésnek vágódik egy mérges kutya. Emese ijedten Laciba kapaszkodik.

– Ne félj, te kis csacsi! – fogja át védőn a kislány vállát –, nem tud az a kerítésen átjönni! S ha igen, hát leütöm! Nézze meg az ember! – te komolyan reszketsz. Na, nyugodj meg szépen! Gyere! – kimegyünk az út közepére, ott nincsenek kutyák.

– Tudod, mikor kicsi voltam, a menekülés alatt Szalafőn egyszer egy kiskutya megharapott. Elájultam. Igazán nem tehetek róla!... – szabadkozik a kislány. Már bújna ki a Laci hóna alól, de az keményen fogja, magához húzza. A lány csípője a fiú combjához ér. Érti lábának vele együtt mozgó ritmusát, karjának erejét. Érti, hogy jó – és tudja, hogy rossz. De hát ő menekült hozzá, most nem bánthatja meg azzal, hogy ellöki

– Még azt hinné, hogy én azt hiszem... pedig ő csak vigyáz rám... – zavarodik bele végképp a gondolataiba.

Laci nincs zavarban. Csendes mosollyal áldja magában azt, aki a kutyákat meghonosította. Csak az bosszantja, hogy Illés bácsi ilyen közel lakik Emeséékhez.

– Köszönöm, hogy elkísértél! – bontakozik ki Emese a karjából finoman. – Egyedül igazán féltem volna.

A fiú egy percre még fogva tartja. – Azért te mégiscsak szép lány vagy! – mondja, s hirtelen arcon csókolja Emesét, majd nevetve elszalad.

– Szemtelen! – háborodik fel a kislány. De a fiú már megszű jár és nem hallja. – Kedves szemtelen! – mondja álmodozva, miközben óvatosan nyitja az előszobaajtót. Késő van. Mindenki alszik már.

De mégse! Judit papírra csavart hajjal, hálóingben, mint egy fúria, ront ki az ajtón. – Ilyenkor kell hazajárni?! S fiúkkal? Kisasszony! Ilyenkor csak a kurrrvák járnak!

Recsegnek az r betűk a szóban, mit Emese csak káromkodásban hallott. Égő arccal, makacsul hallgat. Annak, aki leleselkedik utána, úgymint hiába magyarázná a késői próbát, a kutyákat.

– Takarodj aludni! Holnap számolunk!

A konyhában Ida is ébren várja. – Ne búsulj, holnapig elmúlik a dühe. Ki kísért haza? Szép fiú?

– Bizonyisten, nem tudom, hogy szép-e. Én nem is néztem. Csak félttem egyedül hazajönni. Mikor ideértünk, akkor megcsókolt a szemtelen! Anyám biztosan azt is látta...

– Megcsókolt?

– Meg.

Ida izgatott. – S milyen volt? Jó volt-e?

– Mi a fene legyen jó? Hogy tudsz ilyen hülyéket kérdezni? Megyek aludni. Szervusz!

Aludni azért keveset aludt ezen az éjszakán. Előbb elhatározta, hogy soha többet nem beszél Lacival. Aztán pontosan megfogalmazta, hogy miket mond neki. Aztán elaludt. Újra felébredt, és elképzelte, hogy mit mond holnap az apja. Képzletben felelt is neki, bár tökéletesen tisztában volt vele, hogy a valóságban nem fog válaszolni semmit. Aztán újra aludt egy keveset.

Reggel várta a vihart, de nem történt semmi. Csak délben szólt az anyja szűkszavúan ennyit: – Este apád visz az előadásra. Utána vége a bohóckodásnak!

Délután Emese kivasalta a blúzát, szoknyáját. Gyűrötten nem állhat az első sorban.

Mikor az apjával a kultúrház elé értek, Laci már ott állt a lépcsőfeljárónál.

– Most! Most tör ki a botrány! – rémüldözött Emese, és legszívesebben elpárolgott volna.

Laci egyenesen feléjük jött. – Jó estét, Zoltán bátyám, szervusz Emese! Tetszik még emlékezni rám? Négy évvel ezelőtt a Zoltán bátyám tanítványa voltam. Még most is abból a tematikából élek, amit itt tanultam...

– Emlékszem fiam, hogyne emlékeznék.

– Az este nagyon sokáig tartott a próba. Bátyám utólagos

engedelmeivel hazakísértem Emesét. Nagyon fél a kutyáktól...
– Laci elmosolyodott.

– Na most, most lesz a baj! – izgult a lány. De az apja a világ legtermészetesebb hangján azt felelte: – Köszönöm, fiam, hogy vigyáztál rá! Na gyertek, menjünk be!

Emese az apja nyakába borulva sírna az örömtől. De mind-ebből semmi sem látszott rajta. Mostanában legszívesebben mindig sírna, örömében, bánatában, egyaránt. – Bízik bennem! Bízik! Bízik! – ujjongott a lelke. Ilyen szépen, mint ezen az estén, még sohase énekelt.

A hetedik osztály befejeződött. Emese első lett az osztályban. Ezt a vakációt jól ki akarja használni. Nagy kínlódással megtanult úszni.

Egy vasárnap a volt iskolatársai merészkednek az udvarra. Mióta befejezték az iskolát, már nem félnek úgy Zoltántól, gyakrabban benéznek. – Tanár elvtárs! Holnap megyünk az erdőre málnáért. Tessék Emesét is elengedni!

Másnap izgatottan csomagolja az élelmet, a vedret, a ruhát. Délután indulnak. Estig fel kell érni az esztenáig*. Onnan hajnalban mennek tovább. Messze van a málnavész.

Nagymama megesketi, hogy egyedül egy lépést sem tesz az erdőbe, és ha vihar tör ki, nem áll fa alá. Emese mindent megígér – csak mehessen már! Hányszor nézte a hegyeket alkonyatkor, ahogy színt váltanak – zöld-lilától a feketéig. De az erdőn még sohase járt.

Süt a nap, ciripelnek a tücskök a réten. Ahogy elhagyják az utolsó házakat az ösvény mellől, Laci kunkorodik fel a fűből.

– Málnászni mentek? Ha nem utáljátok, én is veletek jövők!

Emesének kissé gyanús ez a hirtelen jelenés, de nem szól semmit. Viháncolva, ugrándozva szaladnak át a réten, a mo-

*erdei faépület, juhnyáj tartására alkalmas karámmal, főleg szénát és sarjút tárolnak benne

gyorósig. Ahogy meredekké válik az út, úgy csendesednek mindannyian. Emese nem akar lemaradni. Neki-nekifut a kaptatónak, de kifulladás és megáll. Irigységgel vegyes csodálattal nézi, hogy a többiek, hogy bírják.

Laci megvárja, míg melléje ér. – Ne siess! Felfelé egyenletesen lassú tempóban kell menni! Megállni nem szabad!

Emese utálja, hogy már itt is oktatják, de szót fogad.

– Úgy! Ritmus legyen a lépéseidben, mintha táncolnál!

– Most már igazán abbahagyhatná! – fortyan fel Emese. Nem látja, hogy nekem többször kell lépnem, mint a többieknek, mert rövidebb a lábam? Elmosolyodik. – Anyám, ha látná, mekkorákat lépek, rosszul lenne! Lépj aprókat, kecsesen, ne járj úgy, mint egy őrmester! Na, de szerencsére nem látja!

– Add ide a szatyrot! Majd én viszem.

– Azt nem! Az az én csomagom, én viszem. Ha sietsz, mehetsz! Nem tart hátra senki! – vág vissza Emese. De azért örül, hogy a fiú vele marad.

Mire a nap vérvörösen egy fenyő mögött végleg legurul az égről, eléri az első esztenát. A fiúk tüzet raknak. Körülülük. Szalonnát sütnek és csiperkét túróval. Besötétedik.

A tisztás körül az erdő néha felsóhajt, ha szél lobbantja a tüzet, s szikrák száza röppen a csillagok felé.

– *Erdő mélyén, esti csendben* – száll fel a dal, akár a fenyő füstje, ha gallyat dobna a tűzre. Éjfél is elmúlt már, mire bevacatlódtak a puha szénába. De a széna csak látszatra puha.

– Szúr! Csípnek, te, csípnek! – a fene egye meg!

Misi, a vezér, szigorúan szól: – Fejezzétek be! Ha nem tesszik, máskor hozzátok el hazulról a dunyhát! De most csend legyen, holnap az úton nem tűrök nyavalygást!

Egyre kevesebbet zizeg a széna. Van, aki már el is aludt. Emese nyitott szemmel fekszik, a négyszögletes hiúfeljáraton*

*hiú – padlás

át nézi a csillagos eget. Mellette balra Laci. Óvatosan a kislány arca alá csúsztatja a tenyerét. Másik kezével megsimogatja a haját, a nyakát, s megállapodik a vállán, mint egy puha takaró. – Aludj! – súgja. – Aludj jól!

Utoljára az édesanyja simogatta így meg – elalvás előtt. Maga sem tudja, hogy szomorú-e vagy boldog.

Reggel, mire felébred, a többiek már útra készen állnak. Sietve szedi a cókókját. A harmat szivárványszínben csillogva sokszorozza a napot, s valahol madár csicsereg. „Az élet szép! – tenéked magyarázzam?” Súlytalannak érzi magát, és elsőnek mássza meg a legmagasabb kapaszkodót.

Délre a vedrek megtelnek illatos málnával. Laci fehér nyírfakéregből kását készít. Kibélelik friss páfránnyal, a legszebb szemeket ebbe teszik. Ajándék a két kicsinek és Idának. Nagymamának és az anyjának egy-egy csokor virágot szed.

A falu végén elbúcsúznak egymástól. Ki-ki indul a legrövidebb úton hazafelé.

– Ha még mentek, máskor is szóljatok! Jó?

Ahogy belép a kapun, a ház sarkánál Attila kucorog. Az arca maszatos – biztosan megverték valamiért.

– Hát neked mi bajod? Nézd, mit hoztam!

– Be jó kedved van! – válaszolja az öccse szemrehányóan. – Nekem nincs semmi bajom, csak édesapám beteg. Itt volt a doktor bácsi. A reggel, mikor felkelt, összeesett, és most nem tud járni, beszélni. Emese, én úgy félek!... – sírja el újra magát.

– Az ember sohase lehet boldog! Az Isten verje meg!

A vedret a ház sarkánál hagyja. Rohan az apja szobája felé, de az anyja megállítja. – Ne menj be! Az orvos azt mondta, csendre és pihenésre van szüksége. Különben se ismer meg. Engemet se ismer! Érted? Engemet se ismer! – sírva fakad. Az ágyra dobja magát és rázza a zokogás. A zsebkendőt tömi a szájába, hogy ne hallatszódjon. Emese tehetetlenül nézi. Elege van a könnyekből.

– Engem azért még megismerhetne... Na de mindegy. Most mit csináljak? Feküdjek melléje bógni én is? Toporzékolni volna jó! De mit segít? – erőt vesz magán, hogy megszólaljon...

– Édesanyám! Ne sírj! Ha sírsz, te is beteg leszel, s akkor tényleg nem tudom, mi lesz velünk! Hallod-e! Erősnek kell lenned! Na, így. Töröld meg a szemedet szépen! Látod, én se sírok. Meséld el! Mi történt?

Judit kicsit megnyugodott. – Az este megint gyűlésre hívták – hogy a pokol nyelné el a gyűléseit! –, mert azok az átkozott gyűlések tették tönkre. Hiába könyörögtem neki, hogy Zoltán, hagyd abba a politikát! Térj észhez! Ditróban is megkéselték a párttitkárt, az is kollektívet szervezett. Te nem vagy titkár, nem vagy párttag. Hagyd békén az embereket! Törődj az iskolával! De ő nem és nem! Tudod, milyen makacs.

– Mondd, kérlek, hogy történt? Megverték?

– Dehogyan verték! Rosszabb annál. Nem mernek hozzányúlni, tudják, hogy ő az erősebb. Anti mesélte ma délből, hogy mi volt. Mert az este későn, amikor hazaért, én már aludtam. Azt mondja, miután a kiküldött befejezte a beszédet, apád kért szót. Nem tudom, mit mondott s mit nem – én már torkig vagyok a modern mezőgazdasággal! –, tény, hogy biztatta az embereket, lépjenek be a kollektív gazdaságba. De azok mind nekitámadtak, hogy könnyen beszél a tanító úr a partról – neki megvan a jó fizetése...

– Jó fizetés? Hallod? – az a koszos kilencszáz lej, egy héttagú családnak! – aztán felemlegették, hogy azelőtt szolgát tartott, s hogy most is van szolgálonk. Előhozták a kulák rokonságot, az apáca testvérét. Ráfogták, hogy most is azoktól pénz. Ne keverjen mást a szarba, hanem nézzen szét a saját szemétdombján – igen, így mondta Anti, hogy ezt is mondták.

Apád ettől igen felmérgelődött. Kirohant a teremből. Többet Anti sem tud. Ma reggel felkelt, hogy dolgára menjen –

egyszer csak hallok egy suppanást, s hát apád a földön. Nem tudott magáról. Alig tudtuk az ágyba cipelni. Úgy megijedtem, hogy a szívem majd megszakadt!

Megint sírva fakadt. – Mi lesz velünk? Mondd meg, mi lesz velünk? Egészen tönkretették. Az orvos azt mondja, agyvérzést kapott. Biztat, hogy nem súlyos – hogy jobban lesz –, de én tudom, hogy hazudik. Legalább én ne volnék ilyen szerencsétlen beteg, hogy dolgozni tudnék! Miből nevellek fel? Édes istenem, mit vétettem?... Mit vétettem?...

– Ne búsulj, édesanyám – vigasztalja Emese, és először érzi, hogy ez az asszony valóban áldozatot vállal értük –, a doktor bácsi eddig még sohasem hazudott. Lehet, hogy tényleg jobban lesz. Aztán itt vagyok én is! Egészséges vagyok. Megvan a kisérettségim, kapok állást a CFR-nél a kasszában. Lehet, a Postára is felvesznek levélkezelőnek. Megélünk valahogy!

– Azt nem lehet, lelkem! Azt nem lehet! Neked tanulni kell! Nem maradhatsz ennyi iskolával! Az vétek.

Ida szól be. – Tessék jönni! A tanító úr mintha magához tért. Vízet kér. Csak rosszul lehet érteni a szavát, mert félreáll a szája, szegénynek.

Emese egész éjjel azon gondolkozik, hol találhatna állást. Majd magánúton továbbtanul – határozta el hirtelen. Aki tanulni akar, az előtt most minden út nyitva áll.

Judit és Emese felváltva őrzik Zoltánt. A két kicsi olyan csendben van, hogy úgy tűnik, nem is laknak a házban. Az öregasszony a szoba sarkában üldögél és szüntelenül imádkozik.

Harmadnap aztán Zoltán valóban magához tér. Megállapodik a szeme Juditon, és megkérdezi:

- Te ki vagy? Te, ugye, a feleségem vagy? Hogy hívnak?
- Judit.
- Judit.

A jó hírre a két kicsi is a szobába vágat.

– Ezek a gyermekeim?

– Igen, a gyermekeid.

– Hogy hívják őket?

– Ez Emese, ez Attila, ez Tünde.

– Szép nevük van! Én beteg voltam, ugye?

– Beteg voltál, szívem. De most már jól leszel. Gyere, igyál egy kis tejet, aztán pihenj!

Megkönnyebbült szívvel, lábujjhegyen mennek ki a szobából. – Nem hal meg! Mégse hal meg! – ujjong Emese.

Egy hét múlva már jární is tud Zoltán. Csak az arca ferde még, és mindent újra kell tanulnia. A neveket és a számokat mind elfelejtette.

– Ez itt milyen folyó?

– A falut, ahol lakunk, hogy hívják?

– Milyen esztendőben vagyunk?

– Ezerkilenszázötven!

Zoltánt – mihelyt annyira megerősödik – a klinikára viszik Vásárhelyre. A professzor halászatot ír fel gyógyszerként, Attila nagy örömére. Gyűlésbe, iskolába jární tilos. Kap három hónap betegszabadságot. Lassan megunják a halvacsorákat, de senki se meri bevallani.

Délutánonként Zoltán kiül a hársfa árnyékába. Ida kihozza a kisasztalt, a kockás füzetet és a ceruzát.

– Gyere, lányom, taníts!

Számolnak. Összeadás, kivonás, osztás, gyökvonás – Zoltán jó tanítvány. Hamar újra megtanul mindent. Három hét múlva már az algebránál tartanak, és Emese most külön örül, hogy annak idején olyan jól a „fejébe verte” az apja az egészet...

– Mit tetszik szólni, édesapám, jó tanár leszek? – kérdi viccesen. Zoltán hosszan elgondolkozik, mielőtt válaszol...

– Csak azt ne, kislányom! Nem élet az! A tanító, a tanár a

nemzet napszámosa – az volt, s az marad. Nyomorúságos fizetésért eszi az életét a sok buta kölyökkel s az egész korlátolt, babonás, falusi néppel. Húzod a fejét az asztal fölé, ő dugja vissza a pad alá!... Köszönetképpen minden jöttment beléd törli a lábát... Ne! Tanár, tanító ne légy, fiam! Mára elég volt. Fáj a fejem.

Közeledik az új iskolaév. Judit gondban van. A betegpénzből éhen ugyan nem halnak, de miből vegyen Emesének cipőt, ruhát, kabátot, füzetet, könyvet. Miből vegyen vonatjegyet? Zoltánnak nem szól semmit. Félti minden izgalomtól.

Mióta a házba költözött, először fordul gondjával-bajával az anyósához. Mindig is érezte, hogy az öregasszony nem nagyon szereti.

– Anyám, mit gondol? Teréz nem vállalná el Emesét, hogy továbbtanulhasson? Ha nem segít, nem tudjuk iskolába küldeni a leánykát.

– Írok neki levelet. Majd meglátjuk – felelte diplomatikusan az öregasszony.

– Köszönöm! – válaszolja Judit. Valóban hálás volt, hogy nem neki kellett segítséget kérnie. Mióta Zoltánnal összeházasodtak, Teréz nem járt itthon. Judit tudta, hogy nem lelkesedik érte – az ő számlájára írta, hogy Zoltán ott hagyta a kántorságot. Mostani betegségéért is valószínű őt okolja.

– Egyedül van, nincs semmi gondja, most az egyszer segíthet rajtunk! – vonta meg a vállát. – Különben is egy iskolában gondnok, nem kerül különösebb nehézségébe, hogy a leánykát elhelyezze.

Két hét múlva megérkezik Teréz, Zoltán testvére. A gyermekek örülnek a csokoládénak és a narancsnak, amit hoz.

Tünde még sohase evett ilyet, a nagyobbak is csak a háború előtt. Csak egy napot tud maradni. Mielőtt visszautazik, megmondja Emesének is, hogy az idén nála fog lakni – on-

nan jár majd iskolába. A kislány örül is, nem is. Az apácák-tól irtózik, Teréz nénjét nem is igen ismeri.

De Brassó szép város, jó iskolák vannak ott, és tanulni szeret. Különben senkit se érdekel, hogy örül-e vagy sem. Határoznak a sorsáról, mint annyiszor máskor és őt soha meg se kérdezik. Ez már így van! – megszokhatta volna.

Mielőtt elutazna, virágot visz az édesanyja sírjához.

– Mehetsz, de csak a temetőbe! Megértetted? Nagyanyóék házába be ne tedd a lábad! – engedi útra az apja. Mintha érezné, hogy vonzza a kislányt az a ház. Pedig Emese soha se beszélt róla.

De most fölösleges a tilalom. Az apját ért igaztalan vád után akkor se lépne be a kapun, ha belehal. Akkor se, ha Janka nénivel találkozik! – majd azt mondja, siet.

Nem találkozik senkivel. A ház kihaltnak látszik. Bátyó biztosan a mezőn van – mint mindig, reggeltől estig. Janka Gyimesen tanít – valószínű, visszament már. Nagyanyó talán főz – talán alszik. A bolt redőnye végleg le van húzva, mióta nagyapó meghalt. A ő sírjára is tesz egy pár virágot.

– Megyek Brassóba, anyám. A sírodat se látom ezután – se Attilát, se Tündit, se Édesapámat. Lehet, hogy akkor is mennék, ha élnél. Tanulnom kell! Segíts, hogy ne legyen nehéz! Az élet szép – csak olyan nagyon ne hiányoznál! Érzélgős liba vagyok, anyám. De te ne félj! Kibírom. Én most már mindent kibírok.

Egy kicsit túrni és tanulni kell, hogy a saját lábamra állhassak – hogy igazi, új otthont teremtsék magamnak, olyant, amelyben neked is helyed lesz, anyám. És most megyek, mert be kell csomagolnom. Mondd, hogy „Vigyázz magadra, kislányom!”. Sírnivaló jó, de az úton végig nem lehet. Mindenki ismer, mindenkinek köszönni és mosolyogni kell, különben beáruznak Juditnak.

Mire a kapun kiér, már álarcban van.

– Kezét csókolom, Anci néni! – Köszönöm, jól, holnap megyek Brassóba az iskolába.

Zoltán kíséri ki az állomásra. Alig van csomagja. Két rend ruha s egy kabát az egész ruhatára.

– Nénéd vár az állomáson. Szép tőle, hogy magához vesz. Így jó körülmények között tanulhatsz. Igyekezz rendesen! A nagyvárosi iskolákban mások a következmények. Ne felejtsd el: csak az a tied, amit megtanulsz!... Járj el a templomba, ha nénéd úgy kívánja – ne ellenkezz vele! Egész életét istenhitben élte le, őt már nem lehet megváltoztatni. Mindenkinnek tisztelni kell a meggyőződését! Gondolj, amit akarsz, de fogadj szót! Aztán írj rendesen! Várjuk.

Emese nézi az apját a vonat ablakából, ahogy áll kissé félrecsúszott szájjal. Amikor nyugtalan, még mindig félrecsúszik. – Soha többé nem lesz az, aki valaha volt! – hasít belé a felismerés. – Szegény, jó édesapám! É-des-a-pám! É-des-a-pám! – kattogják alatta a kerekek.

Teréz egy tizenhat négyzetméteres szobácskában lakik az iskola internátusában. A szekrény mellé, a belső sarokba állít egy ágyat Emesének. Tarka kartonfüggönnyel meghitt, saját sarokká varázsolja. Polcot üresít a szekrényében és az íróasztalát is átadja, hogy ott tanuljon.

Mikor Emese szegényes ruhatárát meglátja, nem szól semmit. Másnap reggel elkíséri az iskolába. Elmagyarázza a városi forgalom szabályait. Megmutatja a fontosabb épületeket, amelynek alapján tájékozni lehet.

– Majd jövök a többiekkel. Nem tévedek el. Ne tessék félni!

– Én már ilyen megrögzött „félős” vagyok. Örök életemben mindenkit mindentől féltettem. Sajnos legtöbbször bebizonyosodott, hogy nem hiába. Szokd meg!

Mindkettőjüknek az iskola étkezdéjéből hozzák a kosztot. Teréz egy kis tejföllel, tárkonnyal, petrezselyemzőlddel

otthoni ízüvé változtatja. Ebéd után a függöny mögött újra felöltözik a szürke utcai kosztümbe. Egy csepp Chat-Noir kölnit tesz a ruhájára. Emese füle tövére is ken egy lehetnyit.

– Az ember legyen gondozott és ápolat, hogy ne keltsen kellemetlen benyomást másokban! Na, gyere! – megyünk a városba, szétnézünk.

Városmutogatás ürügyén végigjárják a belváros összes üzletét. Emese kap két-két rend nyári és téli ruhát, kabátot, kosztümöt, egy magas sarkú félcipőt és egy csukott fűzős cipőt téli-re. Mindez úgy meglepi, hogy örülni is elfelejt.

– Teréz néni! Én még soha se kaptam ennyi ruhát, és nem is kell! Az ember egyszerre úgyis csak egyet vehet fel.

– Ez igaz. De az az egy tiszta és rendes kell legyen, s én nem érek rá mindennap mosni. Más örvendene...

– Én is örvendek! Ne tessék félreérteni! Csak... nagyon sokba kerül!

– Sajnos, nem vagyunk olyan gazdagok, hogy olcsó holmikban járjunk. Amit most megveszünk, az két-három év múlva is ruha kell legyen! Te már nemigen nősz, anyád se volt nagyobb. Most még veszünk hat rend fehérneműt, akkor egy évre előre kiköltekeztük magunkat.

Este pontosan 10-kor fekteti Emesét. Betakargatja, megsimogatja, megcsókolja a homlokát. – Aludj jól! Én még átnézem a könyvelést.

A kislány még hónapok múlva is azon gondolkozott, hogyan lehetséges, hogy soha se látja a nénjét hálóingben vagy levetkezve. Reggel, mikor felébresztette, már tetőtől talpig fel volt öltözve. Este úgy aludt el, hogy a néne még mindig nyakig begombolkozva ült a könyvelése mellé. – Ha olyan pedáns ne lenne, azt hinném, hogy ruhástól alszik.

Szokatlan volt, hogy van valaki, aki egyfolytában csak róla gondoskodik, vele törődik, őt félti. Félti mindentől: az au-

tóktól, a megfázástól, a felfázástól, a fiúktól, a betegségtől, a lelke elkárhozásától... Eleinte élvezte, hogy csak körülötte forog ez a minivilág. Egy idő után kezdte rabnak érezni magát benne. Próbált volna kitörni belőle – de a nénje a rossz társaságtól is féltette. Egyre magányosabbá vált. Csak a könyvek voltak a társai. Azok ellen nem volt kifogása a nénjének.

Hátul az udvaron lakott egy nyolcvanéves nyugalmazott tanár. Óriási könyvtáránál csak tudása és szerénysége volt nagyobb. Ő tanította meg Emesét arra, hogy olvasni rendszeresen és válogatva érdemes. Sorra a kezébe adta a világirodalom klasszikusait.

Csak egy barátnője volt – Kovács Margit – csak Csuri-nak szólította – kék szemű, hosszú fekete hajú nagyon szép lány volt. Szerette a csendet és szívesen eljárt Emesével a misére. Így aztán Teréz néni áldását adta a barátságukra. Vele még a parkba is elengedte Emesét. A nagyvárosi vagányok rendszerint beléjük kötöttek – így aztán egyre kevesebbszer mentek el hazulról.

A két lány híres volt arról, hogy egyetlen fiú se nyúlt még hozzájuk büntetlenül. Elég volt egy gyanúsabb mozdulat – s repült a pof! Két hónap alatt sikerült mindenkit elvadítani maguk mellől. Olvastak és tanultak.

Egy vasárnap a templomból jöttek haza éppen. Az egyik bennlakó lány Emese mellé sündörgött, és kezébe nyomott egy cédulát. Nagyon titokzatosnak tűnt. Gyorsan zsebre vágta a papírt, és sietett vele az illemhelyre, hogy elolvassa: „Leutaztam Kolozsvárról, hogy találkoz hassunk! Háromkor vár-lak a bentlakás előtt. Laci.”

Büszkeség, öröm és félelem kavargott a lányban. Szívére szorította a gyűrött kis papírt. – Nagy hülye vagyok! – állapította meg. A levélkét a budiba dobta, és ráhúzta a vizet. Ezzel együtt a szívverése is megszűnt. – El fogok kérezkedni a Néném-től! Megmondom, hogy meglátogat egy régi barátom,

aki azért utazott ide, hogy találkozhassunk. Mondom, a csudát! Azonnal olyan gyanakvóan fog rám nézni... Aztán elkezd kérdezgetni: Honnan ismerem? Vajon – na, vajon, mit akar tőlem? Hogy nem sok neki ennyit utazni egy egyszerű találkozásért? Meg más ilyeneket... Azt mégse mondhatom el a nénémnek, hogy azt mondta, szép lány vagyok és hogy egyszer megcsókolt. Kétségbe is esne! Nem marad más hátra, hogy egész nap ki se mozdulok a házból. Akkor azt hiheti Laci, hogy nem vagyok itthon – vagy, hogy meg se kaptam az üzenetet. Igen. Ez lesz a legjobb. És az ablakhoz se megyek, hogy meglessem, mert akkor megláthat...

Nagyon hosszú volt ez a vasárnap.

Másodéven, egy hideg januári reggel, készült az iskolába. Várta Csurit, hogy együtt menjenek, mint mindig. De nem jött. Felszaladt a bentlakásba utána. Ágyban találta.

– Hát veled mi van? Meghűtlél?

– Nem. Csak nem tudom megmozdítani a lábaimat. El vannak zsibbadva.

– Az nem létezik! Ne kényeskedj! Hogyhogy nem tudod megmozdítani?! Nekem is szokott zsibbadni, majd megmaszszírozom – elmúlik. Biztosan a hidegtől van.

– Ne röhögj ki! Te most nyomod a lábam, vagy nem?

– Hát persze, hogy nyomon!

– Nem érzem!

– Tudod mit? Én megyek, és szólok az orvosnak az iskolában. Na, szervusz!...

Aztán még kétszer látta Margitot. Egyszer, mikor betették a mentőautóba, és egyszer a műtét után, a kórházban – amikor már jobbacskán volt. Teréz csak akkor engedte, hogy meglátogassa. Addig ő járt mindennap a kórházba. Vitte az ételt és a gyümölcsöt s az irkalapra firkált levélkéket... Osteosarcoma – tanulta meg Emese a gyűlölt kór nevét –, a

gerinccsigolya rákos daganata, elnyomja a gerincvelőt és bénulást okoz.

– Csakhogy látlak végre! Hogy vagy?

– Emeld fel a takarót! Látod? – Emese látta, hogy Csuri lábai csak fele olyan vastagok, mint amilyenek voltak. A gyomra táján rossz melegséget érzett, kúszott fel a torka felé...

– Látod? A lábam fejét már tudom mozgatni! Az orvosok azt mondják, jövőre járhatok iskolába. Vagány lesz! Csak sokat kell gyakorolni. Amikor ébren vagyok, egyfolytában ezt csinálom. Holnapután értem jön Édesanyám és hazavisz. Ott-hon jobban tudok tornászni. És a koszt is jó. Csuri egyfolytában beszélt, és Emese hálás volt érte. Összeszedte magát közben. – Aztán írd meg a leckéket is! A könyveket is viszem, és közben tanulok. Most igazán ráérek.

– Ígértél nekem fényképet, abból az egyensapkásból, amit egyszerre csináltattunk.

– Jó. De te is adj nekem! – mert én igazán egyedül leszek. Várj! Ráírom a hátára, hogy I-gaz sze-re-tet-tel Csuri. Így!

Pár hónapig leveleztek. Aztán az egyik levélre már csak Margit anyja válaszolt. Küldött egy gyászjelentést és pár rövid sort. Csuri járni tanult. Megcsúszott. Elesett. Gerinctörést kapott a műtét helyén, és három nap múlva meghalt.

Emese sokat siratta a barátnőjét és önmagát. Babonás félelem szállta meg. – Hiába minden! Akit én szeretek, s aki engem igazán szeret – az mind, mind meghal! Átkozott Halál! Jaj, édes Istenem! Én már szeretni se merek senkit! A legjobb, ha engem se szeretnek!... Mindenkire csak szerencsétlenséget hozok!...

A második év végén kapja a hírt, hogy az apját kinevezték a rajonközpontba aligazgatónak. Mehet ő is haza, hogy ott tanuljon tovább. Már úgy megszokta, hogy iskoláról iskolára vándorol, hogy ez most nem is okoz különösebb gondot.

Új otthonuk egy szoba-konyha mindössze. Emese és Attila az internátusba költözik és az iskola kávézójában eszik. Harmincan alusznak egy szobában. Megutálják a csengő hangját, mely minden reggel, hat órakor felharsan – s a paradicsomlevest – mosogatólé szaga van.

De közelebb kerülnek egymáshoz s a társaikhoz. Most már Emese sem olyan vad. A díszteremben áll egy kopott zongora, este, vacsoraszünetben Árpai, a pedellus fia játszik rajta. Táncolnak.

Lefekvés előtt a hálóban közösen vacsoráznak, bár tilos. Mindig azt, ami van. Legtöbbször zsíros kenyeret.

Egy olyan vacsora után Emese borzalmas görcsökre ébred. Kihányja az ételt, utána már a vizet is. Egész éjjel majdnem semmit sem alszik.

Reggel – mikor a csengő hangjára ugrik – mintha tört döfnének a jobb oldalába. A lélegzete is elakad. Hirtelen eszébe jut, hogy éjjel rosszul volt. – Nem baj, elmúlik ez is! – biztatja magát –, már szűnik is. Gyorsan, gyorsan, mert elkésem!

Az osztályban, ha mozdulatlanul ül, nem fáj semmije. De állni és járni nem tud – a szünetben sem megy ki.

– Gyerünk, ki a levegőre! – szól rá a szolgálatos tanár.

– Ne tessék haragudni, nem tudok. Fáj a hasam.

A többi, mint egy rossz álom – az orvosi rendelő, a kórház. Mire odaérnek, nincs steril felszerelés. Mentőbe rakják, és egy kisebb, falusi kórházba viszik. Vakbélgyulladás van, azonnal műteni kell.

A falusi kórház sebésze Bukarestbe utazott. A műtét sürgős. Vállalja a nőgyógyász.

Emese fekszik a műtőasztalon. Előtte egy magasra emelt dróton fehér lepedőtől semmit se lát, csak az óriási műtőlámpát a hasa felett. Száz, apró tükrök veri vissza a fényt.

Több tűszúrást érez a hasában, de végül is nem fáj túlságosan. Egyetlen műtősnő segít az orvosnak. Az kissé ideges.

– Pensz! Azt mondtam, pensz! – csattan fel a hangja.

Nyomást, húzást érez, de nem fáj. Aztán egyszerre sötét lesz. Elvették a villanyt.

Az orvos Emesét letakarja egy steril lepedővel. A másik szobában telefonál, káromkodik – valakit fenyeget.

Emeséhez egy szót se szólunk. Fekszik türelmesen.

Egy óra múlva újra kigyúl a fény, az orvos újra bemosdik, és folytatja a műtétet.

– Nem találom! A kutya úristenit, nem találom!

Emese érzi, hogy kiszakad a gyomra. – Ki fogják húzni az összes belemet! – rémül meg, s a következő húzásnál már jajgat és sikít, ahogy a torkán kifér.

– Ne üvölts! – az isten áldjon meg! Felvered az egész kórházat. Éjjel két óra van – ha nem tudnád! És nem találom, érted? Nem találom! Blokkban van. Nem az én hibám, hogy ilyen későn kerültél az asztalra. Hát akkor legalább hallgass!

A kislány igyekszik hallgatni – de lehetetlen! Minden húzásnál újra felsikít. Az orvos káromkodik és dolgozik.

Aztán elfogy az Emese ereje. Jajgatni se tud már. Hirtelesen minden olyan egyszerűvé válik. – Mindegy! – teljesen mindegy. Most már akár darabokra is vághatnak, azt se bánom!

Az orvos örvend, hogy elhallgatott. Tovább keresi azt a szerencsétlen vakbelet. – Nem találom! Képtelenség, de nem találom!

Emese minden erejét összeszedi: – Kérem, tessék abba hagyni! Varrjon be!

– Tudod te, hogy mit beszélsz?! Ha nem veszem ki, meghalsz! Nem vállalom a felelősséget.

– Az én felelősségemre, ha kell, aláírom. Kérem, varrjon be!

Az orvos nagyot sóhajtva szót fogad. A tűszúrás okozta fájdalom már szinte élvezet az előbbihez képest. Befejezte. Végre! A nővér leragasztja a sebet. A masztizol édes gyanaszaga émélyítőleg terjeng.

– Kelj fel! – mondja, s karonfogja Emesét. – Gyere! Az ágyadba kísérlek.

A kislány kissé csodálkozik, de megy. Ezt se hitte volna.

– Hogy az ember mi mindent kibír! – Még annyit érez, hogy nehéz, jeges tömlőt tesznek a hasára. Aztán a jóteknő öntudatlanság. Két nap és két éjjel feküdt kómában.

Az orvos a műtét után azonnal beült a saját kocsijába és a városba hajtott. Penicillint kellett szereznie, és a kislány szüleit is értesítenie kell.

Emesét az apja hangja térítette magához: – Édes kislányom! Hogy vagy, lelkem?

Kinyitotta a szemét. Olyan jólesett az apját maga mellett látni, hogy elmosolyodott. – Jól vagyok, édesapám! Nem fáj semmi – nyugtatta meg, s ez igaz is volt.

Az orvos véleménye szerinti jóllevésig azonban még két hét telt el. Naponta türelmesen elmagyarázta: – Várj még, „Cigányka”! Majd, ha én mondom, hogy jól vagy, akkor hazamehetsz. Nem tudod, mit beszélsz! Csoda, hogy életben maradtál.

A Cigányka nevet azért kapta, mert az orvos szerint ilyen cifra kóresetet csak a cigányok és az orvosok produkálnak.

– Csak nem akarsz orvos lenni? – kérdezte.

– Isten ments! – felelte Emese tiszta szívből. – Azokat senki se szereti – tette hozzá gondolatban.

– Hát akkor, nincs más választás – Cigányka lesz!

Az orvos sokat kényeztette Emesét. Fél órákat is ült az ágya mellett. Hálás volt neki, amiért nem halt meg.

Mikor kiengedte a kórházból, a lelkére kötötte, hogy a nyári vakációban föltétlenül operáltassa meg magát. – Ha még egyszer ilyen állapotba kerülsz, se orvos, se penicillin – az isten se ment meg!

Emese megértette, hogy nem hazudik. Így aztán bármennyire is félt és bármennyire is utálta a kórházat – négy hét

múlva elment Vásárhelyre, a klinikára, hogy megoperálják. Legjobban attól tartott, hogy megint kiabálni fog. Nemigen hitt az unokanővérének, aki akkor másodéves orvostanhallgató volt. Ő azt állította, hogy az egész műtétből csak a hashártya átvágása fájdalmas, és megígérte, hogy idejében figyelmezteti Emesét, amikor az következik.

Nem is volt semmi baj a műtét alatt. A kislány fegyelmezetten, végig hallgatott. Csak a műtét utáni első éjszaka volt nagyon rossz. Este beadták az altatót és a fájdalomcsillapítót. Aludt volna, de a szomszéd ágyon egy végbélrákkal műtött asszony szünet nélkül nyögött és jajgatott.

– Ümmmm, ümmmm, jaaaj, jaaaj!

Emese idegei pattanásig feszültek. – Mikor lesz vége egyszer?! Aludni kellene!

– Ümm, jaj, ümm, jaj!

– Csak abbahagyná végre!

Valamikor, késő éjszaka aztán elhallgatott. – Hála istennek! – gondolta Emese, s a következő pillanatban aludt.

Hajnalba bűtorhúzzogatásra ébredt. Az öregasszonyt fehér lepedőbe takarva vitték a hullaházba.

Emese akkor döbbszent rá, hogy nem elhallgatott, hanem örökre elhallgatott! – S én még azt mondtam, hála istennek! Vajon, ha tudom, hogy meghalt – akkor is örvendtem volna? Magamnak nem hazudhatok! Igen, azt hiszem, akkor is megkönnyebbedtem volna, hogy végre csend lett. Ez borzalmas! Hát ennyire önző az ember?!

Elege volt a kórházból, a szenvedésből, a betegségből. Túl sokat látott, hallott. Alig várta, hogy a kórház kapuján kívül kerüljön.

– Ide se teszem be többet a lábam, ha csak nem hoznak!
– sóhajtott fel.

Most már elhatározta, hogy vegyész lesz, gyógyszerkutató. – A Penicillin mentette meg az életemet. S ha akkor lé-

tezett volna, amikor édesanyám agyhártyagyulladásra kapott, akkor most ő is élhetne. Talán felfedezem a rák gyógyszerét, hogy életben maradjanak a kék szemű Csurik és az öregasszonyok – kapaszkodott a rák gyógyításának gondolatába, hogy háborgó lelkiismeretét valamelyest megnyugtassa. Nem tudta elfelejteni az öregasszony nyögő jajgatását. – Egyelőre azonban érdemoklevelet kell szereznem, hogy az egyetemre felvételi vizsga nélkül bekerülhessek! Majd, ha híres felfedező leszek...

Míg a kórházban feküdt, ráért álmodozni.

Az utolsó iskolai évben annál kevésbé. Az érdemoklevél megszerzését komolyan vette. Aztán tanítványt is vállalt. Egy kislány több tantárgyból állt bukásra, s a szülei az órákért havonta kétszáz lej fizettek. – Apám fizetésének majdnem a negyede – biztatta magát, mikor a kislány minden p betű helyett már tizedszer is következetesen b-t írt.

Újra zongoraórára szeretett volna járni, ezért vállalta el a tanítást. Az első hónap végén volt. A kenyérpénz, mint rendszeren, elfogyott. Judit a szomszédba készült kölcsön kérni – s mint mindig ilyenkor, fejförcsöt kapott. Zoltán minden ilyen alkalommal elmondta: – Ennyi van! Ennyi jár. Nem mehetek lopni. Oszd be!

– Ami nincs, azt nem lehet beosztani! – felelte Judit.

Emese örült, hogy az internátusban lakik. Szétnézett a konyhában. Pityókán és zsíron kívül alig van étel a házban! Égette a kétszáz lej a zsebében – ahhoz képest, egészen könnyen kereste...

– Ne tessék menni sehová! Elvállaltam tanítani valakit, fizetnek érte. Tessék, itt van kétszáz lej!

Büszkén rakta az asztalra. Várta, hogy az anyja megörvend. De még ennyi idő után se ismeri rendszeren, mert ahelyett, hogy örülne, sírva fakadt. – Istenem, Istenem! Hogy még ezt is meg kellett érjem!...

Emese végképp nem értette az egészet. Menekült vissza az internátusba. Azontúl rendszeresen hazavitte a „keresetét”.

Közeledik a nap, mikor Emesét ötven másik társával együtt érettnak nyilvánítják. Mindössze tizenhét éves.

Kicsengetési dalokat próbálnak. „Az élet szólít, menni kell” – fújják elérzékenyedve. Írják a kicsengetési kártyákat, a rokonoknak és barátoknak. Emese Lacinak is ír egyet. Hazaküldi a szüleikhez, hiszen azt se tudja róla, hogy hol van. Most kissé bánja, hogy akkor olyan csúnyán viselkedett vele – ezért azt írja a kártyára: „A szeretet fizetsége és jutalma nem lehet más, csak egy nagyobb fokú szeretet.”

Izgul, hogy az érettségi vizsga jól sikerüljön. Az évközi jegye valamennyi tiszta tízes. Most már csak ettől függ, hogy meglegyen az érdemoklevél. Aztán ez is sikerül! Biztos az út az egyetem felé. Most már biztosan gyógyszerkutató vegyész lehet.

A ballagásra az egész család eljön. Zolika egy nagy szegfűcsokrot nyom Emese kezébe.

A vendégek között egyszerre meglátja Lacit is. Nem remélte, hogy eljön, hogy itt lesz. Azt hitte, haragszik. Kiválik a sorból, és odamegy hozzá. Nem bánja, hogy mindenki látja.

– Nézzenek, azért van szemük!

Kezet nyújt neki. – Isten hozott! Örülök, hogy eljöttél.

– Ez mi, ez mi akar lenni?! – kérdi Laci, kezében a kicsengetési kártyával. Emese tudja, hogy az idézetre gondol.

– Mi lenne? – feleli könnyedén. – Kicsengetési kártya, láthatod.

– Gratulálok! – mondja szertartásosan a fiú. – Hallom, érdemoklevéllel végeztél. Hová mész egyetemre?

– A kutatókémiára, Kolozsvárra. És te, mit csinálsz most?

– Én három éve dolgozom Ploiești-en, a kombinátban – és két hónappal ezelőtt megnősültem.

Emese egy kicsit hallgat, aztán halkán elrebeci: – Sok boldogságot kívánok! És köszönöm, hogy mégis eljöttél! Ez pedig – s a Laci kezében lévő kártyára mutat – valóban semmi más, csak egy egyszerű kicsengetési kártya. Isten Veled!

Visszaáll a sorba, s a többiekkel együtt énekl: *„Az élet szólít, menni kell, de válni oly nehéz!”*

Mindenki sír egy keveset, hát az Emese könnyei se keltenek nagyobb feltűnést.

Este a banketten nagyon megbántotta egyik jóbarátját. Az szerelmet vallott neki, és Emese a szemébe röhögött. Tudta, hogy nem kellene, de nem tudott nem nevetni.

Nevetés és sírás között néha semmi különbség sincs!

*„Itt nem a végtelen, hanem a véges,
az, ami föl nem fogható.”*

Szilágyi Domokos

3.

Számon kérhetem-e a kelő naptól, hogy éjjel miért nem világított? – kérdezte önmagát az orvosnő, s belépett a kapun.

– Szervusztok, gyerekek! Lássam, mekkorát nőttetek!

– Csókolom, Sanya, Sanyácska! – de jó, hogy hazajöttél! Én, ne mekkorát nőttem, idáig érek, ne! Csak Kuki kicsi, mert nem eszik meg mindent – az anyja köldöke táján mutatta, hogy mekkorát.

– Nem igaz, én nem is vagyok kicsi! Ne, mekkorát nőttem! – állt oda merészkedni Kuki is.

– Mit hoztál?

– Mit hoztál?

– Nem így mondják! Mondd szépen: Mit tetszett hozni?
– Mit tetszett hozni? – mondta a kicsi is, visszhangként.
Mindig attól félt, hogy lemarad valamiről.
– Hoztam csokit, de csak az kap, aki megette az ebédet.
– Megettem, mindent megettem!
– Én is, én is!
– Akkor, amíg megesszitek a csokit, én is ebédelek. De ad-
jatok belőle Marikának is! Kínáld meg szépen! Utána aztán
lefekszünk, s mondok mesét.

Alig várták, hogy az anyjuk lenyelje az ebédet. Szó nélkül
lefeküdtek a heverőre. Ferike pufók piros arcával, szőke fejé-
vel csillogó, kék szemeivel igazán szép gyermek. Kuki arca
kicsit nyúzott még. Olyan öregasszonyos, mint a disztrófiás*
gyermekéke általában. A bátyja karjára feküdt, hízelegve hoz-
zábújt. – Milyen jó, hogy szeretik egymást!

– Mit meséljek?

– A vízcsepp meséjét.

– Akkor jól figyeljetek! Egyszer volt, hol nem volt, volt egy-
szer egy icike-picike vízcsepp. Testvérkéivel együtt egy nagy
húvös kútban lakott. A mi Csöpink kíváncsi kis vízcsepp volt,
s azért mindig a kút felszínére szökött kukucskálni a kék eget
s a felhőket. Egy nap a házigazda vizet mert a kútból. Csöpike
is belekerült a vödörbe, onnan az öntözőkannába. Nagyon
megijedt, szegényke.

– Vajon, most mi lesz? – kérdezte a társait. – Semmi külö-
nös, csak dolgozni visznek bennünket a kertbe. A növényeknek
szükségük van ránk. A gazda most előntöz – felelték a csep-
pecskék. Nagyot huppant Csöpi a sugárban, s mire észbe ka-
pott, a száraz föld már be is szippantotta.

De Csöpike még sohasem dolgozott. Félt a gyökerektől.
Messzire elkerülte őket – s mint örök kíváncsi, megint kíván-

*hiányos táplálkozás, anyagcserezavar miatti fejlődési visszamaradottság

dorolt a felszínre. Alig dugta ki csillogó fejecskéjét a földből az erős napsütésbe – amilyent a kútban sohase látott –, érezte, hogy egyre lázasabb lesz. Végül párává változott, s az arra sétáló szellővel a magasba emelkedett.

– Akkor felhő lett belőle.

– Úgy van, felhő lett. A szél szárnyára kapta, vitte, vitte – messze a nagy kék hegyekig. De fenn, a magasban nagyon hideg volt, Csöpike fázott. Már megbánta, hogy olyan kíváncsi és lusta volt. Nagyon elkeseredett. Annyira, hogy sírva is fakadt – de nem csak ő, a többi kis társa is.

– S akkor eső lett belőle.

– Igen, eső lett fenn a hegyen. Rápottyant egy fenyőfa tűjére, s amikor a szél megmozgatta az ágat, a földre esett. Nézte, hogy a társai mit csinálnak. Ő is utánuk eredt.

Egy kerékmélyedésben gurultak lefelé, amíg egy kis patakhoz értek. A patak álomba ringatta, vitte, szállította – egy nagy folyóba sodorta.

– Aztán megitta egy tehén.

– S tejecske lett belőle.

– A tejecskét megitta egy kisfiú.

– Aztán melege lett s kiizzadta.

– Aztán lemosták egy mosdótálba.

– S kiöntötték a kertbe – de ha ilyen jól tudjátok, akkor én minek mondjam? Na, aludjatok szépen! Anya megy tanulni.

– Jó, de holnap meséled tovább!

– Holnap mesélem tovább, most aludjatok!

Ő is szívesen lefeküdt volna. De tanulni kell! Sietett vissza a rendelőbe. A szakkifejezésekkel sokat kínlódott. A latin terminológia nem azonos a románnal – de azt is meg lehet tanulni, csak gyakorolni kell.

Az eset ismertetésénél pontosan be kell tartani a húszperces időtartamot. Kitétte az órát maga elé, s egy képzeletbeli betegről referált...

„– Onorată Comisie! Permiteți-mi să vă prezint bolnavul...”*

– Ha minden szakkifejezésen egy-két percet gondolkozom, a felét sem mondom el húsz perc alatt! – összegezte az eredményt. Elővette a saját készítményű kis szótárt és magolta a kifejezéseket: – Murmur vezicular – puha sejtes alaplégzés.

Kopogtak az ablakon. Már megint valami sürgősség, hogy a fene egye meg! Sohasem lehet nyugodtan tanulni. Kiszólt:

– Jöjjön be, nyitva az ajtó!

A küldönc az, a néptanáctól. – Tessék átjönni a telefonhoz, a kórház keresi a doktornőt.

Vajon milyen hasfájásuk van már megint?

– Halló! Tessék... Igen a doktornő.

– Ne tessék megijedni! Én a kapus vagyok a kórházból. A doktor úrnak motorbalesete volt az úton hazafelé. Most hozta be egy teherautó. A feje van megütve. De ne tessék félni! – a szolgálatos doktor úr már ott van mellette. Azért jó lenne, ha maga is ide jönne!

Egyszerre úgy érezte, minden vér kifut a fejéből – a térdei furcsán lazák lettek. Alig tudott kinyögni egy halk köszönömöt. Leült az első székre. A torkában galuska, a fejében nagy-nagy üresség. – Most mi lesz? Hogy jutok oda?

Aztán magához tért. Intézkednie kell! A rendőr szerzett egy traktoristát – akinek ugyan nincs engedélye, de van motorke-rékpárja.

– Ezzel induljon el! Adok neki papírt, hogy ne legyen baja. Közben hívom a kórházat, indítsanak el egy mentőt. Majd az úton, ha találkoznak, átül.

Hazaszaladt meleg ruhát venni – a motoron hideg van este.

– Marika! Ma ne várj haza! A megyeközpontba megyek. Vigyázz a gyermekekre, nagyon kérlek!

– Sanya! Ne menj el mindig! – sírt a kicsi.

*Tisztelt bizottság! Engedjék meg, hogy bemutassam... beteget

– Milyen buta vagy! Nem tudod, hogy Sanyát várják a betegek? Gyere játszani szépen! – mondja Ferike. – Tessék menni nyugodtan! – mi jók leszünk.

Ahogy a falut elhagyták – bár előtte ült a férfi –, úgy érezte, hogy teljesen magára maradt. Előbbi magabiztossága, elégedettsége semmivé lett, mint ködfoszlányok a Duna felett. Az alkonyodó nap utolsó sugarai odavetődtek. Hányszor nézték együtt az aranyösvényt a vízen...

Add, uram, hogy életben maradjon! Csak tudnék hinni benned! Csak tudnék hinni valakiben, aki segíthet – valami túlvilági, vagy evilági csodálatos erdőben! Csak ne lennének olyan keserves tapasztalataim az isteni jóságot illetően!

Anyám halála óta nem imádkoztam. Most se fogok! Az fölösleges. Csak találnék valami megfelelő formát a kívánságaim kifejezésére! De csak az ima stupid szavai jutnak eszembe. Mennyire nincsenek szavaink a nagy gondolatok kifejezésére!...

Mintha látnám magam, ahogy ott ültem a kicsi széken, azon a szeptemberi napon. Édesanyámat hazahozták a kórházból – én még nem tudtam, hogy meghalni hozták haza.

Vártam, hogy bemehessek hozzá, hogy elmeséljem neki, milyen ügyesen vizsgáztam. Olvasni és számolni kellett. Aztán megkérdezték, hogy az időt mivel mérik? – azt feleltem, órával. Ma már azt felelném, hogy az időt fájdalommal mérik! Aztán fel kellett írnom a táblára: „Egy száz tollszál száll a levegőben.” Böske tanító néni megdicsért, hogy szépen, helyesen írtam. Mindezt el akartam mesélni édesanyámnak, hogy ő is megdicsérjen, mint rendesen: „–Látom, nagyon ügyes kislány vagy!”.

Édesanyám tifuszos volt, azért nem engedtek be hozzá hat héten keresztül. Az úton szedte össze valahol, amikor a menekülésből hazajött. Ő kétszer tette meg az utat. Először szenes vagonok tetején jött haza, hogy megnézzze, mi van itthon,

mert az emberek azt beszélték, hogy a templomtorony rádőlt a házunkra.

Bár inkább rádőlt volna! – s mi maradtunk volna ott, ahol voltunk! Ha az ember előre tudhatná, hogy mi vár rá, be másképp rendezné az életét!...

Ott ültem a kicsi széken, s vártam, hogy a doktor kijöjjön – s mi bemehessünk.

Feküdt a párnán, sápadtan, lesóványodva, az orra fursán kihegyesedett. Ma már tudom, hogy ez a Hippokratészi-arc. Milyen abszurd, hogy mindent begyömösölünk valamiféle terminológiába! Mintha a szerencsétlenségnek lehetne skatulyázható, más neve is. S íme, van...*

Árpád esetében ez, vajon mi? Agyrázkódás, vagy agyala-pi törés? Csak nehogy az legyen! Tessék, már megint imádkoztam! Pedig de megfogadtam, hogy soha többé.

Édesanyám nagy erőfeszítéssel próbált felemelkedni.

– Levizsgáztam – szóltam csendesen. – Harmadik osztályos vagyok. De nem tudom, hallotta-e, mert nem dicsért meg. Néném kezébe kapaszkodott, és egyre csak azt hajtogatta: – Gyermekeim! Drága gyermekeim! Esküdj meg, hogy nem hagyod magukra őket! Nem hagyod, hogy idegen kézbe kerüljenek!... Gyermekeim!... Esküdj meg! Esküdj meg!...

Az orvos minden tilalma ellenére, éreztem, hogy oda kell rohannom hozzá, de elkapták a karomat és kicipeltek a szobából.

Könyörögtem, hogy hagyjanak legalább az előszobában maradni. Visszaültem a kicsi székre, s úgy mint én, akkor, ember még nem imádkozott: – „Édes, jó Istenem! Te, aki mindent megtehetsz – add, hogy ne haljon meg édesanyám! Gyógyítsd meg őt nekünk! Nézz le reánk, három szegény gyerekre! Látod? Édesapámról se tudunk semmit. Ne hagyj

*a haldoklók eltorzult arckifejezése

minket egyedül a világon! Ígérem, hogy ezután mindig jó leszek! Akkor se hazudok, ha félek, hogy megvernek. Mindig segíték édesanyának! Én eddig is igyekeztem. Nagyapónak is főztem tejszínt, amikor mindenki a kórházban volt édesanyámmal és nem tehetek róla, hogy a laska mind megitta a levet. Egyedül Te segíthetsz rajtuk – a doktor bácsi már nem tud. Tedd meg, édes Istenem! Csak egy szavadba kerül. Ne engedd, hogy meghaljon! Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben, szenteltesd meg a Te neved...”

Akkor kinyílt az ajtó, mindenki kijött a szobából. Janka néni szorosan ölelt magához, rázta a zokogás. Azóta nem imádkozom. Most már újra volna kiért, csak nincs kihez!...

Hát akkor próbáljuk másként fogalmazni: adassék meg nekem, hogy Árpád életben maradjon, hogy legalább a gyermekeim ne tudják meg, mi az árvaság! Adassék meg! De ki által? A fene egye meg!

– Doktornő! Azt hiszem, az ott a mentő.

– Az lesz. Köszönöm, hogy elhozott!

– Én köszönöm, hogy rám merte bízni az életét!

– Ne haragudjon, erre nem is gondoltam. Pedig valóban nagyon gyorsan jöttünk ideig. Köszönöm még egyszer!

– Minden jót, sok szerencsét!

Már rég a mentőben ült, s még mindig a traktorista hangját hallotta: – Sok szerencsét!

Ez az! Egy kis szerencse kellene az egészhez. Egy kis szerencsével épen is megúszhat az ember egy balesetet.

Csak lennének ott végre! Legalább tudnám, miről van szó. Látnám, milyen kezelést írtak elő – bár a kezelésbe nekem nem lehet beleszólásom. Hozzá tartozónál sohasem lehet elég objektív az ember – enélkül pedig nincs kezelés! Vajon ki a szolgálatos?

Vajon hogyan történhetett?

Több kérdésem nincs. Megérkeztünk.

– Jó, hogy jött, kedves kolléganő! Amennyire megítélhetem az eddigi megfigyelés alapján, súlyos commotióról* van szó. Agyalapi törés nincs – a felvételt elkészítettük. Hogy belső haematoma** van-e, vagy nincs, azt az evolúció*** fogja eldönteni. A bal szemöldökív tumefiált**** és fissurált***** is. Semmilyen más léziót***** eddig nem sikerült kimutatni. Örülök, hogy itt lesz mellette, mert engem egy ileusos***** beteg vár a műtőben. Ha befejeztem, majd visszajövök.

Az egész ember csupa terminus technicus. Jó, hogy elment! Mellé ült, megsimogatta.

– *Itt vagyok, drágám! Itt vagyok melletted. Érzed? Ugye, tudod? – na, szép kis libaszöveg ez is! – hiszen kómában vagy. Úgy látszik, elfelejtettem, hogy orvos vagyok. Lássuk a kezelést: Harminchárom százalékos Glukoze, Magnézium-szulfát, Furosemid. Ez jó.*

*Pulzus bradycard*****, ez kevésbé szívderítő! A légzés... Hiszen ez Cheyne-Stokes! Most meg ugyanolyan terminus technicusokban beszélek, mint előbb a kolléga. Ne haragudj, de olyan tipikus, hogy tanítani lehetne – ahogy egyre mélyebb és mélyebb, aztán hirtelen szünet – egy örökkévalóságnak tűnik, míg kis sóhajtással elindul újra, fokozódik és – szünet újra és újra! S a bizonytalanság! – hogy egyáltalán szuszogsz-e még valaha? Megbolondulok!*

– Kedves nővér! Kedves nővér! Mire a nővér odaért, elszégyellte magát. – Kérem, hozzon – ha lehet – nekem egy kávé, a férjemnek még egy Glukozét! Bocsásson meg, fáradt vagyok.

*agyrázkódás, orvosi latin terminológia szerint

**vérömleny, orv. latin

***fejlődés, itt kórfejlődést jelent

****felfúszott, orv. latin

*****repedésszerű, orv. latin

*****sérülés, orv. latin (laezio)

*****bélzáródásos, orv. latin

*****ritka szívritmusú, orv. szakkifejezés

Szívesen elszívott volna egy cigarettát, de akkor ki kellene mennie – nem hagyhatja itt.

Szuszog, szuszog, szuszog, szuszog – nem szuszog! – nem szuszog! – szuszog. Ebbe tényleg bele lehet bolondulni! Valami egyébire kellene gondolnom! Valami szépre és jóra. De az én életemben a szép és a jó csak Ő volt és a gyerekek. De ők is csak mi vagyunk. – Szuszog!

Harmadéves voltam már, mikor megismertelek.

Mások is udvarolgattak addig nekem, de én nemigen törődtem vele. Gyorsan be akartam fejezni az orvosit, hogy utána a kutatókémiára mehessek. A rák gyógyszerét akartam felfedezni. Milyen naiv gyermek voltam – Űristen!

Meg aztán ruhám se igen volt, hogy elegáns helyre járjak. Az ösztöndíjból éltem. Otthonról soha egy lejt se kaptam. A nyolcvan lejt tanulmányi ösztöndíj s a Teréz néném száz lejes küldeményei képezték minden vagyonomat. Ebből vásároltam egy pár gyapot pulóverutánszatot – az apám nadrágjából készült szövetszoknyához. Egy olcsó brossal varázsoltam esti öltözékké, hogy ne mindig a ballagási ruhámban lássanak...

Lélegezz, kedvesem!

Tulajdonképpen már régebb ismertelek – az egyetem IMSZ titkárát mindenki ismerte –, csak te nem tudtad rólam, hogy vagyok...

A kultúrsoport kiszállásáról utaztunk vissza. Véletlenül te is azzal a vonattal jöttél hazulról. Karcsi, a barátod hozott a mi fülkénkbe – azt hiszem, egy kicsit szerelmes volt a barátnőmbé. Csak egy szabad hely volt, s te nagyon dühös lettél: – Süsd meg, Károly! Elhoztál onnan, ahol volt hely dögvél. S most tessék, itt állhatok!

Beképzelt, felvágós pasasnak ismertelek messziről, az akkori viselkedésed se hazudtolta meg a rólad kialakult képet. Nem állhattam meg szó nélkül: – Fejezd be! Tessék, ha aka-

rod, felállok és foglalj helyet, titkár elvtárs! – mondtam gúnyosan, s a többiek jóízűen nevettek.

– Na, nézd csak a Molekulát, hogy ugrál! – vetted tudomásul a létezésemet.

Aztán összébb szorultunk, s te leültél közénk. Énekeltünk és társasjátékot játszottunk. Egyszer megjegyezted: – Szép hangja van Molekulának...

A zálogosdi kiváltásakor letakartak bennünket egy nagy kendővel, s te – később bevallottad – nem mertél megcsókolni.

Mikor megérkeztünk az állomásra és elváltunk, utánam szóltál: – Aztán ne haragudj, Molekula! Vigaszdíjként holnap kapsz egy csokor hóvirágot.

De elfelejtetted. Én nem. Mikor a menzán találkoztunk, azzal fogadtalak: – Köszönöm a hóvirágot! Nagyon szép volt. Délután küldtél tíz csokrot s egy cédulát. De olyan gyalázatosan írsz, hogy nem tudtam elolvasni. A lányok silabizálták ki. Az állt rajta: „Egy közönséges földi halandó a bocsánatért esedezik!”

Még mindig Cheyne-Stokes!...

Aztán egyre többször találkoztunk a menzán – „véletlenül”. Az órákról rohantam haza, s az ablakból lestem, mikor jössz be a kapun. Tiszta véletlenül épp akkor mentem én is ebédelni. Ha utolsó szériában ettünk, egy kicsit zongoráztam és énekeltem ebéd után. Ott állt a zongora a sarokban, letakarva. Az elvtársi összejöveleteket is a menzán rendeztük. Mindent elkövettem, hogy magamba bolondítsalak. Tetszett, hogy magas vagy és szőke és göndör hajú. Szerettem a harsogó kacagásodat. Én nem sok kacagást hallottam életemben. És mindenek fölött az erőd tetszett. Csak úgy sugárzott rólad – biztonságot ígérően.

Hát légy erős most is! Könyörögve kérlek, légy erősebb a halálnál! Hiszen az életért küzdeni is tőled tanultam meg,

kedvesem! Te értetted meg velem, hogy orvosnak lenni nem foglalkozás, hanem hivatás. Azokon a hosszú esti sétákon, az illatos akácfák alatt, megtanultam értelmes jövőről álmodozni, és – igen, mit tagadjam – csókolózni is megtanítottál. A Molekula csúfnév előbb Molivá, majd Molikámmá szelídült.

Néha csurgó esőben róttuk az utcát. A hónod alá bújtam. Milyen sóvárogva néztünk be egy-egy otthon nyitott ablakán! – Mikor kikerülünk falura, egy apróka parasztházba viszlek. Este hamar eloltjuk a lámpát – mert lesz egy szobánk, egy icike-picike, de az csak a miénk lesz – biztattál.

Most már nagy szobánk is van, villany is van benne és két szép gyermek. Rád hasonlítanak. – Szuszogj hát!...

Mikor a Tordai-hasadékhöz hívtál kirándulni, nem volt pénzem rá.

– Nekem van pénzem, kaptam hazulról – nógattál.

– Nekem nem kell a te pénzed! Majd akkor megyünk, ha nekem is lesz! – feleltem büszkén.

– Jó. Ha nem jössz, akkor viszem Klárikát.

Ettől igazán megijedtem. Az a lány – amilyen bolond, még képes lesz és elmegy veled!

Fenn a sziklák tetején a térdedre ültetél, kivetted a zsebedből a gyűrűket. Egyiket az ujjamra húztad, a másikat ideadtad, hogy én húzzam fel neked. – Nem tudom, hogy meddig, de most nagyon szeretlek! Ha majd nem így lesz, azt is megmondom becsületesen. Nem ígérhetek semmit – fejezted be az eljegyzési szertartást.

Mindig büszke voltál arra, hogy sohasem hazudsz.

Miért mondtam azt, hogy „voltál”?! Hiszen még vagy, még lélegzel!... Meddig tart még ez a bizonytalanság?!

Én melletted mindig olyan biztonságban éreztem magam, amilyenben csak az anyja hasában érezheti magát a gyermek... s most arra kényszerítenél, hogy tőled függetlenül is létezzem?

Akkor is biztos voltam a jövőnkben, mikor hatodév után az államvizsgáról letiltottak téged, s engem felszólítottak, hogy ne menjek hozzád feleségül.

– Az elvtársnő nem gondolja, hogyha feleségül megy hozzá, ez azt jelenti, hogy ugyanúgy gondolkodik, mint ő?

– Én úgy gondolom, hogy a politikának a házasságomhoz semmi köze.

Még téged is megfertőzött ez a gondolat. – Hogy menj feleségül egy felcserhez? Nem gondolod, hogy szakítani kellene?

– Te mégis mit gondolsz, a diplomádba vagyok szerelmes? – feleltem kérdéssel a kérdésre, s többet nem is beszélünk erről. Elutaztam Suceavára nyári gyakorlatra. Nagy hirtelen állást szereztem neked. Ez mindenkinek jól jött. A suceavaiaknak – mert nagy volt az orvoshiány –, nekünk – mert két hónapig együtt lehettünk – és azoknak is, akik ellened a hamis vádakot kitalálták. Ő, ők nagyon jól tudták, hogy mit, miért csinálnak. Egy veszélyes pályázóval kevesebb volt a listán előttük, amikor a munkahelyet választották.

Elérték a céljukat...

Apám akkor igazán nagyvonalúan viselkedett. Te táviratot küldtél haza: „Kérem az Emese születési bizonyítványát. Stop. Összeházasodunk. Stop” – és apám elküldte. Csak Judit akadékoskodott... „A ti dolgotok. Én nem szólok bele! De ha gyereket csináltok, ránk ne számítsatok!”

Eszünkben sem volt rá számítani. Főleg azok után nem, hogy az öt egyetemi év alatt először kértem tőle száz lejts kölcsön – a hónap végéig –, míg az első fizetést megkapod.

Emlékszel? Milyen szép szandált vettél nekem belőle a gyermeküzletben... Judit azt válaszolta levélben, hogy nincs pénze. Valószínű, hogy nem is volt. De ott élt, rokonok, ismerősök között – kérhetett volna kölcsön...

Haragszom magamra, hogy ilyen jelentéktelen dolgok még mindig fájni tudnak. Hiszen, végül is, jól megvultunk

*a saját huszonhárom lejünkkel is. Kenyeret kaptunk a szü-
lőotthonból – krumplit és zöldséget a kolléga kertjéből – to-
jást és tejet egy falusi asszonytól, hitelbe, hogy majd a hó-
nap végén kifizetjük.*

*A régi bojári kastélyban – amit rendelőnek használtak
– ígértek nekünk egy kis szobát. De mikor odaérkeztünk, még
nem volt kiüresítve.*

*Első éjjel a konyhában aludtunk hát – egy vaságyon.
Az egyik sarokban egy nagy fazék korpacibere erjedt – a
moldvaiak kedvenc eledele –, s időnként gurgulázva böffent.
A másik sarokban kotló forgatta maga alatt a tojást – koty-
koty, koty-koty.*

*Nászéjszakára való, békés környezet. De velem voltál vi-
dáman és erősen...*

Ne hagyj el most se, nélküled semmit se érek!...

*Emlékszel az esküvői vacsoránkra? Nyers krumpli közé
főtt tojást szeleteltem s tejben megfőztem az egészet. Büsz-
ke voltam, hogy nem lett kozmás. A kocsissal hozattál egy
liter bort. Négy lejbe került. Életemben olyan savanyút nem
ittam! S mikor megtudták, hogy aznap házasodtunk össze,
a kocsis egy nagy csokor virágot is hozott. A vederbe tettük
– mert váza nem volt –, de így is ünnepélyessé tette a vacso-
rát. Apró moldvai futórózsa, díszsás és sárga tölcsérvirág –
elég furcsa menyasszonyi csokor. De a saját varrású piros
pettyes szoknyámhoz ez jobban illett, mint a kála. Te nagyon
sajnálta, hogy nincs hosszú fehér ruhám és menyasszonyi
fátylam mirtuszkoszorúval.*

– Pedig megérdemelted volna! – mondtad bánatosan.

*– Majd az ezüstitakodalmunkra ezüst ruhát csináltatsz
nekem, ezüst cipőt veszel és fátyolos kis kalapot. Addig biz-
tosan nyolcvankilós leszek már, és nagyon jól kiadja az ala-
komat.*

– És legalább ötven vendéget hívunk. És mind ajándékot

hoznak nekünk! És lesz porcelán ebédlőszerviziünk és az ezüst evőeszközzel terítünk. Addig is add kölcsön a kanalat, mert ebből a finom léből én is ennék egy falást!

Aztán a tiéd lettem a kórházi vaságyon. A vállamhoz bújva csendesen aludtál. Én nyitott szemmel feküdtem melletted. Hallgattam a kotló mocorgását s a kutyaugatást, és csodálkozva kérdeztem magamtól: – Hát ezt vártam olyan türelmetlenül, annyi éven át?!

Reggel munkába álltunk, mintha mi sem történt volna.

Évek teltek el, míg a testünkkel is megismertük egymást. Én örültem, hogy veled lehetek – mert hittem, hogy neked jó. Vajon, jó volt-e igazán?

Most, mikor az ölelésed fizikai szükségletté vált – mikor nem tudok aludni, ha nem voltam veled – most akarsz magamra hagyni?!

Ne ijesztgess! Nincs rá szükség. Hát nem látod, hogy mennyire félek? Lélegezz már tisztességesen!

Mindig babonás voltam, tudhatod. És 16 éves koromban azt hittem, hogy akit szeretek – és engem igazán szeret –, az mind meghal... Hát mondd, hogy hülyeség! Bizonyítsd be, hogy nem igaz!

Ebben az egész vacak kórházban nincs egy lélegeztető készülék s egy orvos, aki intubáljon*. Talán egy kézi ballon s egy szonda mégiscsak létezik. Majd intubálok én, ha muszáj.

– Kedves nővér! – már megint zavarom. Kérem, hozzon – ha van – egy intubációs szondát és egy lélegeztető ballont, nyugodtabb vagyok, ha itt van.

– Azt hiszem, van egy. Nem tudom, működik -e? Majd kipróbálok.

Rövid idő múlva visszatért. – Tessék! Itt van minden, a tükör is. Ide teszem. Jó volna, ha nem kellene!

*fém cső bevezetése a légcsőbe, szájon át

– De még milyen jó! Köszönöm.

– Szóra se érdemes.

A szemhéjreflex jó. A nyelési reflexet nem merem kipróbálni, amíg a légzés ilyen – nehogy aspiráljon.*

Édes kedvesem, legyél jó! Mi ketten – mindig is tudtam – inkább szövetkeztünk a halál ellen, mint a nagy boldogságra. Ahhoz, hogy igazán boldog légy, én nem vagyok se elég szép, se elég nagyravágyó. Mindig visszaráncigállak a hétköznapiakba, a taposómalomba – most az életbe akar nálak visszaráncigálni.

Ki hitte volna, hogy a mi képletes, halálellenes háborúnkban ilyen közel kerülhet a nagy ellenfél? Hiszen nem tartozunk a vezérkarhoz. Csak szürke közkatonaként gyűjtjük a partizánokat – a be-nem-öltözött, fel-nem-esküdt szövegeseket – az élni akarókat – akik utolsó leheletükig harcolnak a halál ellen – akiknek semmilyen szenvedés se sok, soha nem mondják saját jószántukból – elég volt! – befejeztem! Pedig ők inkább az életet tartják ellenségüknek – hiszen az nap mint nap új szenvedést, új gondot talál ki számukra.

Pont te akarnád elárulni a szövetségünket? Ilyent még akkor sem tehetsz velem, ha nem ígértél semmit!

Ne röhögj rajtunk, Halál! Zárt sorokban menetelünk feléd, s mennél közelebb vagyunk, annál kevésbé félünk tőled. Vigyorgó maszkod mögött is tudod, hogy egy-két lépést hátrálni vagy kénytelen.

Mintha kissé egyenletesebben lélegezne...

Az a szörnyű, hogy nem egyetlen halál van. Annyi formában vár ránk, hogy nem mindig ismerjük fel. Az ember elindul hazafelé, s az első sarkon beleütközik.

De mi lesz veled, Halál? Ha egyszer elhiszem és másokkal is elhitetem, hogy nem tudsz kifogni rajtunk, hogy minden

*légcsőre szívja a szájban levő folyadékot

győzelmed csak látszat – ha fel tudom fogni véges agyammal, hogy a világegyetem végtelen – ha elhiszem, hogy a végtelen térben és időben az anyag és energia megmarad!

Mi lesz veled – ha elhiszem, hogy molekuláim beépülnek fűbe, fába, virágba – állatba és emberbe – s újrakezdik a harcot ellened! Mi lesz veled, ha elhiszem, hogy a te nagy győzelmed pillanatában szellemi energiám kiszabadul a világmindenségbe – elindul egy másik naprendszer felé – ott megkeresi s potom ötezer év alatt meg is találja a neki legmegfelelőbb új porhüvelyt – és újra elkezdí a harcot ellened! Nem érzed, hogy egyre nagyobb tapasztalatra teszünk közben szert?!

Majdnem normális a légzése...

És mondd, mi lesz Veled, ha elhiszem és mások is elhiszik, hogy az anyag és az élet végtelen! Hogy a mai gondolkozási forma és egész lelki életünk a fejlődés harmadik stádiuma csupán. Mi lesz – ha elhiszem –, hogy létezhetnek és léteznek ennél magasabban szervezett agyak, melyek olyan csodákra képesek, mint amilyen csoda a növényi és állatvilághoz képest az, hogy gondolkozni tudunk.

Mi lesz veled – ha elhiszem –, hogy csak azért halok meg, mert egy ilyen, magasabb rendűen szervezett szellemnek az én szellemi energiámra van szüksége, hogy beépítse egy hozzá hasonlóan magasabb képességekkel rendelkező, új egyedbe – mert szüksége van a tapasztalatomra az ellened folytatott örök háborúban!...

Vigyázz! Ha hinni kezdek az ember feletti emberben és az Ember–Emberben is – akkor véged van! Akkor úgy jársz, mint a hadvezér, aki megnyerte a csatát, de elvesztette a háborút. Az idő nekem dolgozik! Nekünk, halandóknak.

Eljöhet az a kor – sok millió év múlva –, mikor a halál pillanatában mi röhögünk a szemed közé, mert pontosan tudni fogjuk a helyet, a formát, a napot, ahol, ahogyan és

amikor újra elkezdjük a harcot ellened. Győzni még akkor se győzhetsz, ha pont olyan végtelen vagy, mint az anyag, az energia – az Élet!

Legfeljebb annyi elégtételel maradhat, hogy te se teszed le a fegyvert soha. De hát akkor egyenlő ellenfelekké válunk! Nem érzed?! Én a te helyedben elkezdeném a béketárgyalást, hogy legalább arra a rövidke időre – mi élnünk adattott – levehessék az anyák, a feleségek, a fiúk, a testvérek, az arák a gyászruhát. Hogy ízlelgessék a szót, Béke – még ha tudják is, hogy Örök Béke csak benned létezik.

Tehetnél már valami kis jót te is az Emberért! Rejtőzz el legalább, hogy örökösen ne gondoljunk rád! Könyörülj rajtam, Halál! Akkor is, ha ellenséged vagyok.

Milyen gyenge fából faragták az emberi lelket! Lám, a halálos ellenséghez is imádkozom.

Megmozdult! Vagy csak képzelődöm? Nem. Kinyitja a szemét, fel akar ülni!

– Nem szabad, szívem, ne mozogj!

– Miért nem szabad? Ki kell menjek!

– Baleseted volt. Sokáig eszméletlen voltál. Maradj szépen nyugton! Majd én mindent elrendezek.

Az ablakon, a sötétítő függöny mellett keskeny sugárban szerénykedik egy új nap ígérete – a virradat.

*Értsd meg a kezdődő élet vinnyogását
tartsd be az újszülöttek végrendeletét.
S úgy tudd hazudni a reményt, de
úgy,
mint aki nem akarja tudni, hogy
haldoklik.*

Szilágyi Domokos

4.

– Nemrég hallottam Bencitől, hogy ideköltöztettek. A ház előtt mentünk el, mutatta az ablakot. Láttam, világosság van, gondoltam, felugrom. Nem zavarok?

– Nem, nem, dehogy! Gyere be! Foglalj helyet! Nem változtál semmit. Most sokkal csinosabb vagy. Mondhatom neked, hogy szép asszony? Moli! Gyere nézd meg, ki jött hozzánk.

– Szervusz, Lenke! Hát ez aztán a meglepetés! Nem is tudtam, hogy te is itt vagy.

– Még nem egészen vagyok itt, egy közeli faluba ingázom, de már itt lakunk a városban.

– Édesanyádnál?

– Nem. Elcseréltük a lakását egy blokkra. Nem ilyen pompás, főúri, mint a tiétek – de megvagyunk. Viccen kívül... ezt hogy csináltátok?

– Elég hosszú meséje van. Azt tudod, ugye, hogy a Duna mellett dolgoztunk hat évig, az Isten háta mögött? Aztán vizsgáztunk. Több lépcsőben, csúszó zsaluzással – az most divatos.

– Meséld! Ez engem érdekel. Most készülök versenyvizsgára. Apropos, nincs valami jó jegyzetetek?

– De van. Majd odaadom. Kidolgoztunk minden tételt.

– Először Molit vitték el szanepidesnek Resicára. Lehúzott egy tíz hónapos tanfolyamot Kolozsváron.

Vitték? Te nem akartál menni, édes párom! Téged hívtak – de te utáltad a szanepidet, és igazad volt. De valahonnan el kellett indulni – hát én elvállaltam. Te otthon maradtál a két gyermekkel és Teréz nénémmel – a jó lélek mindig segített rajtam. Én minden hónapban hazautaztam, hogy lássalak benneteket. Egyszer majdnem elkéstem a csatlakozást. Úgy ugrottam át a vonat lépcsőjéről a már mozgásban lévő másik vonatra – s csak miután leültem, jöttem rá, hogy mekkora marhaságot csináltam!... Neked meg se mertem mondani, amikor hajnalban ott vártál motorkerékpárral az álmódon...*

– ...aztán én vizsgáztam a sebészeti szakcsoportban. El kellett kapjak egy resicai állást – ott lakást ígértek nekünk, s ez nem volt közömbös. Hogy én mit összetanultam! Nagyon féltem a vizsgától. De aztán olyan jól sikeredett, hogy magam se hittem. Mese az, hogy a protekció számít – ne hidd el senkinek! Tanulj! – s ha nagyon tudsz, nem tudnak mit csinálni. Mi negyvenhárman voltunk, s itt mindössze három hely volt. Mikor láttam, hogy elkaphatok egy klinikai állást, valóban megijedtem. Az asszony Resicához van kötve. Most mit csináljak?

*SANEPID – Közegészségügyi és Járványügyi Hivatal rövidítése románul

Felhívtam telefonon...

– Igen, telefonáltál Kolozsvárra. Azt feleltem, vállald el az állást, hiszen a szüleid itt laknak. – S veled mi lesz? – kérdezted. Nagy gallérral azt válaszoltam: – Velem ne törődj, én biztosan bekerülök a városba utánad! Életemben egyszer voltam én is nagystílú...

– Hát ez fantasztikus! Nekem nem lett volna bátorságom. És hogy csináltad meg ezt a bravúrt, hogy tényleg utánajöttél? Hiszen, ha jól értettem, szekundár voltál már, s azok nem vizsgálhatnak.

– Szerencsém volt. A kutatóintézetben hirdettek versenyvizsgát, s oda jogom volt jelentkezni.

– Húszan voltak három helyre.

– Nem is ment olyan simán, mint a tiéd. Mielőtt a szóbeli vizsga jegyeit közölték volna velünk, a bizottság kinyitotta az írásbeli dolgozatokat – anélkül, hogy a jelöltek közül valaki jelen lett volna. Ez teljességgel szabálytalan – de ki volt vele tisztában akkor? Így aztán arra ébredtem, hogy bár az írásbeli vizsga alapján a második vagyok, a valóságban az ötödik helyen végeztem. A szóbeli vizsgámra hetest adtak!

– Na, persze. Szerinted az enyém olyan simán ment! Emlekezz csak, hogy fogadott a főnököm, amikor elmentem bemutatkozni neki, hogy én vagyok az új aneszteziológus szekundár! Ordított, ahogy csak a torkán kifért: – Harmincévesen akar egy ilyen szakmát megtanulni? Maga egy komolytalan fráter! Mennyi keserves éjszakámba került, hogy bebizonyítsam – nincs igaza!

– A kutatóintézetben idegen nyelvből is vizsgázni kellett, ha jól tudom.

– Nem is tanultam mást a vizsgára, csak franciát – hat hétig, tanár nélkül. Napi tíz órát fenekeltem. De nyolcas lett a fordításom.

– S akkor mégis, hogyan kerültél be?

– Mondom, hogy szerencsém volt. A négyből, aki előttem volt, egy protekciósnak jobb állást ajánltak, s visszalépett. Az utána következő időközben rájött, hogy a kutatóintézetben is csak szanepides lehet, és elhatározta, hogy ősszel újra versenyvizsgázik. Be is került. Így aztán én kaptam meg az állást.

– Akkor én most egy tudományos kutatóval ülök egy asztal mellett? Micsoda megtiszteltetés!...

– Na, csak ne reménykedj, hogy ilyen magas személyiségekkel kerülhetsz baráti viszonyba! Egy csóró körorvossal ülsz az asztal mellett.

– Ezt most már igazán nem értem.

– Mondtam, hogy többlépcsősen versenyvizsgáztunk.

– Három év magas tudományos tevékenység elég volt ahhoz, hogy rájöjjenek – tulajdonképpen utálok a laboratóriumot –, hogy foglalom egy kutatásra termett ember helyét – s hogy rettenetesen hiányoznak a sokat szidott betegek. Elzarándokoltam a tartományi főorvoshoz, megkértem szépen, hogy adna valami orvosi munkát nekem.

– S adott?

– Adott. Gyakornoki fizetéssel – kilenc év után! Két hónap múlva újra vizsgáztam – most már városi körorvosi állásra, hogy a rendes fizetést is megkaphassam. Aztán a következő évben principálvizsgára* is jelentkeztem. Aprópó, nem tudod véletlenül, a nyugdíjért is vizsgázni kell?

– Velem te ne csúfolódj! Én még mindig ott állok a nagy hopp előtt, de most egy kicsit több bizalommal rugaszkodom neki. Jaj, a tételeket nehogy itt felejtsem!

– Ki is szedtem most rögtön, de ülj veszteg! Ki vizsgázik még veled a mieink közül?

– Csak Lídia, én legalábbis másról nem tudok. Két vízerőművet már megépített – ideje, hogy ő is hazafelé pályázzon.

*a román egészségügyi rendszerben a családorvosi fokozatnak megfelelő fogalom

– Olvastam róla az újságban. Beleváló lány! Majd drukkolok nektek.

– Egy korty vörösborral megkínálhatlak? Csubuk*! A régi körünkből cipelik idáig a betegek. Most is hozzánk járnak. Nem sok szerencsájuk volt, mióta mi eljöttünk onnan. Az egyik orvosuk a börtönből ment oda – gyógyszerikkasztásért volt bezárva. Hóféhér nadrágban részegen hentergett az árokban – egyszer mi is láttuk –, de hát az úr, az árokban is úr! A másik onnan ment a börtönbe. Bigámiáért! Elit hely, mi?

– Hát hallottál már egy ilyen hülyét?! Ne félj, Molikám! – engem ilyesmiért sohasem csuknak be!

– Pedig egyfolytában ettől rettegetem.

– Nos, Lencsike – exfeleség! Jössz-e hozzám? Ti ugyanazon a napon születtetek, észre se fogja venni a törvényszék.

Valóban egy napon születtünk, és mielőtt megismertem Árpádot, három évig neki udvarolt. Az ő kedvéért lett orvos Lenke is – nem is akármilyen! Csodálkozott is mindenki, hogy ilyen jó barátok maradtunk. De hát, ez valahogy így normális. Hiszen végeredményben mindhárman ugyanazt akarjuk – szolgálni az életet, ahol lehet s ahogy tudjuk. Hogy egyebekben nem értették meg egymást? Hát, Istenem, van ilyen! De mért kellene nekünk ezért egymásra haragudnunk?

– Téged mindig fog a rigolya! Sohase komolyodsz meg!

– Megkomolyodni? Isten őrizz! Inkább megyek kontravizitre a kórházba. De hamar visszajövök. Várj meg!

– Nem ígérem. De ha tényleg sietsz, lehet, hogy itt találsz még. Olyan barátságos itt nálatok!

– Szervusztok!

– Szervusz! Siess!

– S mondd, a lakást, azt hogy sikerült megszerezni?

– Kiutalásra kaptuk.

*borravaló, baksis az erdélyi magyarban, mellékkereset a románban

– Csak úgy?

– Úgy, a fenét! De hiszen még nem is láttad. Gyere, megmutatom! Szóval, ez itt a nappalink s egyben a hálószoánk is – úgyse fekhettek le, amíg valaki itt van. Márpedig szoktak lenni – néha már egy kicsit sokan is –, de azért jó, hogy szeretnek hozzánk jönni az emberek...

Ez itt a dolgozószoa a két íróasztallal, egyben vendégszoa is. Ha hálóvendég van, úgyse lehet dolgozni – hát így oldottuk meg...

Ez a harmadik pedig a gyermekek szobája. Egy spanyolfallal elválasztottuk őket éjszakára. Nagyocskák már.

– Most hol vannak? Biztosan meg se ismerném őket, van tíz éve is, hogy utoljára láttam.

– Edzésen vannak. Kajakozni járnak mind a ketten. De Kuki csak kormányosként sétáltatja magát. Kényelmes a lelkem! Nemsokára meg kell érkezniök. S most újra az előszobában vagyunk. Ez itt a fürdő és a konyha. Gyere velem a konyhába! Főzzek gyorsan valami vacsorát.

– Miattam ne főzz! Engem otthon várnak, s kikapok anyámtól, ha nem kajálok. Meg is látszik rajtam.

– Látszik, a csudát! Jobban nézel ki, mint valaha. De nem miattad főzök. Ezek olyan éhesen jönnek haza mindig, hogy a fejemet is megeszik. Ülj oda padra, ott kényelmesebb! Várj! A borodat is kihozom.

Kihozta a bort, és húst vett ki a jégsekreányból, szeletekre vágta. Majd tejfölös szeletet készít belőle – az hamar megy.

– Bevallom, egy kicsit irigyellek benneteket. Mi megvásároltuk a blokklakást, de a tiétek összehasonlíthatatlanul jobb.

– Nekünk soha a bűdös életben nem lesz pénzünk rá, hogy lakást vegyünk.

– Anyu segítsége nélkül nekünk se lett volna – megnyugtatlak. De nincs is szükségetek rá. Végül is, hogy kaptátok meg ezt a jó lakást?

– Szerintem azért kaptuk meg, mert engem rettenetesen utáltak.

– Nem értem.

– Hát az úgy volt, hogy mikor faluról bejöttünk, Árpád a szüleihez költözött. Volt egy tizenhat négyzetméteres szobájuk és egy kilenc négyzetméteres téglás konyhájuk. A konyhában aludt. Én Resicán, a Szanepid irodájában, sőberágyon. Mikor szombat-vasárnapra hazajöttem, és kihúztuk a rekamiét – a széket este az asztalra raktuk.

– S a gyermekek?

– Az egyiket anyám, a másikat nagynéném vállalta el, amíg valahogy elrendeződünk. Azt az olcsó bútort, amit a faluban megvettünk, eladtuk. Ami kis cuccunk maradt, azt a Berci padlására tettük fel.

– Hát, ami azt illeti, ez elég cifra állapot!

– Hogy teljes legyen a komfortérzésünk, én ráadásul kaptam egy hepatitist. Boksán csőszakadás volt a blokknegyedben, s minden csapból kanálislé folyt. Hetekig odajártam az IGOT* mérnökeivel és fluoreszcceinnel** kerestük a szakadás helyét. A blokkokat a katonaság építette. Tíz év után átadták civil használatra, de a vízvezeték és a csatornázás tervét nem lehetett megkapni tőlük – azt mondták, katonai titok! Halottál már ilyen örültséget?!

– Hallottam, de mondd tovább!

– Végül kiderült, hogy hátul valami istállókat lebontottak s a vezetékét levágták. Egy fadugóval volt elzárva, ami kiesett. Summa summarum, beszereztem magamnak a bajt. De végül aztán mégis jól fogott, mert volt időm a fejeselek nyakára járni lakás után, amíg megutáltak.

*területi városgazdálkodási ipari központ

** jelzőanyag, amely nagyon kis töménységben is sárgás-zöldes fénnel világít, és így nyomokban is kimutatható. (Ha a csatorna bizonyos pontján beöntöttünk egy kis mennyiségűt, a környező vízcsapok vizét figyelve rájöhetünk, merre kell keresni a csőtörést – hol keveredhet a szennyvíz az ivóvízzel.)

– Igen, de mégis hogyan kaptatok itt a központban, ilyen jó helyen?

– Találtunk egy üresen álló kétszobás blokklakást, amit valakinek tartogattak. Este feltettünk rá egy Yale-zárat, éjjel ott aludtunk egy felfújható gumimatracon. Reggel aztán Árpád bement a lakáshivatalba, kérte a kiutalást.

– Képzelem, milyen pofát vágta!

– Fel voltak háborodva, hogy két orvos ilyesmit csinál. – Ha egy kicsi csinálja ezt, még megértem – mondta a főnök –, de két orvos?! Árpád meg találta kérdezni, hogy miért? Ha orvos az ember, akkor lakhat az utcasarkon is?! Aztán könnyörgőre fogták – menjünk ki szépen, amíg nem hívják ki az ügyészséget. Mit szaporítsam a szót? Kimentünk. De a főnök valóban megtartotta a szavát, hogy bármikor soron kívül fogad. Azt mondta, hozzuk el a vállalatától a sürgősségi listát – hogy lás-sa, valóban első helyen vagyunk. Két hónapba telt, míg a listát összeállították. Mikor elkészült, kértem az igazgatót, adja ide. Azt felelte, hogy ha főbe lövöm – akkor se! Akkor már fél éve nem láttam a gyermekeket.

– Képzelem, hogy el lehattél keseredve!

– Annyira, hogy másnap kihallgatásra mentem a párthoz. A szolgálatos titkár azzal fogadott: „Ki hívta önöket ide, a városba?” Ez volt az utolsó csepp a pohárban! Az előre szépen megfogalmazott kérdés – amin egész éjjel gondolkoztam – eltűnt az agyamból, mintha sohase lett volna. Megmondtam a titkárnak, hogy nem koldulni jöttem, hanem a jogaimat követelni, hogy nem a hátsó kiskapun jöttünk a városba, a nagybácsi segítségével, hanem versenyvizsgával, s ha egy szocialista államban senki sem meri vállalni a felelősséget azért, hogy lakást adjon nekünk, akkor mi vállaljuk! Találunk még egy üres lakást, de abból se az ügyészség, se az Isten nem lakoltat ki, mert a férjem baltával várja az ajtóban!... Egészen szép óráció volt, ahhoz képest, hogy improvizáltam. A titkár aztán le-

csendesedett. Türelmesen végighallgatta az egész kálváriánkat, és azt felelte: menjek haza, hat hét múlva megkapom a választ. A hatodik hét utolsó napján felhívták Árpádot telefonon – jöjjön, nézze meg ezt a lakást, megfelel-e. Akkor még közös volt a fürdő és az előszoba, és csak két szoba volt a miénk. Miután a harmadik szobát megkaptuk, azután választottuk le. Ma is szent meggyőződése, hogy csak azért adtak lakást, hogy többet ne lássanak az irodákban bögve – mert bögtém, ha kellett, ha nem –, s mérgemben, hogy nem tudok uralkodni magamon, csak még meggyőzőbben. Rég volt! Ha nem kérded, már eszembe se jut.

– A jót fenemód könnyen megszokja az ember. Anyámnak sem volt megrázkódtatás, hogy nem kell szemet cipelnie.

Az előszobaajtó zajosan kivágódott.

– Csókolom!

– Csókolom!

– Sanyám! Éhes vagyok!

– Én is!

– Sejtettem. Gyertek, mutatkozzatok be! Rögtön eszünk, csak jöjjön apátok a kórházból.

– Addig én éhen halok! Tetszik tudni, hogy előbb megkóstál minden beteget, s csak azután jön.

– Ne légy szemtelen!

– Nem vagyok szemtelen, de neki mindig közbejön valami. Valaki állandóan haldoklik, s én igazán éhes vagyok!

– Hát akkor vegyetek magatoknak! Lenke, neked is teríttek. Én megvárom Árpádot. Azt mondja, nem azért nősült meg, hogy egyedül vacsorázzon.

– Nem. Köszönöm! Engem valóban várnak otthon, nem tudják elképzelni, hová tűntem el. Add a jegyzeteket és elmen-tem!

– Gyere el máskor is!

– Most rajtatok a sor. Szombaton mit csináltok?

- Szombaton névnapra vagyunk híva.
- Akkor vasárnap.
- Vasárnap Árpád szolgálatos.
- Kedden?
- Kedden kanasztá. Azt nem lehet elhagyni, ha vénasszonyok potyognak az égből, akkor se!
- Reménytelen! Szerdát már meg sem merem kérdezni.
- Szerdán népi egyetem, de az fél hétkor befejeződik. Ha nektek megfelel, utána eljövünk. De neked tanulni kell.
- Majd átnézzük együtt a tételeket. Jó?
- Rendben!
- Szervusz! Szervusztok, srácok!
- Csókolom! – feleli Ferenc teli szájjal.
- Legalább nyeld le az ételt, ha beszélsz! Szervusz, Lenke, viszontlátásra szerdán! Én hülye! A címeket nem is tudom.
- Adj egy papírt! Felírom. Most már tényleg elmentem. Én reggel ötkor kelek, nem úgy, mint az úri, városi körorvosok. A vonat nem vár meg. Szia és várlak!
- Ez meg ki volt?
- Apád régi osztálytársa. Kolléganő.
- Újabb példány a kollekcióba!
- Te tényleg szemtelen vagy, fiam! Törődj a magad dolgával!
- Soha nem lehet úgy hazajönni, hogy itt ne legyen valaki! S akkor Sanyám soha nem ér rá! Vagy recept kell, vagy szórakoztatni kell valakit. Én se szeretek egyedül vacsorázni.
- Nem vacsorázol egyedül, ketten vagytok... S tessék, én is ideülök! Halljam, ma mit csináltatok?
- Ma úszóedzést tartottunk az ILSÁ-ban. Sanya, én is tudok már úgy úszni, mint Ferenc és Sapa! Né, milyen békám van!
- S a leckével hogy álltok?
- Nekem még van számtan és földrajz.
- Nekem magyar fogalmazás, de azt megcsinálom a húszperces szünetben. Van egy klassz film a tévében...

– Tudod jól, hogy nincs tévé egy hétig. Te szabta ki büntetésül magadnak. Máskor ne felelj az Oszinak!

– Igen, de...

– Nincs igen de! Nem mindenki tűri a pofátlanságodat olyan jól, mint én.

– De mikor nem volt igazságos!

– Még sokszor lesznek igazságtalanok az emberek, fiam. Meg kell szokni! És meg kell tanulni hallgatni! A kisemberek véleményére senki sem kíváncsi.

– Igen, tudd meg! Az a legjobb, ha hallgatsz! Én olyanokat gondolok, hogy na! De nem mondok semmit, és akkor engem nem szidnak. S nem hívatják állandóan Sanyámat az iskolába, hogy szemtelen vagyok.

– De az én véleményem igaz. Akkor mért nem kíváncsiak rá?

– Szokd meg, fiam, hogy nem körülöttes forog a világ, hogy nem te és a te véleményed a legfontosabb.

– De én igenis fontos vagyok! Tessék tudomásul venni, hogy én fontos vagyok!

– Jól van, fiam! Tudomásul vettem! Na, ne sírj! Ilyen nagy fiúnak nem áll jól, hogy állandóan elsírja magát – mint egy pisis lányka.

– De akkor legyen igazságos! Azért felnőtt...

– Igazad van, fiam! – de nem olyan egyszerű ez az egész. Az embereket nem lehet megváltoztatni! Ki kell egyezni valahogy velük! Neked is meg kell próbálnod. Gyerünk, fejezzétek be a leckét, s aztán ágyba! Reggel nem tudok lelket verni belétek.

A gyermekek beültek a tanulóasztalukhoz, meggyújtották a lámpát és munkához láttak. Moli a konyhában mosogatott.

De sok bajod lesz még az életben, kisfiam! Hát persze, hogy fontos vagy! Nekem a legfontosabb a világom!...

A korlátolt ember – főleg, ha valamilyen pozícióra tesz szert – nem tűri el, hogy más vélemény is létezzen, mint az

övé. De sokszor megkeseríted még a saját életedet – s az enyémet is!

Árpád köhög a folyosón. Száz ember közül is megismer-ném a jellegzetes köhécselését.

– Szia, Molikám! Itt vagyok. Már megvacsoráztatok?

– Én nem. Megvártalak. Jó hamar jöttél, nem mondom!

– Lenke már elment?

– Látod!

– Mit csináljak? Most hiába puffogsz. Gyere, inkább adj egy puszit bátyádnak s egy kicsi kaját! Éhen halok!

– Te mindig éhen halsz. Tudom. Gyere ülj le, még meleg!

– Csak kezet mosok. Tudod, az a fiatalasszony, akinek pan-kreatitise* van...

– Azt hiszed, hallok valamit? Zárd el a csapot és gyere!

– Jó, na. Ne légy olyan szigorú! Azt hiszem, mégis megme-red. Negyven napja kínlódom vele. A tegnapelőtt majdnem meghalt. Délben, mikor készültem haza, fut az asszisztensnő utánam. Úgy csinált, hogy kancs – és lila volt, mint a szilva. Hányt és belélegezte. Intubáltam**, gépre raktam. De ma már nem tűrte a gépet. Őt kellett detubáljam. A röntgen nem mutat ki tüdőgyulladást és nem is lázas. Pedig attól tartot-tam! Nem véletlen, hogy a műtét utáni légzőszervi kompliká-ciókból írom a doktorátusi disszertáciomat! ... A gyermekek hol vannak?

– A szobában. Tanulnak. De hát – hagysz szóhoz jutni?

– Most már hagylak. Finom ez a hús – hogy csináltad? Aztán az a másik foszilum, az a hetvenhat éves a gyomor-re-zekciójával*** ... – annak el kellett magyarázzam, hogy az ő hasában most mi, hol van. Papírt, ceruzát vettem elő, leraj-

*heveny hasnyálmirigy-gyulladás

**életmentő orvosi beavatkozás, amelynek során csövet vezetnek be a szájon keresztül a gégébe az átjárható légutak biztosítására

***a gyomor részleges vagy teljes műtéti eltávolítása

zoltam neki. Most én vagyok a valaki!... A sebészek nem tudnak mást, csak vágni. Söröd van?

– Van. Jó hideg.

– Akkor én veszem az üveget, és gyorsan dolgozom egy kicsit, amíg megint fel nem jön valaki. Jó?

– Jó. Én megnézem a filmet. Ferenc azt mondja, hogy jó. Ő is szeretne volna látni.

– Ő csak ne lássa! Szokja meg, hogy ne legyen szemtelen!

– Nem is azért mondtam...

– Én sem! Már itt se vagyok.

Moli bekapcsolta a tévét.

Még tart a híradó. Közben átnézem az Orvosi Hetilapot. Annyi az új gyógyszer, hogy az ember nem tud lépést tartani. Csinálják nélkülem is... – Clofibrát. Hát, ez szellemes megoldás! Nem engedi visszaszívódni az epefestéket, s akkor nincs miből koleszterint képezni. És nem szívódik fel belőle semmi. Zseniális! Csak az az átkozott telefon ne lenne! Ez az egyes számú közellenség.*

– Halló, tessék!

– Édesapám! Jaj, hogy örvendek!

– Értem. Igen. Igen.

– Holnap reggel tessék vonatra ülni vele és idehozni! Majd mi elrendezzük, hogy minden jó legyen. Ne tessék nyugtalanodni! Itt jó szakorvosok vannak. Meg tetszik látni, hogy meggyógyul! Kezét csókolom, holnap várjuk az állomáson!

Árpád a beszélgetést hallva, kiszólt a szobából: – Mi az már megint? Kit várunk az állomáson? A doktorátust mikor csinálom?

Moli bement hozzá: – Ne haragudj, szívem! Apám telefonált. Anyám nagyon rosszul érzi magát. Az öreg kétségbe van

*a vér koleszterinszintjét csökkentő szer

esve. Nem mondhattam mást, mint hogy rakja vonatra és hozza ide. Majd meglátjuk!

– Jól tetted! Persze, hogy hozza ide! – az csak természetes. De itt ez a doktorátus a fejemen, ehhez már csak Judit hiányzott!...

– Ne dühöngj, szívem! Én is boldogabb lennék, ha apámat nélküle látnám – nem hiányzik nekem se a Judit örök sérődöttsége. De ez van, ezt szeretjük!... S ha valóban olyan beteg, ahogy apám mondja, akkor kötelességem segíteni rajta! Végül is, elvállalt annak idején bennünket, amikor a kutyának se kellettünk!

– Hiszen tudod, hogy én se úgy gondoltam. Minden esetre a ma esti jegyzetelés el van cseszve! Gyere, fekdüdjünk le! Legalább holnap ne kóvályogjak a kórházban, mint egy holdkóros...

Moli megvetette az ágyat. Lefeküdtek, de aludni nem tudtak. Megszokta a késői lefekvést, és a gondolatai se hagyták nyugton.

Anyámat valószínű, az borította ki, hogy Jutka is elköltözik hazulról. Zolit Attila vitte magával. Szerzett állást neki. Azt mondja, jobb, ha az ő szeme előtt van. Apám az utóbbi időben csak a nyugdíjasaival törődik. Úgy három hete lehet, hogy írta Jutka, állami kölcsönt vett fel – befizet egy blokklakásra. Még nem is válaszoltam neki. Igen. Egészen bizonyosan ez a baj. De hát neki is igaza van. Felnőtt ember – úgy intézi az életét, ahogy tudja. – „Hol voltál kislányom? Kivel voltál? Azzal az elálló fülű pasassal?” Igazán lehetetlen természete van szegény Anyámnak! A saját lánya se bírja. Persze, ha jól meggondolom, anyámnak is igaza van. Az ember nevel öt gyermeket – mos, főz, takarít hét ember után! – én a négyet is alig bírom... – és gürcöl egy nyavalyás tanítói fizetésből – mi a két nagy fizetéssel is alig jövünk ki – etet, ruházza, törli a fenekét! – végigreszketi a kanyaróját, a him-

lőjét, a számárköhögését, mind az ötnék. Aztán arra ébred, hogy végérvényesen magára maradt! – hogy öregségére nincsen senkije! Apám tíz évvel öregebb nála. Nem csoda, ha belebetegedett.

Persze, apámnak se mindegy, hogy öt gyermek és hat unoka mellett magára maradt. De ő olyan természetű, mint én. Tudomásul veszi a tényeket és él tovább – ahogy lehet. Nem látszik meg rajta, hogy rágja magát – csak agyvérzést kap!... Az anyám halálát is szó nélkül elviselte. Ebben főleg Judit segített neki. Szereti Juditot. Talán jobban, mint ahogy az anyámat szerette. De hát a szeretet, végül is, nem függ az akarunktól. Meg vagyok győződve róla, hogy Judit, Attilát is, engem is szeretni akart, csak nem tudott. Lehet, azért, mert anyámhoz hasonlítottunk. És én is szeretni akarnám úgy, mint az édesanyámat, hogy ne érezzem magam hálátlan kutyának, csak valahogy sehogy se sikeredik! Ez az igazság. Majd holnap...

Hogy mi lesz holnap, az elválik, ha megjöttek... De más nem segíthet rajtuk, csak én. Csak mi. Hát jöjjenek!

Másnap délelőtt Moli sütött-főzött – legyen meleg étel vacsorára. Délután dolgozott. A gyermekek és Árpád még nem értek haza, amikor már el kellett mennie otthonról. Hagyott nekik egy levelet az asztal közepén, a vázához támasztva:

„A leves az aragázon van, melegítsetek meg! A rakott krumpoli a sütőben, ha kihűlt, gyújtsatok alája! Nem vajás kenyeret ebédelünk! A többi kaját estére készítettem! Apátok menjen ki az állomásra! – ha addig nem érnek haza a kórházból, akkor ti várjátok Nagypapát! A vonat 7.40-kor érkezik. Puszi. Sanya”.

Utálom ezt a délutáni műszakot – a fene egye meg! Egy héten háromszor csak este látom a gyermekeket. Egész nap azt csinálnak, amit akarnak. Szép tőlük, hogy ellenőrzés nél-

kül is tanulnak – mert éppen az is lehetne, hogy lófringálnak valahol. Elég nagy a város... Szerencsére, inkább ők gyűjtik ide a többieket. Szeretnek itthon lenni. Bekapcsolják a lemezjátszót: – „Szólj rám, ha hangosan énekelek!... Szólj rám! – Ha mondom – vegyétek úgy, hogy szóltam! – megsértődnek egy kicsit. Na, de rohanjatok, várnak.

A busz az orrom előtt ment el! Várhatom a következőt és idegeskedhetek! Megint el fogok késni! Nem indulhatok el olyan korán, hogy idejében odaérjek.

Azok kellene busszal és villamossal járjanak, akik a közszállításért felelnek! De azok autón járnak. Fogalmuk sincs róla, milyen gyalázatosan szervezetlen ez az egész. Na, végre! Jön.

Felcihelődött a sokszoknyás parasztasszonyok közé – most mennek haza a piacról.

– Jó napot, doktor néni!

– Jó napot!

Néni az anyád! – legalább olyan idős vagy, mint én. Persze, nonszensz, hogy ezért külön mérgelődjem. Megszokhattam volna már, hogy az illancsiak a „néni” szóval adják meg nekem a tiszteletet. Azért mégis csak nevetséges...

– Tessék üljön le! – állt fel a férfi készségesen.

– Köszönöm! – enyhült meg a doktornő hangja és arca is egy mosoly erejéig.

Ha tudnám, ki ez... Megvan!

– A lába nem fáj már?

– Köszönöm kérdését! Mióta szót fogadtam és kihúztam a fogamat, azóta polkát is táncolhatok...

– Ennek igazán örvendek!

– Hanem a mamát el kell hozzam a doktor nénihez valamelyik nap. Megszédült s leesett a padlásról. Fájlalja az oldatát. Mind várta, hogy elmúlik – de csak nem akar.

– Lehet, bordatörése van. Az előbb-utóbb összeforr. Inkább

a szédülés miatt fontos, hogy megvizsgáljam. Hozza el minél hamarabb!

– Lehet, még ma estefelé eljövünk. Na, én leszálok. Visszontlátásra!

Jólesik ülni. Ha jól meggondolom, ma egész nap trappoltam. Megint olyan a két lábam, mint egy-egy csutak – dagad világnak, s az egész híres orvostudományunk nem ér egy lyukas garast! Mikor a kivizsgálás után kijöttem a kórházból, a kolléga szépen felsorolta, hogy milyen betegségem nincs. De hogy milyen van? Azt mondja, vesepunkció nélkül nem biztosak a diagnózisban. De hát csak pungáljanak mást – nekem még szükségem van a vesémre! Talán egy pár év múlva rájövök magamtól is. De addig? Addig szedem a vízhajtót – s szédelgek utána. Tegnap is kilencvenes volt a vérnyomásom. Vagy két napja reggel hányingerem is van. De nem hiszem, hogy terhes lennék – a cigarettát még nem utálok. Még csak az hiányzik! Így se tudom hány felé osszam magam.

Még egy gyermek? Képtelenség! Az se lenne, hová tegyük. Éjjel sír – nem hagyja aludni a másik kettőt, s akkor kornyadoznak egész nap az iskolában – Árpádról és rólam nem is beszélve. Ezt az iramot nem lehet bírni alvás nélkül... Síratom Péterke ködmönét. Hülye vagyok! Az igazság az, hogy tulajdonképpen nagyon szeretnék egy tejszagú, apróka jószágot... Ezt a két nagy kamaszt már ölbe se tudom venni. De hát, az ember igazítsa az álmait a lehetőséghez. Akkor pedig alma – János! Na, megérkeztünk végre! Most még másfél kilométer gyalog s aztán vénasszonyok...

A rendelési nap zajlott a maga pillanatnyi gondjával, bajával – mint annyi hasonló előtte és utána. Dolgozott – lelkiismeretesen, pontosan és türelmesen –, anélkül hogy sokat filozofálna. Már sötétedett, mikor az utolsó házhoz hívás után a buszra felszállt. Nem volt hely. Fájt a lába. Kapaszkodott a

számára túl magas korlátba, s minden fékezésnél kissé előre bukott.

Semmi vész! Annyian vannak, hogy elesni se tudok. Egy tűt is bajosan lehetne keresztbe fordítani. Nyolc óra. Anyámék már biztosan hazaértek azóta. Vajon mi baja Anyámnak? Holnap reggeles vagyok, de szóltam az asszisztensnőnek, hogy később érek ki. Reggeliben el kell fussak Anyámmal a pszichiátriára. Valószínű, be kell utalni. Aztán, mikor kiérek, azt se tudom, hány felé kapkodjak? Mindenki siet.

Árpád szerint mégis csak az a munka, amit ő végez. Nem mondja – de érzem, hogy azt gondolja. Állandóan a súlyosabbnál súlyosabb eseteit meséli – magában lenéz, hogy mandulagyulladásokat és lábfájásokat kezelek. Pedig nincs iga-za! Ha én, ma, elnézek egy mandulagyulladás utáni szívremutát vagy vesegyulladást – abba nem hal bele a beteg ma vagy holnap – de öt-tíz év múlva a legjobb szakorvos se mentheti meg. Pedig milyen könnyű elnézni!... Mennyire oda kell figyelni a legkisebb tünetre is! S közben az ajtón át halom, ahogy a váróteremben elégedetlenkednek!

– Mennyit ül benn! – nem tud egy kicsit sietni? Ilyenkor ki szoktam szólni: – Majd ha maga lesz a soros, drága, akkor elkezdek sietni! Jó lesz? – akkor elhallgatnak.

De az idő akkor is szorít, ha senki nem mond semmit. Van olyan nap, hogy harmincöt-negyven embert kell megvizsgálnom. Csak negyvenszer megkérdezni – hogy húják, hány éves, hol lakik, hol dolgozik és mi a panasz – hát ez is elég volna! S hol van még a diagnózis, a kivizsgálás – mert arra is szükség van!

Itt a laboratórium a szomszédban, bűn lenne úgy dolgozni, mint falun – orr után. Aztán a receptírás – az észlelések bevezetése a személyi lapba! És azt is el kell magyarázni, mit egyék és mit ne és hogyan szedje a gyógyszereket. A látványos életmentés nem az én reszortom. Annak a dicsőségét

neked hagyom, Árpikám! Az enyém a taposómalom. De taposómalom nélkül nagyon megszaporodna a te munkád! S az öregek – kiket a híres klinika hazaküld meghalni, ne rontsák a statisztikát!... – azok mind az én fejemre jönnek vissza. Ők az én leghűségesebb szövetségeseim. Meg vannak ijedve, betartják az előírásokat – és élnek!

Minciu bácsit két évvel ezelőtt küldték haza súlyos szív- és veseelégtelenséggel. Köszöni szépen! Ma éppen a kerítést festette olajfestékkel szép zöldre. Meg is szidtam érte. Nem fér a bőrében – aztán mikor rosszul van, hívat. De a kórházról halalani se akar. – Maga az én legjobb orvosom, drága! A kórházban se tudnak többet csinálni, mint maga. Ha meg kell halni, hát legalább itthon halok meg. De én tudom, hogy maga nem hagyja!...

Szegény, jó öreg, hogy bízok bennem! Ha tudná, hogy én csodálkozom legjobban, hogy még mindig él... De Tamás néni csak meg kell győzőm, hogy menjen be a kórházba és vetesse ki a köves epehólyagját. Most, hogy az Ampicillin-kúra után nincs már krízise, nem akarja elhinni, hogy meg kell operálni. Hatvanöt éves, még jó a szíve – kibírja a műtétet, de két-három év múlva, ki tudja, hogy lesz?

A végén mégis csak orra esem!... De hiszen ez itt a katedrális! Csak ilyen fáradt ne lennék!

Leszállt a buszról. Gyors léptekkel aprózott hazafelé. A sarkon bement a boltba. Sorba állt kenyérért. Elfelejtette a cédulára felírni a gyermekeknek, hogy vegyenek. Lehet, nem vették észre, hogy nincs.

A konyhában égett a villany. Az ajtóban a férje várta.

– Már egy fél órája leslek! Hol maradsz ilyen sokáig?

– Sétálni voltam! – tette ki az asztalra a kenyeret. – Megjöttek?

– Meg. Hiszen éppen azért várlak. Anyád erősen rossz bőrben van. Én nem akarlak ijesztgetni, de már láttam életem-

ben egy-két embert meghalni... Harmincöt kilós, hetek óta nem eszik semmit. Ha így megy tovább, egy hétnél tovább nem bírja...

– Jobb hírrel is fogadhatnád az embert! Esem le a lábamról. S apám?

– Tönkre van menve, de úgy látom, mióta ideértek, egy kicsit nyugodtabb. Ismerhetnéd. „Itt van, reátok bízom” – mondta nagystílúen, és beült a karosszékekbe. Nézi a televíziót!

– Most már az is baj, hogy leült! Hát mit csinált volna szegény? Álljon fejre?

– Ideges vagy, Molikám! A kákán is csomót keresel.

– Lehet. Ne haragudj, kérlek! A gyermekek? Ettek rendesen?

– Ettek és tanultak. Most olvasnak, mert a zenélést letiltottam. Juditot lefektettem.

– Kösz! Tedd oda melegedni a vacsorát! Én bemegyek. Kezét csókolom, édesapám!

Zoltán felállt a karosszékből, reszketett a karja, ahogy átölelte Emesét.

– Édes lányom! Hát hazajöttél? Fáradt vagy-e, lelkem?

– Egy kicsit.

Nézte az apját. Nem öregedett. Csak a halántéka őszi, de még mindig egyenesre kihúzza magát. Az arca se ráncos még, csak a repeszszilánkok okozta lyukak lettek mintha mélyebbek egy kicsit.

– Hanem édesapám nem öregedik! Ezt hogy csinálja?

– Megette a fene! Én jól is vagyok, csak anyád...

– Benn van?

– Igen. Árpád valami orvosságot adott neki s lefektette. Egy hete semmit se aludt!

– Tessék nézni a filmet tovább! Mindjárt meleg a vacsora, addig bemegyek hozzá.

A másik szobában csak az éjjeli lámpa égett. Judit nem feküdt az ágyon, ahogy várta. Az ágy szélén ült – kezét az ölé-

ben tartva –, reszketett az egész teste, és üresen bámult maga elé a semmibe. Az ajtócsapódásra meg se mozdult.

Úristen! Mi lett belőle! Hová tűnt az a minden lében kánál, erős, szőke asszony, aki mindig mindenki dolgába beleavatkozott? Árpádnak, sajnos igaza van! Holnap kórházba kell vinni!

Letérdelt eléje a szőnyegre.

– Kezét csókolom, édesanyám! Én vagyok, Emese. Hogy tetszett utazni?

– Fáj a fejem – felelte vékony, reszkető hangon –, fáj a fejem!

– Enned kéne valamit! Hozok egy kis húslevest.

– Nem tudok. Fáj a fejem! – és nézett mereven változatlanul, valahová az Emese feje mögé.

– Gyere, lefektetlek! Betakarlak! Eloltom a villanyt. Próbálj aludni!

– Nem tudok, a fejem...

Emese kiment a konyhába. Megkérdezte Árpádot, mit adott be az anyjának.

– Droperidolt, negyven cseppet. Egy lónak is sok. Nem alszik?

– Nem. A fejét fájlalja.

– Van Levomepromazinja is. Tata mutatta. Adj be abból is egyet! Hátha elalszik.

Megitatta Judittal a gyógyszert. Megterítette a szobában az asztalt. Az apja szabadkozott: – Jó lesz a konyhában is.

– Minden szököévben egyszer tetszik hozzánk jönni. Legalább ma együnk kényelmesen, együtt valamennyien. Holnap úgyse lesz már időnk semmire, s a konyhában eszünk szerre – ki ahogy éri. Egy korty erős pálinkát étvágygerjesztőnek tölthetek?

– Hát, ha az orvos nem tiltja meg...

– Az orvosok olyan hülyék! Egészségére!

– Te nem iszol?

– Nem tudok. Még a szagától is eldagadok. De Árpád biztosan iszik édesapámmal.

Beszólt a gyermekekhez.

– Helló! Kész a vacsora. Kezet mosni!

Kiment a konyhába tálalni, és beküldte Árpádot: – Eredj, koccints az öreggel, mert nem akar egyedül inni.

– Tudod, hogy utálom a pálinkát. Kultúrhumánoknak való...

– Hát, akkor tégy úgy, mintha innál! Hozom az ételt.

A gyermekek zajosan trappoltak ki a fürdőszobából.

– Nagy asztalnál eszünk, jaj, be jó!

– Nagyapót az asztalfőre ültetjük! Hozok poharakat és szalvétát... Nem tetszett tenni.

– Elfelejtettem. Úgy jártok, mint egy kisebbfajta traktor. Csendesebben! Lehet, hogy Nagyanyó elaludt.

Húsleves, grillsirke és párolt káposzta krumplipürével a menü.

– Látod, milyen szép habosra kevertem, megdicsérhetnél!

– dicsekedett Árpád.

– Vedd úgy, hogy megdicsértelek. Csak eddig nem értem rá. Éhes vagyok.

– Egy kicsi káposztát adj még, lányom!

– Tudom, ez édesapám kedvenc eledele, azért is csináltam.

– Köszönöm, elég!

– Ugorj, fiam, hozd be a konyhából a bort s az ásványvizet! Ez neked ugrás? Pattanj, mint a nikkelbolha!

– Jó, jó... Hozom már!

– S főleg ne morogj!

– Nem morgok...

– Csak mindig a tiéd kell legyen az utolsó szó, ugye? Legalább Nagyapó előtt ne viseld ki magadat!

Ferenc kajtat a konyhában. – A borvíz hol van? – kiált be az ajtón. Moli kimegy utána.

-
- Most megint mi baja velem? Mit csináltam?!
- Semmi baja, csak ideges és fáradt. Nagyanyó rosszul van. S biztos a kórházban is volt elég. Hánykor jött haza?
- Úgy öt óra tájban. Aztán aludt egy kicsit. Miért mindig rajtam tölti ki a rosszkedvét?
- Ne légy igazságtalan, fiam! Úgy másztál, olyan ímmel-ámmal...
- Igen, mert én is szeretném hallani, hogy Nagyapó mit mesél.
- Most nem is mesélt semmit.
- De szokott. Szeretem hallgatni, mikor meséli a háborút. Mucit, a fehér lovat, ahogy megmentette az életét.
- Nem mese az, fiam. Sajnos, igaz volt. Na, gyere! Itt a borvíz. Te hozd a bort!
- Árpád tölt a poharába. Bort a férfiaknak, ásványvizet Molinak és a gyerekeknek.
- Tata, tisztán kéri?
- Előbb megkóstolnám úgy. Te bort se iszol? – fordult a lányához.
- Nem tudok semmilyen alkoholt inni, a sörtől is rosszul leszek. De egyébként semmi bajom – nyugtatta meg gyorsan apját, mert látta, hogy elgondolkodik –, a sárgaságtól maradt vissza.
- Anyáddal mi lesz? Hogyan gondoljátok?
- Holnap beviszem a kórházba. Nem lehet itthon kezelni. De jobban lesz, egész biztos! Addig, ugye, itt tetszik maradni nálunk?
- Hát... Ha nem vagyok terhetekre. Egyedül otthon nincs mit csináljak.
- Jaj, de jó! – lelkesedett Kuki. – Itt lesz Nagyapó! Ugye, tetszik jönni velünk a pionírparkba?
- Jövök, ha elvisztek.
- Holnap elvisszük Nagyapót a városba. Megmutatjuk a

múzeumot és a képtárat. A várba is elmegyünk – tervezte Ferenc is.

– Holnap németórád van és Kukinak zongoraórája. Azt elfelejtenéd, ugye?

– De az csak hatkor kezdődik, s már megtanultam.

– Én is gyakoroltam ma délután.

– Rendben van. De most sipirc, aludni!

– Egy kicsit maradnánk még!...

– Nagypó is lefekszik. Fáradt a hosszú út után. Egy-kettő!

– Csókolom! Jó éjszakát!

– Puszi! Puszi! – bújt oda Kuki sorban az apjához, anyjához, nagypapjához.

Moli leszedte az asztalt. – Édesapám ágya meg van vetve, benn a másik szobában. Van meleg víz, tessék letusolni!

Mosogatni ment a konyhába. Árpád összecsukta az asztalt. Kisepert a szobában. Az asztalra visszatette az írásos terítőt, középre odaállította a vázát.

– Egy csokor virágtól egyszerre rend lesz. Pedig reánk férne már egy alapos takarítás. A könyvek is olyan porosak... az ember utálja kézbe venni... De mikor és ki csinálja?

Ágyat vetett. Aztán kiment a konyhába törölgetni.

– Kész vagy, szívem?

– Még csak a kuktát kell elmosnom. A maradékot betettem a hűtőbe. Holnapra még van ebéd.

– Nem tudom, mi lesz anyáddal.

– Én sem. De majd csak lesz valahogy. Bízom benne, hogy túlél mindannyiunkat. A pszichiátrián ismersz valakit? Kit keressek?

– Mindegy, hogy ki van ott. Rám hivatkozatsz! Éppen eleget altattam nekik a halmozott elektrosokkhoz. Megvetettem az ágyat. Én vagyok a soros, mint minden este. Na gyere, fektesselek le!... Vagy mással akarsz lefeküdni?

– Te sohase javulsz meg. Jövök, csak lemosdom.

– Siess, várlak!

Bement a gyerekek szobájába. Betakarta őket. Becsukta az ablakot. Hűvös van, még megfáznak. Aztán elővette a könyvet, amit több mint egy hónapja olvas féloldalanként, elalvás előtt.

Moli kijött a fürdőszobából tisztán és illatosan.

– Akarsz még olvasni? – kérdezte, s a választ meg sem várva eloltotta a villanyt. – Azt hiszem, ma egyikünknek sem kell ringatás! – mondta, de azért belefeküdt a férje kinyújtott karjába...

Tíz napja már, hogy anyámat bevittem a kórházba, de semmit se változott az állapota. Se él, se hal! Csak nagy unszólásra eszik egy pár falást, s még mindig fáj a feje.

Idegesen cigarettára gyújtott, hörpintett egyet a kávéból. Az apját sétálni küldte, addig míg befejezi a takarítást.

Ez se esik jól. Olyan íze van, mintha rezes pálinka után gyújtottam volna rá... Tehát mégse képzelődtem... marhaság! Biztosan most is képzelődöm, mert egyfolytában ez jár a fejemben. Hányadika is van ma? Már arra sem emlékszem, mikor voltam beteg. S még én szídom a parasztasszonyokat, amikor kérdek tőlük s nem tudják! De ez a cigaretta igazán rossz! Lehet, hogy penészes...

Dühösen eloltotta és főzni kezdett. Hagymát, zöldséget takarított.

Büdös! Szép lassan bezsongok én is. Apám is jöhetne!...

Én marha! Azt mondta, meglátogatja anyósomat. Akkor ma estig nem látom. Onnan nem engedik el ebéd nélkül. Jó, amikor itthon van. Ő ül a karosszékekben és pipázik, én teszek-veszek. Olyan jóízűeket tudunk hallgatni ketten!...

Este Kukinak bohócruhát kell varrjak az iskolai előadásra. Talán még ma délelőtt ki is szabhatom. Szegénykém, olyan bánatos, hogy nem ő lett Csipkerózsika. – Igen, azért, mert

csúf vagyok. Pedig mindent elkövetek, hogy beleneveljem azt, hogy szép. – Szép is! – Magyaráztam neki, hogy azért lett ő a bohóc, mert más senki se tud olyan ügyesen tornászni. – Egy tüllruhában billegni mindenki tud, de cigánykereket hányni!... Vajon elhitte?

Valaki kopog – aztán be is jön –, nem várja a választ.

– Szervusz, doktornő! Bevallom, aljas, egyéni szándékok hoztak ide. Egy Bronchodilatin-recept kellene! Elfogyott. Kiszámítottam, hogy ma délutános vagy.

– Hogy te milyen számító nőszemély lettél, amióta nem láttalak! Szia! Gyere be! De csak a konyhában fogadhatlak. Főzök. Ül le, és érezd otthon magad! Vendégekre nincs időm.

– Jókedved van!

– De még milyen! Örülök, hogy látlak. Egy kávé t kaphatsz, az előbb főztem. De cigit nem adok, penészes.

– Kikérem magamnak! Én már egy hónapja és egy napja leszoktam a cigarettáról.

– Hát ez üdvös! Éppen ideje volt! De amíg így számolod a napokat, addig engedd meg, hogy azt mondjam: – Je mă-îndoi.*

– Te csak hajlítsd ketté magad – még jó a derekad, de én többet nem cigarettázom!

– A fiad mit csinál? Rég nem láttam.

– Tegnap állítólag itt volt. Nekem legalábbis azt mondta. Majd előveszem...

– Ne! Lehet, hogy itt volt. Én délután a kórházban jártam anyámnál. Utána órám volt. Elvállaltam egy srácot, anatómiából készítem a felvételig. Kell a pénz! Az enyémekeket is alig láttam.

– Mindig csodálom, hogy vagy képes annyi mindent csi-

*franciás román szójáték – én kételkedem értelemmel (A se îndoi = kételkedni, de – a îndoi ceva = összehajítani valamit kettőbe.)

nálni! Hogy van rá időd? Neked is csak ez a kórházba járás hiányzott még...

– Idóm, az nincs soha. A kórházba járás se hiányzik. Volt így is éppen elég! De ez van.

– S akkor az idén most nem tartunk Árpád-napot?

– Te csak ne ijesztgess! Az most van? Még jó, hogy szóltál! Teljesen megfeledkeztem róla.

– Nem kell megijedni, addig még van három hét. De a zellert, céklát, bort, pálinkát már meg lehet vásárolni. Vagy az idén nem csinálunk zellersalátát? Akkor mi lesz a potenciával? Én már meg is vettem a tegnapi Aprozárban három kilót. Ha nem kell, szólj, hogy adjam el!

– Kedves vagy. Ne add el, semmiképpen, majd átveszem. Ha egyáltalán névnapozunk, akkor kell az embereknek egy kis afrodiziákum. Ez fontos! Jössz segíteni?

– Na, hallod?! Nélkülem nem tudsz Árpád-napot tartani, ne is tagadd!

– Sohasem tagadnám. Nem szokásom. Főne már ez az átkozott paszuly! Ha őrzöd, sokkal lassabban fő. Gyere, menjünk be a szobába!

– Te menj – ha akarsz –, de én itt érzem magam jól! Az idén hány embernek készítünk? A tavaly, ha nem csalódom, kijött az ötven – hogy kerek szám legyen.

– Nem tudom. Majd írunk listát. Elhívom Gizit. Az ő feje kész kalendárium. A telefonszámokat is fejből tudja. Ha igaz, édesapám is itt lesz. Majd meglátod, milyen szépen énekel.

– Nem ismerem az öregurat. Hová dugtad?

– Anyósomékhöz ment. Nagy gavallér az öreg.

– Akkor legalább nekem is lesz, aki udvaroljon.

– Vigyázz! Ha anyám jobban lesz, kikaparja a szemedet.

– S mi lesz a menü, doktornő, kérem?

– Mondd, te valóban azt hiszed, hogy én azt előre tudom? Majd meglátjuk – mit lehet kapni. Fagyasztott hal és csirke

rendszerint van. Majd csinálunk halkocsonyát – a változatosság kedvéért.

– Azért kérdem, mert van egy jó receptem. Töltött kifli. Melegen lehet tálalni, s két nappal előtte már elkészíthető. Kikaparod a kifli belét, tejbe áztatod – a kiflit belülről megkened vajjal –, aztán a morzsa közé kevered a sült-hulladékot apróra vágva s két kanál sült-zsírt, fél liter tejfölt, petrezselyemzöldet, borsot keversz bele – és visszarakod a belsejébe.

– Ahogy én ismerem magamat, mindezt a sok szép műveletet te fogod végrehajtani. És ha hajlandó vagy rá – hát rajtam nem múlik! Majd veszek száz kiflit, tejfölt – s amit még parancsolsz!

– Én nem parancsolok. Csak alázatosan kérek. Mindenekelőtt egy receptet, aztán már itt se vagyok. Még nem főztem semmit – nemsokára jön a fiam az iskolából.

– Megírom azonnal, csak várj, cseng a telefon. Beszaladt a szobába. – Halló! Igen, a doktornő. Holnap tízkor gyűlés, megjelenés kötelező! Megértettem. Más egyéb van? Igen. Majd a gyűlés előtt megkapom. Köszönöm! Jó napot!

Már csak ez hiányzott a boldogsághoz! Hova a fenébe tettem a receptpapírt?

– Az, ott, a könyvespolcon, mi?

– A receptpapír! Ha nadrágja lenne, biztosan hamarabb észreveszem. Tehát Bronhodilatin. Mást ne írjak? Nem kell? Ahogy a kliens óhajtja!

– A többiből van még. Ha a patikák csődöt jelentenek, nyitok egyet én. Szervusz! S ha segíteni kell, telefonozz! Várom.

Ez az átkozott kukta is most kezd fűtyülni, amikor nem vagyok ott. Az ember a budira se mehet nyugodtan. Jövök már! Ne ugrándozz!

Takaréklángra tette az aragázt. Megnézte az órát.

Te jó Isten! Már fél tizenegy! Mire elindulok, éppen elzárhatom a gázt. Ennyi! Enni már nem lesz időm. Pedig egy-

folytában éhes vagyok. Nem baj, van még valami maradék, majd azt megmelegítem. De most le kell mennem bevásárolni holnapra és holnaputánra. Már megint az az átkozott telefon!

– Halló! Igen, én vagyok. Most éppen le akartam szaladni vásárolni. Értem. Ha olyan rosszul van, akkor jövök azonnal! A hátsó bejárat előtt találkozunk. Igen, fecskendőt hozok. Jó.

Dodó anyja rosszul van. S ha én nem lennék, akkor kit zargatnának? Mindegy. Siessek, hogy még legyen időm hazaszaladni, elzárni a gázt.

Gyorsan egy cédulát firkantott. „Elmentem megnézni egy beteget. Ha nem értem volna vissza, zárjátok el a gázt a bab alatt és töltsetek vizet utána! Puszi. És egyetek!”

Nem ért vissza. Míg kifőzte a fecskendőt, vért vett és veszéyen kívül látta az öregasszonyt – eltelt másfél óra. Rohant egyenesen a rendelőbe. A gyermekek később jöttek az iskolából – próbálták a szindarabot. A bab odakozmált. Árpád megint öt órakor ért haza, s ahelyett, hogy lefeküdt volna aludni, egész délután súrolta a kuktát és átkozódott. A srácok, mikor látták, milyen puskaporos a hangulat, gyorsan elpárologtak.

– Megyünk edzésre. Csókolom!

Moli este köszönés nélkül rontott be az ajtón: – Valósággal hányingerem van az éhségtől! Nem is ebédeltem. A bolondok háza egy csendes szanatórium, ahhoz képest, hogy ma milyen napom volt! Adjatok valamit ennem!

Kinyitotta a jégszekrény ajtaját. Pár szelet szalámi állt egy kistányéron. Letört melléje egy veknisarkat, s már tömte is magába, csak úgy, állva.

– Hogy lehet így enni?! – kérdezte Árpád felháborodottan. – Moss kezet, ülj le az asztal mellé rendesen! És van főtt étel, mert én főztem... – az én szócskát jól kihangsúlyozta –, a babod úgy odakozmásodott, hogy ehetetlen.

– Miért az én babom? Tudod jól, hogy egyedül magam-

nak sohase főznék. Én nagyon jól megélnék kantinkoszon! S különben is, kékutazáson voltam, ugye, azért égett oda? Elegem van!

– Még neki van elege! Én, mint a hülye, főzök, mosogatok, takarítok, miután hazajöttem a munkából. Más férj azt se tudja, merre nyílik a konyha ajtaja! Ha én nem lennék, megenne a kosz! S akkor még neki van elege!

Moli a tizedik falás után kezdte érezni, hogy újra él. Az idegessége is elmúlt. Már bánta, hogy felingerelte Árpádot.

– Ne haragudj! – nagyon éhes voltam. Reggel óta egy falást sem ettem! Nem is eszem már többet. Majd együtt vacsorázunk.

– Ne haragudj, ne haragudj... Örökösen ezt hallom! Hazajön, azt se mondja, félkalap, csak kezdi a veszekedést!

Moli kis híján közbeszólt, hogy – hiszen te kezdted, nem én, de még idejében visszanyelte.

– Tudod egyáltalán, hogy hol az anyád?

– Hol lenne? A kórházban. A tegnap látogattam meg.

– Csak volt! Az este mentőre rakták, egy szál hálóingben és papucsban – ebben a hidegben – és kivitték a krónikus betegek közé.

– Ez nem igaz!

– De még mennyire, hogy igaz! S azok a szarházi kollégák még annyi fáradságot se vettek, hogy telefonáljanak, pedig meghagytam nekik a számot. Szegény mamának – amilyen állapotban különben is volt – még csak ez az ijedtség kellett, hogy elviszik, s azt se tudja, hová. Mire kiért, teljesen elvesztette az eszt!

Nem emlékezett semmire. Kérdezték, van-e férje – azt mondta, van. Hol? Messze. És gyermeke van-e? Arra emlékezett, hogy van egy lánya, orvosnő és Emesének hívják – egyéb semmire! Hát, ez igazán a sors iróniája, hogy pont rád emlékszik!

– Honnan tudod?

– Gizi telefonált. A barátnője ott dolgozik. Pszichiáter. Szerecsére, mamát hozzá vitték. Rémllett neki, hogy Gizinek mint-ha volna egy barátnője, aki orvos és Emesének hívják. Mikor hazajött, felhívta.

– S most hogy van?

– A doktornő szerint egy kicsit jobban. Reménykedik, hogy túléli. Perfúziót* állított be – nyomja glükózzal** és gyógyszer-rel. Ezek a szarháziak! S még azt mondják magukról, hogy orvosok! Mészárosok! Még azokban is több emberség van.

– Ne dühöngj, szívem! Lehet, jobb is, hogy kivitték. A Gizi barátnője jobban törődik vele. És jó orvos. Gizi mesélt róla. Gyere, menjünk be apámhoz és a gyermekekhez! Próbáljunk lazítani! Ránk fér – nézzünk televíziót.

– Abban sincs semmi tisztességes. Örökösen ugyanazokat a pofákat látom.

– A kórházban mi a helyzet?

– A kórházban éppen csak a nagyanyám van bent – szív-infarktust kapott! Ott fekszik nálam a reanimáláson***. Megyek vissza, csak téged vártalak. Első éjjel, jobb, ha mellette vagyok.

Moli csak ült megsemmisülve a konyhaszéken. – Más nincs? – kérdezte félve.

– Miért, ez neked nem elég? Még mi kéne? Ne haragudj! Olyan ideges vagyok!

Leült a szék sarkára a felesége mellé és megsimogatta.

– Ne búsulj, na! Lesz még ilyen se! Úgy néz ki, Dédi túléli ezt is. S talán az anyád is. Most már én is reménykedem. Eredj a gyerekeidhez! Reklamálnak. Én pakolok valami hideget magamnak, s viszem az egyik forrásanyagot.

*vénásan alkalmazott, hosszasan áramoltatott gyógykezelés

**egyszerű cukor, amely a szervezet számára fő energiaforrásként szolgál

***újraélesztés, intenzív terápiás részleg vagy tevékenység

Odabenn legalább még dolgozhatom egy kicsit a doktorátuson. Aztán úgy éjfél tájban eszem valamit és hajcsikálok. Feküdj le korán, aludd ki magad!

A csörgőóra hangjára reggel ijedten ugrott ki az ágyból.

– Ó, hogy utállak! Csak menjek nyugdíjba, kidoblak az ablakon a harmadik emeletről!...

Bement a fürdőszobába mosdani, fogat mosni. Alig tette a fogkefét a krémmel a szájába, öklendezni kezdett. Kevés savanyú levét hányt. Miután kiöblítette a száját, ivott rá egy korty vizet.

– Pfúj! Édes! Ivott még egy kortyot. – Édes! Nincs mit kószolni rajta. Most már biztos, hogy terhes vagyok! Csak akkor édes a víz. Nos, szépen állunk az Úr színe előtt!

Falt gyorsan egy kis kenyeret – ha van valami a gyomrában, nincs hányingere. Azután költötte a gyermekeket. Nagyon sajnálta őket. Olyan édesen aludtak! Ferenc párna nélkül, mert valamilyen könyvben azt olvasta, hogy úgy egészséges. És avas vajjal itta a teát reggel – mint Kőrösi Csoma... Már két hete avasodik a vaj a szekrény tetején.

Kuki a két nagy párna tetejére még egy kicsit is tett magának. De ilyenkor reggel mindig lecsúszva találta valahol az ágya közepén. Kis, párnás keze mint egy apró koldusé, nyitva feküdt az arca mellett. Pusztát adott a tenyerébe és költögetni kezdte.

– Kis bogár! Kukikám! Reggel van!

A kislány durcásan fordult a másik oldalára. Ferencsel próbálgzott: – Kisfiam, Ferenc! Reggel van! Fel kéne kelni!

– Mi van? Mi van? – ült fel ijedten.

– Nincs semmi baj, csak reggel van és iskolába kell menni!

– Jó! Azonnal! Csak még egy kicsit – s már aludt is.

Elhúzta a sötétítő függönyt, kinyitotta az ablakot.

– Ébresztő, gyerekek! – most már hangosan beszélt –, sulis-

ba kell menni! Elkéstek! – nagy nehezen kikászálódtak az ágyból.

– Menj te a fürdőbe, te vagy a lány!

– Menj te! Ne ilyenkor légy udvarias! – nógatták egymást, abban a reményben, hogy még öt percet alhatnak.

Moli elvesztette a türelmét.

– Ferenc, indulj a fürdőbe! Utána lemész vásárolni – tejet, vaját, kenyeret s valami felvágottat veszel! Gyerünk! Kuki, te közben megveded az ágyakat!

– De szellőznie kell!

– Majd szellőzik, amíg a fürdőben vagy és felöltözől.

Míg megfőtt a kávé, Moli is megreggelizett. Megpróbált rágyújtani egy cigarettára, a kávé mellé, hátha mégse! De gyorsan eldobta.

Ferenc visszaérkezett a boltból. – Tessék, hoztam!

– A tejet rakd a hűtőbe, a kenyeret a helyére, és mielőtt elmennétek, reggelizzetek!

– Igen, de még be kell pakolnom.

– Legalább százszor megkértelek, hogy pakolj be este! De te csak olvasol...

– Most mit csináljak, ha olyan érdekes? Na, ne légy zabos, Sanya... – bújít oda kedveskedve –, be is pakolok, eszem is, nem fut el a sulis.

– De a rendelő elfut! Ma gyűlésem is van. Szervusztok! Az ajtót ne felejtsetek el bezárni! Nagyapó alszik.

– Jó neki!

– Majd ha te is dolgoztál harmincöt évet, mint ő, akkor te is alhatsz.

Bármennyire is sietett, a gyűlésről csak késett tíz percet. Hiába kérte a betegeket, hogy aki nem súlyos, menjen haza, mert gyűlésre kell mennie. Mindenkinek a maga baja a legsúlyosabb. Ezen nem lehet változtatni. Beült az utolsó asztal mellé, hogy ne zavarja a többieket. Elővette a jegyzetfüzetet, a tollat.

Itt legalább ül az ember! Csak annyi marhaságot ne beszélnének!... Persze, ha jól odafigyelsz, akkor nem is marhaság – de olyan tömegben mondják mindig a tennivalókat, hogy a gyűlés végére nyilvánvalóvá válik, a feladataink egyharmadát se vagyunk képesek teljesíteni! S ettől dühös lesz az ember. Legalábbis én, nagyon. Ha egy ilyen gyűlést végighallgatok, az égvilágon mindenről van szó, csak arról nem, hogy konzultálni kell! Az a magától értetődő ráadás.

De ha nem figyelek oda, akkor a legközelebbi ellenőrzésnél repül öt százalék a fizetésből. Hát jegyezzünk!

– Egységes munkaterv, felosztani félévre, negyedévre, hónapra.

– Havi szanálási terv.

– A fertőző betegségek új jelentési módja – telefonos –, majd mindig hazaszaladok! – Három év óta ígérik már, hogy kapok, de csak az ígérettel maradtam.

– Megszűntek a fertőtlenítői állások. No, majd megy a felcser a hátán a spriccelővel. Szép lesz! Főleg, hogy az enyém egy huszonkét éves lány...

– A takarítónőket ezentúl négyzetméterre osztják. Ha én tudnám, van-e elég négyzetméterem!? Ha nincs, kereshetek valakit, aki bolond lesz napi kétórás napszámért tisztán tartani a rendelőt. Ja, persze! Majd csinálják a közép-káderek – úgyis lopják a napot – s az orvosnak se esik le az aranygyűrű az ujjáról, ha port töröl. Nagyon szép lesz!

– Most a Szanepid következik. Tart még a meleg idő – szerintük. Naponta kell ellenőrizni a körzet területén lévő valamennyi élelmiszerboltot és kantint. Mindannyiszor be kell írni egy fizetbe, hogy ellenőrizni lehessen, hogy ellenőriztük...

– A fejőnőket széketvizsgálatra küldeni és röntgenre és vért venni! A speciális farmokon – mint az illancsi –, ahonnan speciális alkalmakkor speciális emberek tejet isznak – ezt havonta kell csinálni!

– Az ivóvízpróbákat a programálásnak megfelelően, hente háromszor, a felcser személyesen viszi be. Az autó nem megy érte – spóroljuk a benzint.

– Az oltások közül most – bánom is én, hogy melyik van soron! Ez csak a szegény falusi kollégákat érdekli. Legalább ettől megszabadultam – van gyermekgyógyász.

– Egy hideg. Ez csak a városiaknak szól. A mérgező környezetben, vagy más munkaártalomnak kitett dolgozókat kötelező évi ellenőrzésre küldeni! Nekem ez nyolcvan röntgen, ugyanannyi konzultáció és ugyanannyi aláírás. Hát majd csináljuk!...

– A hepatitis-kontaktoknál most már nem elég a vizelet-vizsgálat! Transzamináz- és májfunctiók próba is kell! És az eredmények legyenek a doszárban – hogy ellenőrizni lehessen, hogy ellenőriztük...

– A hónap végén jelenteni kell, külön, hány laborvizsgálatot végeztünk és hány beteg után. Hogy hányszor mentem a budira, azt nem kell külön jelenteni? No, majd ezt is kitálálja valaki! Nyugi! Egyelőre még csak azt kell külön jelenteni, hogy hány nap betegszabadságot adtunk mi, a poliklinika, a kórház...

– A kóbor kutyák összefogdosása és nyilvántartásba vétele már nem tartozik a hatáskörünkbe! Átvette az állategészségügyi szolgálat. Azt hittem, nem jól hallom, de az egész terem röhög! Úgyhogy nem tévedtem mégsem. Ez pompás! A hét legjobb vicce! Én, szegény, kis naiva, mostanig azt se tudtam, hogy hozzánk tartozott! Micsoda felelőtlenség!

A szanepides még egy negyedóráig mondja a magáét, de a kóbor kutyák óta senki nem figyel oda. Mikor látja, hogy teljesen reménytelen a helyzete, nagy sóhajtással abbahagyja.

Következnek a hozzászólások. Emese – most talán huszadszor – újra elemlegeti a telefonját. Jegyzőkönyvbe veszik, közben mindenki tudja – ő is –, hogy minden marad a régiben.

Nem is azért, mintha – csakhogy ne mondják, hogy én nem mondtam.

Osztyuk a semmit. S közben már dél van. Jó lenne hazamenni végre, és aludni egy nagyot! De délután megint órám van. És főzni mikor fogok? Holnap – hiszen délutános leszek. Este kanasztá – feltéve, ha Dédi nincs rosszul, s ha anyám is jobban van. Ha nincs, akkor még ma kell keressek valakit, aki autóval kivisz hozzá!... S ez a gyermek a hasamban!... Már megint éhes vagyok és hányingerem van! Fejezze már be!

Mások is türelmetlenek.

– Várnak a betegek! – Házhoz hívásom van! – hallatszik innen is, onnan is.

– Tehát akkor a hónap első keddjén lesz a következő gyűlés. Jegyezzék meg, kérem... ne várjanak külön értesítést.

– Te! Ezt ő se hiszi! Mindig telefonáltat előtte. Hová mész?

– Haza.

– Gyere, kocsival vagyok, elviszlek!

Tíz perc alatt hazaért. Nem lökdöste senki, nem kötöttek bele a részegek, nem kellett senki mosdatlanságát szagolnia.

– Köszönöm, hogy elhoztál! Igazán hálás vagyok neked.

Beszállt a liftbe, megnyomta a gombot.

Mennyi időt takaríthatnék meg, ha volna egy autónk! De hol vagyunk mi még attól?

Egy hét múlva kissé fellélegeztek. Dédi túl van a veszélyen – ha tüdőgyulladást nem kap a fekvéstől... Árpád naponta ötször veri a hátát és nyomkodja a gégejét, hogy a váladékot kiköpje.

– Árpikám! Egészen úgy festesz ebben a fehér köpenyben, mint egy valódi orvos!... Bájos az öregasszony, a fehér hajával és tiszta, kék szemeivel. Ferencnek is olyan szeme van... Neki Árpád még mindig az a hátulgombolós unoka maradt, akit annyiszor a karjában cipelt.

Már 1914-ben – mikor tizenhat évesen férjhez adták – a férjével együtt beiratkozott a temetkezési együletbe. Aztán tavaly vagy tavalyelőtt, megjelent nála két aktatászkás „úriember” – aki nadrágot hord, az mind úriember neki –, és azt mondta: „Nannyó! fizet még ötszáz lej hátralékot, vagy nem temetjük el. Ha akarja, kiveheti a pénzét, kap 1500 lejt.”

Felült a villamosra, elment a lányához, megkérdezni, hogy most mit csináljon. – Vegye ki azt a pénzt, anyám! Majd mi eltemetjük, ne féljen!

Most, mikor a dédunokái meglátogatták, egyre csak azt hajtogatta nekik: – Ne menjetek férjhez! Tanuljatok, lelkem! Csak akkor menjetek férjhez, ha nagyon szerettek valakit! A két kislány jót mulat rajta azóta is. – Mi és a férjhez menés... Vicses ez a Dédi!

Judit is jobban van. Elkezdett enni. Már leállították a per-fúziót. Hízott egy kilót.

Csak Moli érezte magát egyre gyalázatosabban. Tegnap majdnem összehányt egy fokhagymaszagú beteget. Árpádnak még nem szólt. Van elég baja anélkül is. Meghalt a pankreatitiszes* fiatalasszony. Ilyenkor nem lehet vele beszélni. Rágja magát.

„Istennek kellett volna szülessen! Akkor nem lenne semmi baj!” – sóhajt fel Moli keserűen, és szedi az Emetiralt.

Már csak tíz nap van Árpád-napig. El kell döntenüik, hogy megtartják-e a névnapot, vagy sem. Moli egy cseppet se lelkesedik érte. Állandóan fáradt. Hetente kétszer vonatra ül, és ennivalót visz az anyjának. Gyötri a hányinger. Mégis megkérdezi Árpádot este: – Hogy gondolod, szívem, az idén is megtartjuk a névnapod?

– Az csak természetes! Meg is feledkeztem róla, hogy most lesz.

*heveny hasnyálmirigy-gyulladás

– Én is. Bella juttatta eszembe valamelyik nap. Annyi a bajunk, hogy a fülünk se látszik ki belőle! Nem lehetne mégis elhagyni az idén?

– Szó se lehet róla! Éppen azért! Az embernek egy kis szórakozás is kell!

– Neked ez szórakozás? – ötven embernek főzni, beszerezni mindent, mosogatni, takarítani utána...

– Ne kezd el megint! Minden évben ezt csinálod. Egész esztendőben segítek neked – egy évben egyszer, egy hétig, te is dolgozhatsz többet az én kedvemért!

– Nem erről van szó!...

– De igen! Kényelmes vagy. Nem látod be, hogy ez a névnap lassan hagyománnyá válik. Képzeld azt, hogy az esküvőnkre készítesz. Úgyis annyit főzöl mindig, mint egy lakodalomra. A barátaink minden családi ünnepre meghívnak és elmegyünk. Jólesik elmenni, egy kicsit kikapcsolódni, beszélgetni. Jó tudni, hogy nem vagyunk magunkra ebben a nagy dzsungelben! Hát legalább egyszer egy évben nekünk is kötelességünk meghívni őket! Hiszen így – mindannyian együtt – máshol nem is találkozhatunk. Nincs olyan nagy lakásuk, mint nekünk, nem férnek el. Két-három estére osztják el a társaságot. Más asszonynak az se sok. De neked...

– Hagyd abba, kérlek! Más egészséges. Tudod jól, hogy beteg vagyok.

– Ezek a te betegségeid! Az Isten se ismeri ki magát rajtuk. A kórházban se tudták pontosan megállapítani, mi bajod.

– Ezért igazán nem én vagyok a hibás! De most más is van. Terhes vagyok.

– Ez biztos?

– Biztos.

– Drága Bogár! Hát mért nem mondd? – húzta maga mellé az asszonyt. – Hát mért nem ezzel kezded?!

– Mondom.

– Ez egészen más! Akkor nem tartunk semmiféle napot!
– hanem csinálunk egy kisfiút, az se lesz baj, ha lány. Ezek már úgyis akkorák, hogy maholnap faképnél hagynak bennünket. Legalább nem maradunk egyedül. Ha tudnád, milyen boldog vagyok...

– Árpád, te ezt komolyan gondolod?

– Még kérded? A lehető legkomolyabban!

– S gondolkozni is szoktál néha?

– Na, most ne légy utálatos megint!

– Nem vagyok utálatos. Csak én már két hete ezen gondolkodom – hogy szétmegy tőle az agyam! S nem lettem tőle boldogabb. Azzal kezdem, hogy hová tesszük? A két nagyobb mellé nem teheted, mert nem hagyja őket aludni, se tanulni. Jó, veszünk egy kocsit és ide tesszük az ágy mellé, amíg kicsi. Aztán a közzépső szobában fogjuk altatni, ha nagyobb lesz. De akkor se a szüleim, se a testvéreim, se senki más nem jöhet hozzánk, mert nem lesz, hol aludjanak. Ez még így is mind rendben van! Megmondjuk, hogy ne jöjjenek. De arra gondoltál-e, hogy hajnalban fel kell költeni, bölcsődébe és napközibe cipelni? Ott majd összeszed minden lehetséges betegséget. Leányt nem kapsz, ha nagyítóval keresed, akkor se. Tudod jól, hogy az utolsó is kirámolt mindent a házból, amikor megszökött. Anyámra végképp nem számíthatsz... még ha jól lenne, akkor sem. Az ember nem azért szül gyermeket, hogy egy évben kétszer lássa! Teréz néném is öreg már, betegeskedik. Hiszen minden levélben azt írja, hogy magát is alig képes ellátni. Vagy azt hiszed, hogy az anyád fejére lehet vinni még egy gyermeket? Ezentúl Dédi se lakhat egyedül – magához kell vennie! Ott van neki a beteg húgod a gyermekkel...

– Ez mind igaz! De olyan édes lenne! Meglátod, ez lesz a legszebb és legokosabb...

– Ne keserítsd tovább a lelkemet! Legalább te, ne! Végig gondoltam én már mindent. Csak akkor tarthatom meg, ha

kimaradok a munkából. A törvény szerint jogom van a megszakításra. Itthon maradok három-négy évet, s mikor óvodába járhat, talán találunk egy asszonyt, aki vigye és hozza.

Csakhogynaitás lenne azt képzeln, hogy ennyi időn át fenntartják nekem a városi állást! Ha újra munkába akarok állni – hát kezdek az ingázást falura s vizsgázhatom újra, ha még addig lesz egyáltalán üresedés itt.

– Arról szó se lehet, hogy ne dolgozz! Nem azért tanultál annyi évig, hogy most – mikor már tapasztalt orvos vagy – felrúgj mindent! A te munkád annál sokkal fontosabb! Talán bölcsődével meg lehetne oldani mégis...

– Meg lehetne oldani, ha egészséges lennék. De tudod jól, hogy így is alig bírom az iramot. Minden évben egy-két hónapra kiesem a ringből, és kórházba kerülök. S ha mégis a vesémmel van baj? – mint ahogy legutóbb feltételezték. Ha egy intersticiális nefritisem* van? Most már bánom, hogy nem engedtem elvégezni a veseponkciót... Ha valóban az van, akkor még csak egy terhesség kihordása hiányzik, ahhoz, hogy végérvényesen tönkremenjek. Aztán nevelheted egyedül mind a hármat!...

– Molikám, ne érts félre, én nem erőltetek. Ha nem akarsz...

– Nem: nem akarom! Nem merem! Értsd meg végre!

– Értem! Akkor menj a komisszióhoz! – legalább hánynigered ne legyen. És megtartjuk az Árpád-napot! De nekem aludni kell! – mert a kórházban... eh, mindegy!

Dühösen hátat fordított.

Moli nyitott szemmel feküdt a párnán, kezét az ölére szorítva.

Hát elvégeztetett! Soha nem tudom meg, milyen színű lett volna a szemed, a hajad... A kisujjad biztosan neked is görbe lenne, mint az Édesapámé... Még nem mozgatsz. Még nem is

*speciális szervi vesebaj, mely a vese köztes-szövetét, az interstitiumot támadja meg

vagy tulajdonképpen. De lehattél volna!... Ha a régi szép időket éljük, mikor az asszonyok még fel sem szabadultak és nem dolgoztak. Ma még bennem élsz! Ma még az enyém vagy! De holnap? Holnap megyek a komisszióhoz – az Isten verte volna meg ezt az egész kurva világot! Már három hete hányok hiába...

Nagyon sajnálta magát. Az eszébe se jutott, hogy mikor a fiával terhes maradt, még az egyetemet se fejezte be. Nem volt semmilyen lakásuk. Árpádnak 750 lejes felcséri fizetése volt – s mégse fordult meg az agyában, hogy másként is lehetne, mint úgy, hogy megszüljön. Mikor a lányával terhes maradt, akkor is egy szoba-konyhás albérleti lakásban laktak – akkor is dolgozott, mégse volt semmi problémája.

Nem vette észre, hogy továbbúnt az ifjúság – s vele a mindent legyőző bátorsága. Feladta a harcot, anélkül, hogy tudna róla. Kényelemre vágyott, hosszú alvásokra, könnyebb munkára, külföldi utazásra. Élvezni akarta az életet, nem foggal-körömmel harcolni érte. Lehet, hogy egyszerűen csak elfáradt...

Két nap múlva kikaparták. Árpád vele ment, hogy elaltassa. Ideges volt, nem talált vénát. A tágitáson már túl voltak, akkor Moli megkérte: – Legalább a karomat ne szurkáld! Elég az egyik is, hogy fájjon.

A nőgyógyász udvariasan bocsánatot kért:– Ne haragudjon, kolléganő! Nem tehetek róla, nem az én hibám.

Moli szó nélkül tűrte az egészet, csak a hideg verejték lepette el a homlokát. Megkérdezte az orvost, kaphat-e három nap betegszabadságot.

– Egy hetet, kolleganő! Egy hetet. Maga nem látja, hogy csupa ödéma* a két lába? Egy kis fibrómát** is találtam... majd be kell jönnie még ellenőrzésre, úgy két hét múlva.

*vizenyő vagy vízkór, lat. oedema

**zömében rostos szövetekből álló daganatos képlet

– Köszönöm!

Egy óra múlva Árpád taxit hívott. Hazavitte – rohant a kórházba. Moli lefeküdt a vetetlen ágyra, csak úgy ruhástól, s egy pokróccal betakarózott. A gyermekek még nem jöttek meg az iskolából, de az apja otthon volt, s aggódva megkérdezte!

– Csak nincs valami bajod, lányom? Kicsit sápadt vagy.

– Semmi különös. Csak kértem egy hét betegszabadságot – legyen időm sütni-főzni Árpád-napra – gondoltam, pihenek egy keveset.

– Hát csak pihenj, pihenj! Rád fér! Rossz nézni, hogy megnyit rohansz. Én majd olvasok a másik szobában – te aludj, míg a gyermekek megjönnek!

Óvatosan becsukta maga mögött az ajtót.

Apámnak meg se mondhatom, hogy kapartatni voltam. Leharapná a fejem! Így is mindig reklamál, hogy nincs elég unoka. Ha tőle függne, úgy szaporodnánk, mint a nyulak! Neki öt volt – sőt hat –, s lám, öregségére mégis egyedül maradt. Nem ér ez az élet egy zseb-szart! Vulgáris vagyok! S hát aztán? Ez a nyamvadts morfium is most kezd hatni. De hát mikor hasson, ha akkor adták be, amikor már minden túl voltam? Legalább alszom egy jót – és nem tudok semmit...

Késő délután ébredt fel. Árpád korán jött haza, ebédet adott a gyermekeknek. Nem engedte, hogy zavarják.

Felkelt. Kóválygó fejjel a fürdőszobába tántorgott.

– Iszom egy kávét, az rendbe hoz. S rágyújtok! Hirtelen megkívánta a cigarettát. Elővett egyet a félbehagyott csomagból. Meggyújtotta. – Nem penészes! – állapította meg. A füstöt mélyen mellre szívtá. Szétnézett a konyhában. Vacsora még van. Ma nem kell főznöm. Majd holnap.

Felhívta Gizit telefonon: – Gyere át, kérlek, ha van egy kis időd, állítsuk össze az Árpád-napi listát.

Gizi készségesen átjött – mint annyiszor, ha hívta.

– Szia! – gurult be az ajtón, örök mosolygósan. – Hát te még vagy? Már soha se látlak? Mióta várom, hogy felhívj!...

– Még vagyok – mosolygott el Moli savanyúan –, sőt még névnapot is tartunk!

– Az kell is! Anélkül nem lehet. Nos, kezdjük! Én írom.

– Előbb igyál egy kávét! Most főztem... még meleg.

– Az jó lesz! Akkor menjünk a konyhába!

Sorba vették a barátokat, az ismerősöket.

– Valami hibádzik. Csak negyvenhat van. A tavaly ötven volt...

– Igen, de Veresék elmentek Algírba, Margit Amerikába bácsikájához.

– De jöttek Lenkéék és Lídia a férjével.

– Hát akkor kezdjük előlről! Magadat felírtad?

– Én hülye! De kettő még akkor is hiányzik... Megvan. Ben-cit kifelejtettük.

– Éppen őt? Na, de mindegy, fő hogy legalább ezzel megvagyunk! Majd este sorra telefonálok mindenkinek.

– És mit eszünk, mit iszunk? Az idén mi lesz a „ház specialitása”?

– A fene a „ház”-ba, te is kérdezhetsz nálam valami könnyebbet!

– Van egy jó receptem...

– Csak azt ne mondd, hogy a töltött kifli!

– Miért, azt ki mondta?

– Bella. Őt is fel kell hívnom, hogy jöjjön segíteni.

– Az enyém – az sündisznó-pástétom! Az ember az olajbogyót apró tüskökre vágja s beleszurkálja a pástétomba. Egy egész bogyóból lesz az orra és két bors a szeme.

– Klassz! – mondaná a fiam. – Már csak pástétomhús kell hozzá és kétszeri átdarálás.

– Van egy nem egészen szalonképes mondásod, a tojásfestéssel kapcsolatban...

– Finggal valóban nem lehet!... Jól van, na, ne haragudj! Megcsináljuk.

– Mi bajod? Olyan kedvetlen vagy!

– Semmi. Csak idegesít, hogy mi lesz. Meg aztán Dédi s az anyám is... Úgy összejött. Apro pó, Márta nem telefonált?

– De igen. Látod, milyen rózás vagyok! A legfontosabbat elfelejtem. Ne izgasd magad, mert minden jól megy! Anyád hízik rohamosan és a feje se fáj már.

Elmeséltem Mártának, hogy mitől borult ki – s most adagolja neki kiskanállal a dolgokat, míg szépen megemésztí. Szerinte két hónap múlva kutya baja se lesz már. Haza lehet vinni.

– Két hónap abban a nyomorúságban! Na, de mást nem lehet csinálni! Soha sem fogom tudni meghálálni Mártának, amit az anyámért tett. Vajon, ha meghívnám Árpád-napra, eljönne-e?

– Kötve hiszem. Szolgálatos lesz szombaton. De majd, ha anyád kijön a kórházból, akkor összehozunk egy pótünnepet. Jó?

– Bár már ott tartanánk! Egyelőre még ezt a szombatot se látom... Holnap sorra járom az üzleteket, lássuk, mit lehet kapni. Ha van nyúlhús, vadast is készíthetek...

– A régi körödből nem tudsz malacot szerezni? Azt szép pirosra lehet sütni, egy citrommal a szájában s mellé krumpilisalátát.

– Kínai fecskefészket és teknősbékalevest ne főzzek? Megvan a receptem hozzá az Ínyesmesterben. De azért ez a malac nem rossz ötlet! Még ma felhívom a szövetkezeti bolt felelősét – szokott idejárni áruért, autóval. Nálad nélkül éhen halna a társaság!

– Egyelőre a család fog éhen halni, ha haza nem megyek. Még nem főztem semmit vacsorára.

– Én se. Maradékot eszünk.

– De nekem maradék sincs! A délben megettük. Na, szer-

vusz! Aztán, ha valami kell, hát csörgess! Evőeszközt, kávéscsészét hozok. Poharad van-e elég?

– Majd veszek ötven darab két lejes poharat. Ne kelljen azt is kölcsönkérni! Soha se tudom, melyik edényt kinek kell hazaadni.

– Jó, akkor Árpád-napi ajándékba kaptok a társaságtól ötven darab kistányért és négy nagy tálát. Ez jobb, mintha mindenki hoz valami marhaságot, és azt sincs hova tegyed. Vagy nem?

– De, bizony! Legalább erre nem lesz többet gondom.

– Egy nappal előbb felhozom a tányérokat. Majd megszervezem... Add a listát, másoljam le, nekem is kell!... Na, most már tényleg elmentem! Szervusz!

– Szervusz! És köszönöm!

– Ha Mihály-napot tartunk, számíthatok rád?

– Még szép!

Szombat délután Bella és Moli elégedetten nézett végig heti sürgésforgásuk végeredményén. Minden elő van készítve. Már csak szeletelni kell a sültet és tálra rakni. Ez Árpád feladata – csak még mindig nem ért haza! Pedig a tortáért is el kell menni, Moli megrendelte a cukrászdában. Így egyszerűbb...

Előételnek ott a töltött kifli – kettévágva kétszáz darab lett –, sündisznópástétom és halkocsonya – megkötött rendesen és szép, átlátszó, nem hiába kínlódtak a derítéssel* több mint két órát... Ikrasaláta, zellersaláta, krumplisaláta – majonézzel és anélkül –, vinetesaláta**, céklasaláta, tejfölös torma, ropogós savanyú uborka, vöröshagyma ecetesen, tejfölös karfiol és mustár.

*tisztítási eljárás, melynek célja, hogy a levesekben, illetve levekben előforduló apró, leszűrhetetlen anyagokat eltávolíthassuk.

**padlizásnsaláta

Aztán a malac, ropogósra sülvé, szájában citrommal!

Disznósült és grillesirke, nyúl vadasan – tárkonyos-áfonyás mártásban –, egybesült fasírt – közepén főtt tojással és kolbásszal.

Mindenkinek összefut a nyál a szájában, aki látja – csak ők ketten tudják, hogy egy falat se megy le a torkukon este. Nem mese az, hogy a szakácsnő jóllakik az étel szagával. Mikor már egyáltalán nem bíztak az ízérzékükben, Zoltánt és a gyermekeket hívták kóstolni. Ők rendületlenül dicsérték, hogy finom.

– Doktornő, kérem! Akkor én most hazavánszorgok. Egy órát alszom, kenőccsel a képemen, hogy kivasaljam a ráncaimat – ugye, így írják a nagy könyvben!? – aztán átvedlem úri-asszonnyá!

Keresek egy ruhát, amibe beleférek. Felhúszom a túsarkú topánkámat és elbillegek az estélyre. Ha nem foglalsz egy kényelmes fotelt nekem és nem adsz egy házipapucsot, máskor nem jövök segíteni!

– Hát, akkor igyekezz korán jönni, mert az ülőhelyekért nem vállalom a felelősséget. Azonnal rászabadítom a srácokat a szomszédokra, és összeszedünk minden lehetséges széket – de akkor se lesz elég. A tavaly a földön, a szivacs párnákon is ültek a vendégek – hiszen emlékszel. De papucsot? Azt kapsz! Abból van kettő. Az egyik nekem kell!

Kikísérte Bellát. Aztán nekiállt estére átrendezni a szobákat. A szétnyitható ágyakat összecsukta kanapé formára. Az asztalt a szoba közepéről az ablak alá húzta, szétnyitotta és leterítette egy nagy háziszőttes abrosszal.

Tavaly az ócskapiacra vettem. Jó vásár volt. Egy aranyos-bordó kasmírterítőt adtam érte. Ide rendezem be a hideg büfét. Majd mindenki vesz magának.

Az íróasztalról leszedte a könyveket, papírokat és berakta egy nagy dobozba. A szekrény tetejére állította.

Majd egy hétig kereshetem, hogy mi, hova jár, de most igazán nem tudom máshová tenni.

Egymás mellé húzom a két íróasztalt, s nejlonabroszt terítetek rá. Ide jönnek a poharak s az ital. Kár volna vele egy abroszt tönkretenni. A rékási kadarkát – ha egyszer kiömlött – többé soha se lehet kimosni belőle.

A kisasztalok következtek sorra. Leterítette valamennyit és székeket rakott melléje. Lapos tányérokra sült mogyorót és sós perezet halmozott a bárszekrényben lévő zacskókból. Miután kiüresítette, a bárszekrény ajtaját is nyitva hagyta és újra letörölte róla a port.

Körülnézett a szobában – vajon mit felejtett el?

– Igen, a zongorát is le kell törölnöm! Ki kell üresítenem a vázákat, egy pár befőttesüveget is készítek a fürdőbe, legyen hová tenni a virágokat. A kenyeret is fel kell szeletelni!

– Ferenc! Kuki! – gyertek, segítsetek már ti is valamit!

– De hiszen most fejeztük be a székcipelést!

– Vigyázz, nehogy beleszakadj! Eredj, vágd fel a kenyeret a fűrészkéssel, de szép vékonyra!

– Vágom. Csak ne tessék pattogni! Mikor ez az Árpád-napi céció van, legszívesebben elköltöznék hazulról.

– El is fogtok. Csak legyünk készen. Mentek nagymamához aludni. Nincs szükség lábatlankodó gyermekre, itt, a vendégek között.

– Mi csak arra vagyunk jók, hogy segítsünk. Ugye?

– Bánom is én, tőlem itt is maradhatsz! De alvás nem lesz reggelig.

– Nem vagyok álmos. Majd kivételesen kapok én is egy kicsi kávé!

– Ferenc, te beteg vagy! – csodálkozott Kuki. – Én megyek hajcsikálni. Nincs a világnak az a kincse, amiért végigcsinálnám ezt a nagy hajcihót! Dönts el, hogy maradsz vagy jössz... Mert én már itt se vagyok!

Ferenc kérlelően nézett az anyjára. – Maradhatok?

– Maradhatsz! Remélem, apád is beleegyezik.

– Majd segíték felszolgálni az ételt. Mindent segíték, meg tetszik látni!

– Hát akkor, lássam, hogy vágod a kenyeret! Utána töltsd ki a bort literes üvegekbe! Mert apád még mindig sehol...

– Valaki biztosan éppen most halódik megint! Tetszik tudni, hogy ha tud, siet haza.

– Ezt én is tudom. De éppen máskor is halódhatna!...

– Mert az úgy megy, parancsszóra!

– Ne ellenkezz velem! Látod, hogy zabos vagyok.

– És fáradt. Megint megdagadt a lábad. Menj, zuhanyozz le és nyúlj el egy kicsit! Ha apám nem jön, a tortát is hazahozom. Hol a számla?

– Ott a kredencen, az üveg mellé csíptettem. Akkor én tusolok.

– Jó.

Bement a fürdőszobába. Magával vitte a tiszta fehérneműt és egy pongyolát. Undorodva dobta le magáról az ételpecsétet, izzadság szagú ruhát.

Már megint vérzek! De hát csoda? Összevissza egy délután feküdtem. Majd a rumli után... A rumli után takarítani kell, mosogatni és visszaadni a kölcsönkért holmit. És hétfőn munkába állni. Egy hete a betegeket úgy küldözik a poliklinikára, mert nem jár ki senki konzultálni. – „A kolléga-nő azt hiszi, hogy én mind a két zsebemben egy-egy helyettesítésre kapható orvost őrzök?” – mondta az igazgató, mikor telefonáltam neki, hogy beteg vagyok. – „Különben is, miért nem jelenti be előre, hogy beteg lesz?” – hát ez aztán igazán muris. Ha történetesen tüdőgyulladást kapok, például, akkor én azt egy héttel előtte fogom tudni!...

Legszívesebben elnyúlt volna a kádban – egy jó, illatos, meleg habfürdőben. De nem mert, nehogy vérömlést kapjon.

Gyorsan tisztára mosta magát, felöltözött és bement a szobába...

– Ha elaludnék, egy fél óra múlva ébressz fel! – szólta ki a fiának, s már aludt is.

Közben Árpád is hazaérkezett. Hazahozták a tortát és tálra rakták a húsokat.

– Ha a királyok korában élnénk, biztosan fő szeletelőmester lettem volna! Nézd meg, milyen csodálatosan szép, vékony szelet ez!

– Szép. De Sanyát fel kellene ébreszteni!

– Hagyd még egy kicsit... amíg ezt befejezem. Utána úgy is meg kell kérdezzem tőle, hol a zöldsaláta és a főtt tojás, amivel a tálakat feldíszítsem. Te közben mosd meg az almát és tedd tálra! Utána szaladj le a boltba, vásárolj egy kiló sajtot, hogy azt is felvágjam!

– Annyi kaja van!...

– Ne szólj bele! Az almához bűdös sajtot illik tálalni. Dürrenmatt is azt írja...

– Az is szerette a hasát! Cukorbeteg volt.

– Ezt is tőlem hallottad, úgy, hogy csak ne vágj fel!... Tata hol van?

– Elmenekült nagymamához. Majd este együtt jönnek.

– Nem is tudod, fiam, hogy milyen jó az, hogy mindannyian így, szépen összegyűlünk! Dédi is jól van. Ma már felültem.

– Az idén az én születésnapomat is szeretném, ha megtartanánk. Elhívnám az egész osztályt. Jövőre már mindenki más iskolába jár...

– Megtartjuk. Majd együtt megfőzzük anyádat, hogy készítsen nektek finomakat.

– De jó lesz!

– Ne álmodozz, az idő telik! Eredj a sajt után, aztán verj lelket anyádba! Esküszik rá, hogy csak te tudod életre masszí-

rozni. Én közben főzök neki egy kávé. Vajon a kávé meg van darálva? Van a fenét! Siess! Az is rád vár!

Moli éppen a száját festette a fürdőszobában, mikor az első vendégek megérkeztek.

Úgy nézek ki, mint egy kriptaszökevény! Rákent még egy réteget. Aztán kiráncigált három ősz hajszálat a hajából és gyorsan megfésülte.

A fodrászhoz se volt időm lemenni. Annyi baj legyen!

– Isten hozott nálunk! – lépett ki a folyosóra, hogy üdvözlje őket.

– Kezedet csókolom, kicsi doktor néni! Hoztunk neked szép virágot.

– Virágot a virágnak – tódította a feleség is.

– Remélem, hogy mi leszünk az elsők. Úgy látom, sikerült. Mindenki fél attól, hogy elsőnek érkezзék – pedig az nagyon jó dolog! Ilyenkor az összes házigazdák csak körülötted ugrálnak és még beszélgetni is lehet, mert később – mi tagadás – reménytelen!

– Gyertek, üljetek le! Kávé vagy erőset?

– Egyelőre csak titeket! Majd, ha a beözönlők itt lesznek, iszunk velük együtt. Mert jönnek már, loholva fújtatnak utánunk...

– ... a tarkódon érzed a forró leheletüket?

– Pontosan úgy, ahogy mondod. Milyen jól megtanultad!

– Azonkívül, hogy fenekestül felfordítottátok értünk a házat, még mit csináltok?

– Vagyogatunk. Volt egy kis baj az öregekkel, de most már jól vannak. És Édesanyád?

– Köszönöm kérdésed! Kivittük a tanyára. Ott jól érzi magát. Csend van. Apropos, Parácfüreden van egy szép ház – csak tízezret kérnek érte...

– Ahhoz előbb autó kellene, s nekünk még Trabantunk sincs! Ahogy elnézem, egyhamar nem is lesz.

– Az nem olyan biztos! A tegnap hallottam, hogy Pálfiék árulják a régi Trabantot. Megkapják az újat, amire három évvel ezelőtt feliratkoztak.

– Bocsássatok meg! Jön valaki...

– Szervusztok! Isten éltesse az Árpádokat, s minket se felejtse el!

– Gondoltuk, összeállunk egy páran, hogy ne kelljen az egész estét az előszobában töltsétek.

Megölelik, megcsókolják a háziakat. Ferenc is előmerészkedik a konyhából. – A nagy legény is itt van. Ez már igen! Úgy megnőttél, meg sem ismerlek!

– Kezicsókolom!

Moli az ő kezébe nyomja a virágokat. – Tedd vízbe, kérlek és hozd be! Én megyek kiönteni a kávé.

Kávé vizs be, kihordja a használt csészéket, poharakat. Közben az előszobában időnként körbecsókolják az újonnan jövők, és újabb csokor virágokat adnak a kezébe.

– Jaj, milyen szép! – mondja gépiesen, pedig arra sincs ideje, hogy megnézzze.

Mikor úgy tűnik, hogy körülbelül mindenki itt van már – mert hiszen hol lehet ezt ilyen tömegben tudni –, akkor Ferencel behordják a tálakat és az asztalra teszik.

Aztán kínálgatja az embereket. A kényelmesebbeknek talál és odaviszi a székhez, ahol ülnek. Két szék üresen kínálja magát, de a sarokban legalább tíz férfi áll. Vitatkoznak – mint mindig. Most kit ültessen le? Összeszedi a likőröspoharakat, a kávécsészéket és gyorsan elmossa.

A kifiről megfélekedzett! Későn tette a sütőbe forrósodni. Most azt is körbehordozza. Nem sok sikerrel. Már mindenki jóllakott. Árpád bort tölt a poharakba. Minden csoportból kivéve egy férfit borfelelősnek.

– A hamutartók is megteltek, fiam! Végy egy tálcát, és üresítsd rá! Én addig főzök még egy adag kávé.

Cikázik a vendégek között a forró kávéskannával. Még csak az hiányzik, hogy valakire ráöntse! – Itt a forró kávé! Kinek adhatok?

– Inkább egy kis ásványvizet kérek!

– Ferenc, ugorj! Ott a fürdőszobában. Tiszta poharat még találsz a bárban.

A gyermek készségesen jár a nyomában. Segít mindent – nem hantázott!

Nagy tálcát hoz be. Összeszedi a használt tányérokat, evőeszközöket. Megmossa, száradni teszi – ha még jön valaki, legyen.

Úgy érzi magát, mint vad a hajtóvadászaton. Bemegy a szobába, megáll a közepén és szétnéz. Kissé megnyugszik. A társaság kisebb csoportokba verődve cseveg, a sarokban Győző viccet mesél. Nagyot nevetnek. Jól érzik magukat, és ez a fontos! Legalábbis, úgy tűnik...

Zsóka veszi észre, hogy ott áll. – Gyere, ülj le – bár öt percre – te is! Mindenki jóllakott. Még túlságosan is.

– Azonnal! Csak hozok magamnak egy kávé.

– Hozok én Sanyámnak.

Helyet csinálnak neki. Rágyújt. Hallgatja a jókedvű zsibongást, és csak most érzi, hogy szakad le a lába. Ferenc egy szivacs párnát tesz a földre, odakuporodik az anyja lábához.

– Sanyám! Énekeljük azt, hogy „Zavaros a Nyárád”...

– Igen, igen – helyeselnek a körülöttük lévők is.

– ... haragszik a rózsám, nem akar csitulni – *Valóban haragszik. Érzem – még ha nem is mutatja. De mit tegyek?* – ha megbékélsz rózsám, hozzám jere vissza! – fejezi be.

A nótaszóra többen odajönnek. Zoltán is. A fiatalok udvariasan Moli mellé ültetik.

– Azt, édes leánykám, hogy, „Barackfa virága, ne bontsd ki leveled” – kezdi el a dalt.

– Csalogat a napfény, csak játszik teveled – kapcsolódik

be Moli is. – Hajnalra dér borul az egész világra, be sokszor siratlak – siratlak hiába – barackfa virága!

Az öregúr átszellemült arccal énekel. Valamikor, fiatal korában – mikor a vigadóban neki húzta az egész banda – csak úgy emlegették, hogy „barackfavirág” – suhan át Moli agyán az emlék. Egyszer, régen, mikor jókedve volt, mesélte nekünk. Biztosan az jut eszébe újra.

Ferenc tiltakozik: – Ez nem népdal! Énekeljünk népdalt!

– Nem népdal, de nagyon szép! Nagypó kedvenc nótája.

– Akkor én is megtanulom. Tessék elénekelni még egyszer!

Milyen jó, így együtt énekelni apámmal és a fiammal! Milyen ritkán jut hozzá az ember. Igaza van Árpádnak!

A jó példa ragadós. A szomszéd szobában is énekelnek már. Géza most tűzi kalapjába a páros tubarózsát. Kálmán fel van (mű)háborodva: – A piszkos konkurencia, ott a harmadik szobában, tangót zongorázik! Ennek én se tudok ellenállni. Szabad? – felkéri a háziasszonyt táncolni.

Moli a lelke mélyén sajnálja otthagyni a puha széket – na, meg dalolni is jobban szeret... Pedig valamikor a lelke üdvösségét is odaadta volna azért, hogy egyet táncolhasson! Úgy látszik, ez már az öregedés jele... – de hát nem lehet udvariatlan. Táncol, és hallgatja, ahogy a vendég dicséri a vacsorát. Ez újra eszébe juttatja háziasszonyi kötelezettségeit.

Felszolgálja a tortát, az almát, a sajtot.

Gizi és Belle kijönnek utána a konyhába.

– Na látod, mennyit izgultál fölöslegesen!

– Minden pompásan sikerült. Úgy ettek! Nekem tégy el holnaputánra mindenből egy kicsit, én se akarok lemaradni a sok finomságról!

– Lehet, hogy akkor már én is tudok enni. Ne izgulj! Marad mindenből. Egy hétig nem főzök!

– Tejszínt nem vettél?

– Te jó Isten! Teljesen megfeledkeztem róla! Ott a hűtőben...

– Seбай! Adj egy kötényt és egy mély tálat! Én öt perc alatt felkavarom s viheted be a friss kávéval együtt!

A tejszínhabnak nagy sikere volt. Kár lett volna elfelejteni! Mindenki a fogyókúráját emlegette, de azért vett belőle.

Molit a másik szobába hívták. – Gyere, segíts énekelni! Ezt a zongorát nem tudjuk túlharsogni.

A szomszéd szobában polkát táncoltak és kórusban üvöltötték, hogy: – Izabellának hívják a tehenemet!...

– Ez valóban nehéz lesz! Jobb, ha mi is velük fújjuk!

Leült ő is a kanapéra, a többiek közé. Árpád közeledett feléje.

– Molikám! Gratulálj! Vettem magunknak egy Trabantot a nevem napjára.

– Az jó lesz. Majd betesszük a vitrinbe. Úgy sincs benne se porcelán, se kristály.

– Csakhogy ez valódi, nagy autó! Nem vitrinbe való!

– Árpád, lehet, hogy egy kicsit sokat ittál kínálgatás közben.

– Tessék! Autót veszek neki, s akkor ez a köszönet! Meggyanúsít, hogy részeg vagyok! Ti vagytok rá a tanúk, hogy milyen sorsom van ebben a házban! – fordult nevetve a társaság felé. – A legkomolyabban: megvettem a Pálfiék régi Trabantját! Adják részletre. Újévig kifizetjük.

– Miből akarod kifizetni? Van valami hálás, milliomos beteged, akiről nem tudok? Vagy betörtél a CEC-hez*?

– Ne rontsd a kedvem mindig! Majd minden harmadik nap gárdázom és kifizetjük.

Ferenc is ott van. Mindig, mindenütt ott van. Ő is erősködik: – Igazán, Sanya! A nyáron én is elmegyek dolgozni a konzervgyárba, azt is hozzáteesszük – s amit Sanya az órákért kap. Igazán, na! Tessék hagyni, hogy vegye meg!

– De hiszen én hagyom, csak elállt tőle szemem-szájam.

*a román állami takarékpénztár

– Erre a jó hírre te is ihatnál egy kortyot, hogy ne mondhasd: csak én vagyok részeg a családban...

– Majd koccintok egy pohár ásványvízzel. A végén mégis én mulatok a legjobban – én bírom a legtovább! Hát akkor daloljuk azt, hogy „Piros bort ittam az este...”, vagy azt, hogy „Jó bor, jó egészség, szépasszony feleség...”

Miközben a többiek végig dalolták az elkezdett éneket s újabbakba fogtak, kisurrant közöttük. Összeszedte a tésztástányérokat és elmosta – amíg van meleg víz.

Egyesek már szedelőzködtek hazafelé. Lecserélték a gálacipőt és műanyag tasakba rakták.

– Nekünk holnap is munkanap. Ja, kérlek! Az építőipar...

– Nem búcsúzunk senkitől, nem akarjuk megbontani a társaságot. Köszönünk mindent! Elsőrangú volt!

Tésztát csomagolt a gyermekeknek és egy kis malachúst. Kikísérte őket és elbúcsúzott. A konyhában kisebb tálakra rakta a maradék ételt, hogy beférjen a hűtőszekrénybe. Kár lenne érte, hogy megromoljon.

A szórványosan távozókkal néha mások is kijöttek. – Hull a férgese! Figyeled? Hull a férgese! Csak hulljon! De mi itt maradunk – kivilágos-kivirradtig mulatunk! ... – aztán csuklott egyet.

– Van egy kis dugi-kávém, csak a te részedre. Friss! Finom! Gyere, idd meg!

– De én bort ittam és főleg Whisky, Whisky! Ugyan biza, ki-vi-sít?

– Senki se visít. Az különben se szokott összeveszni a kávéval. Gyere – én is iszom – koccintsunk!

Megitta a kávét. – Akkor én most, ott a kicsi szobában lefekszem egy murcot. Elfáradtam!

– Jó. Adok egy takarót.

– Nem kell a takaró... Nem kell néki édesanyja piros selymes dunyhája – énekelte – ihhajja! – rikoltott egyet – beta-

karja szerető subája. – Még csókot intett, s eltűnt az ajtó mögött.

– Eredj, fiam, fektesd le!

– Finom kis felnőttek, mondhatom!

– Most a te kedvedért nem fognak nevelési órát tartani. Egész héten gürcölnek, fáradtak, és mire ideérnek – hát meg-esik, hogy valamelyiket leveszi az ital a lábáról. Eredj, nézz utána, hogy lefeküdjön!

Három óra után már csak a törzsgárda maradt. A mulató-sak. A többiek hazamentek. Ketten édesdeden alusznak a gyermekszobában.

– Ferenc, te nem akarsz lefeküdni?

– Ha szabad, szeretnék énekelni én is! Ugye, engeded?

– Engedem hát!

Átfogja a vállát. Maga mellé ülteti. Dal dalt követ. Kinn az utcán már csörömpölnek az üvegek. Megjött a tejeskocsi.

– Most már megvárjuk, amíg elindulnak a villamosok. Igaz is!... Hétre ma várom a Nemzetinél, ott, ahol a hatos megáll...

– Ez nem jó! Ez már volt. Nem szabad kétszer ugyanazt énekelni! Ha holnap estig egyvégben dalolunk, akkor se fogy el a repertórium.

– Akkor azt, hogy „Nem, nem nem! Nem megyünk mi innen el!”

– Azt még túl korai! Még reménykedni kezdenek a háziak! Pedig amíg a kicsi doktor néni haza nem megy, addig mi is itt maradunk.

– Kézfelemeléssel megszavazva! Egy tartózkodik... Az a kicsi doktor néni. Fáradt vagy, ugye? Valld be férfiasan!

– Most már nem. Énekeljük azt, hogy „Kis kece lányom fehérbe' vagyon...”

– Fehér rózsá, mi kezébe' vagyon – zendít rá Ferenc is büszkén. Erre az énekre ő tanította meg az anyját. A refrénnél már Árpád is velük énekl...

– Mondom, mondom, fordulj ide, mátkám-asszony! Mondom, mondom...

– Ez biztosan sámánének volt valamikor. Figyeld ezt az ősi ritmust!

Mikor az utolsó vendég is elment, Moli kétségbeesetten nézett végig a három szobán.

Tiszta szerencse, hogy már nem vagyok terhes. Most a belemet is kihányném. Ez a sok csikk, ez a sok italos pohár... úgy bűzlik, mint egy kocsmá.

Árpád odavezette a karosszékhez. Ül le, rakd fel a lábad! – széket tolt alája. – Kapsz egy kávét, egy cigarettát – mert jó kislány voltál. Úgy! És most te csak dirigálj! Rabszolgáid epedve lesik minden parancsodat. Komolyan, ülj egy kicsit, és mondd, hogy mit csináljunk! Nagyon sápadt vagy.

– Mindenekelőtt ki kell hordani innen ezt a sok szemetet! De előbb nyisd ki az ablakokat!

Lehet, hogy nem haragszik már? Vagy csak valami lelkiismeret-furdalás-féle szólalt meg benne, hogy betegen enynyit dolgoztam? Tulajdonképpen mindegy. Most már úgy se lehet semmit visszacsinálni... Pedig jó lett volna egy puha kis jószág! Hiszen ha csak annyiból állna, hogy meg kell szülni...

– Készen vagyunk. Most mit csináljunk?

– Vizesítsétek meg a seprűt! A szőnyegetek ki kell vinni az előszobába, majd holnap kiverjük. Legalább a nagyját hajtsd össze a szemétnék!

– Úrnőm, óhaja számomra parancs! – mókázott tovább a férje, és végigsepergte a három szobát. – Ferenc, te vesd meg az ágyakat! Én megyek a fürdőbe. Tata kész van?

– Igen. Be lehet jönni. Szervusz, édesem! – csókolta homlokon lányát. – Rég nem éreztem ilyen igazán jól magam!

– Kezit csókolom, jó éjszakát!

Ha másért nem, hát legalább ezért megérte. Milyen jó volna – ha most kisgyermek lennék! Édesanyám megmos-

datna, ágyba dugna, betakarna. Ringatás és mese nem is kellene!...

– Kész vagyok, Molikám. Siess te is! Aludjunk is valamit.

Tizenkettőkor ébredtek fel. A szomszédban bömbölt a rádió. Kuki hazaékezett. – Pfuj! Micsoda lump társaság! A hasukra süt a nap...

– Harcias kedvben vagy, lányom. Jó, hogy jöttél! Kezdhetsz mosogatni!

– Tudtam! Na, nem baj. Megcsinálom. Délutánra hívtam egy pár srácot. Úgyis annyi kaja marad ilyenkor... Hát akkor csináljuk, hogy rend legyen addig!

– Kuki! Kuki, hallod? – tápászkodott ki az ágyból Ferenc is, csak úgy mezítláb és pizsamában ment ki a konyhába.

– Hallom! Mit halljak? Te is csinálj valamit, mert nem leszünk készen!

– Kuki, hallod?

– Mondjad már!

– Vesziünk autót. Érted?

Kuki kezében egy percre megáll a mosogatórongy. – Ez igaz? Ne marháskodj!

– Nem marháskodom. Sapa az éjjel megegyezett. Megveszi részletre.

A kislány végképp abbahagyta a mosogatást. A bátyja nyakába ugrott.

– Te szeles! Csupa mosogatólé lesznek!

– Lesz autónk!

Kezében a mosogatóronggyal végigtáncolta-forogta mind a három szobát, aztán megállapodott az anyja ölében.

– Sanya, lesz autónk! Sapa vett nekünk autót! Hallod?

– Hallom hát! Lehet ezt nem hallani? Telekiabálsz a házat. Pedig nem is autó, csak Trabant.

– Na, tessék! S az neki nem is jó!

– De még mennyire hogy jó! – csak már látnám kifizetve.
Árpád és Ferenc is odajött.

– Hagyd el, lányom! Ne törődj vele! Anyád az örökös ünnepnemtó.

– Nem vagyok én ünnepnemtó, csak még mindig nem jön, hogy elhiggyem. Képzeld el, megtanulok autót vezetni! – még biciklizni se tudok – na, de autót vezetni! – az egészen más. Azt biztosan meg fogom tanulni...

– Nekem úgyis van hajtási engedélyem, cikk!... – már tizenöt éve, éppen csak vezetni nem tudok. De Benci azt mondta, kivisz a stadionhoz és megtanít.

– Aztán szombaton beülünk mind a négyen a Trabibba! Sapám vezet. Prr-prr-prr-nyii...

Ferenc két kezével fogja a képzeletbeli kormánykereket, s nyikorog, mint a fék. – Egész úton énekelünk. A Temes-parton felhúzzuk a kis kakás katonai sátrat, ami ott fekszik a szekrény tetején...

– S halászunk!...

– Csak Sapám. Én nem! Mi Kukival krimit olvasunk és fürdünk. Irtó klassz lesz...

– Nem mondd mindenre, hogy klassz! Annyi más szó van a magyar nyelvben.

– Tudom. Egyetlen nyelv se ilyen gazdag. Hát akkor: pompás, fölséges, páratlan, korszakalkotó, csodálatos, tündéri, tünneményes, finom, fasza – bocsánat! – de főleg mégis csak klassz lesz. Sapa! Na, ne haragudj!

– Hát tudok?

– Tudsz. De most az egyszer, ugye nem haragszol? Én olyan boldog vagyok!

– Ezentúl nyugodtan elmehet a busz az orrom előtt, úgyis utolérem, sőt, el is hagyom! S a vénasszonyokhoz se kell gyalog járni. Csak még a sofőriskolán és a vizsgán kell túljutnom – csappant meg a lelkesedése.

– Megcsinálod te azt is! Ügyes asszony vagy.

– Bizony! Sanyácska olyan ügyes és okos, hogy mindent meg tud csinálni! Kuki szeme csak úgy csillog az őszinte rajongástól.

– Bár úgy lenne, ahogy mondjátok. Te jó Isten! – mindjárt itt vannak a srácok. No, ha bulizni akartok, akkor most rajta: mosogatni, rendet csinálni!

– Azonnal Sanya, csak még azt nem is mondtam, hogy a jövő nyáron beadunk egy útlevelekérvényt és elmegyünk... valahová, Európába...

– Csak úgy füstölög a Trabi feneke, mikor felmászunk a magas Tátrába!

– Stramm lesz! Ezt még nem mondtad, fiam – állt át Moli is az álmodozásra.

Ha most bébit várnék, akkor még négy évig sehová se mehetnék. Talán mégis jobb így. Hiszen még sohase jártunk sehol, pedig jóval túl vagyunk az életünk felén. Kálmán szerint, neki még egy és fél nagykabát van hátra... Hát – amilyen sűrűn mi váltogatjuk – lehet, hogy jól számolt...

*Ide hát, aki volt már boldog!
Hadd lám: mennyi ideig tartott?
egy órát? egy napot? hetet?
kibír-e ugyan éveket?
Igen: kibírt? – mert idegek,
rághatatlanok kellenek
ehhez is, mint a szenvedéshez!
hogy bele ne rokkanj, hogy élhess!*

Szilágyi Domokos

5.

Csillog az ajtó s rajta a zár – ilyen türelmetlenül a gyűrűjével csak Ferenc kopogtat. Milyen hihetetlen, hogy ez a nagy darab, szőke szakállas férfi – aki a mindig nyitott ingű mellére szorongatja – az ő fia.

– Megjöttél, kisfiam!? Olyan rég nem láttalak!

– Na, Sanyám! Csak nem pityeregsz? Még egy hét szilvaszedés, s aztán egyfolytában itthon leszek. A többiek hol vannak? – már rohan is tovább, mindenkit sorra üdvözl

– Gyere, fiam, főztem neked finom húslevest. Egyél!

– Enni most nem tudok. Nem vagyok éhes. De egy igazi, jó kávé, azt innék!

– Már bekészítettem a kotyogóba. Gyere velem a konyhába, míg megfő.

Ferenc elfoglalta régi helyét az ablak alatt, a kispadon.

– Itthon mi újság?

– Van elég. Jönnek látogatóba apád régi barátai – kollégája a feleségével –, akikkel húsz éve nem találkozott.

– A találkozón miért nem voltak ott?

– Nem tudom, majd elmondják. A fiúk itt katona. Ő is az orvosira felvételizett és bekerült.

– S a vénasszonyaid?

– Éldegélnek.

– Az a kilencvenhat éves is, akit a kórházból hazaküldtek?

– Virul. Tudod, hogy vakbélgyulladás volt, nem vállalták a műtétet. Otthon szépen beborogattuk a hasát és megnyomtam Ampicillinnel. Két nap múlva felkelt. Most mosogat.

– Fantasztikus!

– Életében még egy szíverősítő tablettát be nem vett. Nem volt rá szüksége. Arra a szóke hölgyre emlékszel, ugye, aki úgy hálálkodott hogy megmentetted az életét? Nos, jó orrod van, fiú! Valóban epekrízise volt, amikor itt vendégeskedett a szomszédasszonynál. A felvétel szépen kimutatta a kavicsait. Mellesleg, olyan jól megkezelted akkor, hogy most hallani se akar az operációról.

– Tudod, milyen bajban voltam?! Adtam neki mindent, ami eszembe jutott: Papaverint, Fiobilint, Lukullint, szemet.

– Jól adtad. Azóta is azt kapja.

– Minden áron pénzt akart adni nekem! Olyan kellemetlen volt! Mondtam, várjon, amíg befejezem az orvosit.

– Ne izgulj, akkor majd nem adnak!

– Valami más, izgalmas, nem volt?

– De. A tegnapelőtt jön egy tizenhét éves mama kétségbeesve, mert a tizenegy hónapos pulya nem szuszog. Hát, eny-

he túlzás volt, mert minden percben szuszogott. Négyyszer! Mély kómában volt a srác, kinyúlva a szoba közepén.

– Elejtették?

– Az isten tudja! Gyorsan beadtam neki az Efedrint és a Kalciumot – be egy pokrócba, úgy, ahogy volt – s irány a klinika! Begyújtottam a reflektorokat, nyomtam a dudát – hogy zengett a város, de kilenc perc alatt lenyomtam az öt kilométert!

– Apám mit szólt, hogy megint rallyzol?

– Nem szólt semmit. Mit szóljon? Beérek a kölyökkel. Kér-di a szolgálatos orvos: hogy hívják a gyermeket? Azt én honnan tudjam?! Azt se tudtam, engem hogy hívnak! Na, de csak addig kérdezősködött, amíg meglátta a srácot. Abban a pillanatban elordította magát: – Gyorsan fel a reanimálásra! Úgy néz ki, hogy megmarad.

– Irtó ügyes sofőr vagy! Ez nem sértés. Lehetnél volna akár-milyen jó orvos, ha nem tudsz vezetni, megette a fene! S más? A srácok?

– Ma két helyre is hivatalosak vagytok. Deni születésnapot tart. Adél az első fizetését ünnepli. Már hétfőn meghívott.

– Azt hiszem, Adélhoz megyünk. Nem került be a felvétele, azt hihetné, hogy lenézzük emiatt. Denit majd felköszöntöm holnap.

– Kész a kávéd. Tessék, gyújts rá!

Öröm nézni, ahogy kóstolja a kávé, s egész lényén előmlik a boldogság.

– Ez igen, ez kávé! Nem az a török lötyty, amit egész héten ittunk! Persze, akkor az is jólesett. A tanár, aki velünk volt, egy párunkat mindennap meghívott kávézni. Az első napokban, amíg még volt kávénk, mi is mindig meghívtuk. Rendes a pasas.

Hanem annyit dolgoztunk, hogy alaposan kikészült a hátam. Napi húsz láda szilvát megszedsni nem olyan könnyű! A

mérnök egész nap mellettünk állt, mint egy hajcsár. Ronda egy dög! De ma össze is veszttem vele.

– Fiúka, már megint veszekszel valakivel?!

– Hogyne veszekednék! Tessék elképzelni, egy olyan utánfutós traktort küldtek értünk, ami ebben a csúszós sárban valóssággal táncolt. Megmondtam neki, hogy erre felülni életveszélyes, és hogy kötelességük a biztonságos szállításunkról gondoskodni!

– És gondoskodtak?

– Ugyan! Végül is, csak azzal hoztak be a faluba. Isteni csoda, hogy valamelyik srác le nem esett!

– Tehát, végül mégiscsak hiába veszekedtél.

– Hiába, hát! De ne gondolja, hogy az ember hülye! Hanem, hogy miféle egyetemisták vannak! Én azt hittem, hogy aki az egyetemre bekerül, az legalább fél zseni, hogy aki ott van, az a társadalom krémje. Egy jó fenét! Ellopták egy kazettát. Ez még hagyján. De volt egy srác, aki egy szál inggel jött el dolgozni egy hétre. Aki orvos akar lenni, hogyan lehet ennyire koszos? Apro-pó, kosz... megyek fürödni! Van még a Fa habfürdőből?

– Van. Várj, elkészítem a vizet!

– És ugye, megmosod a hajamat?

Hízelegve dörgölgeti szakállát az anyjához, mert tudja, hogy ilyenkor mindig hagyja magát kéretni: „– Majd megyek katonáékhoz is fejét mosni...”

Most kivételesen egészen könnyen beleegyezik: – Ha közben meg nem jönnek a vendégek, megmosom. Na, igyekezz!

– Rögtön, csak viszek egy könyvet magammal s a kazót. És kérek egy cigarettát!

– Az legalább egy óra megint!

– Most már mit csináljak, ha pont olyan hedonista vagyok, mint az apám?! Csak ő nem vallja be...

– Lubickolj nyugodtan! Elszaladok vásárolni valamit.

Mire visszaér, már megérkeztek a vendégek. Kitörő örömmel fogadták: – Molekula, lássalak! Nem nőttél semmit ennyi év alatt?

– Csak keresztben. Sziasztok! Isten hozott hozzánk! Vagy inkább a Dacia. Biztosan éhesek vagytok, kész a kaja.

– Nem vagyunk éhesek. Gyere, ülj le! Beszélgessünk, az fontosabb.

– A kölykökkel megismerkedtetek?

– Csak a lányoddal. Már ő is elhagyott. Te maradtál a legkisebb a családban. A fiad még fürdik – mondja Árpád.

Bekopog a fürdőszobába. Üvöltöni kell, különben a zenétől s a víz zúgásától nem hallja: – Ferenc, fejezd be végre!

– Rendben! Jövök, csak felöltözöm.

– S a fiatalok? Ha jól tudom, kettő van.

– Csabi holnap teszi le az esküt. Utána kiengedik. Akkor majd megismeritek ti is. A kicsit otthon hagytuk. Ezer ördög, nem lehet vele elindulni! Az anyja agyonkényezteti. Különben a nagyot is jól elkényeztette. Most is bele van betegedve, hogy mi lesz a „kicsi fiával”? Száznolcvanhat centi a kicsike!

– Te csak ne csúfolódj! Igenis, baj van vele! Olyan depressziós leveleket ír!

– Azt csak te érzed depressziósnak. Mindent eltúlzol.

– Hagyd el, barátom! Nem ő az egyetlen. Az én feleségem is szerelmes a fiába. Úgy látszik, ez általános anyai tulajdonság...

– Az lehet, de akkor is túlzás. Egy huszadik évében lévő, felnőtt fiatalembernek egyszer csak el kell szakadni az anyja szoknyája mellől!

– Ahogy így elnézlek, pont olyan okosak vagytok, mint húsz évvel ezelőtt...

– Kezét csókolom!

– Gyere, mutatkozz be, fiam!

– Szervusz fiú! Hogy ment a felvételi? Nehéz volt?

– A felvételi nem, csak a felkészülés. Különben anatómiából tízest írtam. Erre büszkék vagyunk, ugye, Sanya? Együtt tanultunk. Fizikából csak hetest sikerült kiizzadnom. Humán osztályba jártam...

– Magyarul felvételiztél?

– Igen. Magyar iskolába jártam.

– Csabi – tudod, nekem is van egy ekkora fiam – most katonára. Román iskolába járt. Úgy is felvételizett. Nem lényeges. Fő, hogy tudtatok!

– Hát... akkor én mennék is. Bocsánatot kérek, egy kicsit pihenek. Estére hivatalosak vagyunk valahová. Sapám! Ugye, el tetszik vinni? Olyan rossz idő van.

– Természetesen, elviszlek. Majd szólj idejében!

– Jó. Csókolom!

– Várj! Jövök én is – szólt az anyja –, lássam, mit veszteksz fel estére.

Átmentek a gyermekek szobájába. Ferenc lemezfallal le választott zuga kicsi, de szereti. A falon plakátok, farmerrek-lám, Kaláka-hirdetés, Kritérium-nyomtatványok; egy kipreparált juhfej – fekete tollakkal ékesítve; fél kókuszdió – benne óriási lakat; zsinórra fűzött lyukas kövek; réz indiánfej; Petőfi-fametszet – alatta egy telefonszám, az ajtófélfára írva. Az ágy fölött nagy fekete kereszt. Fél évvel ezelőtt még Zizi óriási arcképe is itt díszelgett – most kegyvesztetten a sarokba szorult. Helyét elfoglalta egy alkonyi táj s Ferenc portréja, amit a rajztanára készített. Mindez kedves összevisszaságban.

Hogy senki se szóljon semmit – a falon nagy betűkkel ez áll... „Halandó, ki ide belépsz, hagyd fel minden reménnyel!”

Kuki lakrésze kissé tágasabb. Itt van a két tanulóasztal és a könyvespolc, a zongora és az ágy. A falon itt fagyöngy, és szőttes tarisznya lóg kabalababák társaságában. Az ajtóra ce-

ruzával felírva: „Akkor sem mondom, hogy nem érdemes hinni az emberben, akkor se mondom, hogy megélek magam is, néptelen magányban, mert irgalmatlan az élet! – Garai Gábor”. Fölötte a Locomotiv GT színesben, alatta több méter használt magnószalag lóg. Máshol – Frédi és Béni, nejeikkel – kulacs és pillangó. Mindez írásos párnák és falvédők tarka összeviasszaságában enyhén szólva felemásan néz ki – de főleg rendetlennek!

– Az ég áldjon meg benneteket! Legalább az asztalról szedjétek össze azt a sok füzetet, könyvet, kazettát! Az ember elszüllyed a székelytől!

Diplomatikus hallgatás a válasz.

– Veletek beszélek! Nem halljátok?! Kuki, mi bajod? Mitől vagy olyan búval bélelt?

– Semmi. Nincs semmi bajom, csak valahogy... valami olyan rossz!

– Kisbogar, nincs most időm itt ücsörögni. Mondd meg szépen, mi a baj! Ki bántott?

– Mondom, hogy senki. Nem tudom én se, mi bajom! Csak olyan rossz!

– Majd elmúlik. Este mentek szórakozni. Ferenc, a fehér farmert vedd fel! Te pedig a fekete, piros virágos ruhát, piros cipővel! Jó? Na, puszt Sanyának! Legyetek jók!

– Jók vagyunk. Puszi.

– Puszi.

Sietett vissza a vendégekhez. Tudta jól, hogy minden rendcsinálási kísérlet kudarcba fullad, amíg mind a két gyermek egy szobában lakik. Hamarosan lakást cserélnek, mindkinek meglesz a saját szobája. Akkor számon lehet kérni a rendet. Különben is, akinek nem tetszik, ne jöjjön ide – gondolta – mégis mindig tele a ház!

A vendégeket és Árpádot nagy beszélgetésben találta.

– Molekula! Ki sem néztem belőled annak idején, hogy

ilyen szép, nagy gyermekeid lesznek. Érdekes fiatalok van. Egyiketekhez sem hasonlít s mégis mindkettőtökre. A lányotok – csinos, felnőtt hölgy! A fiamnak is tetszene...

– Nem jöttetek el a találkozóra. Mi elvittük a gyermekeket is. Reméltük, megismerkednek a kollégák gyermekeivel. De nagyon kevesen voltak. Meg aztán, mit vittünk volna mutatni? Az ember azzal büszkélkedik, amije van. Nagyot mutattunk velük. Dönci papa leszállt magasságából a fiatalok asztalához, és pillanatok alatt meghódította őket. Régi szerelemről mesélt nekik. A többi tanárnak is jólesett jelteni, hogy íme – itt az utánpótlás – lesz, aki átvegye a stafétabotot.

– Te még mindig a régi romantikus rajongó maradtál! Nem mentem a találkozóra, mert egy rakás szarházi pofára nem voltam kíváncsi. Akivel találkozni akarok, azt úgyis megkeresem. Például titeket is. A többivel nem rontom a közérzetemet.

– Nincs igazad! A nagy többség megérdemli, hogy találkozz velük. Akik annak idején kiviselték magukat, mint közös szép barátunk, azok nem jöttek el a találkozóra. Sőt, nem is hívták. Rég kilógtak...

– Ha tudom, hogy nincsenek ott, tán eljöttem volna.

– Már csak azért is el kellett volna gyere, hogy halljad, Árpád milyen szépen köszöntötte az évfolyam nevében a tanárokat és a kollégákat.

– Úgy érzem, van valami elégtételadás abban, hogy ma én beszélek a volt évfolyam nevében. Én, akit annak idején mindenhol kirugdostak. Jó volt ez – már csak azért is, hogy a gyermekeim is lássák: a becsületes munka – hosszú távon – előbb-utóbb kivívja az elismerést.

– Most már sajnálom, hogy nem mentem el! De a beszédet, ha megvan, szeretném elolvasni.

– Azonnal hozom. Tessék! Itt van.

– Barátom, nem is tudtam, hogy te ilyen nagy orátor vagy!

Viccen kívül – hallgasd meg, Babi! Van egy pár nagyon szép gondolat:

„Sokat töprengtem azon, hogy mitől olyan fontos ez a húsz-éves találkozó. Mi az, ami legjellemzőbb a korosztályunkra?

Nos, véleményem szerint az, hogy negyvenévesek vagyunk. Húsz évvel ezelőtt még gyermekek voltunk. De arra gondoltok-e, hogy húsz év múlva már nyugdíjasok leszünk? Most itt állunk, tevékeny, értelmes életünk közepén, mi a negyvenesek. Mi negyvenesek, akik már – kérlek, ne értsetek félre –, már mindent tudunk.

Még fiatalok vagyunk, de már tapasztaltak. Ismerjük szakmánkat. Túl nagy meglepetések nem érhetnek. Ismerjük a szerelmet, az embereket és semmin se csodálkozunk. Megértjük a politikát úgy, ahogy kell. Elnézőek és jók is tudunk lenni, éppen azért, mert erőseknek érezzük magunkat.

Legalább ilyen fontos, hogy mi – negyvenesek – még mindent tudunk! Bírjuk a munkát, ha kell, pihenés nélkül, átmulatott éjszaka után is! Még tudunk enni, inni, szeretni – sőt, meghalni is, ha kell! De nem értelmetlenül!

Fontos ez a találkozó, mert húsz év alatt mindannyiunk helyzete stabilizálódott. Már évek óta ugyanazon a munkahelyen dolgozunk és ott is maradunk – mert ott van szükség ránk, mert nélküünk nem megy a munka és a nehezét mi végezzük. Mi vagyunk a derékhad.

Családi helyzetünk is állandósult. Gyermekeink vannak, akiknek a sorsa már jobban érdekel, mint a sajátunk. Akár van élettársunk, akár nincs, annyi bizonyos, hogy már kinőtünk a lobogó, nagy szerelmek korából. Új családot már aligha tudnánk alapítani.

És húsz év alatt felnőtt egy új szép és – tegyük hozzá – nálunknál értelmesebb nemzedék, a fiaink. Többen büszkén jelenthetjük, hogy gyermekünk első éves főiskolás. Ők most tartanak ott, ahol mi huszonhat évvel ezelőtt.

Közben mi a szüleinket temetjük...

Közülnk még nem halt meg senki. De már mindannyian gondoltunk a halálra. Elhagyjuk a dohányzást, félve állunk a mérlegre és tányérunkon hagyjuk a zsíros falatot, mert titokban félünk a szívinfarktustól, a ráktól...

Félek, hogy túl ünnepélyes leszek. De attól is, hogy közhelyeket ismételek. Mégis el kell mondanom, hogy az élet tulajdonképpen találkozások és elválások sora. Találkozunk a szüleinkkel, az élettársunkkal, a gyermekeinkkel, aztán elválunk tőlük. Találkozunk a világgal, aztán kimegyünk belőle. Ezért örvendjünk, ha találkozhatunk a barátainkkal, az emberekkel, mert egyikünk se tudja, mikor találkozunk utoljára!

Eltelt húsz év. És hátravan – reméljük – legalább még annyi. De nagyon sok tennivalónk is van.

Már nagyok a gyermekeink, de még nem tudnak megenni nélkülünk. Szüleink, akik még élnek, ránk támaszkodnak. És közben dolgozni kell! Mert a társadalom is ránk rakja a legnagyobb terhet. Kívánom, hogy minél tovább bírjuk!”

– Én is, Árpikám! Ez igazán szép volt. Én, így ezt soha nem gondoltam végig. Pedig mennyire igazad van! Utolsó rongy ember vagyok, hogy nem mentem el a találkozóra!

– No, no, azért ne túlozzunk!

Ferenc jön be puccparádéba öltözve.

– Készen vagyunk! El tetszik vinni bennünket?

– Mehetünk!

– Jövök én is veletek. Hagyjuk az asszonyokat pletykálni egy kicsit!

– Csókolom!

– Szervusztok! Helló! Mikor jösztek? Nem tudunk értektek menni, éjfél után nem járhatunk a kocsival.

– Későn jövünk.

*forgalomkorlátozás volt (a páros és a páratlan rendszámokkal más-más hétvégeken lehetett közlekedni)

– Nem baj. Csak ne jöjjetek egyedül, még ketten sem, hanem nagyobb csoportban!

– Oké!

– Hej! A virágokat! Legközelebb a fejeteket is elhagyjátok. És pusztít Sanyának!

Zajosan és vidáman tolonganak kifelé az ajtón. A két felnőtt is gyermekké vált a ritka találkozásban.

– Hogy vagy, Babikám, hallottam, hogy agydaganattal műtöttek.

– Most már jól. A második gyermeket műtét után szültem. Csak az volt borzalmas, amikor egyfolytában fájt a fejem, és senki sem hitte el, hogy valóban beteg vagyok. Nagyon nehezen diagnosztizálták. A műtéttől természetesen nagyon félttem, de bármire képes lettem volna már, csak a fejem ne fájjon. Azt hittem, soha többet nem látom a kicsi fiamat.

Az apja könnyen beszél, hogy így-úgy kényeztettem, de ez nem egészen így van. A gyermeket is meg kell értenie valakinek! Csendes, visszahúzódó természetű – kicsit olyan, mint én –, az apja azt szeretné, legyen olyan minden lében kanál, mint amilyen ő. Pedig nem gyáva! Istenien szízik. Nem lehet mindenki egyforma.

– Az enyém olyan, mint az apja. Egészen olyan természetű, s mégse jó. Nem mondom, most egy idő óta, hogy egy kicsit benőtt a feje lágya, csend van és békesség. Azelőtt annyit marták egymást, hogy legszívesebben világgá mentem volna. Nem panaszképpen mondom.

Önérzetes, ambiciózus mind a kettő. Mindegyik mindig azt hiszi, hogy neki van igaza, s ezt az igazságát föltétlenül ki kell mondania.

– A kicsi az egészen más, mintha nem is nemzette volna ugyanaz az apa és anya, és mintha nem ugyanazt a nevelést kapná.

– Ez nálunk is így van. A kicsi sohase mond ellent senki-

nek, mégis, mindig, mindent úgy csinál, ahogy akarja. Sokkal nehezebben befolyásolható. Kemény kicsi emberke.

– A kicsi terrorizálja az egész családot. Mindig annak kell történnie, amit ő akar...

Míg Babi a kicsi fiát meséli, Moli gondolatai elkalandoznak. Sorba veszi az utolsó évek vajúadásait, míg a kamaszból felnőtt lett.

Hányszor hallottam : „A fiad már megint olyan szemtelen! Mit képzelsz a taknyos!? Amíg én tartom el, addig azt csinálja, amit mondok! Ha nem tetszik, mehet a saját feje után, le is út, fel is út!” – és a másiktól: „Én nem kértem, hogy megcsináljon. Ha gyermeket csinált, akkor tartsa el, ez kötelessége! Azért, mert nem vagyok olyan nagy és okos, mint ő, azért – én mégis vagyok, igenis, vagyok! – Vegye tudomásul, hogy én akkor is Én vagyok, ha ő csinált! Ha nekem fiam lesz, én sohase hányom fel neki, hogy gyermek még és nem tarthatja el önmagát!... – Sanyám, mikor lesz nekem végre gyermekem? Akarom, hogy legyen egy fiam!”

Úgy éreztem magam közöttük, mint búza a malomkerekek közt. Csendesítettem őket, jó szóval, simogatással.

„Hová sietsz, fiúka? Előtted az egész élet! Egyszer legyen egy szakmád, légy benn az egyetemen. Aztán, úgy harmadéven, akár meg is házasodhatsz. Tanulj! Most az a legfontosabb. Apáddal örökre ne ellenkezz!” – „De mi lesz, ha nem sikerül a felvételem? Tőlem mindenki elvárja, hogy bejusak. Csak én vagyok olyan hülye, hogy éjjel-nappal tanulok, mégis nyolcasokat kapok. Mások ki se nyitják a könyveket s tízesre felelnek. Miért nem vagyok okosabb?!” Ilyenkor, ha fogytán volt a türelmem, letorkoltam: „Ha ilyen jól tudod, hogy nem vagy lángész, akkor tanulj többet, és ne hülyítsd tovább az agyamat! Az embereknek, ha nincs feje, legalább feneke legyen! Te számár! Meglátod, hogy menni fog!”

Volt az már úgy is, hogy megígértem neki, elmehet más

városba felvételizni és egyetemet járni, csak még az érettségiig bírja ki itthon.

Keserves napok voltak. Aztán, ahogy közeledett a vizsga, az érettségi, úgy érett meg a gyermekben a fölös indulat céltudattá. Milyen jó volt hallani, hogy itthon akar felvételizni! – „Minden oké lesz, Sanyám! Apámnak nem kell szégyenkeznie miattam!” A fizikavizsga előtt, mikor kisápadva látott, elmenet így búcsúzott? „Ne szarj be Kossuth, én viszem a zászlót!”

Most milyen büszkék egymásra! Ferenc boldogan viseli a karórát, amit az apjától kapott. Felvételizni vekkerrel járt, büntetésül, hogy az első óráját elveszítette.

Keserves munka gyémántot csiszolni! Csak még keményebb anyaggal lehet, és sokáig tart. De utána milyen szépen ragyog! Édes istenem, milyen jó, hogy már a ragyogás csodálatánál tartunk!

–... s haza kellett menjünk a hegyről, hogy ő lássa a folytatásos filmet – fejezi be Babi a mondatot.

– Tudod, Babi? Ha jobban utána gondolok, én vagyok a világ legboldogabb embere! Azt hiszem, megjöttek a fiúk.

– Egészségekre!

– Egészségekre s a srácok sikerére! Jó tudni, hogy becsületesen dolgozó, értelmes gyermekeket neveltünk. Annyi kolléga van, akiknek a gyermeke nem került be se ide, se oda. Némelyik, mert peches, a másik azért, mert a jólétből csak az élvezetet tartja kötelességének.

– Úgy van. A vizsga után találkoztam Karcsival. Az ő fia is bekerült. Nagyot mulattunk ennek örömére.

„– Milyen másképpen ülünk most itt, mintha nem sikerült volna, most megint van értelme az életnek” – mondta akkor Karcsi, és igaza volt. – Na, de meséljeteK végre magatokról! Olyan rég nem beszélgettünk. A poliklinikai aligazgatóságon kívül még mivel foglalkozol?

– Sízek. És természetesen szervezem a Salvamont*-egységet. Erről jut eszembe! Babi, add már ide a könyvecskét, amit írtam! *„Elsősegélynyújtás a hegyekben”* Hoztam nektek is egyet... Dedikálva!

– Nagyszerű kis könyv. Nekem elhiheted, ez a szakmám. Jók az ábrák, könnyen áttekinthetőek. Én a te helyedben eldicsek volna vele a találkozón.

– Hogy egészen őszinte legyek, egy pár tanár ábrázatára se voltam kíváncsi.

– Arra, aki azt mondta „Háborodjanak fel, kérem!”

– Arra, aki azt mondta „És fel mertek háborodni?”

Hatalmas, egészséges hahotájuk betöltötte a szobát. Biztosan a szomszédok is hallják. Már az egyetemen is híre volt a kacagásuknak.

– Az szegény, úgy megöregedett, hogy a légynek se árt. A másik híres „jó barátom” – akit mindig készültem megverni – rég a föld alatt van. Mindenkitől elhagyatva halt meg. Utolsó lebujkoba járt inni, vadidegen emberek cipelték haza, hullarészegen. Végül olyanok segítségére szorult, akiket annak idején velünk együtt próbált lehetetlenné tenni. Ez rosszabb, mintha megveri valaki.

– Hagyjátok ki a francba a régi dolgokat! – szólt közbe a háziasszony. – Inkább egyetek! Kihűl az étel.

– Azért igazán nagy kár lenne, mert az étvágyunkkal most sincs baj. Bár hol vannak azok a régi szép idők, amikor nyolc tányér fuszulykalevest ettünk meg a menzán az Ella jóvoltából? „Gyalogosan” – hisz jegyünk nem volt.

– Híres figurák voltatok, az szent igaz!

– Na, hallod! Csak nem hagyhatta a jó lélek, hogy éhen haljunk, aztán jelenteni kelljen az Egészségügyi Világszervezetnek. Hanem, Molekula, te megtanultál főzni!

*Hegymentő Szolgálat romániai elnevezése

– Kösz az elismerést! Ha te mondd, még el is hiszem. Akkor még vegyél abból a currys húsból!

– Említettétek, hogy lakást akartok cserélni. Én a helyetekben nem mennék sehová! A mi blokkunkhoz képest valóságos palota.

– Kilátás van egy nagyobb és ugyanilyen kényelmes lakásra. Most, hogy a fiam bekerült az egyetemre, ez azt jelenti, hogy minimálisan kilenc évig még velünk lesz. Hat év egyetem, egy év katonaság s még két-három év városi gyakornokság. Az pedig biztos, hogy a kölyök nem fog kilenc évet várni a nősüléssel. Kénytelenek vagyunk olyan lakást keresni, ahol elférhet két család. Remélem, hamarosan elintéződik. Majd megírjuk az új címet.

– Csótánykáról mit tudsz? Ott volt a találkozón?

– Ott, és nagy csalódást okozott nekem. Heccmesteri hírét igyekezett minden áron kiölni a köztudatból. Magyarázta a tanároknak, hogy ő milyen komoly tudományos munkát végez. Pedig erre semmi szükség – mindenki tudta róla, hogy alapjában véve nagyon komoly ember. Nem tudom, mi lelte.

– Emlékszel, amikor a katonaságtól jött az a tábornok, ünnepi beszédet tartani augusztus 23-án?

– Hogy a fenébe ne emlékeznék!

– Csótány ott ült az asztal végén. A nagy pléhcsuporban mindenkinek adtak egy ujjnyi pálinkát. A tábornoknak is abba öntötték, de azt majdnem tele. A hapsi mondja a beszédet, felemeli a csuprot, megint leteszi. Mire újra felemelné, Csótány fogja és kicseréli a csuprokat. A szolgálatos tisztnek elállt a lélegzete. Azt hittem, kiguvad a szeme az ijedtségtől. A tábornok pedig nyelt volna nagyot, de nem volt, csak egy kicsi korty. Azt hittem, megpukkadok!

– Csinált ez ennél murisabb dolgokat is. Tudod, egy évig egymás mellett dolgoztunk Suceava tartományban. Bivolnak hívják a falut, ahol dolgozott. „Bivalybasznád, ezt éppen ne-

kem találták ki” – mondta Csóti, amikor a helyet kiválasztotta. Arról fogalma se volt, hogy a faluban nemhogy vasút, de még autóbuszjárat sincs, sőt, ha két napig esik, a mentőautó se tud kimenni. A gyűlésekre is mindig gyalog járt. Este indult el egy nagy furkósbottal, hogy reggelre odaérjen. Az már csak természetes, hogy az egész gyűlést végigaludta.

Egy alkalommal szüléshez hívják. Csótány őrzi az asszonyt, vagy két nap s két éjjel, de sehol semmi. Ferde fejtartás volt, a koponya fennakadt a medencebemeneten. Csótány előveszi a tudományát, eszébe jut, hogy ilyenkor koponyalékelést kell végezni, különben az asszony is rámegy a bulira. Volt egy nagy ollója. Felhasítja vele a fejbőrt, aztán visszaszalad az asszony hasához, meghallgatni a szívhangokat. Jól ver a gyermek szíve! Csótány sajnálja. Gondol egy nagyot, bedugja a nagy bütykös ujjait a felvágott fejbőr alá, s elkezd ráncigálni. Mit meséljek? Beugrott a fej a rendes pozícióba, s megszületett a gyermek – egy jó nagy vágással a feje búbján!

– Állati! Aztán mit csinált vele?

– Mit csináljon? Összevarrta szépen! Csótányt meghívták keresztapának, belekerült egy ötszázásába. Ráadásul a „naš”^{*} a másik évben nem akarta beoltatni magát, a rokonságra hivatkozva.

Kopognak az ajtón. Tizenegy óra.

– Biztosan a gyermekek jöttek meg.

– Csókolom! – Kuki az.

– Mi van, Bogár? Ilyen hamar hazajöttél? Nem érezted jól magad?

– Nem valami fényesen...

– Gyere ülj az ölembé! Így ni! Ferenc még marad? Ő jól szórakozik?

– Ő igen! Megyek aludni. Csókolom!

^{*}koma – fordítás a román nyelvből

– Egész nap rosszkedve volt, majd elmúlik.
– Mondd, Csóti most hol van?
– Bőrgyógyász, valamelyik kisvárosban, Vásárhely mellett. Ez is külön sztori. Azért lett bőrgyógyász, mert háromszor buktatta meg a prof annak idején. Mikor végre átengedte, állítólag azt mondta volna Csótány: – „Nem baj, professzor úr, mondom én még azt magának, hogy kolléga!” Arról is legendák keringenek, hogy hogyan kapott lakást. Bár, mióta a találkozón láttam így „megkomolyodva”, kezdek kétkedni a hír valóságában.

– Mit hallottál? Meséld már el!

– Bement volna Csótány a tanácsitkárhoz lakást kérni. Valahogy így: Titkár elvtárs! Adjon nekem lakást! – Sajnálom doktor elvtárs, de pillanatnyilag nem adhatok. – Hát ha lakást nem ad, legalább valami jó tanácsot adjon! – Sajnálom, doktor elvtárs, de tanácsot se adhatok. – Hát ha se lakást, se tanácsot nem tud adni, akkor olyan mindegy, hogy maga ül ott, vagy egy kupa máléliszt! – Hogyhogy?! – hápogott a titkár. – Úgy, hogy ha nem ad maga, majd ad a munkásosztály! – Hogyhogy? – Úgy, hogy egy tripper kétezer lej, egy szifilisz ötezer lej. Magának is lesz, maga is megfizeti! – Azt mondják, kapott lakást. Valószínű. Mindenesetre, valamilyen magas állami kitüntetést is kapott, amikor eljött Suceavából, ez biztos.

– Lassan-lassan, mint ahogy te is mondtad a találkozón, valamennyien elrendeződünk. Ki így, ki úgy.

– A főorvosi vizsgáddal, Árpikám, mi van?

– Vizsgáztam kétszer. Egyszer kilenc harmincra, egyszer nyolc kilencvennyolcra, de nem volt elég. Egyrészt dühösít a dolog, másrészt örülök neki. Mióta én „megbuktam” a főorvosi vizsgán, azóta nem hisztizik a fiam. Megértette, hogy mi a versenyvizsga. Azt is, hogy jól felkészülve is ki lehet esni, és ez nem világkatasztrófa. Azt hiszem, azért volt olyan nyugodt

és kiegyensúlyozott a felvételi alatt. Minden rosszban van valami jó – szokta mondani a feleségem. Lehet, hogy igaza van, majd novemberben megyek megint. Egyszer csak meg-unják, hogy ott lássanak. Pechem volt. Másoknak a doktorá-tusi disszertációt egyenértékűnek tekintették a főorvosi cím-mel, én arról is lekéstem három hónappal. Ez legyen a leg-nagyobb bajom! Te nem gondoltál arra, hogy doktorálj?

– Nincs értelme. Én nem dolgozom egyetemi központban, s különben se érek rá. A Salvamont nagy erőbedobást ígé-nyel. Volt már úgy, hogy Szebenből telefonáltak utánunk. Há-rom egyetemista eltévedt a Fogarasi-havasokban, télen.

Elképzelheted, milyen az! Nem dicsekvésképpen mondom, de huszonnégy óra alatt megtaláltuk és lehoztuk őket – épen! Svájcban is jártunk két alkalommal, tíz-tíz napos tapaszta-latcserén. Olyan embereim vannak, akikkel nagy dolgokat le-het véghezvinni. Mert tudod, hogy én akárkivel nem indulok el! Azt is tudod, hogy veled el mernék indulni a Himalájá-ra. Ez a véleményem azóta se változott.

– Köszönöm! Ez jólesett.

– Ha jólesett, akkor adj még egy pofa sört! Mit gondolsz, csak úgy, potyára bókolok itt neked? Nálunk azóta már há-romszor is ittunk volna...

Vidám poharazgatás, emlékezés és mese között szinte ész-revétlenül repül az idő. Arra ocsúdtak, hogy már két óra van.

– Ideje lenne lefeküdni. Holnap is nap van. – Babi az, aki leghamarabb észhez tér.

– Az ajtót zárd be, Molikám!

– Ferencnek biztosan van kulcsa?

– Van. Feküdj le nyugodtan!

Nem kellett kétszer mondani. Nehéz hét rumlis vége volt ez a mai nap. Minden csontjában érezte a fáradtságot.

– Az ilyen féléjszakás dumapartikból lassan kiöregszem
– vont a következtetést.

– Tudsz aludni, szívem?

– Mi az, hogy! Főleg, ha mellettem vagy.

Odabújt Árpád hátához, jobb karjával átölelte a kispár-
nát, s percek múlva már mélyen aludt.

*Elalszol s nem tudod mi lesz –
fölébredsz s nem tudod mi volt –
fölébredsz s nem tudod mi lesz –
elalszol s nem tudod? fölébredsz-e még*

.....
*tehetsz-e zablát vasderes szürkületre?
koponyádban szoríts helyet a megtanulhatatlan halálnak.*

Szilágyi Domokos

*Tisztelt Ügyészség!
Szemtanúja voltam,
hogy az illető megszületett,
felnőtt lelkiismeretesen,
elveggyült, kivált, mint írva vagyon,
igyekezett feledni a következő
nemzedékek cinkosát, a halált.*

*és a világ, a világ, a világ
rútul elbánt vele és aztán
cserbenhagyta áldozatát.*

Szilágyi Domokos

6.

Arra riadt álmából, hogy csengetnek. Megrázta a férjét. Ő mindig mélyebben alszik. – Nézz már ki! Ki hóborög vasárnap hajnalban? Lehet, hogy Ferenc mégsem vitt kulcsot?

Árpád házikabátot húzott a pizsamára és kiment. Moli a következő pillanatban újra aludt. Bárkít felébreszt, ha kell – egymásután félórás, negyedórás időközökkel –, de mindannyiszor azonnal visszaalszik.

Az ajtócsapódásra újra kinyitotta a szemét. – Na, mi van? Ki az? – kérdezte álmosan.

– Öltözz azonnal! Ferikével nagy baj van! A szomszédhoz telefonáltak...

Hirtelen éberséggel hasított belé a félelem. Miközben magára kapkodta a ruhát és belelépett a cipőbe, érezte, hogy a szíve majd kiugrik.

Vajon mit csinálhatott? Biztosan berúgott, és a rendőrséggel van kellemetlensége. Te jó szagú Úristen. Pedig az utóbbi évben egyszer sem fordult elő, hogy a kellenél többet igyon. Végigmulatott két bankettet, és nem volt baj vele. Még dicsekedtem Mancinak a találkozón, mikor a társaságot délutánra meghívta. Panaszkodott, hogy a tizenhat éves kamasz fia a múltkor berúgott.

Nyugtattam: „Nem kell izgulni, túlesnek ezen is, mint a kanyarón. Két évvel ezelőtt az én fiammal is előfordult. De most már megérett, benőtt a feje lágya, nincs ilyen problémánk”. Nem vettem észre, hogy Ferenc ott állt az oszlop mellett, a lépcsőházban és hallotta, mit mondok. Csak érzem, hogy hátulról valaki átölel és megcsókol. „Sanyám! Ez olyan jó! Köszönöm!”. S most tessék! Az ember felnőttnek tartja, szabadon engedi, s ő így hálálja meg a bizalmat.

Árpád felébresztette Pétert is. – Gyere gyorsan, vigyél miniket kocsival, mert a mi számunk nem járhat! Ferencsel valami nagy baj van.

Éles nyikorgással kanyarodtak ki a főútra.

– Itt jobbra jelezz! Most egyenesen előre! Most megint jobbra!

Moli képtelen az utat figyelni. Egyre csak azt hajtogatja: „Vajon mi lehet? Vajon mi lehet?” – Ahogy a sugárútra érnek, messziről látszik a milícia kocsija.

– Ott, a milíciakocsi mellett állj meg!

– *Tehát valóban a milícia?*

Kiugrott a kocsiból. Hol az a kölyök, és milyen galibát csinált már megint? Ahogy az autó mögé lépett, hirtelen meglátta a fiát... Szőke szakálla véres, szája furcsán eltátva, a nyelve ferdén kiölve – mintha csúfolódna! Egyik cipőtlen lába

fehér zoknisan mered az égnek. Szétvetett karokkal fekszik a blokk bejárata előtt. Élettelen!

Artikulátlan visítás szakadt ki Moliból, hosszan és fájdalmasan, ahogy a mozdonyok sípolnak vasutas temetésen. Talán még akkor rekedt benne ez a sikoly, mikor a fiát szülte. Akkor nagyon vigyázott arra, hogy jól viselkedjen...

Oda akart rohanni hozzá, ráborulni, tépni, rázni. – Térj magadhoz, gyermek! Hiszen ez nem lehet igaz! De a milicista-tiszt nem engedte. Árpád lefogta, betapasztotta a száját és betuszkolta az épületbe egy vadidegen lakásba.

Leültették. Egy pohár vizet kapott. Árpád a lába elé térdelt, s fejét az ölébe dugva megvallotta: – Már az első perctől tudtam! Megmondták. Reméltem mégis, hogy nem igaz. Pedig igaz! Igaz! Igaz! – ismételte eszelősen.

Moli szólni sem tudott. Csak ült, mint aki fáva változott. Se hangja, se könnye, se lelke, se reménye. Mind elszállt abban az egy sikolyban. Agyában tompán motoszkált, hogy ilyen szörnyűség mégse lehet igaz. Mintegy válaszul, Árpád tovább hajtogatta: – Igaz! Én már tudom, hogy igaz! Te még nem hiszed. De én tudom, hogy igaz!

Hirtelen Fábiánné jutott eszébe, aki még két órával a férje halálhíre után is a harmadik ájulásból magához térve is azt kiabálta... „Nem igaz! Nem igaz! Nem lehet igaz!”

Én mért nem tudok elájulni? – Legalább addig ne tudnék semmit! Milyen jó volna! Vagy miért nem tudok megbolondulni, most rögtön, hogy ne tudjak soha többé semmit?!

– Miért nem tudok megbolondulni?

– Ez most már ezentúl mindig így lesz – válaszolta Árpád.

Majdnem rászólt korholóan, hogy „Hülyeségeket beszélsz! Miért vagy fatalista?” Aztán megértette, hogy a férjének igaz van. *Ordítani kellene! Törni, zúzni!* De eszébe jutott, hogy mikor a Fábián halála miatt zokogva átkozódott, a fia két vállon ragadta, alaposan megrázta és rászólt: – „Sanyám, térj ész-

hez! Ha te is elvesztetd a józan eszedet, hol marad akkor egy fix pont a világon, amibe kapaszkodni lehet?” Így hát csak csendesesen megkérdezte: – Most odakint mit csinálnak! Miért nem engednek oda?

– Odaengednek. Fényképezik és mérik és... Borzalmas! Bár én feküdhetnék ott! Milyen boldog lennék! Milyen erősek lennétek ti ketten, ha ő állhatna itt melletted! Nincs igazság ebben a kurva világban! Te még nem hiszed el, de én már tudom, hogy meghalt!

Még mindig ott térdelt a szőnyegen. Most hirtelen zokogva borult a rekamiéra. *Jó, ha az ember sírni tud.* Az asszony szemét égette a szárazság.

Egy rendőrtiszt kopog be: – Kérem, doktor úr, egy rövid időre szükség van önre. Nyilatkozatot kell adnia, és velünk kell jönnie, oda, ahol az este a fia volt.

– Egy percet, csak egy percet várjon, kérem! – Bírnom kell, én lennék a férfi – biztatta magát. Kifújta az orrát, helyre ráncigálta a ruháját. – Rendben van, mehetünk!

Moli magára maradt. Csak ült mozdulatlan, mint akit hipnotizáltak. Észre se vette, hogy közben a háziasszony bejött.

– Doktornő!

Összerázkódott. – Tessék!

– Hoztam egy idegcsillapítót. Vegye be!

– Köszönöm, de én soha életemben nem szedtem semmi nyugtatót. Most sem kell! Különben sem vagyok ideges. Azon, ami történt, semmilyen orvosság nem segít.

Mondanám, hogy menjen ki, hagyjon magamra, de tudom, hogy most kötelességének érzi, hogy vigyázzon rám. Szép tőle, hogy befogadta a bánatomat a házába! Csak, ha már itt van, legalább hallgatna! De nem hallgat!

– Csak ez az egy gyermeke volt?

S most még felelni is kell: – Nem, van még egy kislány.

– De ez volt a kedvenc, ugye? Ezt szerette jobban?

Ilyen hülyeségekre mit lehet válaszolni? – Akármelyik ujjamat vágják le, egyformán fáj. Megyek ki hozzá, megnézem.

Az ajtóból Péter fordította vissza. – Ne! Most ne menj oda! Nem tudnád elviselni, ahogy vizsgálják. Gyere, itt maradok veled!

Idegességében egy rágógumit őrlött erős fogsorával.

– Gyere, Molika! Gyere, ülj le szépen! Erősnek kell lenned!

– Te könnyen beszélsz! – csattant fel az asszony. De próbáld csak meg elképzelni, hogy a te Csabád – akkor észbe kapott, s kezét a szájára tapasztotta. Mindig babonás volt.

– Bocsáss meg! Azt úgyse lehet elképzelni! Én tudom, hogy az enyém ott fekszik, mégis úgy tűnik, nem lehet igaz. Ilyen szörnyűség, hogy is lehessen igaz?!

A férje jött vissza. Most erősnek tűnt. – Megvizsgáltam. Az állkapocs és az arccsont törött össze. A bal lábán vágás van, még a bludzsanyagát* is elszakította s a bal combja eltörött.

Ne! Ne mondd! Nem tudom hallgatni! Milyen gondosan ecsetelgette a fogínyét, mert egy kis gyulladás kezdődött rajta. S most az összes foga!... Úristen! Csak tudnék valami más szót kitalálni!

– Valószínű, autóbaleset volt. Biztosan páratlan számú kocsí, a sofőr részegen vezetett. Ő jött át az úton, itt állt az autóröncs. A sofőr csak későn vette észre, és balra kapta a kormányt, akkor...

– Hagyd abba, kérlek! Nem tudom hallgatni, ne haragudj!

– Engedd, engedd, hogy mondjam! Mondjam, hogy meg lehet találni a gyilkost – a gyilkosokat, mert biztosan ketten voltak. A rendőrség véleménye az, hogy megfogták és kihúzták az útról, be ide a világos bejáratba, ahol mindenki azt hiheti, részegen fekszik. A cipőjét megtalálták a virágoskertben. A gazemberek! Állatok!

*bludz – a román blugi szóból ered, valószínűleg a blue jeans (farmer) származéka

Bár ne hallanék semmit, amit körülöttem mondanak! Akkor beszélhetnék veled nyugodtan... – Drága kisfiam! Hát szép ez tőled ilyent tenni az anyáddal? Ötéves korodban már egyedül küldtelek vásárolni, és megtanítottalak, hogy csak a zebrán szabad átmenni! – hogy először balra, aztán jobbra nézünk, és utána lépünk le a járdáról! Miért nem fogadtál szót édesanyádnak?! Nem válaszolsz. Soha többé semmit se válaszolsz te nekem! Nem válaszolsz. Soha többé semmit se válaszolsz nekem! A drága szép szőke szakállad milyen véres! ... Nem, nem erre kell gondolnom! Milyen illatos voltál tegnap, a fürdő után, amikor utoljára megcsókoltál...

Közben Árpád már megint sír és átkozódik: – Kurva Úristen! Megátkozlak! Ha vagy, légy jó, ha jó nem vagy, legalább légy igazságos! De ha vagy, rosszabb a gyilkosnál is! Hát mit vétettem én neked – vagy valakinek? Ezreket gyógyítottam, soha egyetlen ember halála nem terhelte a lelkiismeretem. Hát miért? Miért büntetsz? Ha már büntetni akartál, hát öltél volna meg engem! ...Még nem késő – tette hozzá csendesebben, de Moli meghallotta.

– Szedd össze magad! Mit gondolsz, én vasból vagyok? Hogy én mindent kibírok? Hogy Ő utána még téged is? Azt hiszed, nekem nem lenne könnyebb? De akkor mi lesz Kuki-val? Rá nem gondolsz? Hát fejezd be végre!

– Jó. Befejezem. Te erős vagy, én csodállak is érte. De te csak a volt fiadat vesztetted el, mert mindig is a tiéd volt. Hozád jött minden nyavalyájával és te tanítottad és segítetted élete legnagyobb sikeréhez. De én a jövődő fiamat veszítettem el! Hát nem érted?! Hogy készültem vinni a sebészetre, megtanítani mindenre, amit tudok, hogy nálamnál különb lehessen!

Újra sírásba csuklik a hangja.

– Még azt sem tudta, hogy mennyire szeretem, hogy az

életemnél is jobban szeretem! Meghalt, és még csak azt sem tudta, hogy szeretem! Nem tudta, nem tudhatta, mert mindig kemény voltam hozzá, mert azt akartam, hogy nálamnál több legyen. Pedig az életemnél is jobban szerettelek, fiam!

Az asszony ebben a pillanatban úgy érezte, hogy egy másik vigasztalásra szoruló gyermek ül mellette. Magához húzta a fejét, és simogatta, csitítgatta, mint annak idején Ferencet.

– Nem igaz, hogy nem tudta! Az utolsó évben már tudta. Mindig is te voltál a példaképe. Még a szakállával is téged utánzott. Na! Ne légy buta! Hidd el, tudta! Én jobban ismertem.

Így találták őket a háziak és Péter.

– Elvitték. Gyertek, gyerekek, hazaviszlek benneteket!

Megköszönték a háziaknak, hogy befogadták őket, s mint alvajárók elindultak a kocsi felé. Az ajtókat Péter csukta be utánuk. Ültek a hátsó ülésen egymás kezébe kapaszkodva. A férfi egyre ezt hajtogatta: – Ez most már ezután mindig így lesz!

Fél kilométernyi út után, a járdán, két jó barátjukat látták. Az egyik nagy viccmester, biztosan most is azt mesélt, azon kacagnak olyan hahotázva.

– Állj meg, Péter! Állj meg egy percre!

Árpád kinyitotta az ajtót és kiszólt: – Győző! Meghalt a fiam!...

Mindkettőjük szeme kikerekedett a rémülettől, s torkukon akadt a kacagás.

– Nem igaz!

– De igaz, megölték az éjjel, fél kilométerrel arrébb! Onnan jövünk. Szervusztok!

Azok ketten úgy álltak ott, mint kinek aszfaltba öntötték a lábát. Percekbe telt, míg elhatározták, hogy mit tegyenek. Először a baleset színhelyére mentek érdeklődni, aztán körbetelefonálták a barátokat. Győzőnek külön listája volt a tele-

fonszámokkal, hogy mikor névnapra, születésnapra összehívja őket, ne kelljen keresgélni. Most jól fogott. De ilyen borzalmas hírt még soha nem telefonált eddig senkinek.

Mindannyian megérezték, hogy egész eddigi boldog biztonságuk milyen szakadék felett lebeg egy vékony hajszálon. S ki a megmondhatója, mikor jön egy erősebb szellőkés?

Valamennyien egyetértettek abban, hogy valamit tenni, segíteni kell. A legközelebb lakókat odaküldték a lakásra, hogy ne legyenek egyedül. Így történt, hogy alig értek haza, rövid idő múlva már befutottak a szomszédok – sírva, mert ugyan ki tud ilyenkor nem sírni?

– Molikám, édes! Nekem értesítenem kell apámat, anyámat, húgomat – s a nyolevanhárom éves nagyanymat. Mi mindent kell még ma kibírni?!

A barátok átvették a parancsnokságot a házban.

– Ülj le! Hiszen alig állsz a lábodon.

– Leülök – jólesett, hogy szót fogadhat valakinek. – Adjatok egy kicsi jó, erős pálinkát!

– Pálinkát? Neked! Tíz éve nem kóstoltál szeszes italt. Rosszul leszel!

– Nem leszek rosszul. Ha ettől nem lettem rosszul, akkor már semmitől sem leszek. Bár tudnék! De nem tudok. Add már ide, kérlek! – Meghúzta keményen az üvegből. Érezte, ahogy végig égeti a mellét. – Így. S most fiamnak tettem félre – de ezt már nem mondta hangosan.

– De leszoktál a cigarettáról...

– Persze, hogy leszoktam. Azt mondtam, ha bekerül az egyetemre, leszokom, s amíg el nem végzi, nem gyűjtök rá. Hát elvégezte! Ne oktassatok! – Rágyújtott. A szokatlanul erős füst mellbe vágta, de csak az első szippantás volt rossz. Húzott még egyet a pálinkából is. – Kösz, hogy eljöttetek! Egyedül gyalázatos lenne! Csak ne kérdezzetek semmit, hogy mi volt és hogy volt! – Újra ivott egy kortyot.

Csak sohase kellett volna úgy lássam! Akkor el tudnám képzelni, hogy él, csak megszökött, itt hagyott és várnám szívesen, hiába, amíg élek! Azt az arcot!...

– Adj még egy korty pálinkát! Igyatok ti is egy keveset, határozottan jót tesz! – Te is itt vagy, Lídia? Adj hálát az Istennek, aki nincs, hogy sohase születtél gyermeket! Amit nem ismertél, annak a hiánya nem fájhat ilyen élesen.

– Ne mondj ilyeneket! Te legalább tizenkilenc éven át azt hitted, van értelme az életednek. S még most is több van, mint az enyémenek, hiszen ott van Kuki! De én miért és kiért élek?

Ferenc is mindig ezt kérdezte: „Én miért és kiért élek?” már tizenhat évesen!!

– Moli, gyere, egyél egy kicsi meleg levest! Dél elmúlt, még semmit sem ettél.

– Nem kell! Nem tudok enni.

– Muszáj! Különben nem lesz erőd. Gyere! Legalább egy kis levest.

Csak ezt ne mondta volna!

– Hagyj békén, kérlek! A levest Neki főztem, érted? Neki! Hát hogy tudjam lenyelni?

– Akkor hozok két kis szendvicset, valamit enned kell!

– Nem bánom.

A szekrényhez indult, hogy kivegyen egy zsebkendőt.

Ahogy kinyitotta az ajtót, meglátta benne vállfán a fia új öltönyét. Közös szekrényük volt.

Még a mellényt se hoztuk el a szabótól, nem készült el. Ötször, ha felvette – a ballagáson, a banketten, a felvételi vizsgán s az olténiai esküvőn viselte. Pedig milyen büszkén hordta élete első, méretre készült öltönyét!

Az arcához szorította, belefúrta a fejét. Még érezte rajta a teste illatát! Először telt meg a szeme könnyel.

Ez most már ezentúl mindig így lesz! Ahányszor kinyitom a szekrényajtót, mindig eszembe jut. Csak ne láttam volna úgy!

Visszament a másik szobába. Ivott. – Istenem! Csak ne ismételtetném ezt a stupid szót! Miért nem jut semmi más eszembe?

– Gyere, egyél! Bár egy falást! – Egy tányéron két szendviccsel adtak a kezébe.

Kelletlenül harapott bele. Forgatta a szájában, s döbbenten vette tudomásul, hogy érzi az ízeket.

Ez sonka, ez vaj, ez paprika – borzalmas!

Közben Árpád is visszaérkezett.

– Mit mondtak?

– Mit mondhattak? Sírnak. Györgyi megérezte a bajt. Egész éjjel nem aludt, reggel mondta a nagymamájának, hogy le se hunyta a szemét.

– Csak én aludtam! Aludtam, és nem éreztem meg semmit. Micsoda anya vagyok?!

Az volt a baj, hogy elengedtem a lelkem mellől. Felnőttek tartottam. Nem reszkettem érte – mint annyi más éjszakán, amikor hajnalig lestem – jön-e már. A gyermeket sohasem szabad elengedni magunk mellől! Tudhattam volna pedig. Akkor, május elsején, Ferencfalván, mikor még csak ötéves volt, végig fogtam a kezét, amíg a hegyet jártuk. Mikor leértünk a faluba – elengedtem. Két perc múlva lezuhant a hídról, eltörte a karját. Én nem értettem meg a figyelmeztetést, hogy sohasem szabad elengednem a kezét! Legalább lélekben nem. Igen, én vagyok a hibás, csak én!

– Ha utolsónak maradt ott, miért engedték el? Főleg, ha látták rajta, hogy ivott? – Árpádot kérdezik. Ő járt ott a milicistával.

Ha én elengedtem, ők miért nem engedték volna el?! Csak én vagyok a hibás!

– Azt mondják, a bulin összeveszett Lóránttal, mert pófátlan a szüleivel. Ferenc nekiugrott, hogy miután ő a hibás a sikertelen felvételiért – legalább viselkedjen tisztességesen

velük! Meg akarta verni. Kuki próbálta csendesíteni a bátyját, de abban dolgozott az ital, az indulat – hát nem lehetett. Akkor hazajött.

– S te nekünk semmit se szóltál, Kuki! Miért nem szóltál?!

– Nem akartam árulkodni rá – felelte csendesesen a lány. *Pedig kellett volna! Akkor most lehet, hogy élne! Nem kellett volna otthagynom, akkor most élne! Vagy meghaltunk volna mind a ketten! Én vagyok a hibás! Én vagyok a hibás! Száraz szemmel, mereven maga elé bámult. Csak sírni tudnék, legalább!*

– Kérek és is egy pohár pálinkát!

– Tessék, idd meg lányom! Ne érts félre, nem hibáztat senki.

„Csak én magamat!” – felelte hangtalanul a lány.

– Aztán, miután Lóránt elment – megcsendesedett. Ott maradt segíteni, kihordani a poharakat, mosogatni. Nem tűnt részegnek, amikor elment. Még bocsánatot is kért a házaszszonytól: – Tudja, nem itt kellett volna Lórántot „nevelni” –, de hát mégiscsak égbekiáltó, hogy az mit művel! Adél még utána nézett az ablakból. Látta, amint befordul a sarkon. A csuklya nem volt a fején. Azok a gazemberek húzták rá! Ő volt az utolsó az ismerősök közül, aki élve látta a fiamat! – fulladt zokogásba a hangja... Ekkor érkezett meg Frigyes. Legalább huszonötén voltak már.

– Ez nem igaz! Sírni látni Árpádot!? Ez nem igaz! Elképzelhetetlen! Én, amióta a fiam megszületett, örök rettegésben élek – mert vékony, mert kicsi, mert nyavalyás. Mindig Ferike volt a példakép – az erős, az izmos, a szép, a nagy, az országos bajnok, az okos, a céltudatos. Hát hogy lehetséges mégis?! Hogy éljen az ember ilyen bizonytalanságban tovább?!

– Gyere, Frigyes, igyál egy korty pálinkát! Jót tesz, nekem elhiheted.

– Az a legszörnyűbb, hogy még csak vigasztalni sem tudunk benneteket. Ilyen fájdalomra nincs vigasztalás!

Moli érzi, hogy szédül. Már nem is igen hallja, amit körülötte beszélnek. Olmos fáradtság nehezedik rá.

„– Lefekszem. Talán el tudok aludni egy kicsit. Legalább addig nem tudok semmit. Vigyázzatok Árpádra és Kukira. Rám nem kell vigyázni!”

Átment a másik szobába. Elnyúlt az ágyon.

Miért nem tudok megbolondulni?! – ez volt az utolsó gondolata, és elaludt.

Kinn a nagyszobában tovább folyt a tanácskozás. Hétfőn lesz a boncolás. Utána el kell rendezni egy sereg dolgot: koporsó, szállítási és hamvasztási engedély – mert az anyja ragaszkodik hozzá, hogy elhamvasszák –, aztán sírhely, pap, egyházi adó, gyertyák, koszorúk – s még ezernyi más. A család távolabb élő rokonait is értesíteni kell!

Újsághirdetés, gyászjelentés, nyomda. Ezekről ezzel a két emberrel még csak beszélni sem lehet. Talán az öregeket kellene megkérdezni, hogy fogalmazzák a gyászjelentést.

„Életünk egyetlen reménysége stb.” – Amikor Kuki elolvassa, felháborodik: – „Hát én mi vagyok? Szerintük én nem vagyok senki? Majd én megfogalmazok egy gyászjelentést!”

Elosztják a feladatokat. Kijelölik, ki marad a családdal éjszakára, mert Árpádnak se pálinka, se idegcsillapító nem használ. Hatalmas fizikai ereje megtörhetetlen, és őrzöng tovább.

– Nem igaz! Én fekszem ott a boncasztalon, nem ő! Érzem a hátamban a cement hidegét... nekem kellett volna meghalni!! Minden normális emberi számítás szerint – csak nekem! Akkor most hogy röhögnék a szemedbe, Halál! Kegyetlen, átkozott Úristen! Miért nem engem pusztítottál el?

Kuki próbálja csitítani: – Sapa! Sapácska! Ne mondj ilyeneket, térj észhez! Senkinek se kellett volna meghalni! Érted? Senkinek!

Közben az is kiderül, hogy az egész házban körülbelül kétezer lej van csak. Az asztalra tesznek egy borítékot, és mindenki beteszi a spórolt pénzét. Ráírja a nevét s az összeget a borítékra. Másnap aztán ugyanabból a borítékból veszik ki a szükséges pénzt – ráírják mennyit és mire költötték.

A szülők tudatáig mindebből semmi sem jut el. Háromszoros adag altatóval, bódultan átalusszák az éjszakát. Utána egész nap ülnek a fotelben, mint ki vendégségbe érkezett a saját otthonába. A barátok igyekeznek tájékoztatni őket:

– Befejeződött a boncolás. A sérülések leginkább autóbalesetre utalnak. A halált a vér belélegzése okozta.

– Tehát megmenthettem volna! – ordít fel Árpád. – Ha ott vagyok – nem én, csak leggyengébb asszisztensem ott van és intubálja – most élne! Most élhetne! Ha beviszik a kórházba azok a gazemberek, akkor most élne! S mindez a kórháztól háromszáz méter távolságra! Lehet, hogy akkor is meghalt volna – de akkor letérdelek eléjük és úgy köszönöm meg, hogy próbálták megmenteni a fiamat, hiszen, tudom, hogy ő is hibás volt. De így esküszöm, hogy megölöm őket! De úgy ölöm meg, hogy tudják, hogy meghalnak, s azt is, hogy miért halnak meg! A két kezemmel fojtom meg! Megyek a milíciára. Meg kell mondjam nekik, hogyan kell nyomozni! Én tudom! Csak én tudom!

A körülállókat a hideg borzongatja, mikor ezt hallják. Alig tudják visszatartani. Moli újabb adag nyugtatót diktál bele:

– Nyeld le, szívem! Az én kedvemért – nyeld le szépen!

Most az asszonyok érkeznek vissza. – Molikám! Légy nyugodt, mi mosdattuk meg, mi öltöztettük fel. Nem engedték, hogy idegenek nyúljanak hozzá. Olyan szép, mintha élne! Csak egy karcolás látszik a homlokán.

S mindezt helyettem, ezt nekem kellett volna! De ha egyszer képtelen vagyok!

– Köszönöm!

Hirtelen eszébe jut a rózsafüzér, amit Ferenc a múlt szombaton babszemekből fűzött Borikának. A fehér kis fakeresztet puha fából faragta.

– *Azt kellene a kezére tenni. De nem, mégsem! Azt oda kell adni Borikának. Hanem a gyöngyöt, azt igen. Azt a kezére kell fonni, nem baj ha nincs kereszt rajta. Még jobb is.*

– Ezt a bab-gyöngyöt – amit ő fűzött – tegyétek a kezére, kérlek!

Árpád is felugrik. A könyvespolchoz rohan. A legsó fiókból elővesz egy szürke kis cipőt – agyontaposott, apróka jószág, fia első cipője. Mindkettőjük első cipőjét megőrizte.

– Ezt is vigyétek el és tegyétek be a kabátja alá, a szíve fölé! Legyen a fiának, aki már soha meg nem születik s aki-re annyira vágyott. Tessék! Rád bízom.

Már újra délután van. Ők ketten nem érzékelik az időt.

– Most eljősztok hozzám, ott csend van – mondja Anna.

– Le kell feküdnötök! Este indulok Bukarestbe. Pihenni kell! Gyertek, lenn vár az autó! Amíg odalesztek, Kuki nálunk marad.

Nem ellenkeztek. Nincs akaratuk. Míg alszanak, becsomagolják nekik a szükséges ruhaneműt. Elhozzák a festődéből a fekete ruhát. Még a fogkeféről se feledkeznek meg.

Sötétedéskor együtt vannak újra, valamennyien. Várják a koporsót. S elindul az autókaraván: elől a dubica* a koporsóval és a szülőkkel, utánuk a barátok. Tizenöt kilométerre elkísérik mindannyian.

Egy parkolóhelyen megállnak. Moli rosszul van. Egy fa mögé húzódik. Kihány mindent, amit két nap óta megetettek vele. *Így, most már könnyebb.*

– Nem, nincs semmi bajom!

– Indulni kell! Reggelre Bukarestbe kell lennünk! Gyerünk, ti ketten a kisautóban velünk jősztok!

*hátsó nem átlátszó ablakú kombi autó

– Nem, a koporsóval megyek! – jelenti ki Árpád.

– Te most szót fogadsz nekünk! A holnapot is ki kell bírnod. A koporsóval Benci megy, ő a legrégebb barátod. Nyugodtan rábízhatod a fiadat!

Október van, hűvös az éjjel. A dubica minden ablaka nyitva, mégis fojtogató a formalinszag. Benci ül a koporsó mellett, gyerekkori barátja fiának holtteste mellett. Könnyezik a szeme. Lehet hogy csak a formalintól? Eszébe jut, hányszor mondta neki Árpád és Moli... „Benci! A te fiadnak csak egyetlen hibája van, az, hogy egy van belőle. Egy gyermek nem gyermek! Sohase tudhatod, mikor éri baj.” Ilyen kegyetlen bizonyítást!

A Dácia rövid fénnel pásztázza az utat a dubica után. Árpád háromszoros adag nyugtató hatása alatt kábán bámulja az előttük táncoló két piros stoplámpát. – Az ott a fiam koporsója! – ismétli el magában, tán huszadszor. Moli a karjába kapaszkodva ül mellette, erősen tartja.

Szegény asszony, attól fél, hogy kiugrom. Persze, ez megoldás lenne. De nekem élnem kell! Csak addig, amíg megbosszulom a fiamat. Ha én halok meg és ő marad életben, ő is ezt tenné. Tudom, hogy ezt tennéd, fiam!

Behunyta a szemét, hogy ne lássa a két hunyorgó vörös pontot. A sok gyógyszerrel, az egész napi ideg feszültségtől elaludt.

Moli a vállára húzta a fejét. Örült, hogy alszik végre. Az volt az érzése, hogy egyfolytában, ugrásra készen ül mellette. Mereven nézi a két táncoló fénypontot, mely most a fiát jelenti. Ha az jobbra kanyarodott, ők is jobbra mentek utána – ha balra tűnt el a kanyarban, hamarosan újra meglátta.

Be jó volna, így, mindig utána menve, eljutni a megnyugtató halálba! Ha Mihály elálmosodna és nekimennénk egy fiának... Elképzelhető. Múlt éjszaka, mikor meghallotta a hírt, egész éjjel vezetett, hogy hazaérjen. Napközben sem alud-

hatott valami túl sokat. Aljas vagyok! Hiszen ez azt jelentené, hogy ők is meghalnak velünk. Azt mégsem lehet!

De Mihály biztosan uralja az autót s Dóra, mint második énje, ébren figyeli az utat. Fölöslegesen soha meg nem szólal, se amikor kell, hallom a halk, nyugodt hangot:

– Misi! Egy kivilágítatlan szekér! vagy – Éles kanyar balra! – Hogy vágatunk az éjszakában! Alvó falvak és hulló lombú fák között, mindig csak a két piros fény után... – a fiam koporsója után! S ott ül mellette Benci, akinek annyiszor mondtam...annyiszor mondtuk... Lehetetlen, hogy ne jusson eszébe, hogy abban a koporsóban az ő fia is lehetne! És mégis vállalta! Soha nem hittem volna, hogy ennyi mindent vállalnak értünk a barátaink!

– Egy szelet zamatos almát, kedvesem? Ez jó lesz. Te kérsz, Misikém?

– Kérek!

Két nap óta ez a hűvös, savanykás alma az első étel, ami jólesik. Hogy ez a Dóra milyen tapintatos! Hogy kitalálja, mire van szükségünk... és hogy tud hallgatni, amikor kell! Hányszor voltam magamban igazságtalan hozzá. Megvádoltam, hogy játssza a felsőbbiséges „nagyasszonyt”. S lám, ilyenkor döbben rá az ember, hogy milyen nagyot tévedett! Így csak nagyon melegszívű ember tud viselkedni!

A két piros fény most erősebben izzik. Fék. A Dacia lassít. Rossz az út.

– Igen, ez az a rossz út Herkulesfürdő előtt. Hát persze! Hiszen csak két hónapja mentünk erre, Ferenc felvételiye után, Flori esküvőjére. Akkor a javítás miatt csak csoportosan engedték át az autókat. Itt álltunk, ezen a helyen. Istennem, milyen boldogok voltunk! Végigénekeltük az egész utat. S mikor itt álltunk, akkor tanítottuk Árpádnak, mi ketten Ferencsel, a Bóbitát... „A tündér” a vers címe, de csak bóbitának hívtuk.

Lelkébe hasított a dallam, agyába a szöveg. Tisztán hallotta a fia meleg bariton hangját, ahogy simogatóan olvad a saját szopránjába. Erős kényszert érzett arra, hogy énekelni kezdjen.

Hátha akkor a Ferenc hangja is megszólalna? Azt hinnék, megbolondultam. Nem énekelhetek!

Égész lelke, szíve, lényé belebódult a dalba.

*Bóbita, Bóbita épít,
Tavaszi ködfal a vára.
Termeiben sok a vendég,
Törpe király fia, lánya.
A-a-a-a-a-a-a...
Bóbita, Bóbita álmos,
Elpihen őszi levélen.
Két csiga őrzi az álmát,
Szunnyad az ág sűrűjében.
A-a-a-a-a-a-a...*

Drága kis Bóbitám! Hány ködvárat építettel magadnak és nekünk! Hivatásának élő, boldog család ködképe s hogy elfújta az első őszi szél! Elpihensz őszi levélen... örökre, kislíam! Örökre!

Torkát fojtogatja a sírás, érzi, hogy most, most tör ki belőle.

– Dóra, drága! Adj, kérlek, egy korty cseresznyepálinkát! – nagyot húzott az üvegből. Percek múlva az ital melegével viszonlagos nyugalma is visszatért.

De Bóbitától nem tudott szabadulni. Nézte száraz szemmel a két piros fényt.

Hát mi most már mindig ugyanezen az úton járunk? Milyen nagy örömmel fogadtak akkor a barátaink, mikor késő este megérkeztünk a lakodalmas házba. Nem hitték,

hogyan eljövünk. Másnap, abban a kis olténiai faluban kaptuk a telefonértesítést, hogy Ferenc bekerült. Hogy anatómiából tízesre írt...

A Fogarasi-havason át mentünk haza a szüleimhez. Ferenc még sohasem járt arra. „Sapám! Hogy ez milyen csodálatos! Örökre itt szeretnék maradni – ilyen közel az éghez – ebben a fenséges nyugalomban! Jövőre ide jövök vakációban, sátorral. Ugye jöhetnek?” Most már örökre olyan közel leszel az éghez, kisfiam!

Milyen boldog volt, apám! Milyen büszke volt az egyetemista unokájára! Csak úgy sugárzott az arca. Aztán elkomorodott.

„Szeretném, ha végre mindannyian egyszerre jönnétek haza, mind az öt gyermek s a hét unoka, hogy csináltassunk egy családi képet, amíg...” – s elharapta a szót. Akkor öreges, érzékeny butaságnak tartottam az ötletét, hisz oly jól bírja még magát.

– Ráér még az a fénykép – gondoltam. Ki hitte volna, hogy máris hiányozni fog róla valaki – s az éppen az én fiam, az én szép egészséges, nagy fiam lesz – akinek minden gondja az volt, hogy meggyőzzön bennünket: menjünk el Uzonba, Borika szüleihez, kéreztessük el – engedjék őket kirándulni a hegyekbe.

A házat keresve, ahol laknak, Ferenc örömmel kiállt fel:

– Ott, ott van! – Fehér kötényes, takaros kislány áll a ház előtt és vár. Terített asztal, rend és tisztaság – tisztaság mindenben, és mindenekfölött! Árpád kissé furcsán kéri el a lányt... „–Én ismerem a fiamat, becsületes ember. De huszadik éves, és nem garantálhatok semmit! Önök is ismerik a lányukat. Hát döntsék el, hogy elengedik vagy sem!”.

Elengedték a lányukat a fiammal, élete utolsó, boldog vakációjára, pedig akkor senki sem sejtette, hogy az utolsó lesz. Milyen jó, hogy teljesítettük a kívánságát! Most nem tud-

nám megbocsátani magamnak, ha akkor nem megyünk el... Ugyanaz az út. Azok a kövek, azok a fák. Csak most előttünk táncol két piros lámpa... Rövid két hónap alatt végigjártuk az utat a tökéletes boldogságtól a teljes hiábavalósáig! S mindig ugyanazon az úton...

Árpád megmozdult. – Hol vagyunk? Én elaludtam.

– Jobb úgy. Már túl vagyunk Craiován.

– Adok neked is egy kis almát. Vízet nem kértek?

– De igen, adjál!

– Hány óra? – kérdi Mihály. Attól fél, hogy nem érkeznek időben.

– Három múlt tíz perccel.

– Akkor jó, odaérünk idejében. Attól tartottam, hogy a dubica nem tud elég gyorsan menni, de nincs baj. Ügyes a sofőr.

– Egyáltalán ki az a sofőr, honnan van a kocsí?

– Nem tudom. Benci szerezte. Állítólag valamikor beteged volt.

– Nem emlékszem rá... Semmire sem emlékszem – feleli Árpád –, úgy elhülyít ez a sok orvosság! Ragad le a szemem...

– Gyere, hajtsd ide a fejed, aludjál! Majd én is alszom. Jó?

Úgy fogta ezt a felnőtt, tehetetlen embert, mint ápolásra szoruló kisgyermeket. De aludni nem tudott. A két piros lámpa fogva tartotta. Nem tudott máshová nézni. Agyában egymást kergették az összefüggéstelen gondolatok, miközben a két autó nyelte a kilométereket.

Viszlek a tűz felé, fiam! A túlságosan nagy lobogás égett el, nem is az a tűz. Úgy sietnél élni mindig! Olyan teljes odaadással csináltál mindent, mintha érezted volna, hogy nincs időd. Pedig hogy nyugtattalak: – Hová sietsz, fiam! Legyen egy kis türelmed! Előtted az egész élet! – Igen, Sanyám – válaszoltad –, de mikor lesz már nekem is végre fiam? – Most már sohasem... Csak legalább egyetlen egyetemi előadást hallgathattál volna! De csak az órarendet ír-

tad le boldogan. Csak szilva- és kukoricaszedés jutott neked az egyetemből. Pedig úgy kíváncsoztál oda, mint hívő a paradicsomba. – Én mindent akarok tudni, Sanyám!

Becsaptalak, fiam! Torz képet kaptál a világról. A világ nem csak betegekből és szenvedőkből áll! A föld jó részét egészséges emberek élik, akik mélységesen megvetik az orvosokat és azokat is, akik hozzájuk járnak.

De te otthon csak betegekről, haldoklókról és szenvedőkről hallottál – s nagy ritkán olyanokról, akik csodával határos módon, persze a mi önzetlen kezelésünk eredményeként megmenekültek.

Gúnyosan elmosolyodott. Talán még soha sem érezte ennyire, hogy milyen nevetséges az önnyugtató elhivatottságjáték, amit fél élete halálos komolyan játszik.

Pedig a világ betegebbit hányada se tekinti magát annak. Ilyesmi csak a mi és a képzelt betegek fogalmaiban létezik. Te azt hitted, fiam, hogy az egész világ rád vár, hogy megváltasd a szenvedéstől. Pedig az egész világ örömmre, szórakozásra vár! S mennyi más szakma van, ami ezt megadja neki...

Mikor a Crédót megfogalmaztam neked – végképp becsaptalak! Nem neveltelek arra – hogy higgyél Istenben – hát kötelességemnek tartottam, hogy valamilyen hitet adjak helyette... „Hiszek az emberben, mindenható voltában, Jó-nak és Rossznak hordozójában”... – de a Rossz, amikor írtam, csak a ritmus és a kontraszt kedvéért került a szövegbe.

Te sem hittél soha az emberek rosszaságában. Hittél az emberben – ki ott ül a volánnál, s aki nem üt el, ha te megálltál – de abban mindenképpen hittél, hogyha el is üt, embermódra kórházba szállít és próbál megmenteni.

Miért hittél az emberben, fiam? Miért tettem, hogy higgyél benne?! Ha nem hiszel, ha félsz – ha utolsó hitetlen nyálas kukacnak nevellek – akkor most élnél! Élnél! Nyá-

picon, gyáván és hitetlenül – de meglennél! Ha az a csetlő-botló kövér kisgyermek maradtál volna, aki az egyenes aszfalton is elbukik.. De jógyakorlatokat végeztettünk veled. Aztán evezni kezdél és versenyezni. A tavaly még az országos bajnoki címig jutottál. Erős lettél, ügyes és szép! Úgy tudtad, hogy mindenre képes vagy. Nem féltél senkitől... Talán mégis így volt ez jó, mert amíg éltél, embernek érezted magad! Egész, teljes értékű embernek.

Hiszen akkor is meghalhattál volna, és most még keservebb lenne. Nem nekem, neked kisfiam! Neked irigylésre méltóan jó. Te azt tudtad, hogy mindent elérsz, amiért keményen megdolgozol – s már nem tudod, hogy mivé vált a szépnek álmodott életed!...

Ha tudnád, hogy mennyi keserűséget okoztál, biztosan jobban vigyázol magadra! Mit tettél velem, kisfiam?!

A két piros lámpa fénye hirtelen megsokszorozódott.

– Dóra, kérlek adj egy korty pálinkát! – Ebben a pillanatban tökéletesen megértette az alkoholistákat.

Az út egyre világosodó szürkéségén tompul a piros fény. Mögötte már tisztán látszik a kocsi. Messze, a láthatáron, Bukarest sápadt fényei.

– Nemsokára megérkezünk – állapította meg Mihály.

Árpád is felébredt.

– Ha van még egy kis víz, adj, kérlek, egy kortyot! Mőhón ivott. Szája száraz és keserű volt a sok gyógyszeről.

Ha minden keserűséget így el lehetne öblíteni, be jó volna!

– Először a krematóriumhoz megyünk. Ott vár ránk egy jóbarátom. Ő intézte a formákat. Utána elmegyünk reggelizni. A sofőrnek is enni kell – intézkedett Mihály. – Aztán elmegyünk a szállodába, hogy egy kicsit felfrissüljünk, megmosdjunk.

– Jó lesz, Misikém. Úgy csináljuk, ahogy mondod – hagyta helyben Árpád. Hálás volt, hogy valaki gondolkozik helyette.

Minden ment a maga rendje szerint, ahogy Mihály megszervezte. Az étterem vörös drapériás, vörös frakkos pincérei mellett fekete ruhás alakjuk furcsa kontrasztként hatott. Ettek. Moli sem csodálkozott azon, hogy az ételnek íze van. A szállodában a tizedik emeleten kaptak szobát. Hármat egymás mellett. A falnyi ablak előtt egy alul üres díszerkély. Alatta a semmi – azaz a város, Bukarest. Árpád hosszan állt az ablak előtt és nézte. A park sokszínű fáival rózsavörös szőnyegként feküdt alattuk. A házak, mint szétszórt gyermekjátékok...

– *Rendetlen vagy, fiam! Szedd össze ezt a sok vacakot és rakd el!*

– Árpád, menj te elsőnek a fürdőbe! Jó?

– Jó, megyek.

Mikor már javában zuhogott a tus vize, Moli átszaladt a szomszéd szobába.

– Dóra, kérlek gyere át valami ürüggyel! Ne legyen egyedül, amíg megfürdöm. Úgy áll az ablak előtt! ... Lehet, hogy csak én képzelődöm, de mégis, nyugodtabb vagyok...

– Menj vissza! Én közben keverek egy kávét és áthozom.

Árpád hosszan fürdött. Jólesően zsibbasztotta a sugárban ömlő meleg víz. A két asszony közben megitta a kávét.

– Tudod, Moli! Mintha ma lenne, mikor az öcsém öngyilkos lett. Úgy hasonlított Árpádhoz... Szegény anyám ment érte s hozta haza eltemetni. Aztán évekig kutatta, hogy egy olyan tehetséges, befutott művész, mint ő, miért dobta el az életét. Mikor megtalálta a bűnöst, aki felelős a haláláért, kiderült, hogy nincs egyetlen törvénynek egyetlen olyan paragrafusa sem, ami alapján felelősségre lehetne vonni a gyilkost.

Mert végeredményben gyilkos volt! Pedig anyám elvégezte a jogot is, hogy biztosan tájékozott legyen. Végül kénytelen volt beletörődni a megváltoztathatatlanba... Kész vagy, Árpád? Gyere, idd meg a kávét!– Moli még a forró víz alatt se tudott másra gondolni, csak arra, milyen szerencse, hogy a

fia nem saját jószántából hagyta itt ezt a kurva világot! *Hányféle nyomorúság van a világon! Ki hitte volna? Bármilyen elképzelhetetlen, el kell ismernem, hogy ennél még rosszabb is lehetett volna! Pedig ennél rosszabb már igazán lehetetlen! Hiszen többé soha, soha nem lesz fiam!*

Végre eleredtek a könnyei. Összefolytak a vízzel. Mosták testét, lelkét egyaránt.

Sírni jó – csak nem mindig szabad és nem mindig lehet.

Elzárta a csapot. A szemét is szárazra törölte.

– Én még mindig nagyon gazdag vagyok, hiszen van, aki miatt nem szabad sírnom. Nekem legalább volt egy csodálatos, szép fiam! Van, akire emlékezmem. Úgy is lehetett volna, hogy ne legyen. Hazudtam, amikor azt mondtam, hogy az a boldog, aki sohasem szült gyermeket. Én húsz évig boldog voltam! Van, akinek húsz perc igazi boldogság se jutott az életben. Hát akkor viseljük el emberi méltósággal, ami még hátra van!

– Te is készen vagy, szívem?

– Azonnal, csak bekötöm a hajamat ezzel a kendővel. Mehetünk!

A sokhangú, zsibongó város után a krematóriumot körülvevő park csendje olyan volt, mint egy langyos borogatás.

– Van még egy órátok a hamvasztásig. Búcsúzzatok el a fiatoktól! Mi majd itt kint várunk.

Mint két megszeppent iskolás gyermek, úgy mentek be kézen fogva az épületbe. Benn virágok és urnák. Valami nagyon szép muzsika szólt. Ferenc biztosan tudná, hogy ez Beethoven, vagy Bach. Ők csak érezték, hogy ez jó.

Valaki bevezette őket a kis kamrába, ahol a fiú koporsója állt. Ott feküdt az első és utolsó rászabott öltönyben, melynek még a mellénye sincs kész. Arca kissé duzzadt. Így most még jobban hasonlít az apjához. Ezt csak Moli látja, ahogy ott vannak egymás mellett.

Simogatja a fia arcát, a szemét. Félelmetesen hideg!

*Ha nagyon sokáig tartom rajta a kezem, felmelegíthetem.
Drága gyermekem, mit tettek veled?!*

Az a bizarr ötlete támad, hogy rázni, szólogatni kellene, akkor magához térne. Közben pontosan tudja, hogy lehetetlen.

Árpád melléje térdel, fogja a kezét és imádkozik a maga pogány módján: – Fiam, nincs Isten! Nekem csak te vagy az Isten! Igen, Isten vagy! És én az életemnél is jobban szeretlek! De Te ezt soha nem tudtad és most már sohasem tudod meg. Most, ebben a pillanatban is szívesen meghalnék érted, kisfiam! Átkozott légy, úristen, amiért nem engem vetél el! Hiszen ha vagy, jó kellene legyél! Ha jó nem vagy, hát igazságos lennél! De ha az se vagy, hát akkor légy átkozott! Átkozott légy, Úristen!

Moli döbbenten nézi kettőjüket. Árpád a fia feje mellé hajtja a fejét. Arcát eltorzította a fájdalom.

– De mit beszélek? Hiszen nincs Isten más, csak te! Igen, fiam, te vagy az Isten! Az én jobbik énem vagy – okosabb, szebb, műveltebb, és jobb. Sokkal jobb voltál nálamnál. Veled együtt meghalt bennem a jó! Ezentúl csak ellensége leszek az embernek. Ölni fogok! Ölni, kéjesen, csak megtaláljam a gyilkosaidat!...

Moli csak áll, és hallgatja ezt a badar beszédet.

Látod, kisfiam, hogy szenved apád? Hidd el, nekem se könnyebb. Csak valakinek meg kell őriznie az ép eszét is a családban. Hiszen te mondtad, emlékszel? – „Ha te is elveszted a józan eszedet, hol marad akkor egy fix pont a világon, amibe kapaszkodni lehet?” Igen – valahogy így mondtad... Hát akkor itt a fix pont, fiam, csak nem kapaszkodsz már bele soha. Rajtad én már semmit sem segíthetek! Én ezentúl már csak az élőkön segíthetek, kisfiam! Csak az élőkön segíthetek!

– Árpikám, édes! Ne átkozódj, olyan kevés időnk van már hátra, hát búcsúzz el tőle szépen!

– Hagyd, hogy mondjam! Jogom van hozzá! Ha én haltam volna meg, ő is bosszút állna. Tudom. – Esküszöm fiam, itt esküszöm meg neked... – és mondta, mondta összefüggéstelenül és értelmetlenül.

Moli is vele együtt mondta.

Esküszöm, fiam! Itt esküszöm meg neked, hogy megpróbálok Ember maradni! Olyan ember, amilyen te is lettél volna minden körülmények között. Fogadom neked, hogy engem senki se fog sírni látni, soha – csak apád. Kuki, ha sírni lát, azt hihetné, hogy csak téged szerettelek. Pedig ez így nem igaz. Csak neked mindig nagyobb szükséged volt rám. Ezentúl már senkinek se lesz igazán szüksége az életemre!

Most sírok utoljára kisfiam. Most csókollak meg utoljára. Látod? – megbocsátottam neked! Pedig ennél nagyobb rosszat még sohasem követtél el az életben!... Most egy éve, mikor utoljára becsípve jöttél haza, a konyhában ököllel ütöttelek – alig értelek fel!... Lefogtad a kezem és kényszerítettél, hogy megcsókoljalak. – Puszit kérek! – követelted – mert akármilyen utolsó, elvetemült vagyok is, mégis a Sanyám fia vagyok! – Amikor megcsókoltalak, sírva borultál a nyakamba, mint egy óriásbébi. – Ígérem, hogy többé nem teszem! – Jaj, mekkorát vétkeztél ellenem, fiam! Milyen keservesen bűnhődünk érte mindannyian! De hát én, én mit vétettem az Istennek – ha van – hogy huszonkilenc éves korában az anyámat, tizenkilenc éves korában a fiamat veszi el tőlem?! Én csak az élet ellen vétettem, mikor nem szültem legalább tíz gyermeket!... Ez az egy akkor is ugyan úgy fájna!...

– Molikám! Gyere, fogjuk meg a kezét együtt – még egyszer, utoljára! Emlékszel!? Mikor úgy öt éves gyermek lehetett, megbotlott és elesett. Utoljára olyan szemrehányóan mondta.

– Igen, azért estem el, mert Sapám nem fogta a kezemet. Emlékeznem kellett volna erre. Jobban kellett volna fognom

a kezedet! Most már többé soha nem foghatom meg! Hamarosan elvisznek, a tűzbe visznek, fiam!

– Gyere, csókoljuk meg még egyszer, utoljára s aztán menjünk! Nem tudnám végignézni, ahogy elnyeli a tűz!

Kitámolyogtak a parkba. Kinn a barátok várták. Ági és Oli is eljött. Moli érezte, hogy nem tartják a lábai. Leült egy virágágyás szélére. A férfiak bementek, hogy ott legyenek, mikor leengedik a koporsót.

A kinn maradottak mereven figyelték a kéményt. Árpád térden állva várta, hogy felgomolyogjon a füst. Moli úgy kuporgott a virágágyás szélén, mint annakidején a kicsi széken, az anyja halálakor. Feltört a füst, sötéten, aztán feltisztult hamar. Magasan szállt fel a kék égbe.

– Fiam! Gyere felém, fiam! – könnyörgött zokogva Árpád.

Egy gyenge szélfuvat – mintegy válaszképpen – fejük fölé terelte a füstöt. Aztán már csak mint sejtelmes pára szállt egy ideig vékony csíkban az ég felé és eloszlott a semmiben.

Moli nézte, ahogy szétterül a park felett, rászáll bokrokra, bogyókra, levelekre.

Elpihen őszi levélen – drága kis Bóbitám!

Hirtelen furcsa nyugalom szállta meg. Érezte, hogy ezen túl mindenütt vele lesz a fia – mindenben, ami szép – szerelmesekre váró parki padon – a tó vizén, hol csónak siklik – s fenn a báránylevelekben. Ha esni fog mert fog, hamarosan – az eső cseppjével is visszatér hozzá. Ha lágy őszi eső mossa az arcát, olyan lesz, mintha a fia simogatná!

Álmodozásából Mihály, az örök realista térítette magához.

– Gyertek! Most elviszlek Olihoz. Este majd értetek jövök. Holnap reggel kapjuk az urnát és estére már otthon leszünk.

Jó volt az Oli meleg otthonában beülni a fotelbe.

– Főztem nektek köménymaglevest – tudom, szeretitek.

Erik az íróasztal mellett ül. Pohár konyakot kér, és úgy tesz, mintha mosolyogna. Moli hálásan visszamosolyog. Ő lát-

ta Eriket a földrengés után sírva átkozódni, mikor Szísz* egyetlen fia, Kobak meghalt. Egyre azt kiabálta: „– Én lettem volna a soros – én, a beteg, az öreg! Nem a tizenhat éves Kobak!”. Moli hálás neki, amiért most nem mond ilyesmit.

– Én nagyon szeretlek benneteket! Megmutatom nektek a legszebb képeslapjaimat és meghallgathatjátok a zenélődobozt is! Van egy bűvös kockám is – erőltet Erik a vidámságot. – Most dolgozom egy rendszeren, amivel ki lehet rakni rajta mind a hat színt egyformára.

– Az lehetetlen, Erik! Egy színt is nagyon nehéz összerakni. De ha ideadod, én megpróbálom. – Moli kezébe veszi a kockát és csavargatni kezdi.

Akarom! Kirakom a piros színt. Sikerülnie kell! Ha most össze tudom szedni az eszemet, ez azt jelenti, hogy ezután is parancsolni tudok magamnak.

Árpád sétálni megy Ildikóval. A máskor szeles, nagyhangú lány most egy órán át járkál vele és hallgat. – Olyan jólesően tud hallgatni – állapítja meg Árpád. Mire visszaérnek, Moli büszkén mutatja a kockát.

– Nézd, kiraktam a piros színt!

Közben este lesz. Mostanában az idő olyan furcsán észrevétlenül múlik.

Mihály visszaviszi őket a szállodába. Moli lenyeletti Árpáddal az altatót. Ahogy egyedül maradnak, a férfi újra szabadjára engedi keserű gondolatait. Molinak már csak egyetlen kívánsága van: aludjon végre és hallgasson, hogy ő nyugodtan beszélgethessen a fiával, akkor is, ha az nem válaszol.

Az ágyak között beépített éjjeliszekrény áll, nem lehet egymás mellé tolni őket. Mikor a férje elalszik, az ágyszivacsot a földre húzza. Odafekszik melléje, és a karjába kapaszkodva próbál aludni egy keveset. – Ami biztos, az biztos!

*Szilágyi Domokos beceneve volt baráti körben

Te most már por és hamu vagy, kisfiam! Isa pur és chomuv vogymuk... de legalább nem esznek meg a kukacok! Azt nem tudtam volna ép ésszel elviselni... De jó lenne aludni és veled álmodni!...

Álomtalan, mély álomba zuhant. Akkor sem ébredt fel, amikor reggel Árpád óvatosan kiszabadította a karját és felkelt.

– Szegény gyermek, hogy félt... és hogy alszik! Nem is csoda. Mégiscsak az ember a legszívósabb állat a világon. Mindent kibír – gondolta mosdás közben. – Majd kérek Dórától egy kávét és felébresztem.

Félóra múlva újra Mihály veszi át a parancsnokságot:

– Gyerünk, gyerekek! Ki kell vennünk az urnát és estére haza kell érni! Sürget az idő.

A kocsiban várták, hogy Mihály kihozza a hamvakat. Fehér alumíniumkupa, olyan, mint sportversenyen az első díj. Csak egy név áll s két dátum: 1960–1979.

Pedig mindig azt mondta, hogy csak hosszú távon tud első lenni, a gyorsasság nem erős oldala. Csak ahol kitartás kell, ott győzhet. Ez elég rövid futam volt!

Az anyja ölbe vette az urnát mint egy csecsemőt, úgy szorította magához. Akkora is volt az egész. Aztán maga elé helyezte az ülésre s azt képzelte, hogy terhes... Árpád időnként elkérte.

– Add, hogy én is fogjam egy kicsit! Ne félj, vigyázok rá! Aztán az asszony kérte vissza újra.

Mihály jó érzéssel felmérte a helyzet teljes abszurd voltát. Ez a nyomorú emberpár ott a hátsó ülésen úgy óvja, becézi azt az élettelen kupát, mintha apró, élő gyermeke lenne. Ahányszor a visszapillantó tükörben meglátta őket, erősebben nyomta a lábát a gázpedálra. Kísérteties sebességgel szlalomoztak egy szénásszekér, egy traktor és egy teherautó között. Dóra megszokta Mihály vezetési iramát, de most ő is elborzadva nézte.

– Misikém! Egy kicsit túl gyorsan vezetsz – kockáztatta meg halkan.

– Ne szólj bele! Tudom én, amit tudok!... – és zavarta a kocsit tovább.

Úgy az út fele táján aztán Árpád rosszul lett. A szívét fájlalta s a bal vállát. Mindannyian egyre gondoltak – szívinfarktus! De senki sem merte kimondani.

Moli gyógyszert adott neki. Tíz perc alatt a roham megszűnt. Mehettek tovább.

Az első kertvendéglőnél Mihály pihenőt parancsolt.

– Gyertek, ennünk kell valamit!

Mikor Moli kiszállt a kocsiból, Árpád rémülten kérdezte:

– Hová tetted?

– Ne félj, beburkoltam a vállkendőmbé. Ott fekszik szépen.

Ettek valamit. Aztán újra csak a kocszi zúgását hallgatták egészen estig.

*Viszlek haza, a temetésedre, fiam. Tudom, hogy te is utál-
tad a temetéseket. De a többieknek is el kell búcsúzniuk tő-
led. Joguk van hozzá. A húgodnak, nagymamádnak, nagy-
apádnak, keresztapádnak, a barátaidnak, a szerelmeidnek
s a mi barátainknak, kik most értünk a lehetetlent is meg-
teszik... Szép temetésed lesz. Majd elénekeljük neked a bó-
bitát. Ott lesz Koncz Zsuzsa hangja, hiszen őt is szeretted.
„– Szél hozott, szél visz el, bolond kérdi, miért visz el”, és
az Omega: „Jöttem búcsút mondani... és Chopin. Hány-
szor húztál erővel a szobádba: – Most tessék leülni! A mo-
sogató várhat! Hozok egy kávét, egy cigarettát és meg-
hallgatjuk... – Ugye, milyen szép Sanyám?!”*

*Nagyon szép, kisfiam! Még egyszer utoljára meghallgat-
juk együtt, mielőtt végleg elválnánk. Azután már csak egye-
dül én hallgatom csendes estéken, ha gyötör utánad a vágy...
Igen, még a zenét is el kell rendeznem! Miki biztosan sze-
rez erősítőt, és felveszi magnóra.*

Az írásos kézimunkákat is ki kell vasalni, a párnát, a terítőt, mit Teréz nénédől kaptál. Arra tartogattuk, hogy ha majd elköltözől tőlünk, az otthon hangulatát vigye Veled, oda, ahová kerülsz. Arra a párnára fektetünk, kisfiam...

Most már jó volna hazaérni, hogy még egy éjszakát a kiságyadban alhass! De itt is alhatsz, az ölemben. Nézd, Sanya elringat! Nem, most nem énekelek neked. Régen, mikor nagyon kicsi voltál, ha énekeltem: „Gyermekem, ó aludj már, nyugszik a sok kismadár, pihen erdő és a rét...” – mire ideértem, te keservesen sírva fakadtál.

Ma sem értem, hogy miért...

*az ember,
hogyha szilárdítani szeretné magát –
letanyáz a drága vigasznál,
mert a vigasz a legnehezebb –*

*És hogy lehet, ó, hogyan is lehet úgy
vigasztalódni, hogy azért ne felejtünk?
hogy el ne fakuljon, de azért – de
azért ne fájjon az emlék!
hogy hulljon a múlt, de ne haljon.
Hogy a fájdalom is csak energiaforrás –
ó – soha más ne legyen!*

Szilági Domokos

7.

A temetés utáni második nap délután Árpád, Moli és Kuki beültek az autóba és elindultak Biharfüredre. Ez olyan hely, ahol négyük közül soha senki sem járt. – Minél kevesebb emléket, hogy elviselhetőbb legyen az élet! – vélték a barátok, mikor útnak indították őket.

Árpád vezetett. Váratlanul összeszedte magát. Éppen idejében, mert Moli ellenállása a nullára csökkent. Lázasan, fej- és torokfájósan gubbasztott az első ülésen. Csodálkozott, hogy Árpád milyen biztosan vezet. Ő nem merne, nem tudna.

Nem félt. Legfeljebb mind a hárman meghalnak. Ennél nagyobb baj nem történhet! A világ pedig úgyis menne tovább

a saját rázós útján. Szemébe süttött a nap. Lehajtotta a napvédőt. A beleillesztett tükörben lopva nézte a lányát.

Érte igazán kár lenne. Erős kicsi emberke. Ha sírni tudna, neki is könnyebb lenne. De csak bámul maga elé mereven, és megpróbál hangosan és oda nem illően vidám lenni. Tiltakozik a gyász ellen. Mikor az urnával hazaértünk, pirosba öltözve várt!... Talán ott fenn a hegyekben, ha magára marad, oldódik benne a feszültség.

Moli agyát eltompította a láz. A temetés mozzanatai foglalkoztatják. Maga előtt látja a hatalmas félkört, mit koszorúk zárnak közre. Mögöttük a sok iskolás lányt. Világoskék blúzos karjuk az egyenruha kontrasztján olyan, mint ezernyi élő gyertyaszál. Állnak órák óta mozdulatlan, hallgatják a muzsikát, Ferenc kedvenc muzsikáját. Nézik a képet a PAX felirat fölött, ahogy magabiztosan mosolyog.

Előtte a kék-fehér ravatal, rajta piros írásos terítő. Azon áll az urna. Két oldalt égnek a gyertyák, és égnek a temető fái rozsdabarnán. Kék az ég és süt a nap. És állnak a lányok, színesen hímzett fehér blúzban és állnak a fiúk fehér ingben. Állnak némán, keményen, könnytelen. Negyedóránként váltják egymást, pontosan, fegyelmezetten. Mintha azt mondanák: – Nézd, Ferenc! Én is a helyedbe állok, és teszem azt, ami szép. Jó és emberséges! Teszem helyetted is. – Néma fogadalom ez az egész szertartás, legalábbis Moli annak érzi.

És jaj! Mennyien vannak, rokonok, barátok, ismerősök és ismeretlenek is. Miért ilyen áron tudja meg az ember, hogy van szeretet és összetartás?

Szinte látja magát az egységes képben, ahogy merev derékkal, egyenesen áll, s Árpád sírva rátámaszkodik. Úgy érzi, megroppan a gerince, de nem lazít. Nagyon büszke a fiára, és azt akarja, hogy ezt az egész világ tudja meg. És nem sír.

– Hiszen megfogadtam neked, fiam, s ha neked fogadtam, akkor meg is kell tartanom!

– *Úristen, milyen energiapazarlás – micsoda energia-pazarlás, azért, hogy megtartsam a látszatot! Az egész temetésen nem is tőled búcsúztam, fiam – de hiszen én tőled már előbb elbúcsúztam. Egész idő alatt csak arra összpontosítottam, hogy egyenesen álljak és ne sírjak. Csak azért sikerült, mert nagyon büszke voltam rád, fiam! Büszke, akkor is, ha nem tűri az Isten. Biztosan a büszkeségemért büntet – hát büntessen!... Akkor se adom fel! Úgy tesz, mint én a konyhában, ha hangya mászik az asztalon. – Hogy jön ahhoz, hogy felküzdje magát a földről és az orrom előtt sétáljon, mutogatva, mire képes – csak a mutatóujjamat nyomom rá – és vége... Jó nagy ujjad van, Úristen! De amíg még élek alatta, addig büszke maradok, s akarom, hogy ezt mindenki tudja! Kevés olyan ember járkal ezen a földön, amilyen az én fiam volt!...*

Hát álltam büszkén és kábán, és hallgattam a zenét.

– *Milyen szép! – mondanád, kisfiam. – Mennyi virág! Soha sem láttam egy helyen még ennyi virágot. – S én magamban helyetted is mondom.*

Aztán búcsúznak tőled. Búcsúzik az iskolád – a sokat szidott és szenvedélyesen szeretett sulid; az egyetem – ahová olyan nagyon kíváncskodtál. Búcsúzik a falu, ahol első lépéseidet megtetted s beszélni megtanultál...

A halkan elmondott búcsúszavakat csak a nagyon közelálló hallják. Kinek is jutott volna eszébe hangosbemondót felszerelni? Pedig szépen búcsúztattak, kisfiam – kár, hogy csak kevesen hallották.

A pap orációhoz szokott hangját már többen megértik. Áldja meg az Isten, akiben hisz. Emberséges ember. Azt hittem, nem is fog beszélni. Árpád azt üzenve neki, jöjjön, tegyesse el a fiát – de az Istenről ne beszéljen! Ha ezt nem tudja megtenni, akkor csak a latin szertartást tartsa meg. Az erőszakról beszélt, amely világjelenség, a veszélyről, amely az

egész emberiséget fenyegeti, és igen – megeskette a jelenlőket, hogy mindent elkövetnek az erőszak megfékezésére...

Hogy milyen rosszul emlékszem a szavaira!... Természetes – akkor már úgy fájt a derekam, azt hittem, leszakad. És a szívem is megbolondult, verte a százhuszat. Nekem az volt a fő gondom, hogy tovább is lábon maradjak.

Aztán egyszer csak vége lett a ceremóniának. Megszólalt a kápolnában a harang. Tuskó a szívére ölelt, kisfiam, és elindult veled az örök szállás felé. Pipec és Deni vitték a terítőt és a párnát s a „titokládokádat” – mit mindig nyitva tartottál, mert tudtad, hogy soha, senki nem nyitja ki.

Most kis jelképes lakat őrzi benne a sok gyerekes kacatot s az utolsó levelet, mit barátnődtől halálod napján kaptál. Ezeket veled temetjük. De a keresztet – azt nem! A kereszt a miénk marad. Örökre a miénk marad a kereszt!...

Gondos, baráti kezek fektettek a párnára, utoljára, fiam! És gyöngéden betakartak írásos terítőbe, földbe, virágba. Senkit nem engedtek hozzád nyúlni. A gyászvitézek, mint felesleges bábuk álltak a sír mellett – a szokatlan helyzetben nem tudták, mihez kezdjenek. A pap mondta a kötelező Miatyánkot, a tömeg vele együtt: „Miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek”. Ezt azért mégsem kellett volna mondania! Apád is nemet intett a fejével, én is. Szorítottuk egymás kezét. De a Miatyánkot háromszor mondják, az utolsót már én is velük mondom, úgy, ahogy érzem, ahogy gondolom:

– Mi atyánk, ki hiányzol a mennyekből, átkozott legyen a te neved, ha ilyen a te országod és ez a te akaratom, miképpen a világegyetemben, azonképpen itt a földön is! Mindennapi kenyerünket méreggé változtattad, és nincs szükségünk a bocsánatra, mert minden vétkünket levezekeltük már! Miképpen mi sem bocsátunk meg az ellenünk ekkorát vétkezőknek! És hagyj meg minket az igazságtevés kísérté-

sében, mert ennél nagyobb gonoszságot úgyse szabadíthatnál már ránk! Így van!...

Szóltak, adjunk helyet a koszorúknak. Elindultunk hát, a koszorúsor mentén, egyre távolodva a sírtól. Furcsa vágy támadt bennem, hogy minden koszorút hozó gyermeket megsimogassak – hiszen mindenki olyan drága valakinek, mint nekem a fiam és a lányom.

„– Legyen erős, drága! – legyen erős, drága!” – kiabáltak az asszonyok jobbról és balról, zokogástól elfúló hangon. Ez volt az utolsó csepp a pohárban – hát mit akarnak még tőlem? Hogy lehetnék ennél is erősebb, mit képzelnek?!

Önkéntelen tört ki belőlem a felháborodás: – Maguk legyenek erősek! Én erős vagyok! Ahogy kimondtam, azonnal tudtam, hogy nem kellett volna... de már késő volt. Szégyelltem magam.

Az üres ravatal mellett még szólt a zene, a napfényes Chopin-muzsika. Körben már alkonyodott. Erőm elhagyott. Leültem a padra és hallgattam – hallgattam a zenét. Nem tudom, mennyit ülhettem ott. Aztán jött valaki, és mondta, hogy Árpádot és Kukit már hazavitték. – Nekem is menem kell! Megfázol. Hűvös van itt. Gyere, elviszlek! – Igaza lett. Alaposan meghültem. Annyi baj legyen! Ferenc már nem fázik!

– Kukikám! Adj, kérlek, egy Sirenont! Nagyon fáj a fejem!

Lassan este lett. Már a hegyvidéken jártak. A tarka őszi tájat fenyők örökzöldje váltotta fel. Hallgattak. Ki-ki a saját keserűségével volt elfoglalva. Minek ezt kimondani?

Az autó kettős sebességben biztonságosan nyelte a távolságot. Megígérték a barátaiknak, hogy a serpentineken csak kettősben mennek. A fénycsóva hol jobb, hol bal oldalon csapódott be – mint arany fésű a fák hajába. Hirtelen az út jobb oldalán egy emberi alakra vetődött. Félméternyire benn állt az úton, ferdén a fény felé fordulva. Bal lába előbb, a jobb hát-

rább. Intett, hogy vinnék el. Árpád dühösen dudált, balra húzott és rátaposott a gázra. Az autó bölgve megugrott.

– Láttad? – kérdezte.

– Mit láttam volna? A srácot? Persze, hogy láttam.

– Nem. Azt, hogy hogyan állt! A bal lába elől, a jobb hát-rább. Ha nem húzok balra, ugyanúgy a bal lábszárát éri az ütés, mint Ferencnek is.

– Hallgass! – kiáltott fel Moli, szinte hisztériásan. – Hallgass, kérlek, nem bírom! Az én tűróképességemnek is van határa! Rosszul vagyok, érted? Rosszul vagyok, és oda akarok érni végre valahová és ágyba akarok feküdni! – sírva fakadt, és nem mondta tovább, hogy meg akarok halni! – csak sírt hüppögve, mint egy kisgyermek.

Árpád félrehúzott és megállt. – Molikám! Te tényleg beteg vagy. Na, gyere, sírjál, sírjál, kedvesem... gyere, bújj ide és sírjál! Nemsokára odaérünk, akkor ágyba fektetjük Sanyát – ugye, Kukikám? Majd főzök egy jó forró teát. Kérsz teát?

– Kérek! – szípogetta Moli.

– Na ugye, mondom, hogy beteg?

– Ha teát kér, akkor biztosan – kontrázik rá Kuki is.

– Ne csúfolódjatok! Ha még sokat piszkáltok, nem kell a tea.

Ez a kis ugratás észhez térítette. Kifújta az orrát. – Ne haragudj, szívem – kérlelte Árpádot –, tudom, milyen nehéz lehet most vezetni. Jobban vagyok, mehetünk tovább.

Egy hétig laktak a csendes, kényelmes szállodai szobában, egy fenyőerdő közepén. Együtt és mégis külön-külön. Nehezükre esett beszélgetni.

Árpád hosszú túrákra ment a hegyekbe. Gyötörte testét a meredek kapaszkodókon – hátha úgy könnyebb, nem gondolni semmire. De egyre visszatért agyába az önvád.

– *Igen, fiam. Ne hazudjunk, Kukit jobban szerettem! Nem is így igaz, mégsem, hiszen téged is ugyanúgy szerettelek! Csak Kukival jobban megértettük egymást. Ha arra gon-*

doltam, hogy egyszer öreg leszek és tehetetlen, úgy képzeltem, hogy akkor Kukihoz mennék. Azt kevésbé éreztem megálázónak. Hát ez az én nagy vétkem, fiam! Ha tudnád, mennyire szenvedek miatta! Az, hogy szigorú voltam hozzád, nem bánt. Az úgy volt helyes. De miért gondoltam, hogy inkább Kukihoz mennék, ha öreg leszek? Miért nem tudtam megmutatni neked, hogy mennyire szeretlek? Miért?

Moli csak a közeli sétányokon járkált. A Csoda-forrásig és vissza. Látott egy tövestől kifordított fenyőt, égnek meredő gyökerekkel. A gyökérágak közé hordott kevéske földből apró, görbe fenyők kapaszkodtak a fény felé – sápadtan és cse-nevészen. Semmi reményük arra, hogy valaha fa legyen belőlük. Mégis léteznek!... Egy emberforma görcsös gyökeret hozszasz türelemjátékkal letört és magával vitt.

Ferenc ezt lecsiszolná és szobadíszot készítené belőle... De így, eredeti formájában is szép lesz – emlékeztető arra, hogy az élet, ha céltalanul is, de győzedelmeskedik – vagy legalábbis megpróbálja az újrakezdést.

Kuki állandó készenlétben leste szülei hangulatváltozásait. Most először volt úgy, hogy neki kellett vigyáznia rájuk. Átérezte ennek teljes felelősségét. Féltette az apját, hogy lezuhan valamelyik kiránduláson, és megkönnyebbülve sóhajtott fel, ha visszatérni látta. Szerette volna jókedvűnek látni őket, de természetes vidámságra az ő erejéből sem tellett. Éjszákánként azt álmodta, hogy Ferenc viszi magával. Kétségbeesetten kiáltott fel:

– Hagyj békén! Érted? Hagyj békén! Eressz! – arra ébredt, hogy kiverte a hideg verejték.

Mi ez? Lehet, hogy félek a haláltól? S miért ne? Hiszen ugyanez velem is megtörténhetett volna! Én még semmit sem tudok felmutatni az életemből. Még csak nem is voltam igazán szerelmes... Nem akarok meghalni! Élni szeretnék és boldog lenni! Igen, boldog szeretnék és boldog akarok len-

ni! És boldog is leszek! S te, Ferenc, ezért nem haragudhatsz! Nekem is megvan a saját életem. Ugye, nem bánt, hogy boldog akarok lenni? Hiszen te szeretted engem!...

Odabújt az anyjához, átölelte a nyakát.

– Mi baj, kis Bogár? Nem tudsz aludni?

– De tudok, csak arra gondoltam, hogy velem most már mi lesz? Örökre vénlány maradok?

– Kis csacsim! Gyere, aludjál! Amikor te jónak látod, férjhez mész, miért maradnál vénlány?

– És ha az nagyon messze lesz?

– Ha igazán nagyon szeretsz valakit, majd megmondod Sanyának. A szeretet fontosabb, mint a papír. Na, gyere, aludj szépen!

– Senkinek sincs ilyen jó édesanyja, mint nekem! – felelte hálásan Kuki. Nyugodt, mély álomba merült.

Moli ébren feküdt kettőjük között.

– *Lám, ennek a lánynak is vannak problémái, csak mindig megoldotta egyedül. Lehet, hogy mégis szüksége van rám?*

Kibámult az ablakon. Az erkély előtti fenyőfát lassan ringatta a szél. Elkoppant a szeme. Azt álmodta, hogy Ferenc robog a szobába.

– *Hát mégis megvagy, kisfiam?*

– *Persze, hogy megvagyok! Egy vacak kis karcolás az egész. Mondtam azoknak a hülyéknek, hogy vigyenek be a kórházba! A sebészek majd összefoltozzák.*

Felriadt. Egy pillanatig szinte boldog volt – hiszen látta Ferencet, még ha álmában is. Aztán tisztán tudta már, hogy mi a valóság. Csendben folytak a könnyei – most szabad volt, nem látta senki!

Az egész napi tétlenség elképzelhetetlen volt mindhármuk számára. Még soha ennyi szabadidejük nem volt. Nem tudtak vele mit kezdeni. Ha ül az ember és semmit sem csinál, óhatatlanul többet gondolkodik – ezt most egyikük sem kí-

vánta. Így hát megszállottan kézimunkáztak. Kuki megkötött magának egy szoknyát, Moli két kis ruhát az unokahúgának. Árpád Rejtő Jenőt olvasott nekik hangosan. De a kötni- és olvasnivaló is elfogyott. Az idő megölte kedélyüket, mint ködszítálás kint a fákat.

– Mi lenne, ha két nappal előbb hazamennénk? – kockáztatta meg Moli.

– Semmi. Miért ne mennénk? Nem vagyunk idekötve. Útközben, ha úgy tetszik, még megállhatunk valahol.

– Hát akkor csomagolok! Otthon millió elintézetlen munka vár, s itt ülünk hiába.

Amilyen menekülésszerűen mentek el hazulról, most éppen olyan jólesett visszatérni.

– Át kell olvasnom a táviratokat, az újsághirdetéseket, fel kell adnom a gyászjelentéseket – tervezte az úton Moli –, és át kell nézнем Ferenc valamennyi papírját. Az ember sohasem tudja, nem bukkan-e valamire, aminek hasznát veszi a nyomozás.

– Te nagyon kemény ember vagy, ha ezt meg tudod csinálni – felelte Árpád –, de olyankor csináld, kérlek, amikor én nem látom! Képtelen vagyok... Ne haragudj!

– Előbb vagy utóbb ezt is meg kell csinálni. Így az embernek legalább van egy olyan hamis illúziója, hogy tesz valamit.

– Nekem ezt nem kell magyarázni, én ezt tudom. Csak ne lássam! Érted?!

– Értem – zárta le Moli a vitát, s közben arra gondolt, hogy az egész csak szélmalomharc a feledés ellen. Százával küld majd szét gyászjelentéseket – ott porosodnak egy fiókban nagytakarításig. Akkor kézbe veszi valaki, belepillant, legjobb esetben azt mondja: – Szegény Ferenc! – egy percre ráemlékezik. Aztán a szeméttbe dobja, vagy újra elteszi – következő nagytakarításig.

És mégis el kell küldenem!

Főleg Ferenc papírai izgatják. Soha nem kutatott a gyermekek holmijában. Így mindig elhitette magával, hogy azok őszinték hozzá és mindent elmondanak. – *Vajon így van? – majd most kiderül* – és kívánta, hogy így legyen. – *Nem hiányzik az embernek még egy csalódás is – különösen most nem.*

Alig várta másnap, hogy egyedül maradjon. Éppen hozzákezdett volna a papírok rendezéséhez, amikor csengetett a telefon.

– Halló!

– Halló, Moli! Én vagyok, Anyu. Ne haragudj, fiam, de a szomszédasszony nagyon rosszul van, és sehol nem találnak orvost. Ha tudsz, kérlek, gyere el!

Moli rövid hallgatás után válaszol. – Jól van, jövök! – Abban a hallgatásban benne volt: – Hát nekem még gyászolni se lehet?! Nekem még a fiam holmiját rendezni sem lehet? Nekem? – igen, nekem nem lehet! – hát akkor: – Jól van, eljövök!

Fogta a vérnyomásmérőt, autóba ült.

Az öregasszonynak kettőszázhetven a vérnyomása. Volt már egy-két agyvérzése. Teljesen zavart, fél oldala béna, 76 éves.

– Itt vannak a gyógyszerei – tessék megnézni, doktornő!

– Van itt minden! – Furosemid, Dopegyt, DH Ergoptoxin. Adják be! Vért kell vennem tőle. Megyek kifőzőm a fecskendőt... Az körülbelül egy óra, aztán visszajövök.

Mire visszaérkezett, az öregasszony a gyógyszerek hatására valamelyest magához tért. Ránézett a talpig feketében mellette álló Molira, és ép oldali kezének mutatóujját vádlón ráemelve megkérdezte: – Ki ez az asszony? Ki ez az asszony? Ki ez az asszony? – talán az agyvérzés miatt mindent háromszor mondott, kérdezett.

– A doktornő.

– Ez nem a doktornő! Ez nem a doktornő! Ez nem a doktornő!

– Nem a kerületi doktornő, azt nem találtuk meg – taglalta kiabálva a fiatalasszony, hogy a nagyothalló beteg megértse –, ez egy másik doktornő!

A beteg egyre gyanakvóbban nézte Molit. – Honnan találtatok? Honnan találtatok? Honnan találtatok?

Moli érezte, hogy megzavarodik ettől a háromszoros kérdészködéstől.

– A házban valakinek az ismerőse.

– Maradjon, kérem, nyugodtan, injekciót kell adnom magának! – próbálta csitítani Moli. Hogy vért vesz, azt úgymint hiába magyarázná. – Adjanak, kérem, egy nejlont! – ide, a karja alá, úgy! Most hozzanak egy mosdótálat!

Gyorsan lekötötte a felkart egy gumicsővel. Gépiesen dolgozott, mint egy jól beprogramozott masina. De a beteg egyre csak gyanakodva nézte, s mintegy önmagától halkán tovább kérdezett...

– Ki ez az asszony! Ki ez az asszony? Ki ez az asszony?

– Kérem! – maradjon nyugodtan! – most mindjárt meg kell szúrnom.

De az öregasszony, mintha nem is hozzá beszélnének, tovább folytatja önmagával a diskurzust: – De hiszen ez a szomszédasszony menyje! Az doktor... De hiszen...

Moli hátraszól a fiatalasszonynak: – Kérem a szeszes vatát! – letörli a karját, tapintja a vénát – mint egy értelmes gép.

– De hiszen ez annak a drága, szép szőke gyermeknek az édesanyja, akit eltemettek! Úristen! – hirtelen dobálni kezdi elevenen maradt végtagjait. – Úristen! Ez annak a drága, szép szőke gyermeknek az édesanyja! Ez annak a drága, szép szőke gyermeknek az édesanyja!

Molinak úgy tűnt, csak kevés hiányzik, hogy az ő agyában is megpattanjon valami. – Ez az izgalom végzetes lehet

ennek a szerencsétlen asszonynak – nagyon hamar le kell azt a vért eresztetni, és... Kérem, maradjon nyugodtan! – szólt rá erőlyesen. – Nekem nincs semmiféle fiam! Nekem nincs fiam! Érti? Nekem nincs fiam!... Nekem nincs fiam!...

Észre se vette, hogy ő is kezd mindent háromszor mondani. Pedig magában is háromszor mondott már mindent:

– Vénát kell találnom! Vénát kell találnom! Vénát kell találnom!

Mikor már sugárban ömlött a fekete vér, kissé megnyugodott. Az öregasszony még akkor is azt hajtogatta sírva:

– Annak a drága, szép szőke gyermeknek az édesanyja...

Hát megtagadtalak, fiam... Látod? Máris megtagadtalak!

Mire mindent befejezett, úgy érezte magát, mint ki nehéz betegség után újratanul járni. Sápadt volt s bizonytalan. A tűk kocogtak a steril dobozban, ahogy vitte. – Milyen szerencse, hogy vénát találtam! – állapította meg, és menekült ki a szobából, ki a házból! Ki a szabadba!

Még jó ideig nem mert a kormány mellé ülni. Elszívott két cigarettát, aztán hazament. Szerencsére még senki nem volt otthon. Kisírhatta magát, bevehette a nyugtatót, s mire az övéi hazaértek, már mosolyogni is tudott. De a papírok rendezése másnapra maradt.

Az első döbbenet az volt, hogy tulajdonképpen nincs mit rendezni. A látszólagos felfordulásban minden rendszerezve állt – nejlontasakokban az ágy alatt – mert máshol nem volt hely.

– Levelek – összekötve és csoportosítva –, külön a fényképek. Egy borítékban Kobak és Fábián gyászjelentése.

Milyen furcsa, ahogy Ferenc ezt a saját holmija közé tette.

Egy külön tasakban a cikkei, melyeket rövid élete alatt írt; az egyetlen – első és utolsó – tudományos dolgozata, melyben az emberi teljesítőképesség határait keresi.

Nézz meg bennünket, fiam! Látod? Ez is teljesítmény.

Aztán apróka naptár, és még két másik notesz egy zacskóban. Emlékezett, hogy a naptárt karácsonyi ajándékba tőle kapta. Az első oldalon ez áll: „Ma megint ittam. Apám azt mondta, ciróvizet kapok. A síromra majd ráírják: – Élt 40 évet – de jól!”

Hiszen, ha annyit élhettél volna – az istenit ennek a ke-serves világnak! Hogy hány részeges disznó tölti a fél éle-tét a sáncban – csak én hányat ismerek! –, azoknak nem lesz soha semmi bajuk.

A másik két notesz az egyetlen meglepetés.

Ferenc soha nem mondta, hogy verseket ír. Nem tartotta fontosnak – vagy talán szégyellte? Nem is dolgozott rajtuk különösebben. Látszik a formájukon, hogy első megfogal-mazásai csak pillanatnyi hangulatainak.

Mennyi forró indulat! Mennyi útkeresés! És közben való-ban szép – igazi versek!

„1977. III .4.

Robaj, por, borzalom,

Fél-élet, halál, dübörgő fájdalom!

Könnyező arcok. Halálbirodalom.

Én, ki máshol vagyok, kell éljek! Még bírom.

Ember – Jó!

Ember – Tett!

Ember – Élet!

Ember, mindent túl kell élned!”

Honnan tudtad te ezt, gyermekfejjel, kisfiam?

„Ha már csak álom lesz

Forró magány éjszakáján emlék –

Bocsáss meg! – s hidd el,
Szeretnék olyan lenni,
Mint az általánosan
Normálisnak
Elfogadott
Férfi!
(fiú? – Nem!)”

„Minden levelet és minden virágot
Az aranygyapjút, az egész világot,
A zümmögő legyet,
A bicegő verebet,
A napfényben – mint
mozisugárban – szökdöső port,
Az első epret, apró vadgesztenyét,
Az első cseresznyét,
Már nem is szőke hajamat,
Az orrom alatti koszt –
a bajuszomat,
Az ételem s az ágyamat
(én aludnék a földön is),
A szememet,
A hangomat.
A hango
A hang
A han
A ha
A h
ADNÁM NEKED!

Kérem érted cserébe az általad elfogadott magamat – s a végtelenség határáig nekem ajándékozott MAGADAT!”

„Megittam egy nagy konyakot.
A Hemingway-féle módszer használt.
Szünet...

Melleid olyanok, mint a hegyek.
Felhőkkel
Öllelek,
Felhőkkel
csókollak

Holnap kezdhethetjük újra
olyan tisztán, mint te vagy – s amilyen én nem vagyok –
ott, ahol abbahagytuk a tegnapot.”

„Forró, nedves tűzbarlang
Ragyogó – fehér gyémánt kavicsok.
Én talán már nem is vagyok...”

Tán a Bolygó is elpusztult már!
Csak ez az első,
Csak ez a csók,
Csak ez ragyog!”

„Az igaz szerelem...

Szerelemre nincs meghatározás!
Az igazra... Talán kapok...
Igaz szerelemnek nevezzük az olyan érzelmi kapcsolatot,
Mely maga-maga életre kel s saját céljául tűzi ki:
„Együtt élni”
„Gyereket akarni”
„Azt felnevelni”
„Közösen az Emberért

(bár nem érdemli meg)
Jót, valami nagy jót tenni”

A szerelemnek 0,0000000000001
százalékából lesz ilyesmi
de akarni kell hinni...
Úgy a miénk az a 0,0000000000001%
Hát valami ilyesmi...”

„Gyönyörű tavasz van
Fény.
Add, hogy újjá szülessék
Én –
Te benned áldott leány!

Testemből testében gyermekem,
Testemből testéből gyermekünk –
Ne kínozd meg
Őt!”

*Hogy meg voltál ijedve, akkor, fiam! A konyhába hívtál.
– Mondani szeretnék valami fontosat.
Én éppen siettem valahová. – Mondjad gyorsan, az ég
áldjon meg! Nem látod, hogy dolgozom van?
– Nem tudom gyorsan mondani!
– Hát akkor mondjad lassan, csak mondjad már!
– Egy kicsit tessék türelemmel lenni hozzám – könnyörög-
tél –, Sanyám! Nagy baj van! Azt hiszem, Mira terhes ma-
radt. Most mi lesz?*

*Én azt hittem, elájulok. Egy hónappal a felvételi előtt –
csak ez hiányzott! Szidtalak, mint a bokrot: – Mi legyen?
Gyermek lesz! S te elmész dolgozni és eltartod. Arra számí-
tottál, hogy más viseli gondját s te éled világotat? Vagy ar-*

ra, hogy az anyád orvos, majd elrakja? Hát nem? Az első terhességmegszakítás után huszonöt százalékos a sterilitásveszély – de te ezt éppen olyan jól tudod, mint én. Mit képzelsz? A lelkemre veszem, hogy annak a lánynak soha se legyen többet gyermeke? A felvilágosult ifjúság! Mintha nem tudnád, hogyan lehet védekezni. Előbb kellett volna felébredni, fiam! Mért nem szóltál? – Anyám, szerezz antibébi tablettát!...

– Én azt hittem, hogy.... – kezdted, és sírva fakadtál.

– Mit hittél? Hogy ti kivételek vagytok, hogy veletek ez nem történhet meg?

– Tessék megérteni, hogy ez az első igazi szexuális kapcsolat az életemben! A többi undorító, kiábrándító kapkodás... Nem tehetek róla, hogy nem vagyok olyan tapasztalt, mint az apám!

Megsajnálalak, fiam – de magamat, magunkat még jobban sajnáltam. Nem ilyen jövőt álmodtam neked! Most az első lányt, ki könnyen lefeküdt veled, feleségül veszed, s cipeled egy életen át, akár való hozzád, akár nem. Jóformán nem is ismerem...

– Rendben van! Apádnak egyelőre nem szólok. Holnap hozd fel Mirát, hogy megvizsgáljam! Majd meglátjuk.

Akkor arra gondoltam, hogy ha nem nagy a terhesség, talán egy Follikulin injekció még segít...

Aztán másnap megjöttél az iruló-piruló kislánnyal. Szép volt, fiatal, tiszta, kedves – nagyon szép!

– Nincs már semmi baj, Emese néni! Csak nagyon megijedtünk. Ne tessék haragudni rám, én nagyon szeretem Ferencet!....

Nagy kő esett le a szívemről. – Remélem, ez jó lecke volt mindkettőtöknek! – mondtam szigorúan, de magamban elismertem: – Ha én fű lennék – bizony én is megpróbáltam volna levenni a lábáról. „A templomban is feláll az ember

farka tőle!” – mondaná Árpád, ha látná – kajánkodtam tovább, mikor már az ajtón kívül voltak.

Most mit nem adnék azért, ha nem csak két ijedt gyermek képzelgése lett volna az egész – ha valóban újjászülethetnél, kisfiam! – ha a karomban tarthatnám a gyermekedet! Soha el nem engedném a kezét!...

Egyetlen nap, egyetlen halál mennyire a feje tetejére állítja az értékviszonyokat. Ami akkor szerencsétlenségszám-ba ment, ma vigasztalás lehetne...

De nincs vigasztalás! Nincs ki segítsen rajtunk! – se Isten, se Felhő – ahogy te nevezted.

„Magánima
Felhő, segíts nekem! –
Adj:
Erőt – tanulni,
Türelmet – kívánni,
Kitartást – kibírni.
Egy lányt szeretni.
Gyermekeket – nevelni.
Segíts nekem
Bölcsen meghalni!”

Rosszul imádkoztál, kisfiam.

Mintha bizony létezne bölcs halál, értelmes és botor halál! Az ember annyi mindent kitalál: hősi halál, mártírhálál – pedig csak arról van szó, hogy ha nincs más választás – hát meghalunk!

Mégis, van aki azáltal marad meg, hogy vállalja a megölését. Ezek a hősök, a mártírok, a krisztusok. És igen – van az önkéntes halál – tiltakozásul a mások, a világ embertelensége ellen. Ezek halála után marad egy kis lelkiismeret-furdalás azokban, akik a halálért felelősek. De ezt

senki nem vallja be. Inkább bebizonyítja, hogy a haló már rég gyógyíthatatlan testi vagy lelki betegségben szenvedett – azért lett öngyilkos. Ott van példának József Attila, Majakovszkij, Szisz.

Aztán ott vannak a többiek – a sokak. Akik élnek, hogy éljenek, s meghalnak a megmaradás legkisebb reménye nélkül. Tudomásul veszik, hogy meg kell halni – épp úgy, mint a tényt, hogy megszülettek. Ebben sokat segít az öregség, összes nyavalyáival. A halál csak a szenvedés végét jelenti: a család szenvedésének végét. Mert az öregség néha úgy elhülyít, hogy ez ember fel sem fogja, mekkora teher másoknak. Talán ez az egyedüli bölcs halál, fiam.

De a tragikus halál a legértelmetlenebb valamennyi halálnem között. Mikor az hal meg, aki egészséges, jól él, és akit, mint téged – sokan szeretnek.

Az volna az ideális, ha magunk választhatnánk meg a halálunk időpontját. De ez csak kevés embernek adatott, s ki dönten mer, gyávának tartjuk. Jogosan, mert élni nehezebb. S úgy tenni, mintha minden jó lenne, még nehezebb. Pedig muszáj! Mert valaki kopog.

– Gondoltam, benézek, lássam mit csináltok. Árpád hol van?

Úgy a tizedik látogatónál már tudta, hogy pontosan beütemezett program szerint jönnek a barátok – gondosan vigyázva arra, hogy sohase legyenek sokáig egyedül. Esténként addig ültek a karosszékekben, míg nyilvánvalóan látszott, hogy a háziak esnek le a lábukról a fáradtságtól. Akkor hazamentek.

Mindennapi sok munkájuk mellett igazi áldozat volt tőlük, amit heteken át tettek. Még ha valami szívverítőt hallhattak volna – de mindig résen kellett állniuk, nehogy rossz vágányra terelődjön a szó. Volt már olyan is közöttük, aki tizedszer hallgatta végig Árpád tengeri útjának tervét, s minden alkalommal újfent lelkesedett érte.

Molit eleinte idegesítette, hogy nem tud egyvőgben a fia dolgaival törődni – de lassan ráébredt, hogy a barátoknak igazuk van. Nem lehet szünet nélkül szenvedni – akkor sem, ha az pillanatnyilag jólesik.

Így hát apránként nézegette a holmit. A mély benyomások, az emlékek eloszlottak. Minden napra jutott valami.

Egyik nap a gyerekkori papírjai között talált egy rajzot. Kis hal, horogra akad és megsérül. Vöröskeresztes halak hordágyon a kórházba szállítják, injekciót kap és bekötik a fejét. Aztán hassal felfelé fordul. A parton ösvény vezet egy füstölő kéményű házhoz – egészen olyan, mint egy krematórium – és másik ösvény a háztól egy apróka halomhoz, rajta a kereszt.

Mikor ezt rajzolta, úgy kilenc-tíz éves lehetett. Már akkor az élet-halál problémája foglalkoztatta. És nem szeretett halászni. Árpádot bántotta is a dolog, hogy soha nem megy vele – pedig ő csak ölni nem szeretett – még halat se.

Legjobban az a nőnap köszöntő verte fejbe, amin gyerekes, bizonytalan betűkkel az állt... „Drága jó Édesanyám! Ígérem, hogy mindig szófogadó, jó gyermeked leszek. Úgy fogok élni és dolgozni, hogy mindig csak örömed teljen bennem.”

Hogy tudott örülni most a csonka kovácsoltvas gyertyatartónak, pedig tavaly majdnem kidobta – ez is a fia keze munkája.

A különválogatott füzetek között van egy kemény táblájú. Első oldalán ez áll: „Ifjú ... Ferenc naplója, melyet ő megkezd anno 1973. szeptember 5-én.

Fontos és pontos személyi adataim: 1960. augusztus 2-án születtem, Marosvásárhelyen. Temesvár mostani lakhelyem. Amikor e naplót kezdtem, egy hónapja és három napja vagyok már tizenhárom éves. A temesvári 2-es számú tannyelvű líceum VII. osztályos vagyok. 97-es karszámmal. Címem...

Kérném azt a személyt, aki a naplót megtalálja (melyet esetleg elvesztenék), juttassa el erre a címre!

Eredeti írás:..... Ferenc.”

Ez a precizitás volt jellemző rá – mindig és mindenben. Amikor szórszálhasogató aprólékossággal kérdezett, sokszor dühös voltam rá. De soha sem nyugodott meg, amíg mindent tökéletesen meg nem értett. – Én mindent tudni akarok! – mondta. – Azt feleltem: – Mindent nem tudhatsz, kisfiam.

A naplónak kinevezett füzet többi oldalán fizika- és kémiagyakorlatok százai és dolgozatvázlatok. Az egészben két személyes vonatkozású bejegyzés:

„Te lány, ki vagy, ki vársz s kit várok

Te lány, ki szeretsz s kit szeretek

Mondd azt: – Mindig segíték!”

Alatta más írással a válasz: „Mondom: mindig segíték!” Aztán az utolsó lapokon egy végső fohász – angolul: „Én édes jó Istenem! Segíts meg engem, én neked jó embered vagyok! Ha csak egy kicsit szeretsz, meghallgatod a fohászat.” Alatta egy ferde felirat nyíllal: „Én téged nagyon-nagyon szeretlek! OK? – OK!”

Hát kiegyeztél magadban az Úristennel, fiam. S mert te akkor csak a vizsgára gondoltál – azt is mondhatnám – nem csapott be. Csak úgy, mint a céda asszony, kire nem lehet rábizonyítani a házasságtörést.

A munkakönyved! Milyen keserves kínládással keltél fel minden reggel öt órakor! De nem panaszkodtál, csak ebéd után úgy estél az ágyba, mint egy darab fa. De attól kezdve sohasem mondtad, hogy tanulni nehéz.

S a CEC-könyved... Benne a pénz, mit keresztapádtól kaptál motorbicikli-alapnak – s az első fizetés... Már ami megmaradt belőle. Mert megfizettettem veled a pizsamát, amit szétvágtdál – s az íróasztallámpát, mit dühösen úgy letettél, hogy darabokra ment a talpa. – „Kifizettem minden marhaságomat. – Tiszta vagyok!” – írod a naplódban. Vajon, ha tudom, mi vár rád, akkor is megfizettettem? Azt hiszem,

akkor sem tehettem másképp! Az élet nagy adókövetelő, fiam! Meg kell szokni idejében! Majd a keresztfiadra íratjuk ezt a pénzt. Úgysem viselheted gondját...

Lassan minden álmod, vágyad, diplomád, aranyérmed és bajnoki trikód egy nagy dobozba kerül a Kányádi-kötettel együtt, mit utoljára olvastál – s az egyetlen magnófelvétellel, mi hangodat őrzí.

Ruháidat odaadjuk barátainak. A tárgyak tárgyak, nem ereklyék! – mondja Kuki. Arra valók, hogy használják!

Venci hálásan mondja: „Viszem a Birka cipőjét.” A szobád fala – mit lefényképeztettünk olyannak, amilyennek te megkomponáltad – lassan lekopaszodik. Csak az a portré marad rajta, melyen olyan komoly és szomorú gyermeknek látott a rajztanárod.

Az ágyaddal szemben, a falon, az Omega-idézet a Kuki írásával:

*„Jöttem búcsút mondani,
Jóbarát.
Szíved, hallom nem dobog,
Vége hát!
Itt a fák virágban állnak,
Az élet megy tovább...
Nyárra már felettéd zöldell,
Belőled hajt az ág.
Néha kérdik – hol maradsz?
Elmentél.
Pillád nyugvó sátorán
Szemfedél.
itt a fák virágban állnak
Az élet megy tovább...”*

Az ágy melletti szekrénykeden egy gyertya a temetőből, mi épen maradt: a fényképed és egy csokor virág.

Az ágyadban nem alszik senki, csak én ülök rá néha, egy cigarettára gyújtva, ha az élet nagyon fáj.

Már három hete, hogy nem vagy közöttünk, fiam! Sírodon a koszorúk lassan elhervadnak, s anyádnak, apádnak dolgozni kell menni.

A kórházban ott a sok súlyos beteg, és nincs ki altasson. Illancson halnak a vénasszonyok, akiknek a sorsa mindig úgy érdekelt.

Az élők önzők és türelmetlenek, fiam!...

*Vállalja gyöngé vállad
amit vállam elvállal?
Nem szabad szövetekezz...
halál ellen – halállal.*

Szilágyi Domokos

8.

Berreg a csergőóra. Moli dühösen nyomkodja a gombját.

– Ébredj, szívem, reggel van!

Árpád készségesen válaszol: – Igen, igen. Kelek már!

Felül, fejét a falnak támasztja. Kábult agyának jólesik a fal hidege. – Megint egy új nap! Ezt is el kell viselni a többi után – gondolja. – Azelőtt olyan jó volt felébredni – tudni, hogy kezdődik megint egy nap, egy értelmes élet új napja – vár a munkám – az öröm, hogy élek... Most? Most is fel kell kelni, úgy kell tenni, mintha élnék – mosdani kell, borotválkozni, dolgozni menni – másokat vigasztalni, jó kedvet mutatni...

– Visszaalszol, Bogár!

– Nem! Nem alszom vissza már. Nézd, ki is keltem az ágyból! Megyek a fürdőbe.

Moli ilyenkor még aludni szokott egy kicsit. Az esti altatótól kábán, nehezen tért magához. De ma, ahogy felébredt, rögtön eszébe jutott, hogy milyen nap van.

Az éjjel két órakor, mikor lefeküdtem – akkor is csak ez járt az agyamban – most húsz éve már egy órája megszületett a fiam! Istenem, milyen boldog voltam akkor! Milyen boldogok voltunk! Előd felesége két órával előttem szült – fiút!

Apádat addig nem érdekelte, hogy mi leszel – fiú-e vagy lány –, habár már akkor Ferencnek hívtunk, amikor még a világon se voltál. De akkor elkezdte szívni az agyamat:

„– De nekem fiú kell! Érted?” – Nem akart alább maradni... Én akkor azt feleltem: – Nem bánom azt se, ha macskakölyök lesz, csak meglegyen! Milyen jó volt, amikor megszülettél, kisfiam! Milyen gyerekesen vigyáztam arra, hogy ne kiabáljak. Előző nap is – míg szülési fájdalmak közt az államvizsga-dolgozatot felolvastam – minden gondom az volt, hogy a tanár ne vegye észre rajtam a fájdalmakat... Most is ez a legfontosabb ténykedésem, fiam. Itt vannak a barátaid, kirándulni készülnek. Ne vegye észre senki, hogy ma a születésnapod van...

Apád és Előd alig várták, hogy hajnalodjon és kinyissanak a kocsmák. Mentek, inni egy pohárákával, annak öröme, hogy fiuk született. Azóta már Előd is régen elporladt, szegény. De a fia, a tejtestvéred – az él. A fia él!

Aztán bevettem még egy adag altatót – holnap dolgozni kell, ha nem alszom semmit, képtelen vagyok...

Azt hittem, ha számolok, talán elalszom 1, 2, 3... 19, 20. Húsz éve, most húszéves lehetnél, kisfiam! De nekem már soha többé nem lesz fiam! Már késő – én már a kétszer húszon is túljutottam. Árpádnak pedig még lehetne. Mondtam neki, váljunk el – én szívesen megteszem. De nem akarja. Szíve-

sen? Hát nem éppen szívesen – miért hazudjak? De megtenném! Meg tudnám tenni, érte. És nem gyűlölném azt az aszsonyt, aki fiút tud ajándékozni neki... De akárhogy is lenne, az már nem te lennél, kisfiam. Drága, egyetlen kisfiam!...

Igen, ma születésnapod van. A Huszadik. Vajon hány éven át kell számolnom?

Árpád zuhanyozik. Mielőtt elmennék, főzök kávét a gyermekeknek. Hányan is vannak? Heten. Két adag elég lesz.

Cseng a telefon. – Vajon ki lehet ilyen korán?

– Halló! Tessék.

– Szervusz, Lenke vagyok. Ne haragudj – de csak ilyen korán van időm telefonálni.

– Gratulálok a fiadnak! Hallottam, milyen ügyes volt.

– Tudod, olyan boldog vagyok, hogy ki sem mondhatom! Félholtra izgultam magam a felvételi alatt. De nem azért telefonáltam, csak azt akartam mondani, hogy holnap megyünk ki a temetőbe, este, amikor visszajöttünk faluról.

Tehát tudják, mások is észbe tartják – vette tudomásul Moli.

– Köszönöm, Lenke! Köszönöm, hogy felhívtál!

– Jól vagy? Biztos?

– Jól vagyok. Köszönöm, hogy hívtál! Szervusz!

Gyorsan letette a kagylót, mert félt, hogy elsírja magát. Bevette a Meclofenoxatot és bekapcsolta a rádiót. A szavak mintegy szítán át jutottak el az agyához.

Az Ellen-hurrikán a Karib-tengeri szigeteken több millió dolláros kárt okozott. Eddig nyolcvannégy halálos áldozatot követelt. Követelőző nőszemély ez az Ellen! Vagy lehet, hogy ez angolul nem is női név? Akkor is, hogy lehet egy ciklonnak ilyen szép nevet adni?

A bolognai állomás robbanását negyvenkilós bomba okozta. A szélsőjobboldal vállalja? Nem vállalja? A felelősséget... Hetvennyolc halott, kettőszázötven súlyos sebesült! A rendőrség vizsgál – de csak arra vállalkozik, hogy kiderítse, mit

csináltak három nappal előbb az ismert szélsőjobbboldaliak. Tehát a felelősök törvényre állítására ez esetben sincs remény... Pedig azok hetvennyolcan voltak, kisfiam!

És öt perzig némán álltak a sztrájkolók... És akkor mi van?!

Kifolyt az első adag kávé – fel kell tennem a másodikat!

Valaki valakivel hivatalosan találkozott – baráti? – szívélyes? – légkörben. Ha én azt tudnám, hogy mi a különbség – ezek között a légkörök között...

Éhségsztrájk az izraeli börtönökben lévő arabok között. Már tizenöt napja.

És árvíz... Ötezer család kitelepítve... Tizenegy halott. Megint csak halottak! Mindenütt csak halál és nyomorúság. És további záporosó, zivatar...

Legalább erről már nem tudsz semmit, kisfiam!...

Most pedig zene! Rögtön utána rock and roll – nehogy túl sokat gondolkozzunk azon, amit hallottunk! Hát ezt nevezik életnek!

Kiöntötte magának a kávé. Falt egy kis vajás kenyeret.

Nem kell éhgyomorra rágyújtani. Az ember vigyázzon az egészségére! Nem mindegy, hogy egészségesen repülünk a levegőbe, üt el az autó, vagy önt ki az árvíz!

Rágyújtott.

Bárhogy sietett is, ezt a szertartásos reggeli kávézása cigarettával, soha nem hagyta el. Annak idején mindig a fiával itta a kávé reggelenként... Szembeül az ablakkal, az ablak alatt ült mindig Ferenc...

– Árpád, te kérsz kávé?

– Kérek, de kevés cukorral.

– Tudom.

– Majd főzök a gyermekeknek délre – te légy nyugodt és dolgozz keveset!

– Nyugodt vagyok. De két kollégát helyettesítek, úgyhogy a kevés munkából semmi sem lesz. Rohanok! Szervusz!

Odabújt a férje széles mellére. Hallgattak. Mindketten ugyanarra gondoltak.

– Vigyázz, hogy hajtasz!

– Vigyázok!

Jól hajtott. Reflexesen, gondolkodás nélkül. Most már nem nézte minden járókelő lábát – hogy vajon a jobb vagy a bal lábát ütné-e meg, amikor elüti. Eleinte, mikor a fia halála után munkába ment, hetekig csak erre tudott figyelni. Az is előfordult, hogy mikor végre beért az udvarra, olyan fáradt volt – annyira nem tudott már összpontosítani –, hogy megkarcolta a kocsit.

Most már nem gondolt állandóan erre. Csak arról nem tudott leszokni, hogy munkába menet, az útkereszteződésnél ne nézzen arra a helyre, ahol a fiát halva találta. Megpróbált másfelé menni, de ahányszor letért a megszokott útról, ugyanúgy eszébe jutott. Tehát mindennap megnézte magának a házat, ami előtt holtan feküdt a fia. Ma is.

Talán ha elmennék odáig, és megnézném közelebbről, hogy nincs ott... De nem tudok odamenni! Akárhogy is van – ott élt utoljára a fiam és ott halt meg. A tényeken nem változtat, hogy nem nézünk oda!

A váróterem tömve. Ma legalább harmincszor le kell írnia fia születésnapjának dátumát.

– Ez a nap is eltelik a többi után – biztatta magát, miközben köpenyt vett. Kiszólt az ajtón: – Kérem azokat, akik munkába állnak.

Öten vannak. Köztük egy tizenhat éves gyermek – másfél méter magas sincs az egész – s alig nehezebb negyven kilónál.

– Fiam! Te hogy akarsz munkába állni? Az építőtelep nem óvoda. Eredj haza szopni az anyádhoz! Még legalább egy évig.

Egy nagyobbacska, ugyancsak tizenhat éves fiú válaszol a kicsi helyett, aki csak áll megszeppenten, sírásra hajló arccal.

– Tetszik tudni? Ők tizenegyen vannak testvérek, nincs

helye otthon. Dolgozni kell menjen, mert ha otthon marad, sohase nő meg.

– Biztosan van termelőszövetkezet. Menjen oda dolgozni egy-két évig!

– Nincs az se, hegyvidékről jöttünk. Beszéltem a mérnök elvtárssal... Azt mondta, felveszi.

– Hát nem bánom. Menjetek át a kezelőszobába, hogy vegyenek vért.

A következő magas, jól fejlett húszéves szőke gyermek.

– Olyan, mint Ferenc – gondolja.

– Doktornő, nekem szívreumám van. Ki akarnak küldeni az építőtelepre. Nem mehetek!

– Vetkezz le!

Sétál a sztetoszkóp a szép, domború mellkason. *Ki hinné el, hogy ez a szív ilyen beteg? Pedig nagyon beteg! Még ez a szép gyermek se hiszi el.*

– Be kell menned a laboratóriumba elvégezni a szükséges vizsgálatokat!

– Nem lehetne, hogy megkapjam a papírt, hogy nem mehetek ki a telepre?

– Nem lehet! Csak miután láttam a laboreredményeket. Tudnom kell, hogy szükséged van-e gyógyszeres kezelésre!

A gyermek újra próbálkozik. Könnyörgésre fogja. Jól érzi magát. Fél, hogy ha jók a vizsgálat eredményei, kiküldik a telepre.

Hogyan magyarázhatnám meg neki, hogy a fiamat látom benne? Hogy semmilyen módon nem küldöm nehéz munkára, hiszen ettől függ az élete! De az analízisekre valóban szükségem van, legalább évente kétszer ellenőrizni kell, nem újult-e ki a betegsége.

– Nincs mese, fiam! Előbb hozod az analíziseket, aztán kapod a papírt. Megértetted?

– Meg! – válaszolja dühösen a gyermek, és elmegy.

Annyi baj legyen! Majd megbékél.

– Kérem a következőt!

Apró, seszínű hajú, sírós arcú asszony jött be elsőnek. Olyan, mint egy kisgyerek. Ősidők óta neurózissal ül a kórházban – évente két-három hónapot. Ő az, akinek a szenvedésénél nincs nagyobb – fitorodik el az orvosnő.

A fia halála utáni első munkanapon jött hozzá – vagy huszadszor.

– Őszinte részvétem, doktornő! – mondta akkor. – Ne haragudjon, hogy a saját bajommal zaklatom, de olyan fáradt vagyok, beszélni sincs erőm! – Valóban, olyan gyenge a hangja, mint pipettában a huzat. – Mikor hazamegyek a munkából, még főzni sem tudok. És nem tudok aludni! Valaki egész éjszaka jár a házban, de nem látom, csak hallom. Nagyon fáradt vagyok! Az én szenvedésemnél nincs nagyobb szenvedés a világon!

Moli egy pillanatra azt hitte, hogy a fakó hajának esik és mindegy szálig kitépi, vagy belefojtja a hazugon halvány szuszt. Aztán mégis erőt vett magán:

– Jól van, drága! Itt a beutaló – menjen kórházba! Utána jobban lesz megint.

Most is vontatottan jár és beszél. Első látásra úgy tűnik, egy órát se él tovább.

– Drága doktornő! Olyan fáradt vagyok! Beszélni sincs erőm! Nem kapok levegőt! Itt a torkomban van egy csomó, és nem tudom lenyelni!

Újra megvizsgálja, mint annyiszor már. Nincs semmi szervi baja. Analízisek százait csináltatta végig vele. Minden normális, csak az agya nem. Az utolsó kibocsátólapon az előírások között szerepel: „A konfliktushelyzet megoldása.”

Viccesek ezek az elmegyógyászok! Az asszony elvált, mert a férje nem bírta ki, hogy örökösen „beteg”. Egyetlen gyermekét állami gondozásba adta, mert nincs ereje, hogy főz-

zön neki – hát oldja meg ezt az úristen! Ha van. Vagy oldják meg az ideggyógyászok – ha ez nekik megoldható! Meddig kellene visszaásni az időben, hogy kiderüljön, mitől lett „beteg” ez az asszony, már akkor, amikor még férje és családja volt? És ha ez most ki is derül – tizenöt év múltán –, hogy lehetne ma orvosolni?

– Öltözzön fel! Majd írok idegerősítőket s nyugtatót. Kap egy hét betegszabadságot. Ha nem elég, újra beutalom a kórházba.

A kezelőszoba felől Pécka néni csoszog be.

Persze, soron kívül, mint mindig. Nyolcvannégy éves, reszket és szédül. A gyógyszereket nem veszi meg, mert nincs rá pénze. De pálinkára van! Képes elmenni súrolgatni másokhoz, hogy az itaivalót megkeresse. Aztán mikor rosszul van – irány a rendelő!

– Jaj, kedveském! – ez a doktornő – szétszakad a fejem!

– Jöjjön! – mérjük meg a vérnyomását! Hát, bizony, ez nagyon sok – kétszáznegyven. Le kell engedjünk vért, különben megüti a guta. Már megint nem szedte a gyógyszereket, ugye? Na, vallja be töredelmesen!

– Bevallom, kedvesem. Mért hazudjak? Az nem szép! Nem szedtem, gondoltam, hátha meghalok! De nem halok meg! Csak rosszul leszek.

– Miért akarna meghalni?

– Mert az jó volna! – higgye el. Ha az ember ilyen öreg és ilyen árván áll a világban – inkább haljon meg! Ha az én jó fiam élne, nem lennék ilyen árva. Meg lenne nekem mindenem. De csak egy nevelt fiam van – az nem olyan, mint az édes. Lehet, hogy adna is – de én restellek kérni...

– Nem is tudtam, hogy meghalt a fia.

– Nem szoktam én mondani senkinek – de maga tudja, hogy mi az. Húszéves volt. Iskoláztattam, pedig akkor nem volt annyi iskola, mint most. Jártam takarítani a városba, ügy-

védékhez, orvosokhoz. Megkerestem neki a pénzt az iskolára. Gyönyörű hangja volt az én Imrémnek. Május elsején az ünnepségen ő énekelt a szólót. Mindenki csodálta az én Imre fiamat! Érettségi vizsga után elmentek kirándulni. Megfázott. Tüdőgyulladását kapott. Akkor nem volt annyiféle orvosság, mint most. Egy hét alatt elment az én Imrém örökre! Hát ezért vagyok én ilyen árva a világon.

– No, jöjjön! Engedjünk le vért. Aztán írok valami cseppeket. Csak ezt az egyféle orvosságot kell beszedni – de ez mindig legyen otthon! Megígéri?

– Megígérem, mert így csak a maga baját gyűjtöm meg.

Csak ezt ne! Csak ennyit ne éljek én is! Csak addig akarok élni, míg Kukit elrendezve látom, csak addig...

Maxim nénit hozza be a nővér – talpig feketében –, a férjét gyászolja. Két hónappal ezelőtt még a világ legegészségesebb emberének tartotta magát. Agytrombózis – három egymás után. Az első után, mikor még beszélni tudott, azt mondta az asszonynak:

– „Érzem, meghalok! Mondd, mi lenne, ha egyszerre halnánk meg?” – ezt akkor mesélte Maxim néni, mikor először hívott a férjéhez. S most, hogy meghalt, minduntalan erre gondol. Úgy érzi, hogy húja a férje és számon kéri, hogy miért nem ment vele. És fél. Rettenetesen fél attól, hogy meghal.

– Drága doktornő! Úgy ver a szívem, mint egy bolond óra. Emlékszik, mit mondott a férjem? Én sem élek már sokat!

– Vetkezzen le, hallgassam meg a szívét! Hát ver, ver szaporán, legalább százat percenként – de ez az idegességtől van. Nem szabad mindig arra gondolni, hogy mit mondott a férje! Magának nincs semmi szervi baja. Élnie kell! Az unokáinak, a gyermekeinek szükségük van magára.

– Gondolja? Gondolja, hogy nem kell meghaljak?

– Természetes, hogy nem! Nem most, semmiképpen. Kö-

telessége tovább élni! Majd írok valami jó szívnyugtatót. Öltözzön fel szépen!

Az ember mindig azt mondja, kötelessége tovább élni – valakiért vagy valamiért –, de vajon, nem csak kifogás, nem csak egyfajta önigazolás, hogy tovább élhessünk? Hiszen bármilyen hihetetlen, a legsötétebb kétségbeesés mellett is van íze a belénk erőltetett ételnek, s csak az első falásnál csodálkozunk rajta. Aztán lenyeljük az idegcsillapítót.

– A Hidroxizinből tessék bevenni naponta hármat. Este egy Diazepámot lefekvés előtt. Ettől aludni fog.

Mert aludni jó – amíg alszunk, nem kell tudnunk, hogy milyen szörnyűségek ellenére élünk tovább. Aludni jó, mert azzal a biztos tudattal alszunk el, hogy másnap felébredünk – még ha félünk is attól a másnaptól. Nagy jót tett az emberiséggel – talán a legnagyobb jót – az, aki az első altatót felfedezte. Nem tudom ki volt, pedig illene.

Ha átfagyva hazaérkezőnk, jólesik a szoba melege – ha kánikula van, jólesik a zuhany, a jeges borvíz. Jólesik, ha várnak haza – jólesik a simogatás, a csók, az ölelés – és egyáltalán annyi minden – jólesik – ahhoz képest, hogy legszívesebben meghalnánk!...

– Ha nem érzi jobban magát, jöjjön vissza! Van erősebb gyógyszer is.

– Köszönöm szépen!

Vajon, mi ez az elölhetetlen ösztön bennünk, amit a legnagyobb fájdalom sem pusztít el? Miért gondoljuk azt, hogy holnapra minden jobb lehet? Amikor úgyszincs rá reális lehetőség. Miért bennünk a remény? Mikor „Ki él, az mind reménytelen! Csak könnye van, teméntelen. Száz év se kell! Még annyi sem – száz év se kell! – sírunkon a szél énekel”. Az ember minden fennköltisége mellett miért önmagát sajnálja a legjobban?

– Kérem a következő beteget!

Férj-feleség, két robusztus, száz kiló körüli ember. Együtt dolgoznak, az asszony mint sofőrkisegítő. Legendákat mesélnek róla, hogyan veszi ki a TIR-kocsik kerekéből a gumibelsőt. Furcsán fest kisírt, vörös szemeivel.

– Mi történt, miért sír? Ki a beteg?

– Senki sem beteg – csak a lelkünk, orvosnő asszony! Csak a lelkünk beteg!

– Mondja el, szépen – mi történt?

– Elítélték a férjemet! – újra sírva fakad. Elítélték, mintha nem volna elég ítélet, ami történt.

– Ne haragudjon, de én nem tudom, mi történt.

– Majd elmondom én – fohászzkodott neki a férfi. – Hát az történt, hogy elütöttem egy ötéves gyermeket. Meghalt! – ott helyben. S most elítéltek, munkahelyen letöltendő büntetésre.

Molival megfordult a világ, szerencse, hogy ült. Hirtelen rádöbrent arra, hogy minden beteg, akit itt tutujgat, potenciálisan a fia gyilkosa. Ha megtalálnák a fia gyilkosát, azt is küldhetnék véletlenül egy hozzá tartozó vállalathoz, hogy leöltse a büntetését – mint ezt itt. Nem tudott megszólalni. Az asszony folytatta sírva.

– Nem elég szerencsétlenség nekünk, hogy sohase lehet gyermekünk?! Pedig a férjem még nálamnál is jobban kívánta! Most még ez a tudat is, hogy megölt egy gyermeket! S még el is ítélik, pedig igazán nem volt hibás!

– Ott történt, a vállalat előtt, ahol a barakkok vannak. Ott állt a nagy TIR-kocsi. Éppen indulni akartam, rakodni. Előbb körüljártam a kocsit, hogy megnézzem, hogyan tudok kijutni az autósorból. Volt hely bőven hátratulatni. Beültem az autóba, beindítottam, s ahogy előre kinéztem magamnak, elindultam ferdén hátra.

Ki gondolta volna – hogy a barakkbeli gyerekek bújócskát játszanak –, hogy ez a kisgyermek pontosan az én kocsim ke-

reke mellé bújik el, mialatt én előremegyek?! Hát így történt...

– Hetek óta nem tudunk aludni. Az Isten áldja meg! Adjon valamit!

Az orvosnőben még jobban megerősödött a hit, hogy sohasem azt ítélik el, akit kellene. Felírta a gyógyszert, mondott pár, megnyugtató szót, de az agya máshol járt. Bejött a következő beteg is, egy csúnya csalánkiütéssel. Bakteriális allergia – régi eset. Most egy rossz foggyökér váltotta ki a kiütést.

Automatikusan mondta a kezelést az asszisztensnőnek: – Hemisuccinat de hidro cortizon, Kalcium, C-vitamin, Hiposulfit de sodiu vénásan! Zéró egész, zéró két tized milliliter Vaccin polimicrobian bőrbe! – és mindenekelőtt hozz egy kávé! Pár percig pihenni akarok, ne hozzatok be senkit!

Látszólag nyugodtan cigarettázott és itta a kávé – de a gondolatai, mint befogásra váró méhraj – élték a saját, külön életüket.

Tegyük fel, hogy ez a beteg a fiam gyilkosa. Hiszen lehetne, lehet... Nem mindenki veri nagydobra, hogy éppen elítélték. Hátha ő az? Csak azt mondom az asszisztensnőnek, hogy állítsa ki a házassági bizonyítványt annak a fiatal párnak, aki kinn ül – majd én felszívom a gyógyszereket. Akkor a Vaccin polimicrobiant felszívom a vénás fecskendőbe, és kezdem adni. A beteg azt mondja, rosszul van. Én azt felelem, hogy hamarosan jobban lesz, és adom tovább – gyorsan! Mire befejezem az injekciót, örökre jobban lesz! Teljesen jól lesz! Örökre!

Aztán jöhet a vizsgálat! Bizonyítsák be, hogy meggyilkoltam! Előzőleg beadom a Kalciumot bőrbe. Az üres fiolák alapján semmit sem tudnak megállapítani.

Milyen egyszerű!... Csak az a hibája, hogy akkor nem fogja megtudni, hogy meghal. Márpedig én úgy szeretném,

hogy a fiam gyilkosa tudja: meg fog halni! És hogy miért fog meghalni! Azt se bánom, ha utána elítélnék. Milyen egyszerűen lehet gyilkolni! Most pont azokat az örültségeket ismétlem, amit annak idején Árpád. De gyilkolni valóban nagyon egyszerű.

– Doktornő! Tessék jönni gyorsan! Rosszul lett!

A fiatal férfi izzadságtól lucskos, sápadt arccal, lógó fej-jel előredőlt a szék karjára.

– Mit szívtál fel?! A vakcina hol van? – kiabálta szinte hisztériásan. Az asszisztensnő furcsán nézett rá. – Vajon mi lelte?

– Ott, az asztalon, még fel se törtem.

Megkönnyebbült sóhajtás szakadt ki Moliból. A beteg tarkójára nyomta a tenyerét és erőyes hangon rászólt:

– Emeld a fejedet! Emeld! Emeld erősebben!

A fiú arcába lassan visszatért az élet.

– Nincs semmi baj. Gyere, feküdj le!

– Talán kicsit gyorsabban adtad a kalciumot – nyugtat-
ta meg a nővért is –, máskor előre le kell fektetni! Ezek a
férfiak olyan vitézek egytől egyig...

Visszatámolygott a rendelőszobába. Egy kortyban kiitta
a maradék kávét. Lehet, hogy nem kellett volna – hiszen
ígyis ugrik ki a szíve –, de most már mindegy!

Ült döbbsen. Döbbsen a saját gyilkos szándékától.

*Hogyha az asszisztensnő nem figyel eléggé arra, amit
gépiesen elmondok, felszívhatta volna vénásan a vakcinát, s
akkor – akkor most meghal egy ártatlan ember! Meghal!
– azért, mert én gondolatban bosszút állok. Mert én képes
lennék gyilkolni! Igen, képes lennék!*

*És nem én tehetek róla! Én szövetségre léptem minden-
kivel, aki élni akar – a halál ellen – és becsületesen harcol-
tam. Nem én tehetek róla, hogy a halál erősebb! Miért kell
nekem mindig a gyengébb oldalon állni?*

*Most röhöghetsz, Halál! Fogatlan csontszáddal hahotázz! Csak hahotázz! Az a naiv kislány – ki erősebbnek hitte magát nálad – most, felnőtt fejjel kész a te oldaladra állni. Megadta magát! Kész megcsúfolni az egész életét – kész elárulni magát az Életet és a te szekértolóddá válni. Miért ne? Ha a fiam a te fogságodban van, miért ne lenne jó ott másoknak is?! És nekem is! Igen, nekem is. Ha egyszer eláru-
lom az életet – úgysem marad más választásom!*

Csak tudnám – ki az, akit meg kell ölni?...

Utána megbékélt lélekkel mennék én is a rabságodba. Éljenek mások! Akik hinni tudnak az élet nagyszerűségében. Én kész vagyok beismerni bármikor, hogy naivan és helytelenül éltem. Kész vagyok beismerni, hogy hiábavaló a harc ellened! Ha értelme lesz – én leteszem a fegyvert!

Legyőztél, Halál! Látod? – beismerem. Nem teszek úgy, mint néném, ki öregségére tökéletesen tudja már, hogy nincs Isten – de nem szabad ezt kimondani előtte, mert felháborodik. Felháborodik, mert ha belátná, ez azt jelentené, hogy óriási tévedés volt az egész élete. Akkor azt is el kellene ismernie, hogy fölöslegesen élt.

*Hát látod, én elismerem! Bevallom neked, hogy az életemnek nem volt semmi, de semmi értelme! Csak játszottam, hogy különb emberként élek, mint mások: hogy az én életem **többet ér...** Mondjuk azt, hogy a halál ellen harcolunk, és az élet végtelen. Mondjuk azt, hogy reszkess, Halál!...*

Mondikoltam, mint a játszó kisgyermek. De a játéknak vége! Most hol keressem meg embermódra élő, felnőtt önmagam? Hová tűnt el? Hová rejtetted az emberségemet, te átkozott Halál?! Hol kutassam, és vajon megtalálom-e még valaha?

Mert nagy szükség volna rá! Szüksége van az emberiségnek egy kis emberségre. A nyomorúságnak annyiféle fajtája lehetséges! Csak a váróteremig kell menni érte... Kít

kérjek, hogy segítsen megtalálni? Kihez imádkozzam? Ki-nek könyörögjek?!

Hiszen én ezután is hinni akarok az Emberben! A nagy-betűs emberben, ahogy azt a fiam írta:

*„Ember – jó!
Ember – tett!
Ember – élet!”*

Ha már a saját emberségem is cserbenhagyott, hogyan higgyek a másokéban? Egyedül csak te segíthetsz nekem Em-bernek maradni, fiam. Hiszen megígértem neked, mielőtt a tűzbe engedtelek! Hát oldozz fel! Mondd azt, hogy nincs szük-séged a bosszúmrá! Mondd azt, hogy egy igazságos valaki helyettem is megfizet!...

Ha hinni tudnék valamiben! De ezentúl már magamban sem hihetek. Ez van – s kinn a váróteremben legalább ti-zenöt beteg. Mind tőlem vár segítséget.

Azt hiszik, vasból vagyok? Azt hiszik. És fölösleges őket is kiábrándítani. Hát akkor tegyünk úgy, mintha dolgoz-nánk – mintha ellened dolgoznánk, Halál! Mást, ha akar-nék se tehetnék pillanatnyilag.

– Jobban vagy, fiam? No, rendben! Holnap kihúzatod a fogadat – és meg ne fogjalak, hogy a többi is így elhanya-golod! Küldd be a következő beteget!

Krizsán bácsi az, aki urat nevelt az egészséges fiából – s most öregségére az oligofrén fia tartja el.*

– Kezét csókolom! – drága doktornő asszony.

Krizsán bácsi nagyon udvarias. Kereskedőseged volt har-mincöt évig. Most is levelezik a volt tulajdonossal, aki kül-földön él. Büszkén mutogatja a levelet.

*gyengeelméjű

– Mi a baj, Krizsán bácsi?

– Nincs nagy baj, csak elfelejtettem, hogyan kell szedni az orvosságot. Ha felírná nekem, akkor tudnám.

Felírja, talán huszonötödször, Krizsán bácsi nyolcvannégy éves, és azt is elfelejti, hová tette a papírt.

– Viszontlátásra!

Inas, száraz kis öreg a következő beteg. A Húszlejes Mari férje. A háborúban meghalt a huszonegy éves fia. Az asszony megbolondult. Húsz lejért akart másik gyereket csinálni, és halálosan gyűlölte a nőgyógyász professzort, amiért nem akarta a szülését levezetni. Persze, soha nem maradt terhes – túl öreg volt.

Mikor először láttam Mari nénit hófehér hajával, finom kis arcával, nem gondoltam, hogy zavart. Megkérdeztem, miért sír. Azt felelte, mintha most is hallanám:

– Sírok, mert van Isten!

Akkor nem értettem, és azt hittem, bolond. Mások is azt hitték. Most már értem! Sírhatnánk együtt, Mari néni – sírhatnánk, amiért van Isten –, sírhatnánk, ha én meg nem fogadom, hogy nem sírok, s ha maga élne. Lehet, abban is igaz volt, hogy hinni kell – hinni kellene –, hogy lehet még új fiunk...

– Mi a baj, Török bácsi?

– Fogyok, drága! Fogyok ki a világból! Már két lyukat kellett csináljak a nadrágszíjamra. Pedig most, hogy az asszony meghalt – Isten nyugosztalja! –, lenne egy kis csendességem, mert sok galibát csinált életemben szegény – igaz, nem tehetett róla. Hányszor jártuk a milíciát is!

Kitépte a lapot a Buletinből*. Azt mondta, hazudnak, ő nem akkor született. Nem akart megöregedni szegény. Már a végén senki se tudta, mikor is született igazából. Hát most,

*személyazonossági igazolvány románul

hogy volna egy kis csendességem – most meg fogyok ki a világból.

– S a nyakán az a göb, az mióta nőtt?

– Hát, lehet vagy két hónapja. Azt hittem, hogy olyan gilva-féle*.

– Nem gilva az, hanem golyva**! Amiatt fogy. Be kell menni vele a kórházba.

– Hát, ha úgy gondolja...

– Tessék, itt a beutaló!

Egy ficam, egy mandulagyulladás, egy hasmenés, egy magas vérnyomás – egy házhoz hívás...

– Hát sohase lesz már vége?!

– Még egy szabadsághosszabbítás van csak. Aztán kész.

Fellélegzik. Mehet a fiához a temetőbe. A piacon válogatja a virágokat. – Melyiket vigyem neked, kisfiam? Melyik tesz jobban? Ez a piros dália vagy a kardvirág? Viszem ezt is, azt is – jó?

A nagy díófa alatt a kicsi síron szépen nyílik a jégvirág. Vízet hoz az öntözőkannában. A sír közepén húsz szál vörös szegfű, s ég egy vastag gyertya.

– Biztosan Márti volt itt. Ő se felejtette el, hogy születésnapod van.

Elrendezte a virágokat. – Szép – állapította meg. Biztosan neked is tetszene, kisfiam. Ahogy kimondta, rögtön érezte, tudta, hogy ez egy nagyon morbid gondolat. De hát, az ember nem azt gondol, amit akar.

Ha pár napig nem járt a temetőbe, furcsa nyugtalanság vett erőt rajta. Miután szép friss virágot tett a sírra – megnyugodott. Olyanfajta érzés ez, mint annak idején, mikor a fia három hónapos volt és egyedül hagyta otthon. Pontos órában hazaszaladt, tisztába tette, megszoptatta – és nyugodt

*kelés, mely gennyesen kifakad

**stuma a másik neve – pajzsmirigy-megnagyobbodás

lélekkel ment dolgozni tovább... Mikor elmegy a temetőbe, szinte azt mondja búcsúzóul: – Tisztába tettelek, kisfiam – de ezt aztán még az előbbinél is betegesebbnek tartja – hát gyorsan elhessegeti.

Még átsuhant az agyán, hogy születésnapot úgy szokás köszönteni: – Isten éltesen sokáig! – de ettől most már egészen megijed. – Ha ez így tart, szép csendesen bebolhásodom, mint Mari néni!

Menekülésszerűen rohan haza – a normális világba – a zenélő, vidám fiatalok közé.

Azok csomagolnak. Minden szőnyegen ül kettő-három – körülöttük ruha- és konzervhegyek. Méri a hátizsákokat.

Köztük van a lánya is. Izgul és elégedett.

– Az élet mégsem siralomház – vigasztalja magát, és megteríti kilenc személynek az asztalt.

Ebéd után mosogatni megy a konyhába.

– Jövök, segítek neked! – ajánlkozik Árpád, s eltörli az evőeszközöket. Feltesz főni egy kávé. – Igyuk meg itt a konyhában – itt csend van.

– Jó, csak hozok cigarettát.

Ülnek a konyhaasztalnál, egymással szemben.

– Már napok óta mondani akarok valamit, Molikám! – csak nem tudtam rászánni magam...

– Mondjad!

– Voltam a rendőrségen. Megjöttek Bukarestből a próbák, s egy szakértő is jött feldolgozni az anyagot – a legtekintélyesebb szakemberek egyike....

– Mondjad már, ne köntörfalazz!...

– Ferencet nem ölte meg senki és nem is autó ütötte el. Ahol feküdt, az nem a Lóránték bejárata – de az ablakuk ott van e bejárat fölött. Az ajtó zárva volt, s ő fel akart mászni Lóránthoz – beszélni akart vele. Felhúzta magát a kiugró cementtetőre. Esett az eső, síkos volt és lecsúszott. Esés közben

verte bele az állát a cementlapba, és lenn a lépcső éle vágta el a lábát. Akkor törött el a combja is. Ne sírj, Molikám! Rajtunk már ez sem segít. Tudtam, hogy újra felkavar! Azért is nem mondtam meg hamarabb...

– Hát feloldoztál, kisfiam!... Így oldoztál fel!

– Mit beszélsz?

– Én ma kis híján megöltem egy embert. Érted?! Nem érted! De nem is lényeges... Csak, ha az asszisztensnő nem figyel eléggé arra, amit gépiesen elhadartam – mert csak elhadartam –, mert közben azon járt az eszem, hogy ölhetnék meg valakit! Ha nem figyel eléggé, hát akkor meghalhatott volna egy ártatlan ember. Érted?! Hülye vagyok! Hogy is értenéd ezt a zagyvaságot?

– Azt hiszem, értem. Hányszor altattam azóta autóbalesetet szenvedett sofőröket... Se nem tudtam gondolni arra, hogy a fiam gyilkosa is lehetne! Hogy vigyáztam, hogy ne hibázzak! És milyen kegyetlenül szenvedtem! Elfelejtetted, hogy ÉN fogadtam meg a fiamnak, hogy bosszút állok érte? Mert én nem felejtettem el! Nem – egy percre se!

Hát erre mondtad, hogy feloldoztál, kisfiam... Azt hittem, hogy csak én... Gyere, bújj ide hozzám, és sírj, ha jólesik! De ezentúl ne beszélj butaságokat! Azt mondtad, váljunk el!... Hát nem látod, hogy egymás nélkül mi már semmit sem érünk?...

– Jön valaki! – rebbent fel Moli, és gyorsan megtörölte a szemét. – Valamelyik gyermek.

– Egy kis ásványvizet kaphatok?

– Kaphatsz, de sör is van. Ott jégsekreányben – vedd ki! Vigyél a többieknek is!

– Molikám, én lefekszem egy kicsit. Az éjjel négyszer kell átszállni, s vigyáznom kell a srácokra.

– Feküdj le! Én közben megfőzőm a vacsorát. Küldd ki Kukit, hogy segítsen.

A nap hátralévő része észrevétlen repül el. Este az állomásra mennek zajosan és vidáman. Moli egyedül marad.

Úgy néz ki a ház utánuk, mint egy elhagyott csatatér. Rendet csinál. Mikor kifogy a tennivalóból, csak akkor érzi, hogy egészen magára maradt.

Aludni kellene!

Bekapcsolja a rádiót, keres egy halk dzsesszmuzsikát.

Lazítani kell! Előbb a lábaimat, aztán a kezemet, ahogy Ferenc csinálta a felvételi alatt. Ő mindig tudott aludni.

Ferenc... Ferenc...

Jobb, ha beveszek egy nyugtatót! Valamikor hogy lenéztem azokat, akik „dilibogyót” szedtek... Valamikor minden másképpen volt – ezentúl már mindig, minden ugyanúgy lesz! Mégis ki kell bírnom!

És még csak nem is hibáztathatok senkit...

„Az ember jellemében hordja sorsát” – írta Kuki az ajtójára nemrég. Igaz ez? A te esetedben, fiam, úgy tűnik, igaz. Nem ismertél lehetetlent. Amit akartál, tűzön-vízen át megpróbáltad elérni – azonnal! – és ellentmondást nem tűrőn. Lóránttal is még aznap ki akartál békülni – gondolom.

– Impulzív voltál, kisfiam. Nincs ezen mit szépíteni! Megölt a túl nagy lobogás, a túlzott életvágy. S még számon se kérhetem! Nincs kitől... Számon kérhetem-e a nyugvó naptól, hogy perzselő sugárözöne felégette a termést?

Az ember csak önmagától kérhet számvetést...

Hol hibáztam akkorát, hogy ilyen sors jár érte?

Igen! El kell számolnom az életemmel! El kell döntenem, melyik megalkuvással rontottam ennyire el...

Talán, mikor belenyugodtam, hogy órára szoptassanak? Elég nehezen szoktattak rá. Közben apám a csűrben aludt, hogy ne hallja a sírásomat. Vagy mikor megszoktam, hogy egyedül aludjak a sötét szobában és ne féljek? Inkább az volt a nagy megalkuvás, mikor túléltem az anyám halálát. Mi-

kor tudomásul vettem, hogy újránősiül apám – mikor a mostohámat először szólítottam Édesanyámnak, mert ez volt a kívánsága.

Sorra belenyugodtam mindenbe: hogy csúnya vagyok, hogy határoznak a sorsomról és engem meg se kérdeznek, hogy elveszítem, akik szeretnek és akiket szeretek, hogy rám fogják azt is, amit nem csináltam, hogy nem hiszik el rólam a jót, hogy belém fojtják a szót, hogy nem szabhatom meg az időbeosztásomat, hogy a lehetséges legyen csak az ál-mom, hogy fontos dolgokba nincs beleszólásom, hogy a hatalom előtt mindig fejet hajtok, hogy fizetéstől fizetésig számolok, hogy a bajokért a hibás mindig én vagyok!

A bajokért a hibás mindig én vagyok?

A legégbekiáltóbb – valamennyi között –, hogy a te halálodba is lassan beletörődöm, fiam!

Ha tudnám minden megalkuvásomat elszámolni valahol, utána mosolyogva is lehetne olyant játszani, hogy: adós – fizess!

Csak addig nehéz – míg végleg elszámolok az életemmel. Míg eldöntöm, melyik meg nem alkuvással rontottam végképpen el.

Talán azzal – hogy mindenek ellenére mertem életben maradni? S azt szépnak látni! Mertem nem hazudni, nem hallgatni – a természet rendjébe avatkozni – mertem a halállal ujjat húzni! Szerettem, mintha szeretnének – nevettem, mikor sírni kéne. Mertem gyermeket szülni ERRE a világra! – neveltem emberségre és munkára. Hittem az akaratban és tudásban – és igen – hittem az emberi jószágban! Bíztam a fennmaradásban! Mertem büszke lenni, hogy van ki helyembe álljon, nálamnál mindent jobban csináljon!...

Míg egy szép nap kiderült – nem függ tőlem semmi!

Merek vagy nem? Hiszek vagy sem?

A Sorsot nem érdekli!

Csak addig nehéz, míg végleg elszámolok az életemmel, míg rájövök, hogy sem gyávaságom, sem merszem nem ronthatta így el!

Attól kezdve, száraz szemmel is lehet olyant játszani, hogy: – adós – fizetek, mert éltem!

Az ember jellemében hordja sorsát? Nem! Nem igaz, mégsem... Háborúk, természeti csapások, balesetek és betegségek visszahozhatatlanul megváltoztatják az ember életét...

Kopognak? Biztosan a Sors! – ja-pa-pa-pam, ja-pa-pa-pam... Vagy egy fekete holló?...

Nem a sors, de valaki kopogtat! Éjjel elmúlt. Ki lehet az?

– Ki az? – szól ki, s várja a választ. Fél ajtót nyitni.

– Ilka, a Ferenc osztálytársa.

Ilka, Ilka – kutat az agyában, de nem emlékszik rá, hogy látta volna valaha. Kinyitja az ajtót és felgyűjtja a villanyt.

– Gyere be! Van valami baj?

Kíváncsian várja a lányt. Ha meglátja, talán emlékezni fog rá. De az ajtón egy utolsó hónapban lévő, terhes fiatalasszony lép be.

– Tehát te vagy Ilka? – próbálja palástolni csodálkozását.

– Na, ne félj, nem harapok! Gyere be, ülj le!

Ilka arcának sápadtsága után ítélve ez nemcsak udvariassági formula –, hanem szükséges is. Alig áll a lábán!

– Egyedül tetszik lenni?

– Egyedül. A többiek elutaztak. Jól ülsz?

– Igen. Köszönöm!

– Na, ki vele! Mi a baj, mitől vagy úgy megijedve?

– Emese néni! Én azt hiszem, szülni fogok.

– Hát, ez elég valószínű ebben az állapotban. Ezért jöttél hozzám? Én nem vagyok nőgyógyász, kisbogar! Nem baj, majd telefonálunk a mentőautóért.

– Tudom, hogy nem tetszik szülész lenni – nem is azért jöttem. Emese néni! Én olyan egyedül vagyok és úgy félek!

Nagy kövér könnycseppek gördültek végig az arcán.

– Az, hogy félsz – természetes! Az lenne az abnormális, ha nem félnél. De mért vagy egyedül? A férjed hol van?

– Nekem nincs férjem, Emese néni! – zokogja.

Ez egyre cifrább lesz! – gondolja Moli, s tovább kérdez.

– A szüleid? Az anyád?

– A szüleim elváltak, s Anyám kidobott, mikor megtudta, hogy... Jaj!... Jaj!... Már megint fáj!... Istenem, mi lesz velem?!?...

– Semmi különös nem lesz. Szülni fogsz szépen, ahogy kell. Lélegezz jó mélyen! Úgy! Látod? Már meg is szűnt. Gyere, feküdj le! Mikor volt az utolsó fájásod?

– Úgy tíz perccel ezelőtt – azt hiszem.

– Akkor még van időnk. Mostanig hol laktál?

– Egy albérleti szobában. Dolgozom! Nehogy azt tessék gondolni, hogy...

– Nem gondolok semmit!

– A kicsinek is előkészítettem mindent. Varrtam pelenkát és ingeket. Ott van a szekrényben becsomagolva. Csak, mikor elkezdett fájni, nagyon megijedtem – s nem volt kihez menjek. Ferenc volt az egyetlen igazi barátom! – újra sírva fakadt.

Moliban ébredezni kezd a remény... Lehet, hogy... De nem meri végiggondolni.

– Tudod, hogy ki a gyermek apja?

A lány most már szólani se tud a zokogástól. Fejét a díspárnába fúrja, s az egész teste rázkódik.

– Ilka! Kislányom! Na, ne butáskodj! Nem szabad! Árt a kicsinek. Hallod?

– I-igen! De hiszen éppen ez a baj, hogy nem tudom. Jaj, Istenem! Én úgy szégyellem magam!

Moli érzi, hogy most nem szabad tovább kérdezősködni. Ha akarja, elmondja magától – ha nem, úgyis mindegy...

– Bosszút akartam állni anyámon. Ha ő tud mást szeretni – hát én is tudok! Akárkit. Aki éppen tetszett. Pedig Ferenc mennyit szidott érte! Azt mondta: „Hülye vagy! Az ember nem pocsékolhatja így el az életét! Szedd össze magad!” De akkor már késő volt. Én úgy, de úgy szégyellem magam!

– A szégyen ezen mit sem segít. Nem te vagy az egyetlen, akivel ilyesmi történt.

– Hiába! Én legszívesebben mégiscsak elsüllyednék. Jaj!

– Maradj nyugodtan, háton fekve – dörzsöld enyhén a hasadat és lélegezz jó mélyeket! Ez az! Na, látod? Így könnyebb. Ne félj! Itt vagyok melletted! Már el is múlt.

– Emese néni olyan jó! Ferenc mindig mondta... azért mertem idejönni. Mióta Ferenc nincs, az sincs, aki megszidjon! Ő mindig tudta, mit kell mondani. Mindig lelket tudott verni belém. Rólam mindenki azt hitte, hogy nekem minden mindegy – mert én mindig vidám voltam. De hát nem sírhattam mindenkinek, ugye?

– Úgy van, kislányom. Az ember néha kénytelen álarcot hordani.

– De Ferencet nem lehetett becsapni! – „Már megint vigyorogsz! Mi bajod? Ki vele!” – s én mondtam, ami éppen volt. De mikor ez történt velem, már befejeződött a tanítás. Nem találkoztunk. Nem kérhettem tanácsot tőle. Az egyik fiú – akivel jártam – azt hitte, tőle lesz a gyermek. Talált valakit, aki kikaparjon – pénze is volt rá, már dolgozott... Fáj! Megint fáj!

– Lazíts szépen! Ne feszítsd meg a testedet! Az fölösleges energiapazarlás. Lélegezz! Ahogy tanítóttalak...

– Aztán Ferenc meghalt! S míg ott álltam díszőrségben a temetésen – úgy tűnt – hallom a hangját – azt mondja – gyilkos! Gyilkos!...

Úgyis állásba kellett mennem, a felvételim nem sikerült – hát megmondtam anyámnak. Szaladgált fűhöz-fához. Kértem,

ne strapálja magát, mert úgy se megyek el vele az orvoshoz.

– S a srác? Aki azt hitte, tőle van a gyermek?

– Az becstelenség lett volna, Emese néni! Annyira becs-telen még akkor se vagyok, ha...

– Jól van, jól! Nem is úgy gondoltam...

– De igen! Mindenki úgy gondolja. Csakhogy én most már nem bánom! Csak meg tudjam szülni könnyen, csak egészséges legyen! Mutogatni fogom az egész világnak. Köpök rá!

– Ne haragudj! Kérdeznék valamit. Ha nem akarsz, nem kell felelned.

– Tessék!

– Mondd! Ferenczel is voltál, úgy?...

Ilka hallgat egy keveset, kezével végigsimít a homlokán, aztán mégis válaszol.

– Csak egyszer. De az régebben volt. Mikor az a szűzkurva idelátogatott és itt ült egy hétig. Ne tessék ilyen furcsán nézni rám! Igenis, az volt. Vagy viselkedjen úgy, hogy annak a fiúnak eszébe se jusson, hogy megkaphatja – vagy, ha nem – vállalja a következményeket! A kisasszony libegett egy szál átlátszó hálóingben a házban – fel és alá – és befeküdt Ferenc mellé az ágyba –, de csak ennyi! Én tudom, mert mesélte Ferenc akkor. Borzasztóan ideges és kétségbeesett volt, s én megsajnáltam... Fáj! Újra fáj, Emese néni!

– Add a kezed!

Igen, ez akkor volt, mikor hegyes késsel miszlikbe vágta magán a pizzamát. Fenyegettem, hogy a diliházba csukatom s a szívem szakadt meg érte, mert tudtam, hogy nem segíthetek rajta.

Minden normális emberi ráció szerint a lánynak volt igaza – a lánynak, akiről Ilka azt mondta, „szűzkurva”. Délután Ferenc elrohant hazulról, nem mondta, hová megy. Mikor este hazajött, már normális ember módra viselkedett – más-

kor, ilyenkor szaladt tíz kört a parkban – azt hittem, most is azt csinálta. Tehát Ilkánál volt! Ez a lány segített akkor rajta...

Milyen bonyolult képlet az élet! A jó és a rossz mennyire szubjektív és mennyire nem igazodik az előítéleteinkhez.

Én ennek a lánynak nagyon sokkal tartozom. És ki tudja, hány embernek vagyok adósa, akikről még nem is tudok?

Adós – fizess! – Fizetek.

Ez a gyermek, itt a lány hasában, az unokám is lehetne. Nem az ő gyermeke, de gyermek! Egy eljövendő élet!...

– Emese néni! Mintha sűrűbbek lennének a fájások, nem?

– De igen, kislányom. Ideje, hogy bemenjünk a szülészetre. A holmid otthon van?

– Otthon hagytam. Úgy megijedtem, hogy meg is feledkeztem róla.

– Nem baj! Most autóba ülünk és érte megyünk. Ne félj, végig melletted leszek! Aztán mikor kijössz a szülészetről, ideköltöztetünk. Nem mész vissza dolgozni, hanem vigyázol a kicsire és tanulsz. Igen. Ne meressz akkora szemeket! Tanulsz, és jövőre újra felvételizel. Az egyetemistáknak nagyon jó bölcsődéje van. Ha akkor sem kerülsz be, akkor visszamész a gyárba dolgozni.

– Ez túl szép ahhoz, hogy igaz legyen! Túl nagy áldozat – és valahol felesleges is. Én nem akarok egyetemre menni! Szeretem a szakmámat és jól keresek. Csak foglalnám a helyét valakinek, aki valóban rátermett. De azért nagyon jólesett – köszönöm!

– Egyszóval, önálló akarsz maradni?

– Nem az önállóságomról van szó. Csak arról, hogy megálljak a saját lábamon. De ha eljöhetek néha a kicsivel... ha el tetszik vállalni a pótnagymamaságot – az nekem nagyon sokat jelent.

– Amíg szülési szabadságon leszel, mindenképpen nálunk maradsz! Az nekem jó. Hát nem érted?

– És Árpád bácsi mit szól? Hiszen nincs is itthon. Ő nem tudja...

– Úgyis megeshi az életemet, hogy gyermeket akar. Hát most kap – kettőt egyszerre.

– Biztosan fiú lesz, és Ferencnek kereszteljük! Ugye, meg tetszik engedni? Jaj! Már megint kezdi!

– Boldog lennék... csak hát, az még egyáltalán nem biztos. Annyi bizonyos, hogy már sietnünk kell.

Bement a fia szobájába, hogy szvettetert vegyen ki a szekrényből. Egy percre leült az ágyára. Szemébe ötlött az írás a falon: „Az élet megy tovább...”

Megy tovább, nélküled is, fiam! Bármilyen kegyetlen, örülni is tudunk neki. Ez a gyermek – aki még meg sem született – a puszta ígéretével is üt egyet a halálon. Lehet, hogy orvos lesz belőle – ki tudja? Egy új szövetséges, aki helyben áll!...

Felvette a szvettetert, fogta a táskáját. – Na gyere! Siessünk!

Eloltotta a villanyt és bezárta kívülről az ajtót, amelyen Ferenc a gyűrűjével soha többé nem kopog.

*– hát mutasd meg, hogy nem igaz,
azért sem igaz, sose volt,
hogy az élet megdöglik, és
nem igaz, hogy halott a holt –*

Szilágyi Domokos